

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การยกระดับคุณภาพสินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

The Quality Upgrading of Fabrics Dyed from Natural Colors

With Cultural Capital of Ethnic Groups in Takhianpom Sub-district,

Thung Hua Chang District, Lamphun Province.

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.เสน่ห์ ใจสิทธิ์ และคณะ

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800766068

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การยกระดับคุณภาพสินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์
ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

The Quality Upgrading of Fabrics Dyed from Natural Colors
With Cultural Capital of Ethnic Groups in Takhianpom Sub-district,
Thung Hua Chang District, Lamphun Province.

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.เสน่ห์ ใจสิทธิ์ และคณะ
วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800766068

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

The Quality Upgrading of Fabrics Dyed from Natural Colors With Cultural Capital of Ethnic Groups in Takhianpom Sub-district, Thung Hua Chang District, Lamphun Province.

By

Asst. Prof. Dr. Sanae Jaisit and Others

Lamphun Buddhist college Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E.2566

Research Project Funded

By Thailand Science Research and Innovation Fund

MCU RS 800766068

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	การยกระดับคุณภาพสินค้าผ้าฝ้ายอมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน
ผู้วิจัย:	ผศ.ดร.เสน่ห์ ใจสิทธิ์ และคณะ
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๖
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) การออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าฝ้ายอมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ๒) การพัฒนาไกการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าฝ้ายอมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ๓) การถ่ายทอดและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ้าฝ้ายอมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี คือการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม ๓ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านไม้สลี บ้านแม่แสม และบ้านห้วยไร่ จำนวน ๒๒๙ คน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่จะเป็นหญิงมากกว่าชาย มีอายุอยู่ระหว่าง ๔๖-๕๕ ปี ระดับการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย สถานภาพสมรสแล้ว และมีอาชีพเกษตรกร จากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการความต้องการที่มีต่อรูปแบบของผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายอมสีธรรมชาติและความต้องการด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าฝ้ายอมจากสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม พบว่า ผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายอมสีธรรมชาติ ควรมีรูปแบบที่ทันสมัย และมีการพัฒนาลวดลายของผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสมกับความนิยมของคนสมัยใหม่ นอกจากนี้ ควรสร้างผลิตภัณฑ์สินค้าให้เป็นที่น่าเชื่อถือ มีกระบวนการผลิตที่ได้รับคุณภาพและมีการแยกหมวดหมู่สินค้าอย่างชัดเจน เช่น ผลิตภัณฑ์ที่เป็นประเภทสวมใส่ เครื่องนอน เครื่องแต่งกาย หรือของที่ระลึก ทั้งนี้ การออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าฝ้ายอมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน พบว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในอดีตที่ผ่านมา เป็นการออกแบบเพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องแต่งกายและเครื่องนุ่งห่ม โดยมีวิธีการออกแบบที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ส่วนการย้อมสี สีที่นำย้อมผ้านั้นจะนำมาจากเปลือกไม้ ใบ ผลและรากของต้นไม้ สำหรับรูปแบบของผ้าฝ้ายอมสีธรรมชาติจะมีการออกแบบที่เรียบง่าย สะดวกสบายแก่การสวมใส่ การผลิตจะทำได้ในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ โดยมีลวดลายของผ้าที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น

๒. การพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอย้อมสีธรรมชาติในปัจจุบันถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญเป็นอย่างมาก ต้องคำนึงถึงปัจจัยดังต่อไปนี้ คือ การผลิตเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภค การผลิตสินค้าควรเน้นแปลกใหม่สวยงามและสินค้าที่ผลิตมาจำหน่ายต้องมีคุณค่าและมีคุณภาพ สำหรับผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติถือว่าเป็นสินค้าที่มีคุณค่ามีอัตลักษณ์ที่เป็นจุดเด่นและจุดขาย และการผลิตต้องมีการวางแผนผลิตได้อย่างถูกต้อง คือ ต้องทบทวนต้นทุนทางวัฒนธรรมที่ท้องถิ่นมีอยู่แล้ว มาพัฒนาและสร้างสรรค์ต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ โดยอาศัยช่างฝีมือหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบมาช่วยในการผลิตสินค้า

๓. สำหรับกิจกรรมถ่ายทอดและการสร้างเครือข่าย คณะผู้วิจัยได้จัดกิจกรรม ๓ กิจกรรม ได้แก่ ๑) กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติให้แก่นิสิตวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน จำนวน ๑๒ คน ณ ศูนย์การเรียนรู้บ้านแม่แสม ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติ เข้าใจถึงภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ นำมาสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนได้ ๒) กิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้จากงานวิจัยให้แก่ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ตลอดถึงประชาชนในพื้นที่ จำนวน ๒๐ คน และ ๓) กิจกรรมสร้างเครือข่าย ด้วยการทำสัญญาข้อตกลงความร่วมมือ MOU กับ เครือข่ายจำนวน ๗ เครือข่ายในพื้นที่ประกอบด้วย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน สถาบันวิจัยหรือศูนย์องค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนปม โรงเรียนบ้านไม้ตะเคียน สภาวัฒนธรรมตำบลตะเคียนปม สภาวัฒนธรรมอำเภอทุ่งหัวช้าง เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง และวิสาหกิจชุมชนในตำบลตะเคียนปม

Research Title: The Quality Upgrading of Fabrics Dyed from Natural Colors
With Cultural Capital of Ethnic Groups in Takhianpom
Sub-district, Thung Hua Chang District, Lamphun Province.

Researcher: Assoc. Asst. Prof. Dr. Sanae Jaisit and Others

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Lamphun Buddhist college

Fiscal Year : 2023

Research Scholarship Sponsor: Thailand Science Research and Innovation Fund

Abstract

This study has 3 following objectives: 1) to design fabric products dyed from natural dyes with the cultural capital of ethnic groups, with the ethnic-group's cultural capital of the people in Takhianpom Sub-district Thung Hua Chang District, Lamphun Province, 2) to develop a marketing mechanism for natural dyed fabric products based on the ethnic-group's cultural capital, 3) to transfer and create a learning network on natural dyed fabric. This is the mixed methods study; quantitative, qualitative and action research.

The research results are as follow: 1. The ethnic-group People in Takiampom Sub-district, combining with 3 villages, (Ban Mai Sali, Ban Mae Samae, and Ban Huai Rai) total 229 people, and the majority of the samples are more female than male, age ranges from 46-55 years. In terms of education, their educational level is lower than high school, and in marital status, most of them are married, and for occupation they do mostly agricultural occupations. According to the survey of the ethnic-group people's opinions on the demand for the style of products made from naturally dyed fabric and its marketing needs of the product, the natural dyed fabric products should be designed in modern style, their patterns should be developed to match with the modern fashion trend preference of modern people, and the product, additionally, should also be reliable ones; namely, with quality production process and a clear categorized-label products such as products for wearing, bedding, and or clothing as well as souvenirs. In this regard, in the past, the natural dyed fabric

products based on the cultural capital of ethnic groups were the product designs designed to be used as dressing and clothing. Their design method has been passed down from generation to generation, and the patterns also have their own local identity. The most of the fabric were taken from the bark, leaves, fruits, and roots of trees. For the style of natural dyed fabric, they are just simple design, comfortable to wear and mostly produced in households. Moreover, the patterns of product that based on local wisdom are regarded as the folk traditional product of the area.

2. The development and design of products from natural-dye woven fabric are currently considered very necessary and important. They need the following factors to be taken into account: production should meet the needs of consumers, be unique and beautiful, valuable and of high quality. In addition to the mention, they, unique and distinctive identity with the selling point, need the right production planning. This includes considering and reviewing the cultural cost of the products that each local has already possess for developing and producing new ones with the help of skillful craftsmen and designer.

3. The transferring and networking activities was organized by three activities: 1) workshop on natural fabric dyeing activity, with 12 Lumphun Buddhist Collage students training at Ban Mae Samae Learning Center in Takhianpom sub-district, Thung Hua Chang District, Lamphun Province. The workshop providing students with knowledge and understanding about natural dyeing, allowed students to understand the wisdom of ethnic groups that can create added value for the community, 2) the activities to transfer idea to develop the product based on cultural cost being organized for 20 people including government, private and general ones, 3) network building activities done and signed by the MOU agreements with 7 networks, including the Lamphun Buddhist, Hariphunchai Research Institute, Takhian pom Sub-district Administrative, Ban Mai Takhian School, Takhianpom Sub-district Cultural Council, Thung Hua Chang District Cultural Council, Thung Hua Chang Sub-district Municipality, and community enterprises in Takhianpom Sub-district

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัย เรื่อง การยกระดับคุณภาพสินค้าผ้าฝ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ฉบับนี้สำเร็จลงได้เป็นอย่างดี เพราะได้รับคำแนะนำจากผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่สนับสนุนทุนการวิจัย กราบขอขอบพระคุณพระครูสิริสุตานุยุต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ตลอดถึงคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญให้คำปรึกษาและตรวจสอบแบบสอบถามในการทำวิจัย ในครั้งนี้

คณะผู้วิจัย ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์และบุคลากรของวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นายกองค้การบริหารส่วนตำบลตะเคียนปม ประธานกลุ่มหรือผู้แทน ประธานชุมชน/ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้ประกอบการผ้าฝ้าย้อมสีธรรมชาติ บ้านแม่แสม บ้านไม้สลิ และบ้านห้วยไร่ อำเภอเมืองทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน สำนักงานวัฒนธรรมอำเภอทุ่งหัวช้าง เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง โรงเรียนบ้านไม้ตะเคียน กำนันตะเคียนปม และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน และผู้ให้ข้อมูลงานวิจัยทุกคน ตลอดถึงผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการทำวิจัยเป็นอย่างดี

และขอขอบพระคุณคณะผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ให้การสนับสนุนทุนในการทำวิจัยครั้งนี้ด้วย

ผศ.ดร.เสน่ห์ ใจสิทธิ์ และคณะ

มีนาคม ๒๕๖๗

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	(ค)
กิตติกรรมประกาศ.....	(จ)
สารบัญ.....	(ฉ)
สารบัญตาราง.....	(ช)
สารบัญรูปภาพ.....	(ณ)
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย.....	๓
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๔
๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย.....	๕
๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๘
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญา.....	๘
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับชาติพันธุ์.....	๒๑
๒.๓ แนวคิดผายอมสี่ธรรมชาติ.....	๒๔
๒.๔ แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์.....	๓๒
๒.๕ แนวคิดการออกแบบ.....	๓๔
๒.๖ แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์.....	๓๘
๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย (Network).....	๔๐
๒.๘ บริบทพื้นที่การวิจัย.....	๔๔
๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๕๐
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๖๑

๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๖๑
๓.๒ พื้นที่การวิจัย และประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๖๒
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๖๓
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๖๕
๓.๕ การวิเคราะห์ผลข้อมูล.....	๖๖
๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	๖๗
๓.๗ สรุปกระบวนการวิจัย.....	๖๘
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	๖๙
๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	๗๐
๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความต้องการ ที่มีต่อรูปแบบของผลิตภัณฑ์จากผายอมสีธรรมชาติ.....	๗๓
๔.๓ การออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผายอมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน.....	๗๗
๔.๔ การพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าผายอมจากสีธรรมชาติด้วยทุน ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน.....	๘๗
๔.๕ กระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผายอมจากสีธรรมชาติด้วยทุน ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน.....	๙๕
๔.๖ การถ่ายทอดและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผายอมจากสีธรรมชาติด้วย ทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน.....	๑๐๓
๔.๗ องค์กรความรู้จากงานวิจัย.....	๑๐๙
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	๑๑๐
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๑๓
๕.๒ อภิปรายผล.....	๑๒๑
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๒๔
บรรณานุกรม.....	๑๒๖
ภาคผนวก.....	๑๓๒
ประวัติผู้วิจัย	๑๕๒

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ ๔.๑ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	๗๑
ตารางที่ ๔.๒.๑ ตารางค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการความต้องการ ที่มีต่อรูปแบบของผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติ.....	๗๕
ตารางที่ ๔.๒.๒. ค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการความต้องการ ด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติ.....	๗๗

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
ภาพที่ ๔.๑ ร้อยละของเพศ.....	๗๒
ภาพที่ ๔.๒ ร้อยละของอายุ.....	๗๓
ภาพที่ ๔.๓ ร้อยละของการศึกษา.....	๗๓
ภาพที่ ๔.๔ ร้อยละของสถานภาพ.....	๗๓
ภาพที่ ๔.๕ ร้อยละของอาชีพ.....	๗๔
ภาพที่ ๔.๕ ความต้องการที่มีต่อรูปแบบของผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติ.....	๗๖
ภาพที่ ๔.๖ ความต้องการการตลาดของผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติ.....	๗๘
ภาพที่ ๔.๗ ขั้นตอนย้อมสีจากวัตถุดิบธรรมชาติ.....	๘๐
ภาพที่ ๔.๘ คณะวิจัยลงพื้นที่ดูการปลูกต้นฮ้อมและดูกระบวนการย้อมสีธรรมชาติ.....	๘๑
ภาพที่ ๔.๙ คณะวิจัยลงพื้นที่ดูผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์.....	๘๒
ภาพที่ ๔.๑๐ กิจกรรมประชุมกับกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง.....	๘๓
ภาพที่ ๔.๑๑ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์.....	๘๕
ภาพที่ ๔.๑๒ การถ่ายทอดการทอผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์.....	๘๖
ภาพที่ ๔.๑๓ คณะทีมงานวิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจดูผลิตภัณฑ์สินค้าหมู่บ้านห้วยไร่.....	๘๗
ภาพที่ ๔.๑๔ อบรมเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้า ผศ.ญานิศดา โกมลศิริโชค.....	๘๙
ภาพที่ ๔.๑๕ ผศ.ญานิศดา โกมลศิริโชค แนะนำแนวให้ความรู้เรื่องออกแบบผลิตภัณฑ์.....	๙๐
ภาพที่ ๔.๑๖ กลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ ๓ หมู่บ้านถ่ายภาพร่วมวิทยากร.....	๙๒
ภาพที่ ๔.๑๗ อบรมเกี่ยวกับการกลยุทธ์การพัฒนาการตลาด วิทยากร ดร.นิกร ยาอินตา.....	๙๑
ภาพที่ ๔.๑๘ กลุ่มประชาชน ๓ หมู่บ้านเข้าอบรม การกลยุทธ์การพัฒนาการตลาด.....	๙๓
ภาพที่ ๔.๑๙ ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของ ๓ หมู่บ้าน.....	๙๗
ภาพที่ ๔.๒๐ ผศ.ญานิศดา โกมลศิริโชค ชี้แจงกระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์.....	๙๗

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันประเทศไทยให้ความสำคัญกับการเพิ่มศักยภาพของชุมชนและใช้จุดแข็งของชุมชนทางด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งของการพัฒนาแบบผสมผสานที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้^๑ และมีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม พร้อมทั้งสามารถรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตน มุ่งรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถเชื่อมโยงองค์กรชุมชนให้เป็นเครือข่าย ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างความเจริญให้แก่ชุมชน โดยการผลิตหรือ จัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้กลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น มีจุดขาย และสอดคล้องกับ วัฒนธรรม อัตลักษณ์ในแต่ละท้องถิ่นเพื่อสร้างรายได้และการพึ่งตนเองของครอบครัว ชุมชนและ ระหว่างชุมชน ซึ่งรัฐบาลได้ส่งเสริมสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ เกิดการพึ่งตนเอง เพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันในตลาดอย่างสมดุลเป็นทางเลือกที่สำคัญในการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะชนบทที่ผสมผสานการผลิตในภาคการเกษตรกรรม ภาคพาณิชย์กรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการด้วยการเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น ได้หล่อหลอมให้ทุกคนซึมซับถึงการพึ่งพาตนเอง และนำองค์ความรู้นี้ไปใช้ในการผลิต ถ่ายทอดให้กับสังคม ตลอดจนให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน ก่อให้เกิดความสมดุลในชีวิตชุมชนสามารถ จัดการความรู้ภายในชุมชน รวมไปถึงการเรียนรู้ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน^๒

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) หรือ สศส. ได้จัดทำแผนปฏิบัติการสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) พ.ศ.๒๕๖๓ – ๒๕๖๕ ขึ้น ซึ่งเป็นไปโดยสอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกาว่าด้วย หลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๒ (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พ.ศ.๒๕๖๓-๒๕๖๕ (องค์การมหาชน) ได้สนับสนุนแนวทางเรื่องเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ที่ส่งเสริมการใช้ความคิด

---

^๑ หทัยชนก คะตะสมบุรณ์, การพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (มีนาคม - เมษายน ๒๕๖๓): ๔๗๕

^๒ นรินทร์ สังข์รักษา, การศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม: กรณีศึกษาเขตอุตสาหกรรมกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๑), หน้า ๓

สร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการ ซึ่งเป็นแนวคิดในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ บนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ (Knowledge) การสร้างสรรค์งาน (Creativity) และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual property) ที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม เทคโนโลยี และนวัตกรรมสมัยใหม่^๓ โดยมีนโยบายที่เชื่อมโยงกับแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน และยุทธศาสตร์ที่ ๙ การพัฒนาภาคเมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ แผนพัฒนาของประเทศได้ส่งเสริมให้มีการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้ประชาชนสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนเองให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ ซึ่งมุ่งเน้นผลิตภัณฑ์ที่เต็มไปด้วยเนื้อหาที่สร้างสรรค์ มีคุณค่าทางวัฒนธรรม และมีวัตถุประสงค์ชัดเจนทางการตลาด^๔ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือผลิตภัณฑ์ที่สร้างจากความคิด ความรู้ ทักษะ และ ความสามารถในการฉวยโอกาสใหม่ ๆ การผลิตเครื่องแต่งกาย และการออกแบบเป็นหนึ่งในโครงการสร้างของแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่สามารถต่อยอดทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนและผู้ประกอบการ

สำหรับตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดลำพูน ห่างจากอำเภอเมืองลำพูน ประมาณ ๘๐ กิโลเมตร และอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เป็นระยะทาง ๑๑ กิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศของตำบลตะเคียนปม ส่วนใหญ่มีพื้นที่เป็นภูเขาและเนินเขาสลับล้อมรอบอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติขุนลี้ เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าดอยผาเมือง มีพื้นที่ราบสำหรับการเพาะปลูก ประมาณ ๑ ใน ๔ ของพื้นที่ทั้งหมด ตลอดสองฝั่งของลำน้ำที่ไหลผ่าน ชุมชนแต่ละหมู่บ้านตั้งอยู่เรียงรายสองฝั่งของลำน้ำ เช่น แม่น้ำลี้ แม่น้ำแม่หาง และแม่น้ำสายเล็ก ๆ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำในการทำการเกษตรของประชาชนในพื้นที่ ประชาชนส่วนใหญ่ของตำบลตะเคียนปมเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำไร่เป็นหลัก ส่วนผู้หญิงจะทำงานบ้านพร้อมทั้งงานทอผ้าสำหรับใช้ในครัวเรือน การทอผ้าของผู้หญิงกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในตำบลตะเคียนปมจะมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นจากพื้นที่อื่น คือ การย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ สีธรรมชาติที่นำมาจากวัสดุที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เช่น ดอกไม้, เปลือกไม้, ดิน เป็นต้น การย้อมสีธรรมชาติ มีทั้งการย้อมร้อนและย้อมเย็น สีที่ได้นั้นจะแตกต่างกันไป ตามวัตถุดิบที่นำมาผสมกัน ซึ่งเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ไม่ก่อให้เกิดสารพิษตกค้างจากกระบวนการย้อมผ้า กับทั้งลวดลายของผ้า ความประณีตและเทคนิคการทอผ้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของพื้นที่ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษมาจนถึงปัจจุบัน วิธีการและเทคนิคเหล่านี้ทำให้ผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอ

^๓ เสาวรภัย ฤสุมา ณ อยุธยา, Creative Economy ทางเลือกใหม่ในการพัฒนาเศรษฐกิจไทย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/janpdf/23-28.pdf, [๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๕]

^๔ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔), [ออนไลน์], แหล่งที่มา <https://www.nesdc.go.th>, [๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๕]

ทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูนมีความโดดเด่น สามารถคว้ารางวัลตราสัญลักษณ์ G – Green ระดับทอง ประจำปี ๒๕๖๒ จากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม แต่ด้วยความที่ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เป็นพื้นที่ชนเผ่าการทอผ้าเป็นงานอุตสาหกรรมในครัวเรือน ทอใช้ในครอบครัวของตนเอง มีการจำหน่ายเฉพาะในชุมชนเท่านั้น ไม่มีกลไกทางการตลาดที่สามารถกระจายสินค้าในระดับที่สูงขึ้น ประกอบกับผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ยังมีรูปแบบที่เรียบง่าย ไม่มีการประยุกต์รูปแบบเป็นผลิตภัณฑ์ที่สนองต่อความต้องการของกระแสสังคม จึงทำให้ผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อีกทั้งยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ทำให้ขาดโอกาสในการสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว^๕

คณะผู้วิจัยเห็นว่าผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ควรได้รับการสนับสนุนและยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่นซึ่งมีฐานมาจากทุนวัฒนธรรมนำมาพัฒนาและต่อยอด เพื่อเสริมสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจในชุมชนเพิ่มขึ้น ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาในประเด็นดังกล่าว ด้วยศึกษาการพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมสีธรรมชาติให้ได้มีความรูปแบบที่หลากหลาย มีความทันสมัย เป็นที่นิยมของผู้บริโภค อีกทั้งต้องการพัฒนากลไกทางการตลาดในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้มีช่องทางการตลาดที่หลากหลาย สามารถสร้างรายได้ในชุมชนเพิ่มขึ้น พร้อมทั้งมีกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้จากผ้าย้อมสีธรรมชาติให้กับเครือข่ายอื่น ๆ ต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

๑.๒.๒ เพื่อพัฒนากลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

๑.๒.๓ เพื่อถ่ายทอดและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ การออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน มีรูปแบบอย่างไร และมีกระบวนการอย่างไรบ้าง

---

^๕ องค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน, ประวัติความเป็นมาของตำบล, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.takienpom.go.th/tambon/general>, [๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๕]

๑.๓.๒ การพัฒนากลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน มีกระบวนการในการพัฒนาอย่างไร

๑.๓.๓ การถ่ายทอดและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน มีการถ่ายทอดอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตเนื้อหา

การศึกษาวิจัยเรื่อง การยกระดับคุณภาพสินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษา คือ

๑) การออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

๒) การพัฒนากลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

๓) การถ่ายทอดและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

๑.๔.๒ ขอบเขตพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่วิจัย ๓ หมู่บ้าน ในตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ได้แก่ ๑.บ้านแม่แสม ๒.บ้านไม้สลิ และ ๓.บ้านห้วยไร่ พื้นที่ศึกษาวิจัยมีจุดเด่น คือ เป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ คือ ชาวกะเหรี่ยงที่มีอัตลักษณ์และภูมิปัญญาการทอผ้าที่โดดเด่น โดยเฉพาะการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ที่กระบวนการทอผ้าและย้อมผ้าเป็นมิตรกับธรรมชาติ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ผ้าย้อมสีธรรมชาติมีความคงทน สีไม่ตก เนื้อผ้าไม่หมองชุ่น

๑.๔.๓ ขอบเขตประชากร

ประชาชนในตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน จำนวน ๓ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแม่แสม บ้านไม้สลิ และบ้านห้วยไร่ จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๒๒๙ คน ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

๑.๔.๔ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การยกระดับคุณภาพสินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลักแบบเจาะจง ตามคุณสมบัติที่คณะผู้วิจัยกำหนดขึ้น จำนวน ๑๕ คน โดยแบ่งสัดส่วนดังนี้

(๑) ผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น	จำนวน ๓ คน
(๒) ผู้นำชุมชน	จำนวน ๓ คน
(๓) ผู้นำกลุ่มย้อมสีธรรมชาติ	จำนวน ๖ คน
(๔) ผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดหรือด้านการออกแบบ	จำนวน ๑ คน
(๕) นักปราชญ์ในท้องถิ่น	จำนวน ๒ คน

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาวิจัย คือ ๑๒ เดือน เริ่มตั้งแต่ เดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ถึงเดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖

๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย

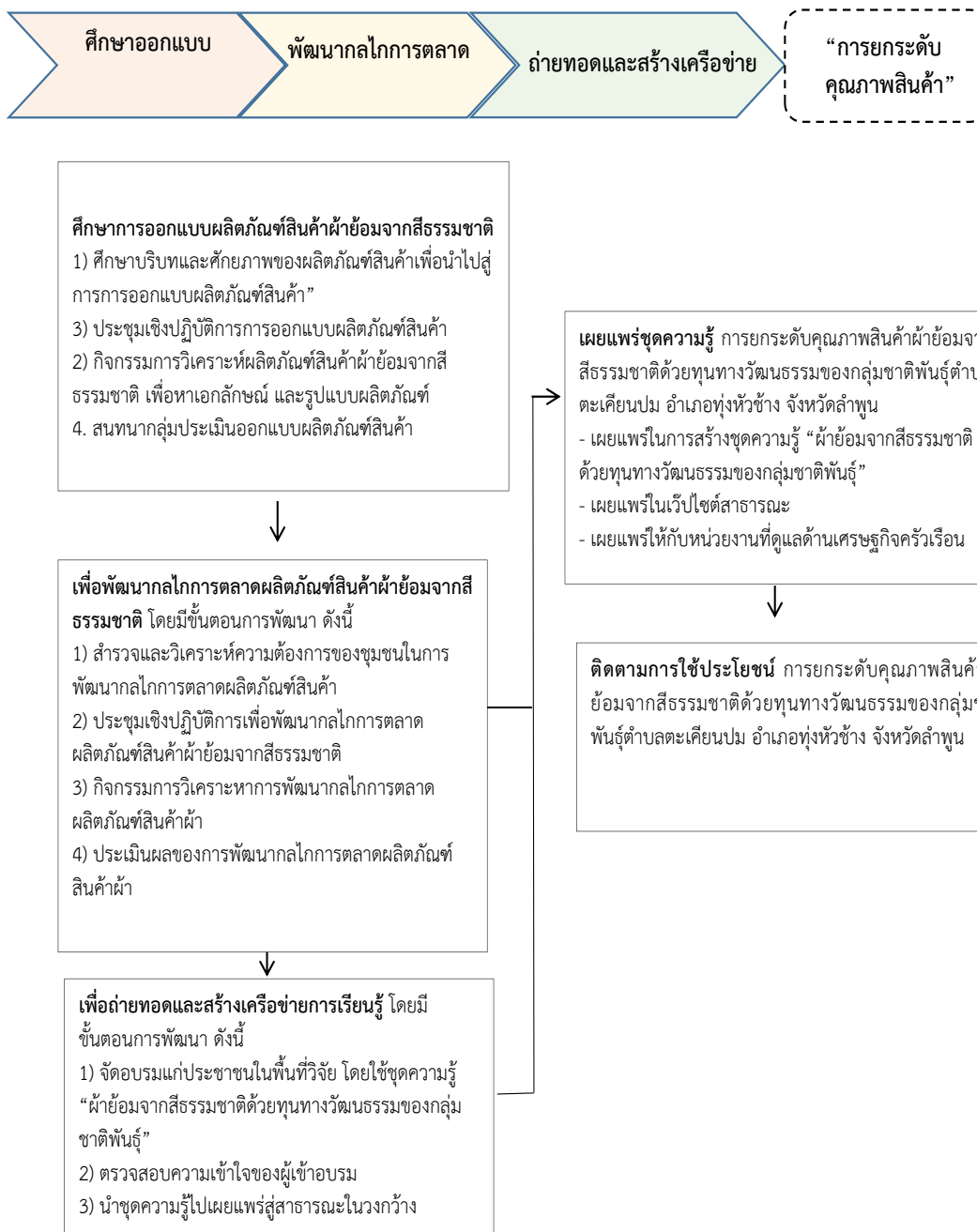
ผ้าย้อมจากสีธรรมชาติ หมายถึง การนำเอาวัตถุดิบในธรรมชาติที่ได้จากพืช สัตว์ และแร่ธาตุต่าง ๆ มาย้อมกับเส้นไหม เพื่อนำมาทอเป็นผ้าเพิ่มสีสันและความสวยงามบนผืนผ้าไหมอันเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษสู่คนรุ่นหลัง ในการวิจัยนี้หมายถึง การย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม ที่ถือว่าเป็นภูมิปัญญาของชนเผ่าที่ได้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ มีอัตลักษณ์ที่ความโดดเด่นแตกต่างจากที่อื่น

ทุนทางวัฒนธรรม หมายถึง ผลผลิตทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ทุนทางวัฒนธรรมที่จับได้ เช่น โบราณสถาน มรดกทางวัฒนธรรม ผลงาน ศิลปะแขนงต่างๆ ทั้งภาพวาด หัตถกรรม ดนตรี ภาพยนตร์ วรรณกรรม เหล่านี้มักจะมีมูลค่าเป็นตัวเงินได้ ส่วนทุนวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ความเชื่อ จารีต เป็นต้น ซึ่งในการวิจัยนี้ จะหมายถึงทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ได้แก่ การย้อมผ้าสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม โดยนำทุนวัฒนธรรมเหล่านี้มาสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ครอบครัวและชุมชน

กลุ่มชาติพันธุ์ ในงานวิจัยนี้ หมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ทั้ง ๓ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแม่แสม บ้านไม้สลิและบ้านห้วยไร่ อำเภอทุ่งห้วยช้าง จังหวัดลำพูน โดยการมีรักษารูปแบบวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูดเดียวกัน อีกทั้งมีรักษาและสืบทอดภูมิปัญญาของบรรพบุรุษให้คงอยู่ต่อไป

เครือข่ายการเรียนรู้ หมายถึง ความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอทุ่งห้วยช้างกับชุมชนอื่น ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ประสบการณ์เกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติ และร่วมกันดำเนินกิจกรรมของสมาชิกให้ประสบความสำเร็จ ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เครือข่ายของหน่วยงานในพื้นที่ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล สถานการศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และนอกที่พื้นที่ ได้แก่ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน สถาบันวิจัยหรือศูนย์ จังหวัด ที่ร่วมมือกันในการขับเคลื่อนองค์ความรู้จากงานวิจัย ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนและสังคมต่อไป

๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ การออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

๑.๗.๒ การพัฒนากลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

๑.๗.๓ การถ่ายทอดและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

๑.๗.๔ สร้างเครือข่ายในการขับเคลื่อนองค์ความรู้จากการวิจัย เพื่อนำไปพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ให้เป็นที่รู้จักและสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ประชาชนในพื้นที่ต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบการดำเนินงานวิจัยเรื่องการยกระดับคุณภาพสินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์สังเคราะห์ประเด็นในการวิจัยในเชิงลึกต่อไป โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญา
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับชาติพันธุ์
- ๒.๓ แนวคิดผ้าย้อมสีธรรมชาติ
- ๒.๔ แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์
- ๒.๕ แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม
- ๒.๖ แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์
- ๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย (Network)
- ๒.๘ บริบทของพื้นที่
- ๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญา

๒.๑.๑ ความหมายของภูมิปัญญา

คำว่า “ปัญญา” หรือ “ภูมิปัญญา” เป็นคำที่มีความหมายลึกซึ้งค่อนข้างยากในการทำ ความเข้าใจด้วยภาษาพูดหรือภาษาเขียน ภูมิปัญญาเป็นพื้นความรู้ของประชาชนในสังคมนั้น ๆ โดยสังคมนั้น ๆ ปวงชนในสังคมยอมรับรู้ เชื่อถือ เข้าใจร่วมกัน มีคำที่ใช้เรียกต่าง ๆ กัน เช่นคำว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้าง (Local Wisdom) ภูมิปัญญาชาวบ้านบ้าง (Popular Wisdom) ภูมิปัญญา

ไทยบ้าง (Thai Wisdom) บทบาทของภูมิปัญญาไทยในการพัฒนาสังคมได้รับการยอมรับและนำไปสู่การปฏิบัติของหน่วยงานต่างๆ มีมากขึ้น^๑

ความหมายของคำว่าภูมิปัญญามีนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ ให้ความหมาย ดังนี้ ภูมิ มีความหมายว่า พื้น ชั้น พื้นเพ ปัญญา หมายความว่า ความรอบรู้ ความรู้ทั่ว ความฉลาดต่อการเรียนและคิด ภูมิปัญญา หมายถึง พื้นความรู้ ความสามารถ^๒

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ได้ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญา หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะซึ่งเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรสร รุ่งแต่ง พัฒนา ถ่ายทอด สืบต่อกันมาเพื่อใช้แก้ปัญหา พัฒนาวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม เหมาะสมกับยุคสมัย และภูมิปัญญาของไทยมีความเด่นชัดในหลายด้าน ทั้งด้านเกษตรกรรม ศิลปกรรม วรรณกรรม และภาษา^๓

คณะกรรมการสำนักงานการศึกษาแห่งชาติ ให้ความหมายของภูมิปัญญาไว้ ๔ ประการ ได้แก่^๔

๑. ภูมิปัญญา คือ ความรู้ ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทางพฤติกรรม และความสามารถในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์

๒. ภูมิปัญญา คือ ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจนที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัว และดำรงชีพตามสภาพแวดล้อมของธรรมชาติ

๓. ภูมิปัญญาเป็นเรื่องที่สั่งสมกันมาตั้งแต่อดีต และเป็นเรื่องของการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติโดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี การทำมาหากิน และพิธีกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์เหล่านี้ เป้าหมายก็คือเพื่อให้เกิดความสุขทั้งในส่วนที่เป็นชุมชนเป็นหมู่บ้าน และในส่วนที่เป็นลักษณะเฉพาะของชาวบ้านเอง

๔. ภูมิปัญญา หมายถึง ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพในการศึกษาเล่าเรียน การที่ชาวบ้านรู้จักวิธีการทำนา การไถนา การนำควายมาใช้ในการไถนา การรู้จักนวดข้าวโดยการใช้แรง

^๑ พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์, ธงชัย สมบูรณ์ และ ผ่องพรรณ เกิดนวล, “การศึกษาในประเทศไทย”, เอกสารประกอบการสอน ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา, (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗), หน้า ๓๑๗.

^๒ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์), ๒๕๔๖, หน้า ๘๖๒.

^๓ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, วัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญา, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๕๙), หน้า ๑๒.

^๔ คณะกรรมการสำนักงานการศึกษาแห่งชาติ, แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๑), หน้า ๑๑-๑๗.

จากสัตว์ รู้จักสานกระบุงตะกร้า เอาไม้ไผ่มาทำเครื่องใช้สอยในชีวิตประจำวัน ก็เรียกว่า ภูมิปัญญาทั้งสิ้น

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร โดย ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล กล่าวว่า ภูมิปัญญาในปัจจุบันเป็นคำที่มีความหมายทับซ้อนกัน สืบเนื่องมาจากการให้คำนิยาม และปฏิบัติการหลายประเภท โดยกลุ่มคนหลายกลุ่มในสังคมไทย สถานะของภูมิปัญญาจึงเป็นได้หลายอย่าง ดังนี้^๕

๑. เป็นอุดมการณ์การพัฒนาที่มีกระบวนการที่ก่อให้เกิดจุดเปลี่ยนของการพัฒนาชนบท หันเหอกไปจากการพัฒนากระแสหลัก ไม่มุ่งเน้นการพัฒนาที่เพิ่มพูนมูลค่าทางเศรษฐกิจ

๒. เป็นองค์ความรู้ที่ด้วยวิถีคิดของชาวบ้าน ที่ได้มีการสั่งสมและสร้างจากสติปัญญาและประสบการณ์ เพื่อแก้ปัญหาในการมีชีวิตอยู่กับธรรมชาติและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนด้วยกัน เป็นองค์ความรู้ที่สร้างความภาคภูมิใจให้คนที่ด้อยอำนาจ เป็นยุทธศาสตร์ในการต่อรองกับกระแสโลกาภิวัตน์ และสร้างความเข้มแข็งทางปัญญาให้กับสังคมโดยรวม

๓. เป็นภารกิจด้านการศึกษาและวัฒนธรรมของรัฐ

เสรี พงศ์พิศ ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญา คือ ศาสตร์และศิลป์แห่งการดำเนินชีวิต ซึ่งผู้คนได้สั่งสม สืบทอดกันมาช้านาน จากพ่อแม่ปู่ย่าตายายสู่ลูกหลาน จากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง จากอดีตถึงปัจจุบัน ภูมิปัญญาเป็นศาสตร์ คือเป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต เป็นปัจจัยสี่ เป็นภาพรวมของการทำมาหากิน การอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และการอยู่ร่วมกันในสังคม ส่วนภูมิปัญญาที่เป็นศิลป์ คือเป็นความรู้ที่มีคุณค่า มีความดีงามที่ผู้คนได้คิดค้นขึ้นมาไม่ใช่ด้วยสมองแต่เพียงอย่างเดียว แต่มาจากอารมณ์ ความรู้สึก ญาณทัศนะ คือ ด้วยจิตวิญญาณ^๖

เอกวิทย์ ณ ถลาง ให้นิยามว่า ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ที่กลุ่มชนได้มาจากประสบการณ์ที่ได้สั่งสมไว้ จากการปรับตัวโดยการดำรงชีพในระบบนิเวศ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรมที่ได้มีพัฒนาการสืบสานกันมา ภูมิปัญญาเป็นความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจนที่เป็นผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับสถานะต่างๆ ในพื้นที่ที่กลุ่มชนนั้นตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานอยู่ และได้แลกเปลี่ยนรังสรรค์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่นๆ จากพื้นที่สิ่งแวดล้อมที่มีการติดต่อสัมพันธ์กัน แล้วรับเอาหรือปรับเปลี่ยนนำมาสร้างประโยชน์ หรือแก้ปัญหาได้ในสิ่งแวดล้อม และบริบททางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น ภูมิปัญญาจึงมีทั้งภูมิปัญญาอันเกิดจากประสบการณ์ในพื้นที่ ภูมิปัญญาที่มาจากภายนอก

^๕ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ภูมิปัญญา-ภูมิปัญญาเทศ, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๘), หน้า ๒๐.

^๖ เสรี พงศ์พิศ, ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๖), หน้า ๑๔๐.

และภูมิปัญญาที่ผลิตใหม่ หรือผลิตขึ้นเพื่อแก้ปัญหา การปรับตัวให้สอดคล้องกับความจำเป็นและการเปลี่ยนแปลง^๗

กล่าวโดยสรุป ภูมิปัญญา หมายถึง องค์ความรู้ที่มนุษย์ในแต่ละพื้นที่ได้เรียนรู้ สร้างสรรค์ ขึ้นเพื่อใช้ในชีวิตรประจำวันท่ามกลางสิ่งแวดล้อมนั้น ต่อมาได้นำองค์ความรู้ที่ได้เรียนรู้สร้างขึ้นมานั้น มาพัฒนาต่อยอด ปรับปรุงแก้ไขจนสามารถนำองค์ความรู้นั้นมาใช้ในอย่างมีประสิทธิภาพ และมีการถ่ายทอดส่งต่อจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง

๒.๑.๒ ความหมายภูมิปัญญาชาวบ้าน

สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์ กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง วิธีการจัดการ วิธีการชี้แนะ และการริเริ่มส่งเสริมของนักปราชญ์ในท้องถิ่นหรือในกลุ่มชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้านล้วนสั่งสมงอกงาม ขึ้นมาจากความรอบรู้ ประสบการณ์ ผนวกด้วยญาณทัศนะ (ความเฉียบคมในการหยั่งเห็นรู้ที่ลุ่มลึก กว่าวิสัยทัศน์) เป็นรากฐาน^๘

ยิ่งยง เทาประเสริฐ ให้ความหมายไว้ว่า ภูมิปัญญาพื้นบ้านเป็นองค์ความรู้ความสามารถ เป็นประสบการณ์ที่ได้สั่งสมและสืบทอดต่อกันมา อันเป็นความสามารถ เป็นศักยภาพในเชิงของการ แก้ปัญหาการปรับตัว การเรียนรู้ รวมไปถึงสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อการดำรงอยู่รอดของเผ่าพันธุ์ จึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติเผ่าพันธุ์หรือวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้าน^๙

พัททยา สายหู ให้ความหมายของคำว่าภูมิปัญญาไว้ว่า ภูมิปัญญา คือ ความรู้ ความคิด ที่ได้สั่งสมไว้ ชาวบ้าน คือ คนธรรมดาหรือสามัญชน หากรวมความหมายก็อาจนิยามไว้ว่า ภูมิปัญญา ชาวบ้าน คือ ความรู้ ความคิดของคนธรรมดา ของสามัญชนที่ได้สั่งสมไว้^{๑๐}

วัลย์ลิกา เจริญศิลป์ กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ความสามารถของคนใน ท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน เป็นองค์ความรู้ของเรื่องราวต่างๆ เช่น การประกอบอาหารและ ยา การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หรือแม้แต่ภาษาและการละเล่น^{๑๑}

^๗ เอกวิทย์ ฌ กลาง, ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนรู้, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ อมรินทร์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐-๑๑.

^๘ สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์, “ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้”, วารสารทักษิณคดี, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ (กุมภาพันธ์- กรกฎาคม, ๒๕๔๐) : ๒๑-๔๑.

^๙ ยิ่งยง เทาประเสริฐ, “ศักยภาพของภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการดูแลสุขภาพชุมชน”, วารสาร การศึกษาแห่งชาติ, ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๕ (มิถุนายน, ๒๕๓๗) : ๑๗-๒๖.

^{๑๐} พัททยา สายหู, การพัฒนาวัฒนธรรมบนพื้นฐานภูมิปัญญาชาวบ้านและศักยภาพชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐๙.

^{๑๑} วัลย์ลิกา เจริญศิลป์, “เพลงโคราช : ภูมิปัญญาชาวบ้านสู่มรดกทางวัฒนธรรม”, วารสารการบริหารการพัฒนา, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม, ๒๕๖๒) : ๑๗๒-๑๘๐.

สามารถ จันท์สุรย์ ให้ความหมายไว้ว่า ภูมิปัญญาพื้นบ้าน คือ องค์ความรู้สติปัญญา ความเชื่อและความสามารถทั้งหมดของบ้านธรรมดาๆ ในพื้นที่หมู่บ้านต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาของชาวบ้านอย่างเหมาะสมตามแต่ละพื้นที่หรือพื้นที่บ้านในแต่ละแห่ง^{๑๒}

ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่าง ที่ชาวบ้านคิดได้เองในการดำเนินวิถีชีวิตและการแก้ไขปัญหา เป็นสติปัญญาและเป็นองค์ความรู้ รวมทั้งหมด ทั้งทางกว้างและทางลึกที่ชาวบ้านสามารถคิดเองทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างสมสมัย^{๑๓}

ลักษณะ รอดสน กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุขในแต่ละสภาพแวดล้อม โดยการผสมผสานความรู้ ความคิด เข้าด้วยกันในการใช้แก้ปัญหาต่างๆ ซึ่งล้วนแล้วเป็นสิ่งที่มีคุณค่าโดยผ่านกระบวนการพัฒนาให้สอดคล้องกับกาลสมัย^{๑๔}

คมพล สุวรรณภูฏ ได้ให้ความหมายไว้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ได้ในพื้นที่นั้นๆ โดยใช้สติปัญญาและการสั่งสมความรู้ของตนอย่างหลากหลาย ผสมผสานความกลมกลืนระหว่างศาสนา สภาพภูมิอากาศ สภาพแวดล้อม การประกอบอาชีพ และกระบวนการทางสังคมเพื่อให้ชีวิตอยู่ได้ในสภาพที่เหมาะสมกับธรรมชาติ และมีการถ่ายทอดกระบวนการเหล่านี้มาจนชั่วลูกชั่วหลาน^{๑๕}

ธวัช ปุณโณทก กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านนั้นก็คือ ความรอบรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้และมีประสบการณ์สืบทอดกันมาทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงคือประสบการณ์ด้วยตนเอง ส่วนทางอ้อมเป็นการเรียนรู้จากผู้ใหญ่หรือความรู้สะสมที่สืบทอดกันมา^{๑๖}

กล่าวโดยสรุป ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง องค์ความรู้ของชาวบ้านที่ได้สั่งสมเรียนรู้และนำมาใช้ทำมาหากินกันในชุมชนนั้นๆ โดยองค์ความรู้นั้นได้มาจากการสังเกต การรับรู้ หรือได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษแล้วนำมาต่อยอดต่อ จนได้องค์ความรู้ที่ทำให้ชุมชนนั้นสามารถนำมาใช้ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่กับสังคม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมได้

^{๑๒} สามารถ จันท์สุรย์, **องค์ความรู้ภูมิปัญญาไทย**, (โครงการมหาวิทยาลัยชีวิต : สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน), (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๑๓.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

^{๑๔} ลักษณะ รอดสน, “การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านเรื่อง “เรือ...และสายชีวิตชาวปทุมธานี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจังหวัดปทุมธานี”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๒.

^{๑๕} คมพล สุวรรณภูฏ, **วัฒนธรรมกับสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : แพมิลี่ก๊อปปี, พ.ศ. ๒๕๕๐), หน้า ๑๒๖.

^{๑๖} ธวัช ปุณโณทก, **ภูมิปัญญาชาวบ้านอีสาน ทศนะของอาจารย์ปรีชา พิณทอง**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมู่บ้าน, ๒๕๓๑), หน้า ๔.

๒.๑.๓ ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

รัตน์ บัณฑิต กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการทัศนคติของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อโลก และสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนการทัศนคติดังกล่าวจะมีรากฐานจากคำสอนทางศาสนา คติ จารีต ประเพณีที่ได้รับการถ่ายทอดสั่งสอนและปฏิบัติเนื่องกันมา ปรับปรุงเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงในแต่ละสมัย ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อความสงบสุขของในส่วนที่เป็นชุมชนและปัจเจกบุคคล ซึ่งกระบวนการทัศนคติที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจำแนกออกได้ ๓ ลักษณะ ได้แก่

- ๑) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
- ๒) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบสังคมหรือการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์
- ๓) ภูมิปัญญาเกี่ยวกับระบบการผลิตหรือการประกอบอาชีพที่มีลักษณะมุ่งเน้นระบบการผลิตเพื่อพึ่งพาตนเอง^{๑๗}

รัชพงศ์ จารุสินธุพงศ์ กล่าวว่า คือ ความคิดหรือพื้นฐานความรู้ของชาวบ้าน ที่มีการเรียนรู้และมีประสบการณ์สืบทอดต่อกันมา ทั้งทางตรง คือ ประสบด้วยตนเอง ทางอ้อม คือ การเรียนรู้จากผู้ใหญ่ หรือความรู้ที่สะสมสืบทอดกันมา หรือกล่าวอีกนัยได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เอง แล้วนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา เป็นสติปัญญาเป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ที่ชาวบ้านสามารถคิดเองทำเองโดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่ มาแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม^{๑๘}

อรุณี หรดาล กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีคำอื่นที่เกี่ยวข้องอีกหลายคำซึ่งมีความหมายที่ใกล้เคียงกันและใช้ในบริบทที่คล้ายกัน ได้แก่ ภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาชาวบ้าน แต่คำที่ความคล้ายกันมากจนนักวิชาการหลายคนมีความเห็นว่าเป็นสิ่งเดียวกัน คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง พื้นความรู้ความสามารถของท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง ซึ่ง office of the Natin Commission อธิบายความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า หมายถึง ความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม ชุมชน และในตัวผู้รู้เอง เป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนๆ นั้น สิ่งทีเรียนรู้ผ่านกระบวนการการศึกษา สังเกต คิด วิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติ จนเกิดปัญญาในแต่

^{๑๗} รรัตน์ บัณฑิต, “การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในภาคกลางตอนบน”, **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิจัยและพัฒนาหลักสูตร**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๒), หน้า ๒๖๔.

^{๑๘} รัชพงศ์ จารุสินธุพงศ์, “ปัญหากฎหมายห้ามโฆษณาเกี่ยวกับสุรา : กรณีศึกษาสุราพื้นบ้าน”, **สารนิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๖๐), หน้า ๑๒.

ละท้องถิ่นนั้นๆ จนกระทั่งสิ่งที่เรารู้มาจากรายๆ เรื่อง ได้ถูกประกอบกันขึ้นแล้วตกผลึกเป็นองค์ความรู้^{๑๙}

กุศล อิศกุลย์ กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หมายถึง การสะสมองค์ความรู้ในด้านต่างๆ จากประสบการณ์ในชีวิตของคนในพื้นที่พัฒนาขึ้นในบริบททางกาย และวัฒนธรรมของปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับระบบนิเวศท้องถิ่น และถ่ายทอดสืบต่อกันมา^{๒๐}

กล่าวโดยสรุป ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือ ภูมิปัญญาไทย หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน มีความคล้ายกัน เพียงแต่เรียกชื่อต่างกันเท่านั้น คือ องค์ความรู้ของชุมชนที่มีขนาดใหญ่ขึ้น มีความเชื่อที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น มนุษย์ได้มีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างกว้างขวางมากขึ้นทำให้เกิดความเชื่อ ความคิด ค่านิยม และความสัมพันธ์กับคน ระบบนิเวศ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมร่วมกัน มีการเรียนรู้และสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ขึ้นจากประสบการณ์ จนเกิดเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตขึ้น

๒.๑.๔ ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากอดีตถึงปัจจุบันชาวชนบทได้ใช้สติปัญญาของตนสั่งสมความรู้ เพื่อการดำรงชีวิตมาตลอด และมักถ่ายทอดสติปัญญาเหล่านั้น จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง จนกลายเป็นพื้นเพรากฐานของความรู้ของชาวบ้านที่เรียกกันกว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สุนีย์ เกิดทับทิม กล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยได้นำพืชพรรณจากการเกษตรมาประกอบอาหารหลากหลายรูปแบบทั้งอาหารคาวและอาหารหวาน มีการคิดค้นสูตรอาหารที่บำรุงสุขภาพร่างกายมาตั้งแต่อดีต โดยการนำพืชหลายชนิดที่มีประโยชน์มาผสมผสานกันเกิดเป็นอาหารที่มีรสชาติดีเป็นที่ยอมรับและมีการถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้มาให้ลูกหลานได้ทำต่อเนื่องกันมา มีอาหารไทยหลายชนิดที่เกิดจากการหมักดองพืชผักผลไม้ทางการเกษตร เพื่อให้สามารถเก็บไว้ได้เป็นเวลานาน มีประโยชน์ต่อร่างกาย และมีรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น มีการถ่ายทอดวิธีการจากบรรพบุรุษไปพร้อมกับวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น รวมทั้งอาจมีการแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารไปในที่ต่าง ๆ จากการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า ทำให้เกิดพัฒนาการของความรู้ที่มีหลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น แต่หากความรู้เหล่านี้ถูกเก็บไว้ในตัวบุคคล (tacit knowledge) เป็นส่วนใหญ่ขาดการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ จนกระทั่งปัจจุบันกระแสของเศรษฐกิจพึ่งตนเองทำให้หลายฝ่ายหันมาให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันทางเศรษฐกิจในระดับรากหญ้าที่อยู่บนฐานความสามารถของแต่ละชุมชน และสภาพทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ โดยเฉพาะการผลิตอาหารเสริมสุขภาพจากความรู้ด้านการแพทย์พื้นบ้านและการนำพืช

^{๑๙} อรุณี หรดาล, “ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย”, สักทอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.), ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน, ๒๕๖๒) : ๑-๑๑.

^{๒๐} กุศล อิศกุลย์, “ภูมิปัญญาท้องถิ่น”, สารานุกรมศึกษาศาสตร์, เล่มที่ ๓๑ (๒๕๔๗) : ๕๘-๖๒.

สมุนไพรมานำใช้ประโยชน์เป็นแนวทางหนึ่งที่จะนำรายได้เข้าสู่คนในท้องถิ่นซึ่งมีภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านนี้สั่งสมมานานนับร้อยปี และพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างยั่งยืน องค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของบรรพบุรุษไทยทางด้านอาหารและการแพทย์จึงเป็นสิ่งที่มีความค่าควรอนุรักษ์และส่งเสริมไม่ให้อ่อนแอลงไปตามกาลเวลา^{๒๑}

กฤตมณัฏ บุษยัษเฐียร^{๒๒} ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ดังนี้

๑. เป็นความรู้แบบองค์รวมที่เกิดจากการเชื่อมโยงความรู้หรือกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต

๒. เป็นวิถีความสัมพันธ์ที่สมดุลระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติและมนุษย์เป็นสิ่งเหนือธรรมชาติ

๓. มีลักษณะเป็นพลวัต คือ มีการเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัยและมีการพัฒนาการอยู่ตลอดเวลา

๔. ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน มีลักษณะเฉพาะหรือเอกลักษณ์ในตัวเอง จากที่กล่าวมาข้างต้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมีความสำคัญสำหรับการศึกษารากเหง้าความเป็นมาของท้องถิ่นและชุมชน ตลอดจนมีคุณค่าในแง่ของสถาบันหรือแหล่งสารสนเทศที่จัดเก็บสารสนเทศเหล่านี้ไว้ และควรมีการเก็บรวบรวม วิเคราะห์ วิจัยและจำแนกออกเป็นหมวดหมู่เพื่อสร้างเป็น “องค์ความรู้” ให้ผู้คนยุคปัจจุบันได้ศึกษาและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน อีกทั้งเพื่อถ่ายทอดให้แก่อนุชนรุ่นหลังได้เห็นคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมและจะได้ร่วมกันอนุรักษ์สืบสาน นำไปใช้ และถ่ายทอดต่อไปชั่วกาลนาน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะที่สำคัญบางประการคือ^{๒๓}

(๑) มีความจำเพาะกับท้องถิ่น เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์หรือความชัดเจนจากชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ เพราะฉะนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาที่มาจากข้างนอก

(๒) มีความเชื่อมโยงหรือบูรณาการสูง เนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นภูมิปัญญาที่มาจากประสบการณ์จริง จึงมีความเป็นบูรณาการสูงทั้งในเรื่องของกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เช่น ความเชื่อเรื่องแม่ธรณี แม่คงคา แม่โพสพ ฯลฯ ทำให้เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้น เช่น พิธีลอยกระทง พิธีแรกนาขวัญ ฯลฯ พิธีดังกล่าวเป็นตัวอย่างของภูมิปัญญาในการนำเอาธรรมชาติ มาสร้างให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้คนเคารพธรรมชาติไม่ทำลายธรรมชาติ

^{๒๑} สุวินัย เกิดทับทิม, การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำลูกแป้งข้าวหมากในเขตภาคกลางของประเทศไทย, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๕๕๘) หน้า ๒๕๒-๒๕๓.

^{๒๒} กฤตมณัฏ บุษยัษเฐียร, การออกแบบระบบสารสนเทศแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, ๒๕๕๘), หน้า ๓๓.

^{๒๓} เสรี พงศ์พิศ, คีนสุรากเหง้า, (กรุงเทพฯ : เทียนวรรณ, ๒๕๒๙), หน้า ๑๔๙.

(๓) มีความเคารพผู้อาวุโสเนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญแก่ ผู้มีประสบการณ์ จึงมีความเคารพผู้อาวุโส เพราะถือว่าผู้อาวุโสมีประสบการณ์มากกว่า

(๔) จากทฤษฎีของนักวิชาการดังกล่าว สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านมีลักษณะที่เป็น ทั้งรูปธรรมและนามธรรม ทั้ง ๒ ลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกัน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนอื่น ๆ ในสังคม คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือ ธรรมชาติ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น อันจะส่งผลถึงการ พัฒนาประเทศชาติโดยรวม มีนักวิชาการหลายท่านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญ ของภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ดังนี้

จากทฤษฎีของนักวิชาการดังกล่าว สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นรากฐานของวัฒนธรรมชุมชน มีความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตและการพัฒนาชุมชนโดยสะท้อน ออกมาในรูปของขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา ความเชื่อ ภาษา วรรณกรรม ศิลปกรรม ดนตรี การละเล่นพื้นบ้าน และวิทยาการต่าง ๆ การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ จะทำให้เข้าใจภูมิปัญญาของชาติได้ถูกต้องมากขึ้น และนอกจากนี้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังมีส่วนสำคัญใน การส่งเสริมการศึกษาของชุมชนและเสริมสร้างศักยภาพในการพัฒนาชุมชนอีกด้วย

๒.๑.๕ ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีมากมายหลายแขนง แต่มักจะถูกมองว่าถ้าหลังคนบางกลุ่มจึงไม่ค่อย ให้ความสำคัญและสืบสานกันมากนัก ส่วนใหญ่แล้วภูมิปัญญาท้องถิ่นมักสืบทอดบอกกล่าวกันเป็นการ ภายใน เช่น สูตรทำอาหาร หรือตำรับตำราต่าง ๆ ทำให้ไม่เป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไป ซึ่งได้มีผู้จำแนก ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ดังต่อไปนี้

ประการ แก้ววรรณ^{๒๔} และได้สังเคราะห์ ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการ ศึกษาวิจัยออกเป็น ๒ ประเภท ดังนี้ คือ

๑. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหา ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ที่เกิด จากสติปัญญาของชาวบ้าน เป็นศักยภาพหรือความสามารถในการแก้ไขปัญหาการดำเนินชีวิตและ การประกอบอาชีพของชาวบ้านให้สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของชุมชนท้องถิ่น เช่น ชาวบ้าน ต้องการฟื้นฟูดินที่มีสภาพเสื่อมโทรมจากการใช้ปุ๋ยเคมี ทำให้จุลินทรีย์ที่มีอยู่ในดินถูกทำลาย จนดิน เสื่อมสภาพ ชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นจึงร่วมมือกันหาวิธีการนำจุลินทรีย์ที่มีอยู่ในธรรมชาติมาเลี้ยงเพื่อ ปรับปรุงคุณภาพดินและใช้ประโยชน์ในการเกษตรอื่น ๆ อีกตัวอย่าง คือภูมิปัญญา สถาปัตยกรรม พื้นบ้านของภาคใต้ บ้านของชาวใต้จะมีดินเสา ทั้งนี้เพราะดินเสาทำให้บ้านที่อยู่ในพื้นที่ลุ่มสามารถ โยกย้ายได้ง่ายและทำให้ หมด ปลวก และงู ขึ้นสู่บ้านได้ยากขึ้น เป็นต้น

^{๒๔} ประการ แก้ววรรณ. การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. ๒๕๕๑), หน้า ๒๙.

๒. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา เป็นองค์ความรู้ความสามารถของชาวบ้านที่คิดค้น สั่งสม สืบทอด ปรับปรุง พัฒนา เป็นศักยภาพหรือความสามารถในเชิงสร้างสรรค์ เช่น การพัฒนาปลาร้าในรูปแบบดั้งเดิม เป็นปลาร้าก้อน หรือปลาร้าคนอร์ เป็นการสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ การพัฒนาผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ ซึ่งเดิมนำวัตถุดิบธรรมชาติมาย้อมผ้าและให้สีได้เพียง ๖ เฉดสี เมื่อเกิดการทดลองพัฒนาทำให้สามารถนำวัตถุดิบธรรมชาติมาย้อมสี ได้มากกว่า ๑๐๐ เฉดสี เป็นต้น จะเห็นได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นรากฐานการพัฒนา เพื่อการพึ่งพาตนเอง เป็นการพัฒนาที่ผสมผสานความรู้สากลบนฐานของภูมิปัญญาดั้งเดิม ทำให้ความรู้ของงามไม่หยุดนิ่ง เป็นการสร้างความรู้ใหม่ สร้างปัญญาตอบสนองความจำเป็น ความต้องการของชุมชนท้องถิ่น ตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศโดยรวม ทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและมั่นคง

พัชรินทร์ สิริสุนทร^{๒๕} ได้สรุปภูมิปัญญาท้องถิ่น สรุปได้ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ เป็นเรื่องเกี่ยวกับคติ ความคิด ความเชื่อ และหลักการที่เป็นพื้นฐานขององค์แห่งความรู้ที่เกิดจากการสั่งสมถ่ายทอดกันมาสภาพของภูมิปัญญาในกลุ่มนี้ ได้แก่ แนวความคิด ความเชื่อต่าง ๆ ที่ปฏิบัติและยึดถือสืบทอดกันมา เพื่อการดำเนินชีวิตสงบสุขในแต่ละท้องถิ่น เช่น

๑. ความเชื่อแบบพุทธ ได้แก่ พิธีสวดมนต์ไหว้พระ พิธีฟังเทศน์ในวันสำคัญทางศาสนา พิธีเข้าวัดจำศีล การอบรมจริยธรรมและศีลธรรม

๒. ความเชื่อแบบพราหมณ์ ได้แก่ พิธีสู่ขวัญต่าง ๆ

๓. ความเชื่อแบบผี ได้แก่ พระภูมิเจ้าที่ พระภูมินา พิธีเลี้ยงตอนปู่ตา พิธีบูชาแม่เหล็กดีหลักเมือง และการบวงสรวงต่าง ๆ

๔. ความเชื่อแบบบุคคล ได้แก่ การเคารพบรรพบุรุษ ผู้อาวุโส พระสงฆ์และผู้นำทางศาสนาต่างๆ

กลุ่มที่ ๒ เป็นเรื่องของศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีสภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มนี้ ได้แก่

๑. ศิลปะการเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ หมอลำกลอน หมอลำกลอน ประยุกต์ (หมอลำซิ่ง) หมอลำหมู่ และการรำเซิ้งต่าง ๆ

๒. ศิลปะดนตรีพื้นบ้าน ได้แก่ การเป่าแคน การตีพิณ วงกลอนยาว

๓. งานแกะสลัก งานหล่อ ได้แก่ แกะสลักบานประตู หน้าต่าง โปสต์ และแกะสลักต้นเทียน การหล่อใบระกา ช่อฟ้า คันทวย บัวหัวเสาของศาลา และโปสต์

๔. ศิลปะดนตรีไทย ได้แก่ ขลุ่ย ซอ พิณ ระนาด ซ้อง กลอง ฉิ่ง ฉาบ

^{๒๕} พัชรินทร์ สิริสุนทร. กระบวนการพัฒนาทางเลือกเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร . (พิษณุโลก : สำนักพิมพ์ ดาวเงินการพิมพ์, ๒๕๕๑). หน้า ๒๖-๓๙.

๕. ประเพณีในสิบสองเดือน “ฮีดสิบสอง” ได้แก่ บุญเข้ากรรม บุญคุณสถาน บุญข้าวจี บุญพระเวส บุญสร่งน้ำ บุญบั้งไฟ บุญเบิกฟ้า บุญเข้าพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญออกพรรษา บุญกฐิน บุญผ้าป่า และบุญกองบัว

กลุ่มที่ ๓ เป็นเรื่องของการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับสมัย สภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มนี้ จากการสำรวจพบว่าเป็นส่วนหนึ่งของสภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มที่ ๒ คือ งานศิลปกรรมพื้นบ้าน แต่เนื่องจากบุคคลในท้องถิ่นได้นำมาใช้ประกอบอาชีพดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. การทอผ้าไหม ได้แก่ ผ้าทอไหมพื้น ไหมมัดหมี่
๒. การทอผ้าด้วยกี่กระตุก ได้แก่ ทอผ้าฝ้าย ทอผ้าลายน้ำไหล ทอผ้าฝ้ายผ้าขาวม้า
๓. ทอผ้าซิดด้วยกี่พื้นเมือง ได้แก่ ทอผ้าซิดตัดเสื่อ ทอผ้าซิดทำหมอน ทอผ้าห่มลายซิด
๔. ทำหมอนซิด ได้แก่ หมอนซิดลายสามเหลี่ยม ทำเบาะนั่ง
๕. การจักสานไม้ไผ่ ได้แก่ สานตระกร้า สานหวด สานมวย สานกระติบข้าว สานขันโตก สานกระดิ่ง สานกระบุง สานซ้อง สานไซ สานส้ม
๖. การทำไม้กวาด ได้แก่ ไม้กวาดดอกหญ้า ไม้กวาดทางมะพร้าว
๗. การทอเสื่อ ได้แก่ ทอเสื่อกก ทอเสื่อไหล ทอเสื่อผือ ทอเสื่อเตย
๘. การสาน ได้แก่ หมวกกก หมวกใบตาล หมวกผักตบชวา กระเป๋าอก
๙. เครื่องปั้นดินเผา ได้แก่ อิฐมอญ โอง ไห กระถาง หม้อดิน เตา
๑๐. การเกษตร ได้แก่ การทำเกษตรผสมผสาน การทำไร่ ทำนา ทำสวน การเลี้ยงสัตว์

กลุ่มที่ ๔ เป็นเรื่องของแนวความคิด หลักปฏิบัติ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในท้องถิ่น ซึ่งเป็นอิทธิพลของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นในกลุ่มนี้ จากการสำรวจเท่าที่พบมีดังนี้

๑. การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ มีทั้งการเลี้ยงและการผลิตลูกปลาเพื่อการจำหน่าย พื้นที่ที่มีการเลี้ยงมากตามลำดับ คือ อำเภอเมือง อำเภอบำบ่อ อำเภอพนพิสัย อำเภอไชพิสัย อำเภอศรีเชียงใหม่ และอำเภอบึงกาฬ
๒. การทำกล้วยตากอบน้ำผึ้ง ของอำเภอสังคม
๓. การทำดอกไม้ประดิษฐ์จากใบยางพารา ของอำเภอพนพิสัย

รุ่ง แก้วแดง^{๒๖} ได้จำแนกภูมิปัญญาท้องถิ่นออกเป็น ๑๑ สาขา ดังนี้

^{๒๖} รุ่ง แก้วแดง อ่างใน กนกพร นิคมพลี. รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม เครื่องจักสาน: กรณีศึกษาวิศกจิชุมชน จังหวัดนครราชสีมา, รายงานการวิจัย. (นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ๒๕๕๕), หน้า ๒๑.

๑. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะและเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยีโดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหาการเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาการเกษตรด้าน การตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต การแก้ไขโรคและแมลง และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น

๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิต และการบริโภค) หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภค อย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม อันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ตลอดทั้งการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม

๓. สาขาการแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัย

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนาการใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง การจัดการด้านสมทบและบริการกองทุนในการประกันคุณภาพชีวิตของคน ให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

๖. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม หัตถศิลป์ เป็นต้น

๗. สาขาการจัดการองค์กร หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานขององค์กรชุมชนต่าง ๆ ให้สามารถพัฒนาและบริหารองค์กรของตนเองได้ตามบทบาทหน้าที่ขององค์กร เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น

๘. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานเกี่ยวกับภาษา ทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

๙. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถในการประยุกต์และปรับใช้หลักธรรม คำสอนทางศาสนา ความเชื่อ และประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักธรรมทางศาสนา การบวชป่าการประยุกต์ประเพณีบุญประเพณีชาวนา เป็นต้น

๑๐. สาขากองทุนและสวัสดิการ หมายถึง การจัดการด้านสมทบและบริการกองทุนในการประกันคุณภาพชีวิตของคน ให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

๑๑. สาขาการศึกษา หมายถึง ความสามารถในการถ่ายทอด การอบรมเลี้ยงดู การบ่มเพาะการสอนสั่ง การสร้างสื่อและอุปกรณ์ การวัดความสำเร็จ

ภูมิปัญญา (Wisdom) นับเป็นความคิดทางสังคม (Social Thought) ที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งสังคมขนาดใหญ่พอควร และดำรงอยู่ได้ยาวนานขนาดหนึ่งย่อมจะต้องมีด้วยกันทุกสังคมสังคมไทยเป็นสังคมเก่าแก่สังคมหนึ่ง จึงปรากฏภูมิปัญญาเช่นนี้อยู่เป็นจำนวนมาก ภูมิปัญญาเหล่านี้นอกจากจะแสดงความเป็นไทยเป็นเอกลักษณ์ไทยที่สำคัญอย่างหนึ่งแล้ว ยังเป็นเครื่องชี้ระดับความเจริญของสังคมไทยที่เป็นมาในประวัติศาสตร์อีกด้วย โดยเฉพาะนับถึงช่วงที่วัฒนธรรมตะวันตกเริ่มไหลบ่าเข้าสู่

ประเทศไทยอย่างหนักในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นๆ ภูมิปัญญามักจะหมายถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมส่วน ยอดส่วนปลายสูงสุดของสถาบันสังคม (Social Institution) ซึ่งเป็นส่วนประกอบของวัฒนธรรมของ แต่ละสังคม หากเราให้ความหมายของสถาบันสังคมว่าหมายถึง แบบในการคิดกระทำเรื่องสำคัญ เช่น หน้านั้นคือ ครอบครัว การศึกษา ศาสนา เศรษฐกิจ การเมือง นันทนาการและศิลปะ ภาษาและการ สื่อสาร การคมนาคมขนส่งอนามัยและสาธารณสุข และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เอ่ยชื่อเฉพาะที่ สำคัญ ขยายความต่อไปได้ว่า สถาบันสังคมด้านครอบครัว สถาบันสังคมด้านศาสนา หรือสถาบัน สังคมด้านการศึกษา คือ แบบแผนหรือระเบียบแบบแผนแบบฉบับ กฎเกณฑ์สำหรับมนุษย์กลุ่มหนึ่ง หรือสังคมหนึ่ง (เช่น คนไทย คนจีน คนญี่ปุ่น) จะเป็นแนวทางในการคิดถึงเรื่องนั้นๆ ปฏิบัติเกี่ยวกับ เรื่องนั้นเมื่อรวมสถาบันสังคมทั้งหมดในแต่ละสังคมเข้าด้วยกัน ผลรวมนั้นก็เรียกว่าวัฒนธรรม (Culture) ของสังคมนั้นเอง^{๒๗}

สรุปความว่า ภูมิปัญญา สามารถจำแนกออกเป็นหลายประเภท และยังเป็นเครื่องชี้ระดับ ความเจริญของสังคมไทยที่เป็นมาในประวัติศาสตร์อีกด้วย โดยเฉพาะนับถึงช่วงที่วัฒนธรรมตะวันตก เริ่มไหลบ่าเข้าสู่ประเทศไทยอย่างหนักในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นๆ ภูมิปัญญามักจะหมายถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมส่วนยอดส่วนปลายสูงสุดของสถาบันสังคม

๒.๑.๖ กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาเป็นเรื่องของการสืบทอดประสบการณ์ จากอดีตถึงปัจจุบันที่เป็นไปอย่าง ต่อเนื่องและไม่ขาดสาย เป็นธรรมชาติของชาวบ้านที่เชื่อมโยงประวัติศาสตร์สืบทอดกันมา เป็นลักษณะ ของความสัมพันธ์ภายในโดยชาวบ้านเอง ภูมิปัญญาจึงนับเป็นความคิดทางสังคม (Social Thought) ที่สำคัญอย่างหนึ่ง ทั้งในลักษณะที่เป็นนามธรรม คือปรัชญาแนวทางในการดำเนินชีวิต และใน ลักษณะที่เป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น การทำมาหากิน ศิลปะ ดนตรี ทัศนกรรม และสิ่ง อื่นๆ ซึ่งในสังคมใดที่มีการดำรงอยู่มายาวนานย่อมจะต้องมีภูมิปัญญาด้วยกันทุกสังคม ระบบดังกล่าว จะประกอบด้วยลักษณะสำคัญ ๔ ประการ คือ ความรู้และระบบ ความรู้ การสั่งสมและการเข้าถึง ความรู้ การถ่ายทอดความรู้และระบบความรู้ รวมทั้งการสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาความรู้ นอกจากนี้ชาวบ้านทุกหมู่เหล่าได้ใช้สติปัญญาของตนสั่งสมความรู้และประสบการณ์เพื่อการดำรงชีพ มาโดยตลอดและย่อมถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่องด้วยวิธีการต่างๆ ที่ แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยอาศัยศรัทธาทาทาง ศาสนาความเชื่อถือผีต่าง ๆ ความตั้งใจความเชื่อบรรพบุรุษเป็นพื้นฐานในการถ่ายทอดเรียนรู้สืบทอด

^{๒๗} พัทธรินทร์ สิริสุนทร. กระบวนการพัฒนาทางเลือกเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร. (พิษณุโลก : สำนักพิมพ์ ดาวเงินการพิมพ์, ๒๕๕๑). หน้า ๕๐.

กันมาจากบรรพบุรุษในอดีตถึงลูกหลานในปัจจุบัน^{๒๘} สำหรับวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นได้มีนักวิชาการเสนอวิธีการการถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นน่าสนใจ ตัวอย่างเช่น

จากรุวรรณ ธรรมวัตร^{๒๙} ได้แบ่งวิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตามช่วงวัยออกเป็น ๒ วิธีคือ

๑) วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็ก โดยใช้กิจกรรมการถ่ายทอดแบบง่ายๆ ไม่ซับซ้อนและดึงดูดใจ เช่น การเล่านิทาน การละเล่น การทายปริศนา เป็นต้น ซึ่งเป็นวิธีการสร้างเสริมนิสัยและบุคลิกภาพที่สังคมปรารถนา และมุ่งเน้นด้านจริยธรรมเป็นสำคัญ

๒) วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ผู้ใหญ่ ซึ่งมีวิธีการถ่ายทอดหลายรูปแบบ เช่น วิธีการบอกเล่า การสังเกตด้วยตนเองผ่านพิธีกรรมต่างๆ เป็นต้น

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับชาติพันธุ์

๒.๒.๑ ความหมายของชาติพันธุ์

ศุภย์มานุษยวิทยาสิริธร (องค์การมหาชน) กล่าวว่า “กลุ่มชาติพันธุ์” (Ethnic Groups) หมายถึง กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมย่อย (subculture) ร่วมกัน คือ มีค่านิยม ความคิด อุดมการณ์ ประเพณีพิธีกรรมทางศาสนา ระบบสัญลักษณ์และวัฒนธรรมด้านอื่นๆ ร่วมกัน^{๓๐}

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กรมการพัฒนาสังคมและสวัสดิการ และองค์กรทุนสำหรับเด็กแห่งสหประชาชาติให้คำนิยามไว้ว่า ชาติพันธุ์ หมายถึงการสืบทอดทางสายโลหิตเชื้อชาติภาษาความเชื่อวิถีการดำรงชีวิตวัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันโดยทั่วไปใช้คำว่าเผ่าเพื่อแยกกลุ่มชนที่แตกต่างอย่างชัดเจนออกจากกัน^{๓๑}

วิไลพร ไชยสิทธิ์ และคณะ ได้สรุปคำว่า "ชาติพันธุ์" และ "ชาติพันธุ์วิทยา" ไว้ว่า เป็นคำใหม่ในภาษาไทยการทำความเข้าใจเรื่องชาติพันธุ์จำเป็นจะต้องพิจารณาเปรียบเทียบกับเรื่องเชื้อชาติและสัญชาติอาจเปรียบเทียบเชื้อชาติสัญชาติและชาติพันธุ์ได้ดังนี้

^{๒๘} สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. รายงานการสัมมนาทางวิชาการศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยหัวใจการปฏิรูปการเรียนรู้สู่ชุมชน. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๕๓). หน้า ๙๐.

^{๒๙} จารุวรรณ ธรรมวัตร. วิเคราะห์ภูมิปัญญาอีสาน. (กาฬสินธุ์: สำนักพิมพ์ จินตทัศน์การพิมพ์, ๒๕๕๘), หน้า ๑๒-๑๓.

^{๓๐} ศุภย์มานุษยวิทยาสิริธร (องค์การมหาชน), ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์, (กรุงเทพมหานคร : ศุภย์มานุษยวิทยาสิริธร (องค์การมหาชน), (๒๕๕๓).

^{๓๑} กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการและองค์กรทุนสำหรับเด็กแห่งสหประชาชาติ, ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูง ๒๐ จังหวัดในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๕๕, (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๕๖).

เชื้อชาติ (race) คือ ลักษณะทางชีวภาพของคนซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนจากลักษณะรูปร่าง สีผิว เส้นผม และตา การแบ่งกลุ่มเชื้อชาติ (racial group) มักแบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ นีกรอยด์ (Negroid) มองโกลอยด์ (Mongoloid) และคอเคซอยด์ (Caucasoid) ในตอนหลังได้เพิ่มออสเตรเลียลอยด์ (Australoid) โพลินีเซียน (Polynesian) ฯลฯ อีกด้วย

การแบ่งแยกกลุ่มคนตามลักษณะทางชีวภาพนี้มีความสำคัญในสังคมที่สมาชิกในสังคมมาจากบรรพบุรุษที่ต่างกันและมีสีผิวและรูปร่างลักษณะที่ต่างกันอย่างเห็นได้ชัด เช่น ความแตกต่างระหว่างคนผิวขาวกับคนผิวดำในสังคมที่มีกลุ่มคนที่มีลักษณะทางชีวภาพต่างกัน และประวัติความเป็นมา ตลอดจนบทบาทในสังคมต่างกัน ความแตกต่างทางชีวภาพ อาจเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันได้แต่ในบางสังคม เช่น สังคมไทย ความแตกต่างทางชีวภาพไม่มีความหมายเท่าใดนัก

สัญชาติ (nationality) คือ การเป็นสมาชิกของประเทศใดประเทศหนึ่งตามกฎหมายโดยที่ลักษณะทางชีวภาพและวัฒนธรรมอาจแตกต่างกันได้ การเป็นสมาชิกของประเทศย่อมหมายถึง การเป็นประชาชนของประเทศนั้น ผู้ที่อพยพมาจากที่อื่นเพื่อมาตั้งถิ่นฐานสามารถโอนสัญชาติมาได้ ผู้ที่เปลี่ยนสัญชาติคือ ผู้ที่เปลี่ยนฐานะจากการเป็นประชาชนของประเทศหนึ่งมาเป็นประชาชนของประเทศหนึ่ง

ชาติพันธุ์ (ethnicity หรือ ethnos) คือ การมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีภาษาพูดเดียวกันและเชื่อว่าสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกันเช่นไทยพม่ากะเหรี่ยงจีนลาว เป็นต้น กลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มวัฒนธรรมมีลักษณะเด่นคือเป็นกลุ่มคนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน บรรพบุรุษในที่นี้หมายถึงบรรพบุรุษทางสายเลือดซึ่งมีลักษณะทางชีวภาพและรูปร่าง (เชื้อชาติ) เหมือนกันรวมทั้งบรรพบุรุษทางวัฒนธรรมด้วย ผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันจะมีความรู้สึกผูกพันทางสายเลือดและทางวัฒนธรรมพร้อมๆกันไปเป็นความรู้สึกผูกพันที่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์ของบุคคลและของชาติพันธุ์และในขณะเดียวกันก็สามารถเร้าอารมณ์ความรู้สึกให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าผู้ที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์นับถือศาสนาเดียวกันความรู้สึกผูกพันนี้อาจเรียกว่า "สำนึก" ทางชาติพันธุ์หรือชาติลักษณะ (ethnic identity)^{๓๒}

๒.๒.๒ ความแตกต่างทางชาติพันธุ์

ความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์จะส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีได้ถ้าเข้าใจว่าความแตกต่างระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เกิดขึ้นได้อย่างไรสาเหตุของการแบ่งแยกระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ พงจะสรุปได้ ๕ ลักษณะคือ

^{๓๒}วิไลพร ไชยสิทธิ์ และคณะ, “การพัฒนาาระบบสารสนเทศมัลติมีเดียออนไลน์ด้านวัฒนธรรม ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดราชบุรี”, รายงานการวิจัย, (สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ : มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, ๒๕๕๖), หน้า ๕-๖.

๑. เกิดจากการแบ่งแยกโดยวัฒนธรรมชนชั้นในสังคมบางสังคมมีการแบ่งชนชั้นและคนที่อยู่ในชนชั้นต่ำที่สุดจะถือเป็นกลุ่มคนที่อยู่นอกระบบสังคมนั้นเช่นจัณฑาลในอินเดียเอทา หรือบูราคูในประเทศญี่ปุ่น เป็นต้นคนที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน แต่ถูกสังคมระบุว่า เป็นคนชนชั้นต่ำ ถือว่าเป็นผู้ที่น่ารังเกียจและไม่ควรอยู่ร่วมสังคมกับสมาชิกส่วนใหญ่ได้กลายเป็นชนกลุ่มน้อยของสังคมนั้น เป็นผู้ที่ปราศจากศักดิ์ศรีไม่มีอำนาจและไม่มีสิทธิทางสังคมเท่าเทียมคนอื่น ปัจจุบันทั้งประเทศอินเดียและประเทศญี่ปุ่นได้ออกกฎหมายยกเลิกชนชั้นจัณฑาลและบูราคู แต่ในทางปฏิบัติก็ยังมีภารกิจกันอยู่ ความแตกต่างภายในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน นี้ถือเป็นรูปแบบความแตกต่างทางชาติพันธุ์รูปแบบหนึ่ง

๒. เกิดจากการแบ่งแยกจากลักษณะทางภูมิศาสตร์กลุ่มชนที่มีชาติพันธุ์ต่างจากคนส่วนใหญ่ และตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณที่ห่างไกล เช่น ชาวเขามักจะถูกตัดขาดจากสังคมพื้นราบโดยไม่ได้รับข่าวสารอย่างสม่ำเสมอจากคนพื้นราบใน ส่วนกลาง การขาดการติดต่อสื่อสารที่ดีนี้ ทำให้เกิดความเข้าใจผิดและอาจทำให้มีปฏิกิริยาต่อต้านอำนาจรัฐได้ในกรณีของประเทศไทยรัฐบาลได้พยายามติดต่อสื่อสารกับชาวเขาอยู่เสมอเพื่อสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน ความสัมพันธ์ระหว่างชาวเขากับรัฐบาลไทยจึงไม่ค่อยมีปัญหา

๓. เกิดจากการผนวกดินแดน การขยายอาณาเขตของประเทศใดประเทศหนึ่งโดยการผนวกดินแดนเพิ่มอาจเกิดจากการตกลงกันตามสนธิสัญญา หรือเกิดจากการขยายดินแดนหลังจากชนะสงครามตัวอย่างของการตกลงตามสนธิสัญญา คือ กรณีสหรัฐอเมริกาซื้อดินแดนซึ่งปัจจุบันคือรัฐในภาคตะวันออกเฉียงใต้บางรัฐตามสนธิสัญญาเรียกว่า "Louisiana Purchase" ในปีค.ศ. ๑๘๐๓ หรือการที่สหรัฐอเมริกาซื้อดินแดนซึ่งปัจจุบัน คือรัฐอลาสกาในปีค.ศ. ๑๘๖๗ ส่วนตัวอย่างของการสู้รบระหว่างเพื่อนบ้านและฝ่ายที่ชนะสามารถผนวกดินแดนข้างเคียงเพิ่มขึ้นคือกรณีการขยายอาณาจักรต่างๆในบริเวณแหลมทองของทวีปเอเชียได้แก่ อาณาจักรสุโขทัยทวารวดีศรีวิชัยล้านนาล้านช้างอยุธยา ฯลฯ ซึ่งสามารถขยายดินแดนให้กว้างใหญ่ขึ้นได้ โดยการยกทัพสู้รบกันและฝ่ายที่ชนะเป็นฝ่ายที่สามารถขยายอาณาจักรได้

๔. เกิดจากการย้ายถิ่น ความแตกต่างทางชาติพันธุ์อาจมีสาเหตุมาจาก การที่คนจำนวนหนึ่งอพยพย้ายถิ่นเข้าไปอยู่ในสังคมอื่นโดยที่คนกลุ่มนี้มีลักษณะทางวัฒนธรรมแตกต่างจากคนในสังคมที่ตนย้ายเข้าไปอยู่รูปแบบของการย้ายถิ่นนี้ได้หลายรูปแบบ

๕. เกิดจากการตกเป็นประเทศอาณานิคม ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ในประเทศอาณานิคมมีลักษณะแตกต่างจากกรณีต่างๆที่กล่าวมาแล้วทั้ง ๔ กรณี ทั้งนี้เพราะอาณานิคมเกิดจากการที่มหาอำนาจเข้ามามีอำนาจในการเมืองการปกครองของประเทศอื่นผู้อพยพเข้ามาเป็นผู้ที่มีอำนาจมากกว่า และสามารถออกกฎหมายบังคับต่าง ๆ นานาทำให้เจ้าของประเทศ ซึ่งมีจำนวนประชากรมากกว่า มีลักษณะของผู้อยู่ใต้ปกครองและต้องยอมจำนนต่อข้อเรียกร้องของประเทศมหาอำนาจ ประเทศมหาอำนาจมักจะจับจองที่ดินขนาดใหญ่ และว่าจ้างคนพื้นเมืองไปเป็นกรรมกรในไร่ นา มีผลทำให้คนพื้นเมืองมีลักษณะเป็นผู้อยู่ใต้การปกครองหรือลูกจ้างในอาณัติของมหาอำนาจทั้ง ๆ ที่มหาอำนาจเป็นผู้บุกเบิกเข้ามาในดินแดนของตน โดยทั่วไปจำนวนของผู้ที่อพยพมาจากประเทศมหาอำนาจมีไม่มากนัก แต่คนกลุ่มนี้ก็สามารถจับจองที่ดิน และทำธุรกิจจนถึงขนาดเป็นผู้กุมอำนาจ

ทางเศรษฐกิจการเมืองและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพประเทศซิมบับเวปรากฏว่าในปี ค.ศ. ๑๙๓๑ คนผิวขาวเป็นเจ้าของที่ดินเกือบร้อยละ ๕๐ ของพื้นที่ทั้งหมด แต่ประชากรผิวขาวมีประมาณร้อยละ ๕ เท่านั้น^{๓๓}

๒.๓ แนวคิดฝ้าย้อมสีธรรมชาติ

๒.๓.๑ ความหมาย

การย้อมสีธรรมชาติ คือ การนำเอาวัตถุดิบในธรรมชาติที่ได้จากพืช สัตว์ และแร่ธาตุต่างๆ มาย้อมกับเส้นไหม เพื่อนำมาทอเป็นผ้าเพิ่มสีสันและความสวยงามบนผืนผ้าไหมอันเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษสู่คนรุ่นหลัง โดยการนำวัสดุจากธรรมชาติที่ให้สีมาทำการย้อมสีธรรมชาติ ย้อมผ้าและแต่งสีอาหาร สีธรรมชาติมีส่วนที่ดีที่ไม่ฉูดฉาด สีอ่อนเย็นตากว่าสีสังเคราะห์ ปัจจุบันมีการตื่นตัวเกี่ยวกับการใช้สีธรรมชาติมากขึ้น เพราะสีสังเคราะห์เพียงบางตัวเท่านั้นที่ปลอดภัยต่อสุขภาพและสภาพสิ่งแวดล้อม ตรงข้ามกับสีธรรมชาติทุกสีปลอดภัยบางชนิดใช้เป็นอาหารและยาได้ด้วย

๒.๓.๒ ประเภทของสีธรรมชาติ

๑. การแบ่งผ้าตามวัตถุดิบที่ใช้ในการทอ ผ้าทอพื้นเมืองส่วนใหญ่ที่พบจะมี ๒ ประเภทคือ ผ้าฝ้าย และผ้าไหม มีนักวิชาการอธิบายไว้ดังนี้

๑) ผ้าฝ้าย จากการศึกษาของ วิมลพรรณ ปีตธวัชชัย พบว่า การทอผ้าฝ้ายจะเริ่มด้วยขั้นตอนต่างๆ คือ ชาวอีสานปลูกฝ้ายในเดือนพฤษภาคม มิถุนายน ฝ้ายที่นิยมปลูกเรียกว่า “ฝ้ายนอน” พอเดือนพฤศจิกายน ฝักฝ้ายก็แก่เก็บได้ เวลาเก็บฝ้าย ชาวบ้านเก็บเอาปุ๋ยฝ้ายที่มีเมล็ดติดมาส่วนฝักฝ้ายนั้นทิ้งให้แห้งคั่วฝักฝ้ายที่เก็บนั้นเอามาผึ่งแดดสีถึงห้าวัน แล้วจึงเอาปุ๋ยฝ้ายนั้นมาอ้าว เรียกว่า หีบฝ้าย เสร็จแล้วเอาฝ้ายไปใส่กระด้ง เอาสายตีตมาตีฝ้าย สายตีที่ให้มีรูปร่างเหมือนธนู มีคันสาย เมื่อตีฝ้ายจนแตกปุ๋ยแล้วจึงม้วนฝ้าย วิธีม้วนฝ้ายต้องแบนให้แบนใช้ไม้กลมๆ อันหนึ่งใส่ตรงกลางฝ้ายแล้วม้วนฝ้ายให้กลมคล้ายมวนบุหรี เสร็จแล้วชักเอาไม้ออกแล้วจึงเอาไปเข็นให้เป็นเส้น การเข็นฝ้ายหรือปั่นฝ้ายนั้น ต้องเอาฝ้ายวางไว้ที่ในอีกมือหนึ่งจับกงไนม้วน มือที่ถือฝ้ายก็ดึงฝ้ายออกไปฝ้ายนั้นก็เส้นติดอยู่กับเหล็กไนม เมื่อจะเอาได้ออกจากเหล็กไนมจะต้องเอามาเปีย (เปียเป็นไม้ อันหนึ่งยาวประมาณศอกเศษ ๆ มีไม้ปะหัวปะท้าย) เอาด้ายนั้น หมุนเปียไปรอบๆ เมื่อปลดออกจากเปียแล้ว จึงเอาฝ้ายไปย้อมเมื่อย้อมเสร็จเอาเข้ากงเพื่อกวัก กวักนั้น มีรูปร่างคล้ายตะกร้อ ยาวประมาณ ๑ ฟุต เมื่อกวักเสร็จก็เอาไปคั้น แล้วจึงนำฝ้ายไปทอเป็นผืนผ้าต่อไป^{๓๔}

^{๓๓} วิลัยพร ไชยสิทธิ์ และคณะ, “การพัฒนาระบบสารสนเทศมัลติมีเดียออนไลน์ด้านวัฒนธรรม ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดราชบุรี”, รายงานการวิจัย, (สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ : มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, ๒๕๕๖), หน้า ๖-๗.

^{๓๔} วิมลพรรณ ปีตธวัชชัย, ฝ้ายอีสาน Esarn cloth design, (กรุงเทพมหานคร : พิษณุ, ๒๕๑๖), หน้า ๑๗-๑๘

๒) ผ้าไหม นอกจากผ้าฝ้ายแล้ว “ผ้าไหม” เป็นผ้าอีกชนิดหนึ่งที่มีบทบาทมากในสังคมวัฒนธรรมภาคเหนือการทอผ้าไหมเป็นกระบวนการที่ละเอียดอ่อนละเอียดซับซ้อน ผ้าไหมไทยเป็นผ้าที่ทอขึ้นจากเส้นใยจากโปรตีนตามธรรมชาติที่มีคุณภาพ ได้มาจากรังไหมของตัวไหม ซึ่งแมลงชนิดหนึ่งในจำพวกผีเสื้อที่ชื่อว่า Bombyxmon เส้นไหมมีโครงสร้างพิเศษที่มีความเป็นระเบียบและความเป็นผลึกสูง มีคุณสมบัติที่โดดเด่น ด้านความมันวาวและมีผิวเรียบ ดังนั้นเมื่อทอออกมาแล้วจึงได้ผ้าที่สวยงามเป็นเงาวาวจับตาผู้พบเห็น นอกจากความสวยงามในตัวเส้นไหมแล้ว เส้นไหมยังมีคุณสมบัติพิเศษอื่น คือ สามารถดูดความชื้นได้ดี ไม่เป็นอันตรายต่อผู้สวมใส่ศิลปะลวดลายความงามบนผืนผ้าเกิดจากความภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ผสมผสานกับแนวคิดสร้างสรรค์ที่มาจากความแตกต่างของวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้ถูกทอให้เกิดลวดลายต่างๆ บนผืนผ้าไหมมากมายหลายแบบ ตั้งแต่ผ้าไหมพื้นธรรมดา ผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าไหมทอลาย เช่น ผ้าลายตาราง ผ้าไหมหางกระรอก ผ้าไหมยกดอก ผ้าขิด ผ้าจก ผ้าแพรวา เป็นต้น ^{๓๕}

การทอผ้าในสมัยโบราณมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เองในครอบครัว เป็นการผลิตแบบครบวงจรของชาวบ้าน ซึ่งการทอผ้าจะควบคู่กับการประกอบอาชีพหลัก คือ ทำนา ทำไร่ โดยอาศัยแรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก การทอผ้าเป็นทั้งหัตถกรรมและงานศิลปะที่เกิดขึ้นอย่างง่าย ๆ ก่อนที่จะพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีในการผลิตขั้นสูง ชาวบ้านมีความรู้เรื่องการผลิตผ้าไหมจากการถ่ายทอดสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ปัจจุบันนี้อาจมีเทคโนโลยีการผลิตเพิ่มเติมมากขึ้น อย่างไรก็ตามการผลิตผ้าไหมแบบพื้นบ้านยังคงเป็นวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของชาวชนบท ที่อยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมอย่างพึ่งพาอาศัยกัน มีกระบวนการและวิธีการที่เป็นลักษณะเฉพาะ ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ ๓ ขั้นตอน^{๓๖} ดังนี้

การย้อมสีธรรมชาติรู้จักการย้อมสีไหมให้ได้สีตามต้องการ จากสีธรรมชาติมานานแล้วสีที่นำมาย้อมได้จากต้นไม้ชนิดต่างๆ ที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยใช้ทั้งใบ เปลือก แก่น ราก ดอก และผลแล้วแต่ไม้ชนิดนั้น การย้อมไหมด้วยสีธรรมชาติ มีขั้นตอนที่ยุ่งยากพอสมควร เริ่มจากไปหาต้นไม้ที่จะให้สีตามต้องการ ซึ่งจะอยู่ในป่าเป็นส่วนใหญ่บางสีต้องใช้ต้นไหมหลายชนิด ทำให้ยุ่งยากขึ้นไปอีก เมื่อได้มาแล้วต้องมาสับมาชอย หั่นให้เป็นชิ้นเล็กๆ นำไปต้มกรองเอาน้ำให้ได้มากตามต้องการ แล้วจึงนำไปย้อมย้อมสี รุ่งเรื่องกิจไกร (๒๕๕๔) ได้กล่าวเกี่ยวกับหม้อย้อมสี (Dye Pot) ที่เหมาะสมควรมีลักษณะ ดังนี้

๑) หม้อต้องมีขนาดใหญ่เพียงพอที่จะใส่เส้นไหมและน้ำสีย้อม และให้น้ำสีหมุนเวียนเคลื่อนไหวได้

^{๓๕} ศิริ ผาสุก, ผ้าไหมพื้นบ้าน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์ ,๒๕๕๕), หน้า ๑๗

^{๓๖} เรืองฤทธิ์ วัฒนศึกษา, การเปลี่ยนแปลงการผลิตผ้าไหม: ศึกษาเฉพาะกรณีเขตสุขาภิบาล อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม, ๒๕๓๓) , หน้า ๒๓-๓๐

๒) มีน้ำหนักเบาและสามารถยกได้ เนื่องจากกระบวนการย้อมจำเป็นต้องเคลื่อนย้ายหม้อบ่อยครั้ง

๓) ควรมีฝาปิดป้องกันการระเหยของน้ำ เก็บรักษาความดันในหม้อได้บ้าง

๔) หม้อขนาดใหญ่ควรมีก๊อกเพื่อไขน้ำออกได้

๕) โดยทั่วไปหม้อย้อมควรทำจากสแตนเลสหรือเป็นหม้อเคลือบผิวด้านในด้วยสแตนเลส เพื่อป้องกันโลหะ เช่น อะลูมิเนียม ทองแดง เหล็ก ทำปฏิกิริยากับสีย้อมและสารช่วยติดสี ควรเป็นหม้อที่สามารถทำความสะอาดได้หมดหลังการย้อม เนื่องจากสีที่ติดกับหม้อจะทำให้สีที่ย้อมภายหลังเสีย และไม่ได้สีตามที่ต้องการ สำหรับหม้อที่ไม่สามารถล้างสีได้หมด เช่น สารช่วยติดสีชนิดเหล็ก (Iron mordant) มักช่วยให้สีติดหม้อด้วย ย้อมสีครามยังคงติดแน่นกับผิวด้านในของหม้อ เป็นต้นการแก้ปัญหาให้ใช้หม้อเพื่อการย้อมสีเฉพาะนั้นโดยเฉพาะเท่านั้น

๒.๓.๒ วิธีการย้อมสีธรรมชาติ

วิธีการย้อมสีธรรมชาตินับว่าเป็นวิธีการที่ยุ่งยากและใช้เวลานานมากที่เดียวโดยเฉพาะอย่างยิ่งการย้อมสีธรรมชาติเป็นการย้อมที่อาศัยแดดมากเพราะถ้าแดดไม่ออก เช่น หน้าฝนซึ่งฝนตกติดต่อกันนานๆ จะไม่สามารถย้อมสีได้เลย เพราะถ้าย้อมแล้วตากแดดไม่ได้ พวกเส้นไหมไม่แห้งสนิททำให้สีตกแล้ว ความแวววาวซึ่งมีอยู่ในตัวเส้นไหมก็ไม่มีด้วย ทำให้เส้นไหมขาดคุณภาพไปด้วย ได้อธิบายการเตรียมสีธรรมชาติมีด้วยกันหลายวิธีแล้วแต่วัสดุที่นำมาใช้ย้อมสี ดังนี้แก่นไม้ มีหลายชนิดที่ใช้แก่นในการย้อมสี เช่น ไม้แซ (แกแล) ไม้ประโหด(มะพูด) ไม้ประดู่ ไม้จบก ไม้ฝาง ไม้แค ไม้ฝรั่ง ขี้เหล็ก มะขาม สะเดา พะยอม ขนุน สมอ ตะโก ลำตวนหูกวาง เป็นต้น การใช้แก่นไม้ทำสีนี้จำเป็นต้องเอาแก่นไม้เหล่านั้นมาสับเป็นชิ้นๆ เสียก่อน เมื่อสับเสร็จแล้วเอาแก่นไม้นั้นมาต้มเพื่อให้ได้น้ำเป็นสี แล้วจากนั้นก็เอาแก่นเหล่านั้นมาตำเพื่อให้แหลกแล้ว นำมาต้มอีก ทำเช่นนี้หลายครั้งจนกระทั่งแก่นเหล่านั้นจะกลายเป็นสีเกือบหมด แล้วจึงนำเอาสีนั้นมา ย้อมเส้นไหมต่อไป เวลาที่ใช้ในการเตรียมวิธีทำสีที่ได้จากแก่นไม้จนย้อมเส้นไหมเสร็จ บางที่ต้องใช้เวลาถึง ๗-๑๐ วันเปลือกไม้ ใบไม้ มีต้นไม้อีกหลายชนิดที่ใช้เปลือกหรือใบ ทำสี เช่น ใบตอง กล้วยเปลือกมะพร้าวหรือเปลือกสีเสียด เปลือกผลมังคุด เปลือกมะตูมดิบ เปลือกผลทับทิม และไม้อื่นตามปกติชาวบ้านจะต้องเอาเปลือกไม้ หรือใบไม้เหล่านี้มาแช่น้ำเสียก่อน บางที่ใช้เวลาในการแช่น้ำเอาไว้เป็นเดือน กว่าสีจากเปลือกไม้หรือใบไม้เหล่านี้จะออกมาเป็นสี แล้วจึงเอาน้ำที่ออกเป็นสีมาต้มจนเคี่ยวจึงสามารถย้อมได้ผลหรือเม็ด ไม้หลายชนิดใช้ผลหรือเมล็ดในการทำสี สิ่งที่ต้องทำเช่นเดียวกับที่กล่าวมาแล้ว คือ การตำให้ละเอียดแล้วแช่น้ำเป็นเวลานานหลายวันจนกว่าน้ำจะเป็นสี แล้วจึงเอามาต้มจนเคี่ยวจึงเอาไปย้อมสีได้คราม ครามเป็นต้นไม้ล้มลุกมีขนาดเล็กเท่าต้นพริก สามารถใช้ใบในการย้อมสี ดังนั้นก่อนที่จะต้มชาวบ้านจะนำใบมาตำเสียก่อน แล้วจึงเอามาต้มจนได้ผงคราม เป็นก้อน แล้วจึงเอาก้อนครามนั้นมาใช้ในการย้อมสีการย้อมครามตามปกติจะใช้แดด ดังนั้นถ้าหากวันไหนฝนตกหรือไม่มีแดดจึงจะไม่สามารถย้อมได้ครั้งจะต้องเอาครั่งมาต้ม แล้วเอาออกมาบดใส่ในครก เพื่อให้มีน้ำสีในครั่งออกมาให้หมดหรือมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ หลังจากนั้นจึงนำเอาไปต้มอีกครั้งตามปกติสีที่ได้จากครั่งจะเป็นสีแดงแกมชมพูแต่ทั้งนี้แล้วแต่ว่า ครั่งที่เก็บมานั้นเกาะกิ่งไม้อะไรตามปกติได้ทำให้สีครั้งดีที่สุดเท่าที่ผู้นิยมใช้จะเป็นครั้งที่ได้จากต้นสะแก หรือไม้กำมปู (ฉำฉา) กับสภาพความสมบูรณ์ของครั่งด้วยเพราะถ้าหากครั่งสมบูรณ์ก็

จะให้น้ำสีมาก แต่ถ้าครั้งเบาจะให้สีน้อยและสีไม่สวยด้วยการได้สีแดงจากครั้ง ตามสภาพธรรมชาติ แล้ว จะออกชมพู แต่ถ้าหากต้องการสีแดงสด ก็ต้องใส่ใบไม้ที่ให้สเปรี้ยวมาก เช่น ใบมะขาม ใบชงโค ใบไม้เหมือดแอ ต้มแล้วย้อมอย่างน้อย ๓-๔ ครั้งในการย้อมผ้าโดยใส่ใบไม้เหล่านี้ บางทีชาวบ้านนำใบไม้เหล่านั้นใส่ไปในน้ำสีเลยซึ่งเวลาย้อมจะทำให้ใบไม้ติดไปกับเส้นไหมทำให้ยุ่งยากในการแกะออก และทำให้เส้นไหมขาดหรือติดมาก ทางที่ดีควรเอาใบไม้เหล่านั้นมาตำรวมกับแล้วกรองเอาเฉพาะน้ำใส่เข้าไปจะได้เส้นไหมที่สวยงาม^{๓๗}

๒.๓.๔ ขั้นตอนการย้อมสีธรรมชาติ .

การย้อมสีธรรมชาติหรือบางทีก็เรียกว่าสีสมุนไพร เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านที่เกือบจะสูญหายไปพร้อมกับความทันสมัยของสังคมไทย ปัจจุบันมีพัฒนาและการส่งเสริมให้ใช้วัสดุจากธรรมชาติกันมากขึ้น เพราะผลิตภัณฑ์ที่ได้จากธรรมชาติรวมทั้งกระบวนการที่ได้มานั้นส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยมาก องค์ประกอบที่สำคัญในการย้อมสีธรรมชาติมีดังนี้

๑. สารช่วยติดสี (Mordent)

สีธรรมชาติเป็นสีที่ได้จากธรรมชาติจึงทำให้ละลายได้ง่ายในน้ำ จึงส่งผลให้ผ้าย้อมสีธรรมชาติซีดจางง่าย จึงได้มีการคิดค้นสารช่วยติดสี (Mordent) สารมอร์แดนท์เป็นสารที่ช่วยให้สีย้อมติดอยู่บนผ้าและเส้นใยได้อย่างมีประสิทธิภาพ สารมอร์แดนท์นี้เป็นสารประกอบที่ช่วยให้เส้นใยสามารถดูดซึมน้ำสีได้ และในขณะเดียวกัน สารมอร์แดนท์แต่ละชนิดยังมีผลให้เกิดสีที่แตกต่างกัน

๑.๑) ความหมายและความสำคัญ

สารมอร์แดนท์ หมายถึง สารประกอบที่ช่วยให้สีย้อมติดแน่นกับเส้นใยได้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะเส้นใยธรรมชาติ ซึ่งสีธรรมชาติส่วนใหญ่ติดวัสดุสิ่งทอได้ไม่คงทน สีธรรมชาติส่วนใหญ่เป็นสีที่ละลายได้ในน้ำ และทำปฏิกิริยากับเส้นใยด้วยตนเอง จึงเป็นสีที่ย้อมติดง่ายและเมื่อนำไปซักล้างสีก็สามารถละลายน้ำออกมาได้ง่ายเช่นกัน (เทียนศักดิ์ เมฆพรรณโอบาสและคณะ, ๒๕๔๓ : ๑๕) การใช้มอร์แดนท์ เป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มคุณภาพความคงทนของสีย้อมจากธรรมชาติ สารมอร์แดนท์จะสามารถรวมกับโมเลกุลของสีเกิดสารประกอบเชิงซ้อนกับสี(metal dye complexes) ทำให้สีสามารถผนึกอยู่ในเส้นใยได้ดีขึ้น ทำให้โมเลกุลของสีมีขนาดใหญ่ขึ้นทำให้มีความคงทนมากขึ้น บางครั้งสารมอร์แดนท์จะเป็นสารให้สีด้วย และสามารถใช้ได้ทั้งช่วงก่อนย้อม

ขณะย้อมและหลังย้อม สารมอร์แดนท์จะทำปฏิกิริยากับสีย้อมผ่านพันธะโคเวเลนต์ หรือ พันธะโคออร์ดิเนตเป็นสารประกอบเชิงซ้อน ซึ่งมีชื่อเรียกว่า “สารประกอบเชิงซ้อนประเภทวงแหวน” ทั้งนี้สารที่นิยมใช้เป็นสารมอร์แดนท์ได้แก่ เกลือของโลหะบางชนิด เช่น อลูมิเนียม ทองแดง เหล็กโครเมียม ฯลฯ รวมทั้งกรดบางชนิด เช่น กรดแทนนิก กรดทาทารริก กรดอะซิติก ฯลฯ เมื่อนำผ้าไปต้มในน้ำย้อมที่มีสารช่วยติดละลายอยู่ เกลือของโลหะจะเกิด ปฏิกิริยาไฮโดรไลซิส ซึ่งทำให้ได้

^{๓๗} ศิริ ผาสุก, ผ้าไหมพื้นบ้าน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์ ,๒๕๔๕) , หน้า ๒๔๐- ๒๕๓

สารประกอบไฮดรอกไซด์ของโลหะที่ไม่ละลายน้ำแทรกตัวอยู่ในเส้นใย เมื่อสีซึมเข้าไปจับสารมอร์แดนท์จึงไม่ทำให้สีละลายออกมาขณะทำการซักล้าง

๑.๒) ชนิดของสารมอร์แดนท์

สารช่วยติดสี เป็นสารที่ช่วยให้สีติดกับเส้นไหมดีขึ้นและเปลี่ยนเฉดสีธรรมชาติให้เปลี่ยนแปลงไปจากสีเดิม ในสมัยโบราณจะใช้น้ำโคลนหรือปัสสาวะสัตว์ลงไปจนถึงย้อม ปัจจุบันมีการใช้สารที่ได้จากทั้งสารเคมีและสารธรรมชาติ ศูนย์วิชาการและเทคโนโลยีสิ่งทอพื้นบ้าน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (๒๕๕๙) ได้แยกประเภทสารช่วยติดสี ดังนี้

(๑) สารช่วยย้อมเคมี หมายถึง วัตถุธาตุที่ใช้ผสมสีเพื่อให้สีติดแน่นกับผ้าที่ย้อม ส่วนใหญ่เป็นเกลือของโลหะพวกอลูมิเนียม เหล็ก ทองแดง ดีบุก โครเมียม สำหรับมอร์แดนท์ที่แนะนำให้ใช้สำหรับการย้อมระดับอุตสาหกรรมในครัวเรือนเป็นสารเคมีเกรดการค้า ซึ่งมีราคาถูกคุณภาพเหมาะสมกับงาน มีวิธีการใช้งานที่สะดวกโดยการชั่ง ตวง วัดพื้นฐาน แล้วนำไปละลายน้ำตามอัตราส่วนที่ต้องการและหาซื้อได้ง่ายจากร้านค้าสารเคมีทางวิทยาศาสตร์ หรือทางการแพทย์ทั่วไป สารมอร์แดนท์ที่ใช้กันทั่วไปคือ

(๑.๒) สารส้ม (มอร์แดนท์อลูมิเนียม) จะช่วยจับยึดสีกับเส้นด้ายและช่วยให้สีสดใสสว่างขึ้น มักใช้กับการย้อมสี น้ำตาล-เหลือง-เขียว

(๑.๓) จุลสี (มอร์แดนท์ทองแดง) ช่วยให้สีติดและเข้มขึ้น ใช้กับการย้อม สีเขียว-น้ำตาล ข้อแนะนำสำหรับการใช้มอร์แดนท์ทองแดง คือ ไม่ควรใช้ในปริมาณที่มากเกินไปเพราะจะทำให้เกิดการตกค้าง ของทองแดงในน้ำทิ้งหลังการย้อมได้

(๑.๔) ฟอรัสซัลเฟต (มอร์แดนท์เหล็ก) เหล็กจะช่วยสีติดเส้นด้ายและช่วยเปลี่ยนเฉดสีธรรมชาติเดิมจากพืชเป็นสีโทน เทา-ดำ ซึ่งมอร์แดนท์เหล็กมีข้อดี คือ สามารถควบคุมปริมาณการใช้ได้ แต่มีข้อควรระวังคือไม่ควรใช้ในปริมาณที่มากเกินไปเพราะเหล็กจะทำให้เส้นด้ายเปื่อย

๒. สารช่วยย้อมธรรมชาติ (มอร์แดนท์ธรรมชาติ) หมายถึง สารประกอบน้ำหมักธรรมชาติ ที่ช่วยในการย้อมสีและบางครั้งทำให้เฉดสีเปลี่ยน เช่น น้ำปูนใส น้ำด่าง น้ำโคลน และน้ำบาดาล

๑) น้ำปูนใส ได้จากปูนขาวที่ใช้กินกับหมาก หรือทำจากปูนจากการเผาเปลือกหอย โดยละลายปูนขาวในน้ำสะอาด ทิ้งไว้ให้ตกตะกอน จะได้น้ำปูนใสมาใช้เป็นสารช่วยย้อมต่อไป

๒) น้ำด่าง หรือน้ำขี้เถ้า ได้จากขี้เถ้าพืช เช่น ส่วนต่างๆ ของกล้วยต้นผักขม เปลือกของผลนุ่น กากมะพร้าว เป็นต้น เลือกรูปชนิดใดชนิดหนึ่งที่ขี้สดๆ นำมาผึ่งแดดให้หมาด จากนั้นเผาให้เป็นขี้เถ้าสีขาว นำขี้เถ้าไปใสในอ่างที่มีน้ำอยู่ กวนให้ทั่วทิ้งไว้ ๔-๕ ชั่วโมงขี้เถ้าจะตกตะกอน นำน้ำที่ได้ไปกรองให้สะอาดแล้วจึงนำไปใช้งาน เรียกว่า “น้ำด่างหรือน้ำขี้เถ้า” อีกวิธีหนึ่งนำขี้เถ้าที่ได้ไปใส่ในกระป๋องที่เจาะรูเล็กๆ รองก้นด้วยปุ๋ยฝ้าย หรือเยมะพร้าวใส่ขี้เถ้าจนเกือบเต็มกดให้แน่นเติมน้ำให้ท่วมขี้เถ้า แขนวกระป๋องทิ้งไว้ รองเอาแต่น้ำด่างไปใช้งาน

๓) กรด ได้จากพืชที่มีรสเปรี้ยว เช่น น้ำมะนาว น้ำใบพืชหรือฝักส้มป่อย น้ำมะขามเปียก เป็นต้น

๔) น้ำบาดาล หรือน้ำสนิมเหล็ก จะใช้น้ำบ่อบาดาลที่เป็นสนิม หรือนำเหล็กไปเผาไฟให้แดงแล้วนำไปแช่ในน้ำทิ้งไว้ ๓ วันจึงนำน้ำสนิมมาใช้ได้ น้ำสนิมจะช่วยให้สีเข้มขึ้นให้เฉดสีเทา-ดำเหมือนมอร์แดนท์เหล็ก แต่ถ้าสนิมมากเกินไปจะทำให้เส้นใยเปื่อยได้เช่นกัน

๕) น้ำโคลน เตรียมจากโคลนใต้สระ หรือบ่อที่มีน้ำขังตลอดปี ใช้ดินโคลนมาละลายในน้ำเปล่าสัดส่วนน้ำ ๑ ส่วนต่อดินโคลน ๑ ส่วนจะช่วยให้ได้โทนสีเข้มขึ้น หรือโทนสีเทา-ดำ เช่นเดียวกับน้ำสนิม

๓. วิธีการย้อมสารช่วยติดสี (Mordent) การนำสารช่วยติดสี (Mordent) มาช่วยเพิ่มความคงทนของสีธรรมชาติมีหลายวิธี สุภาพ ฐัการ (๒๕๔๔ : ๑๖) ได้สรุปไว้มี ๓ วิธี ดังนี้

๑) การใช้ก่อนการย้อมสี ซึ่งต้องนำเส้นด้ายไปชุบสารช่วยย้อมก่อนนำไปย้อมสีธรรมชาติ วิธีนี้เป็นวิธีการที่นิยมทั่วไปโดยนำสิ่งที่จะย้อม เช่น เส้นไหมที่ผ่านการทำความสะอาดโดยการนำไปต้ม เพื่อแยกไขมันแล้วนำมาซักด้วยผงซักฟอก แล้วล้างน้ำให้สะอาด จากนั้นนำไปใส่ภาชนะที่บรรจุสารละลายมอร์แดนท์ ส่วนมากจะทำให้ร้อนหรือเดือดนานระหว่าง ๑๕ นาที ถึง ๑ ชั่วโมงก่อนแล้วจึงแช่ทิ้งไว้ในสารละลายต่ออีก ๑๕ นาที ถึง ๑ ชั่วโมง แล้วนำสิ่งที่จะย้อมมาล้างทำความสะอาดก่อนทำให้แห้งหรือนำไปย้อมสีต่อ

๒) การใช้พร้อมกับการย้อมสี เป็นการใส่สารช่วยย้อมไปในน้ำสีแล้ว จึงนำเส้นด้ายลงย้อม วิธีการนี้ทำโดยเติมสารละลายมอร์แดนท์ลงไปใต้น้ำสีที่ผ่านการกรองเอากากออกแล้ว โดยจะมีทั้งการเติมสารละลายมอร์แดนท์ใต้น้ำสีก่อนนำเส้นไหมลงย้อมในน้ำสี และเติมมอร์แดนท์เมื่อการนำเส้นไหมลงย้อมในน้ำสีใกล้สิ้นสุด การร่อนแบบนี้มีข้อเด่นที่ลดขั้นตอนของกระบวนการลงแต่สีที่ได้มักไม่คงทนเท่ากับการย้อมแบบแรก หลังการย้อมแล้วสิ่งที่ย้อมอาจถูกปล่อยแช่น้ำย้อมจนเย็นตัวลงหรืออาจถูกนำออกจากน้ำทันที ส่วนมากจะล้างด้วยน้ำที่อุณหภูมิลดลงเรื่อยๆ หรือล้างในน้ำสบู่อ่อนๆ จนกว่าสีไม่ตกออกต่อไป จากนั้นจึงนำไปทำให้แห้ง การย้อมแบบนี้มีคุณค่าในน้ำย้อมแล้วยังก่อให้เกิดปัญหาในการบำบัดน้ำเสียด้วย

๓) การใช้หลังย้อมสี นำเส้นด้ายไปย้อมสีก่อนแล้วจึงนำไปย้อมกับสารช่วยย้อมภายหลัง การย้อมวิธีนี้เนื่องจากมีมอร์แดนท์บางอย่าง สามารถใช้ย้อมหลังการย้อมสีได้ เช่น เกลือของดีบุก แทนนินหรือกรดแทนนิก การย้อมมอร์แดนท์แบบนี้ อาจใช้วิธีย้อมแยกอิสระหรือบางกรณีจะเติมมอร์แดนท์ลงไปใต้น้ำย้อมในระยะเวลา ๕ ถึง ๑๐ นาทีสุดท้ายก่อนที่จะนำวัสดุที่แช่น้ำออก^{๓๘}

วิธีการย้อมสี (Dyeing)

การย้อมสีธรรมชาติในแต่ละแห่งแม้จะใช้พืชชนิดเดียวกันแต่ลักษณะของสีที่ได้จะไม่เหมือนกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น อายุของพืช สภาพดินฟ้าอากาศ อีกทั้งความเป็นกรด

^{๓๘} สุภาพ ฐัการ, การย้อมไหมด้วยใบกล้วย, (กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๑๖

เป็นต่างในขณะเตรียมน้ำย้อม ดังเช่นการย้อมสีน้ำตาล คุณสมบัติของสารที่ให้สีน้ำตาลถ้าอยู่ในสารละลายต่างจะทำให้สีติดทนดียิ่งขึ้นและเพิ่มความเข้มของสีได้ สำหรับสีเหลือง สมบัติของสารให้สีเหลืองจากขมิ้น เมื่ออยู่ในสารละลายกรดจะให้สีเหลืองอ่อน แต่ถ้าอยู่ในสารละลายที่เป็นกลางจะให้สีเหลืองเข้มและถ้าอยู่ในสารละลายต่างจะให้สีเหลืองอมเขียวขี้ม้า ส่วนการย้อมสีแดงคุณสมบัติของสารที่ให้สีแดงที่ได้จากรากยอป่าและจากครั่งเมื่ออยู่ในน้ำที่มีสภาพเป็นกรดและออกสีแดงส้มหรือแดงม่วงเมื่ออยู่ในสภาพที่เป็นต่างจะเป็นสีแดงเข้มขึ้นเมื่อมีความเป็นต่างเพิ่มมากขึ้น สำหรับสีครามจากการที่ครามได้จากเนื้อคราม โดยการนำไปและกึ่งครามมาหมัก เมื่อหมักได้ที่เอากากออกเหลือน้ำหมักคราม จากนั้นก็เติมปูนขาวลงในน้ำครามเพื่อให้เกิดความเป็นต่างแล้วน้ำครามจะตกตะกอนจับกันเป็นก้อนที่ทำให้ได้เนื้อครามที่สามารถใช้ในการย้อมเส้นไหมได้ ต่อไปนี้^{๓๙} วิธีการย้อมสี (Dyeing) โดยทั่วไปแล้วการย้อมนั้นแบ่งได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ การย้อมเย็น และการย้อมร้อน

๑. การย้อมเย็น เป็นวิธีการย้อมที่นิยมย้อมในหม้อดิน โดยการเตรียมน้ำสีใส่ไว้ในหม้อดิน จากนั้นก็นำเส้นฝ้ายไปแช่ในหม้อ ใช้มือขยี้เส้นได้จนกระทั่งได้สีตามต้องการ หรือจะทำการหมักเส้นด้วยไว้เพื่อให้สีที่ได้เข้มขึ้น ดังตัวอย่างการย้อมเย็นของ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร จากการศึกษาของกลุ่มทอฝ้ายย้อมครามบ้านนาดี พบว่ามีวิธีการย้อมสีครามซึ่งเป็นการย้อมเย็นจากต้นครามดังนี้

อุปกรณ์

๑) ต้นคราม

๒) น้ำต่างจากขี้เถ้าพืชเนื้ออ่อน

๓) ปูนขาว

๔) วัสดุเสริมการดูแลรักษา เช่น อ้อย มะขาม น้ำมัดแดง

วิธีทำการย้อมครามแบ่งได้เป็น ๓ ขั้นตอนหลักคือ การผลิตเนื้อคราม การก่อหม้อครามและการย้อมหม้อคราม ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นจะมีกรรมวิธีแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้น

๑) การผลิตเนื้อคราม โดยเริ่มจากการเก็บต้นครามมามัดรวมเป็นพ่อนขนาดพอดีกำมือ โดยใช้กึ่งครามมัด แล้วนำไปแช่ในโอ่งดิน โดยเรียงพ่อนครามอย่างเป็นระเบียบไม่ต้องกดให้แน่นมากใส่น้ำเปล่าท่วมพอดี ถ้าอากาศร้อนจะแช่นาน ๑ วัน ๑ คืน แต่ถ้าอากาศเย็นจะแช่ ๒ วัน ๒ คืนโดยจะต้องกลับพ่อนครามจากล่างขึ้นบน เมื่อเวลาผ่านไปครึ่งหนึ่งของเวลาแช่ครามทั้งหมด ให้สังเกตสีของน้ำที่แช่ครามจะมีสีเขียวปนเหลืองและจะมีฟองสีครามอ่อนใส แสดงว่าใช้ได้ จากนั้นให้เอาพ่อนครามและใบครามออกให้หมดเหลือไว้แต่น้ำแช่คราม (ถ้าไม่เป็นตามที่กล่าวแสดงว่าโอ่งนี้เสียใช้ไม่ได้หรือถ้ากวนแล้วจะไม่ได้เนื้อคราม) เมื่อได้น้ำแช่ครามแล้วให้ใส่ปูนขาวละลายในเนื้อครามเพื่อจับเนื้อครามให้ตกตะกอน ให้ใช้วิธีค่อยๆ ผสมปูนขาวลงในเนื้อครามพร้อมกับกวนไปด้วยสังเกตสีของน้ำครามเมื่อเป็นสีน้ำเงินและมีฟองให้หยุดเติมปูนขาว จากนั้นก็ทำการตีครามโดยให้ใช้มือยกขึ้นหรือใช้

^{๓๙} สุรีย์ พุตุระกุล และคณะ, การพัฒนาการย้อมสีธรรมชาติในเขตภาคเหนือตอนบน, รายงานวิจัย, (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๓), หน้า ๔๙-๕๐

วัสดุสานด้วยไม้ไผ่รูปกรวย กว่าตีกระแทกให้น้ำครามสัมผัสกับอากาศมากที่สุด จะเกิดฟองสีน้ำเงิน มากๆจนกระทั่งฟองมีขนาดใหญ่และฟองแตกเร็วจึงหยุดตีคราม ใช้เวลาตีประมาณ ๑๐ - ๑๕ นาที ซึ่งขึ้นอยู่กับปริมาณเนื้อคราม เมื่อตีน้ำครามจนได้ที่แล้วให้ทิ้งไว้หนึ่งคืน เนื้อครามจะแยกตกตะกอน ลงด้านล่างน้ำข้างบนจะใสและมีฟองปนอยู่บ้าง ให้ตักทิ้งเหลือไว้เพียงเนื้อครามที่ตกตะกอนนำตะกอน เนื้อครามไปกรองเอาน้ำออก ให้เหลือติดเนื้อครามพอเปียก นำไปเก็บในโองหรือภาชนะอื่นที่มีฝาปิด และต้องคอยดูแลอย่าให้น้ำแห้ง ถ้าแห้งให้เติมน้ำต่างลงไป

๒) การก่หม้อครามหรือหม้อนิล เป็นการเตรียมเนื้อครามให้พร้อมที่จะนำผ้าไหม ประกอบด้วยวัตถุดิบหลัก ๔ ชนิด คือ เนื้อคราม น้ำต่าง (ขี้เถ้าของพืชเนื้ออ่อน) ปูนขาว วัสดุเสริมในการดูแลรักษา เช่น เหล้าขาวอ้อย มะขาม น้ำมันแดง (ต้มตัวมดแดงในน้ำเป่่านานครึ่งชั่วโมงทิ้งไว้ให้ เย็น) น้ำต่างทำจากพืชเนื้ออ่อนเช่นต้นผักโขมหนาม ต้นมะละกอ ไยกกล้วย ก้านกล้วย เป็นต้นเลือกพืช ชนิดใดชนิดหนึ่งมาผึ่งแดดให้หมาด แล้วเผาจนเป็นขี้เถ้าขาว นำขี้เถ้าที่ได้มาใส่กระป๋องที่เจาะรูเล็กๆ รongด้วยปุ๋ยฝ้ายหรือโยมะพร้าวบรรจุขี้เถ้าจนเกือบเต็มกดให้แน่น เติมน้ำให้ท่วมพอดีกับขี้เถ้าแขวนไว้ รongเอาน้ำขี้เถ้านำไปใช้เป็นน้ำต่าง เมื่อได้น้ำต่างแล้วนำส่วนผสมทุกอย่างใส่รวมกันในโองกวนให้เป็น เนื้อเดียวกันใช้ถ้วยตวงเนื้อครามทำการโจกคราม (กวนและตักน้ำครามยกให้สูงขึ้นประมาณ ๐.๕ - ๑ เมตร แล้วเทกลับลงไปเพื่อให้น้ำครามผสมกับอากาศ) ๔-๕ ครั้ง จึงพักไว้ให้สังเกตการณ์เกิด ฟองถ้าฟองแตกเร็วให้เติมปูนขาวเล็กน้อย ถ้าฟองมัวและทณาวแสดงว่าสัดส่วนพอดี ทำการโจก ครามทิ้งเข้าเย็น ทุกวันจนกว่าน้ำครามจะเปลี่ยนจากสีน้ำเงินเป็นสีเขียวใสส่วนฟองจะเป็นสีน้ำเงินเข้ม เห็นเงาแสดงว่าใช้ได้แล้ว การก่หม้อแบบนี้จะใช้เวลาประมาณ ๓ - ๔ สัปดาห์ ถ้าต้องการให้เกิดสี ครามเร็วขึ้นให้นำเปลือกมะม่วงน้อยหรือเปลือกเพกามาใส่ในหม้อคราม ก็จะช่วยเร่งให้เกิดสีครามได้ดี

๓) การย้อมครามหรือการย้อมหม้อนิล หลังจากก่หม้อนิลได้สีครามพร้อมแล้วให้เตรียม ผ้าหรือเส้นด้ายที่จะทำการย้อมมาทำความสะอาดโดยการนำไปแช่และขยักกับน้ำ ใช้ไม้ผิวหน้าเรียบ ทูบผ้าหรือเส้นด้ายเปียกกับพื้นหลายๆ ครั้งซึ่งเรียกว่าการฆ่าฝ้ายจากนั้นแช่น้ำไว้ ๑ คืนแล้วจึงนำมา ซักให้สะอาดบิดให้หมาดที่สุดเท่าที่ทำได้ จากนั้นนำไปขยักกับน้ำครามในโอง ขยักเส้นฝ้ายไปตามแนว วงเพื่อป้องกันฝ้ายพันกัน จากนั้นนำไปบิดให้หมาด ผ้าหรือเส้นฝ้ายจะมีสีเขียวอมเหลืองกระตักฝ้าย หรือผ้าให้ตึง สีครามเมื่อถูกอากาศจะค่อยๆ เปลี่ยนไปเป็นสีน้ำเงินภายใน ๒ - ๓ นาที หากสียังไม่เข้ม พอให้นำไปย้อมในหม้อนิลหรือหม้อใหม่อีก ทำซ้ำ ๖ - ๑๐ ครั้ง ก็จะได้สีน้ำเงินเข้ม

๒. การย้อมร้อน เป็นการนำเส้นไหมไปต้มในหม้อที่ใส่น้ำสี ต้องใช้ไม้คนเพื่อให้เส้นฝ้ายโดนน้ำ สีอย่างทั่วถึง เมื่อได้สีตามต้องการจึงนำไปซักและตากให้แห้งซึ่งการย้อมร้อนมีขั้นตอนดังนี้

๑) นำเส้นด้ายที่จะใช้ย้อมมาทำความสะอาดเพื่อขจัดฝุ่นผงและไขมันที่ติดอยู่ปีบน้ำออก ให้เส้นไหมพองหมาดรอย้อมจะช่วยให้สีที่ย้อมติดเส้นด้ายอย่างสม่ำเสมอ

๒) เตรียมน้ำย้อมซึ่งวิธีการขึ้นอยู่กับชนิดของพืช หรือสัตว์ จะแตกต่างกันออกไปดังที่ กล่าวมาแล้วข้างต้น

๓) นำเส้นไหมที่เตรียมไว้ลงย้อมในน้ำสีที่เตรียมไว้ตามเวลาที่กำหนดนำเส้นไหมขึ้นจาก หม้อต้มหรือน้ำสี บิดให้หมาด นำไปซักน้ำจนน้ำใส แล้วตากให้แห้ง

๒.๔ แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

การพัฒนาเศรษฐกิจโลกนับตั้งแต่การปฏิวัติอุตสาหกรรมในปลายทศวรรษที่ ๑๘ ต่อเนื่องถึงต้นศตวรรษที่ ๑๙ ทำให้การผลิตของโลกขยายตัวอย่างรวดเร็วเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจอุตสาหกรรม (Industrial Economy) และต่อมามีการเปลี่ยนผ่านมาสู่เศรษฐกิจข้อมูลข่าวสาร (Information Economy) ที่มีความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญ และทำให้เกิดภาวการณ์เปลี่ยนอย่างรวดเร็วของบริบทพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโลก ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างพัฒนาการเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจโมเลกุล (Molecular Economy) ที่มีการผสมผสานเทคโนโลยีหลักเป็นตัวเร่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม หรือที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางว่าเป็นยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge Economy) ทั้งนี้ การเปลี่ยนผ่านของแต่ละพัฒนาการทางเศรษฐกิจเหล่านี้เกิดจากความพยายามที่จะสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของมนุษย์และการสร้างความได้เปรียบทางเศรษฐกิจในเวทีการค้าโลก หรือที่เรียกว่า “ความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศ” ทั้งนี้การสร้างความสามารถในการแข่งขันของแต่ละประเทศสามารถแบ่งได้เป็น ๓ ระดับ จากระดับต้นสู่ระดับสูงสุดได้แก่

(๑) เศรษฐกิจขับเคลื่อนด้วยปัจจัยการผลิต (Factor – Driven Economy)

(๒) เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยประสิทธิภาพ (Efficiency – Driven Economy) และ (๓) เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (Innovation – Driven Economy) ^{๔๐}

๒.๔.๑ ความหมายของคำว่า “เศรษฐกิจสร้างสรรค์”

ปัจจุบันยังไม่มีคำนิยามของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เป็นหนึ่งเดียว มุมมองการให้ความหมายขึ้นอยู่กับการนำไปปรับใช้ให้เข้ากับระบบเศรษฐกิจของแต่ละประเทศและองค์กรต่างๆที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถรวบรวมความหมายของ “เศรษฐกิจสร้างสรรค์”^{๔๑} ได้ดังนี้ ความหมายที่กำหนดโดยประเทศที่เป็นผู้นำการพัฒนา สหราชอาณาจักรเป็นประเทศแรกๆ ที่ให้ความสำคัญต่อแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจและเป็นประเทศต้นแบบที่มีความสำเร็จในการพัฒนาได้รับการยอมรับให้เป็น “ศูนย์กลางความสร้างสรรค์ของโลก”(World Creative Hub) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ดังนี้ “เศรษฐกิจที่ประกอบด้วยอุตสาหกรรมที่มีรากฐานมาจากความคิดสร้างสรรค์ของบุคคล ทักษะความชำนาญ และความสามารถพิเศษ ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการสร้างความมั่งคั่งและสร้างงานให้เกิดขึ้นได้โดยที่สามารถสังสรรค์และส่งผ่านจากรุ่นเก่าสู่รุ่นใหม่ด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา”

^{๔๐} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, รายงานประจำปี ๒๕๕๒, (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐ - ๒๒

๒.๔.๒ ความสำคัญของเศรษฐกิจสร้างสรรค์

แม้แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจสร้างสรรค์จะเป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศไทย และยังไม่มีการกำหนดนิยามและขอบเขตของกิจกรรมที่ชัดเจน แต่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจะพบว่าประเทศไทยมีการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนพื้นฐานของการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญา ทั้งเพื่อใช้ประโยชน์ในวงจำกัดและเพื่อการพาณิชย์มาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะหลังได้มีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ เข้ามาช่วยในการสร้างมูลค่าเพิ่ม และเชื่อมโยงระหว่างภาคการผลิตและบริการต่างๆ อย่างเป็นระบบและบูรณาการมากขึ้น ตัวอย่างเช่น อุตสาหกรรมภาพยนตร์ อุตสาหกรรมดิจิทัลคอนเทนต์ อุตสาหกรรมออกแบบ และเครือข่ายวิสาหกิจสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านเพื่อการส่งออก เป็นต้น อย่างไรก็ตาม กลไกและนโยบาย การบูรณาการของแผนและหน่วยงานต่างๆ ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น ยังเป็นสิ่งที่ต้องการการพัฒนาและผลักดันอย่างเป็นรูปธรรม

๒.๔.๓ วัฒนธรรมไทยกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์

เมื่อโลกเปลี่ยนแปลงสังคมเปลี่ยนไป ความต้องการของมนุษย์ก็เริ่มมองหาสิ่งใหม่ ๆ และแตกต่าง หากย้อนกลับไปดูทุกครั้งที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจครั้งใหญ่ จะมีธุรกิจบางประเภทที่รอด และเมื่อเศรษฐกิจฟื้นตัว ธุรกิจเหล่านี้จะเติบโตอย่างรวดเร็ว ขณะที่อีกหลายๆ กลับไปไม่ได้ เหตุผลง่าย ๆ มาจากเครื่องจักรและแรงงาน ฉะนั้นธุรกิจที่บริหารด้วยต้นทุนต่ำเพียงอย่างเดียวอาจไม่ใช่สูตรสำเร็จเสมอไปอีกแล้ว เพราะผลิตผลของสินค้ามีลักษณะที่ไม่แตกต่าง จนไม่สามารถตอบสนองความต้องการใหม่ๆ ของผู้บริโภคได้ ผนวกด้วย อัครเศรณี กล่าวว่า ภายใต้กระแสทุนโลกาภิวัตน์ที่เศรษฐกิจของประเทศทั่วโลกเชื่อมโยงถึงกันมากขึ้น คนไทยและประเทศไทย ควรฉวยจังหวะนี้ สร้างพลังในรูปแบบใหม่ เพื่อให้ก้าวผ่านภาวะแห่งวิกฤต และนำสู่ “โอกาส” ในอนาคต โดยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันจากพลังความคิดสร้างสรรค์ อุตสาหกรรมวัฒนธรรม (Culture Industry) เป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หรือ Creative Economy ซึ่งเป็นเศรษฐกิจเทรนด์ใหม่ของโลก ที่จะช่วยสร้าง “มูลค่าเพิ่ม” และแปรเป็นรายได้มหาศาลให้กับสินค้า บริการและอุตสาหกรรมได้ไม่ยากเชื่อว่า Culture Industries หรือ Creative Industries จะช่วยให้เกิดการจ้างงานที่เพิ่มขึ้นในอีกรูปแบบหนึ่งและกลายเป็นหนทางสู่การรอดจากภาวะวิกฤติที่ตีบตันเพราะสิ่งเหล่านี้เป็นแหล่งรวมของการสร้างสรรค์การผลิต การแจกจ่ายของสินค้าและบริการที่มาจากธรรมชาติโดยเกี่ยวพันกับวัฒนธรรมและเป็นทรัพย์สินทางปัญญาวิวัฒนาการของ Culture Industry มาจาก ๒ แทรนด์ด้วยกัน ดังนี้ ๑) เทรนด์หลังยุคอุตสาหกรรม ความหมายคือ กิจกรรมที่จะขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมไม่ใช่ขบวนการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมอีกต่อไป เพราะมาถึงจุดอิ่มตัวแล้วการทำได้ง่ายทำได้เยอะ ใครๆ ก็ทำได้ ส่วนรายได้ที่จะทำให้ชีวิตมีคุณภาพดีขึ้นนั้น กลับไม่ค่อยมีแล้ว การที่มนุษย์มีรล ๑ คัน บ้าน ๑ หลัง ทีวี ๑ เครื่อง ก็อาจไม่มีความหมายในโลกสมัยใหม่ มนุษย์เริ่มมองหาและโยกหาสิ่งหนึ่งๆ ที่เรียกว่า Ascetic Value มากขึ้นเรื่อยๆ นั่นคือ การเข้าถึงคุณภาพชีวิต คุณภาพชีวิตจริงๆ ต้องมาจากรากหรือแก่นของมนุษย์ไม่ใช่ความเจริญทางวัตถุหรือความก้าวหน้าของเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว ดังนั้น เรื่องของศิลปวัฒนธรรม จึงเป็นเทรนด์ใหม่ของโลก โลกที่เต็มไปด้วยการแข่งขันหลากหลายรูปแบบ

นอกจากจะเพิ่มคุณภาพชีวิตแล้วยังสามารถเพิ่มฐานะและรายได้ที่ยั่งยืนเข้าถึง เรียกว่าเป็น Post Industrial Society เมื่อสังคมโลกตะวันตกเข้าไปอยู่ใน Post Industrial Society จึงทำให้กิจกรรมและธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมมีการพัฒนามีคนประกอบอาชีพเหล่านี้เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ เพราะอุตสาหกรรมหรือเกษตรกรรมสามารถใช้เครื่องจักรทำแทนได้มนุษย์เลยไปสู่สายศิลปวัฒนธรรมมากขึ้นและเกิดสิ่งที่เรียกว่า Creative Industry เป็นกิจกรรมที่โยงใยไปถึงศิลปะและวัฒนธรรมของประเทศนั้นๆ จนสามารถสร้างฐานของรายได้ในส่วนนี้ให้เติบโตขึ้นอย่างเป็นกอบเป็นกำ^{๔๒}

๒) เทรนด์กระบวนการผลิตทั้งภาคการเกษตรและอุตสาหกรรม ที่พัฒนาไปในรูปแบบของการผลิตเป็นจำนวนมากๆ (Mass Production) ทำให้สินค้าทั้งโลกหน้าตาเหมือนกันไปหมดด้วยที่ชัดเจน คือ “แมคโดนัลด์” แฮมเบอร์เกอร์ของแมคโดนัลด์ไปที่ไหนก็เห็นเหมือนกันแบบเดียวกัน ขณะที่มนุษย์ต้องการความแตกต่าง ต้องการให้ของเดิมดูดีขึ้น ใช้ดีขึ้น “รอยต่อ” จุดนี้มนุษย์จึงพยายามใส่ความคิดสร้างสรรค์เข้าไปในสินค้าความคิดสร้างสรรค์นี้เองที่ได้รับอิทธิพล มาจากวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นของแต่ละประเทศ ซึ่งมีความต่างในตัว ในที่สุดก็นำไปสู่สินค้าที่แตกต่างได้ เช่น สินค้าที่มาจากอิตาลี จะไม่เหมือนสินค้าที่มาจากจีน หรือฝรั่งเศส จุดนี้เขาถึงสามารถแข่งขันได้ เพราะดูแตกต่างและไม่เหมือนใคร หากยังใช้ได้ดี คนก็ยังชอบ

๒.๕ แนวคิดการออกแบบ

ในยุคปัจจุบันเป็นยุคของความเจริญก้าวหน้าไม่ว่าจะเป็นด้านจำนวนของประชากรหรือเทคโนโลยีต่างๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีพในสังคม ความต้องการของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ขยายตัวกว้างขึ้นและละเอียดเข้าถึงกลุ่มต่างๆ ของความต้องการที่เป็นเรื่องของจิตใจมากขึ้น ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ก็ล้วนแต่ต้องมีการแข่งขันกันในตลาด เพื่อแย่งชิงกลุ่มผู้บริโภค การปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้ทันต่อความต้องการของผู้บริโภค หรือเหนือกว่าคู่แข่ง จึงเป็นเรื่องจำเป็นและเป็นกระบวนการที่จะต้องมีการพัฒนาปรับเปลี่ยนบางหลักการที่แตกต่างกันออกไป

๒.๕.๑ ความหมายของการออกแบบ

การออกแบบ หมายถึง การจัดระบบความคิดของมนุษย์โดยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ประสานกับองค์ประกอบของการออกแบบแล้วถ่ายทอดออกมาในรูปแบบที่เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์และสวยงามนั่นเอง

๒.๕.๒ ความสำคัญของการออกแบบ

ในช่วงปี ค.ศ. ๑๙๖๐ ได้มีผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับบาดเจ็บเป็นจำนวนมากจากการใช้ผลิตภัณฑ์ ดังนั้นประเทศสหรัฐอเมริกาจึงได้ออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองผู้ใช้งาน

^{๔๒} ณรงค์ชัย อัครเศรณี, ๑๓ บทความ กระตุกต่อมคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์, (กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๒) หน้า ๑๑

ผลิตภัณฑ์ (Consumer Product Safety Act.) ขึ้นในช่วงปี ค.ศ. ๑๙๗๒ โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบ โดยเฉพาะซึ่งเรียกว่า คณะกรรมการคุ้มครองความปลอดภัยของผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ (Consumer Product Safety Commission = CPSC) โดยมีหน้าที่หลัก^{๔๓} คือ

๑. ป้องกันผู้ใช้ผลิตภัณฑ์จากการได้รับบาดเจ็บจากผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้มาตรฐาน
๒. ช่วยในการวัดและประเมินความปลอดภัยจากการใช้ผลิตภัณฑ์ เพื่อช่วยลดความเสี่ยงในการใช้ผลิตภัณฑ์ให้กับผู้ใช้ผลิตภัณฑ์
๓. กำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (มอก.) แก่ผลิตภัณฑ์ที่มีความเสี่ยงต่อการได้รับอันตรายจากการใช้งาน
๔. ประชาสัมพันธ์ข่าวเพื่อสร้างความตระหนักในความปลอดภัย หรือเตือนผู้บริโภค หรือผู้ใช้ผลิตภัณฑ์เพื่อป้องกันการเจ็บป่วย หรือเสียชีวิตจากใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้มาตรฐาน ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

๒.๕.๓ ประเภทของการออกแบบ

ปัจจุบันมนุษย์เราอาศัยอยู่ในโลกที่แวดล้อมไปด้วยผลงานที่เกิดขึ้นจากฝีมือมนุษย์ด้วยกัน การเปลี่ยนแปลงรูปทรงของธรรมชาติให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมกับความต้องการด้านการใช้งานและความต้องการที่แสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด เป็นจุดมุ่งหมายเป็นประการแรก แต่ความต้องการของมนุษย์ไม่เคยมีขีดจำกัด ความต้องการใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นแรงผลักดันให้มีการสร้างผลผลิตอย่างต่อเนื่องหากพิจารณาสิ่งต่างๆ รอบตัวเรามีทั้งสิ่งที่มีความจำเป็นต้องการดำรงชีวิต เช่นที่พักอาศัย เครื่องนุ่งห่มและสิ่งที่เกินความจำเป็น เช่น อุปกรณ์เครื่องมือและสิ่งๆ ที่ช่วยในการทำลาอาวูตต่างๆ จนอาจกล่าวได้ว่าเราอยู่ในโลกที่มีความซับซ้อน และมีความเฉพาะอย่างมีวิถีชีวิตที่ได้รับความสะดวกสบาย และในขณะเดียวกันก็มีอันตรายมากขึ้น ในบรรดาสิ่งๆ ที่มนุษย์ออกแบบคิดค้นนานาชนิด จะพบว่ามีลักษณะร่วมกัน คือการแก้ปัญหาและการใช้ความคิดสร้างสรรค์ เนื่องจากปรกตินงานออกแบบจะเริ่มจากการเกิดของปัญหา และการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหานอกจากจะใช้ข้อมูลความเป็นเหตุเป็นผลแล้วยังจำเป็นต้องมีการเสนอแนะวิธีการหรือรูปแบบต่างๆ สำหรับการแก้ปัญหาตามความเหมาะสม การที่จะได้ทางเลือกที่จะใช้แก้ปัญหา เป็นสิ่งที่ต้องใช้กระบวนการสร้างสรรค์ อันเป็นทักษะเฉพาะสำหรับการทำงานแต่ละสาขาและนักออกแบบจำเป็นต้องได้รับการศึกษาและฝึกฝนเฉพาะทาง อาจกล่าวได้ว่าสิ่งๆ ที่มนุษย์ออกแบบขึ้นมาี้ หากนำมาจัดจำพวกเข้าด้วยกันแล้ว สามารถแบ่งได้เป็น ๓ กลุ่ม^{๔๔} ดังนี้

๑. การออกแบบตามธรรมชาติ ธรรมชาติได้สร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ไว้มากมายเพื่อให้สรรพสิ่งในโลกได้มีดุลยภาพในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ มนุษย์จัดเป็นสัตว์ที่ประเสริฐเพราะรู้จักดึงเอาธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ และจากความช่างสังเกตของมนุษย์ที่สร้างสรรค์งานศิลปะโดยอาศัยความงามที่ปรากฏ

^{๔๓} ศิริพรรณ ปีเตอร์, มนุษย์และการออกแบบ, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐๗

^{๔๔} อ้อยทิพย์ พลศรี , การออกแบบตกแต่ง, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๕๕), หน้า

ในธรรมชาติในแง่ของการออกแบบก็เช่นเดียวกัน มีรูปแบบในธรรมชาติมากมายที่เป็นแรงบันดาลใจ ทำให้มนุษย์สร้างสรรค์รูปแบบในลักษณะต่างๆ ตัวอย่างเช่น

๑.๑ รูปแบบจากพืชชนิดต่างๆ จะเห็นได้ว่าในโลกเรามีพืชจำนวนมากที่มีสีสันทันและ ลวดลายที่น่าสนใจไม่ว่าจะเป็นส่วนของลำต้น ใบไม้ เปลือกไม้ กิ่งก้าน ราก หรือแม้แต่ผลก็ตาม

๑.๒ รูปแบบจากสัตว์ชนิดต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำหรือ สัตว์ปีก ในส่วนต่างๆ ของสัตว์ดังกล่าวมักจะมีลวดลายที่สวยงามและแปลกตาให้เราพบเห็นอยู่เสมอ

๑.๓ รูปแบบจากวัตถุธรรมชาติ เช่น ก้อนหิน ดิน ทราย แร่ธาตุชนิดต่างๆ ซึ่งมี ลวดลายที่หลากหลายเช่นเดียวกัน

๑.๔ รูปแบบจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ลักษณะรูปแบบที่เกิดขึ้นจาก ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติบางอย่างอาจจะอยู่เป็นเวลานาน เช่น ลักษณะการทับซ้อนของโขดหิน แต่ ปรากฏการณ์บางอย่างจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วแล้วเปลี่ยนรูปทรงไปเรื่อยๆ เช่น ลักษณะการก่อตัวของ ก้อนเมฆ หรือดวงดาว เป็นต้น ดังนั้น ลวดลายเหล่านี้มนุษย์จะอาศัยการสังเกต และนำมาดัดแปลงให้ เกิดเป็นลวดลายตามประสบการณ์และจินตนาการที่ตนมีอยู่

๒. รูปทรงเรขาคณิต มนุษย์สร้างรูปทรงเรขาคณิตขึ้นโดยอาศัยการสังเกตจากธรรมชาติ แล้วตัดทอนให้มีลักษณะที่เรียบง่ายด้วยการใช้เครื่องมือช่วยในการสร้างให้มีสัดส่วนที่ถูกต้องชัดเจน เพื่อนำไปใช้งานด้านต่างๆ ได้สะดวกรวดเร็ว ซึ่งในส่วนของลวดลายมีฐานกำเนิดมาจากรูปทรง เรขาคณิตมากมาย ทั้งวงกลม สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม เป็นต้น พอจะจำแนกได้ดังนี้

๒.๑ การสร้างรูปแบบด้วยวงกลม สามารถสร้างสรรค์รูปแบบได้มากมาย

๒.๒ การสร้างรูปแบบด้วยสามเหลี่ยม

๒.๓ การสร้างรูปแบบด้วยสี่เหลี่ยม

๒.๔ การสร้างรูปแบบด้วยการใช้รูปทรงคณิตหลายๆ รูปทรงร่วมกัน

๓. รูปทรงอิสระ ลักษณะของรูปทรงอิสระเป็นลักษณะที่ไม่มีรูปแบบแน่นอนตายตัว จึงมีนัก ออกแบบไม่น้อยที่นิยมใช้รูปทรงอิสระมาสร้างสรรค์รูปแบบต่าง เพราะนอกจากจะมีความคิดเป็น อิสระในการสร้างสรรค์แล้ว ลักษณะของงานก็จะดูแปลกไปอีกแนวหนึ่ง

๒.๕.๔ หลักในการออกแบบ

หลังจากการเตรียมงานหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้วเอาข้อมูลที่ได้ มาทำการวิเคราะห์และนำผลที่ได้มารวบรวมเป็นแนวทางสำหรับใช้พิจารณาประกอบในการ ออกแบบ ศักดิ์ชาย สิกขา ได้บอกหลักการ ดังต่อไปนี้

๑. ประโยชน์ใช้สอย คือ ต้องออกแบบให้มีหน้าที่ใช้สอยถูกต้องตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อ สนองความต้องการของผู้อุปโภคและบริโภค เช่นการออกแบบโต๊ะอาหารนั้นไม่จำเป็นต้องมีที่เก็บ เอกสารหรือเครื่องใช้ ระยะการใช้งานก็มีความแตกต่างกัน การทำความสะอาดต้องง่ายและทำได้ สะดวก แต่หากเราจะใช้โต๊ะอาหารมาทำงานก็ได้ เพียงแต่หน้าที่ใช้สอยไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร เป็นต้น

๒. ความปลอดภัยในการใช้งาน การออกแบบต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้อุปโภคบริโภคไม่เกิดอันตรายได้ง่าย มีความปลอดภัยสูง เป็นต้น

๓. ความแข็งแรง ควรจะเลือกใช้โครงสร้างให้เหมาะสม ให้มีความแข็งแรงทนทาน นอกจากนี้ต้องคำนึงการประหยัดประกอบด้วย

๔. ความสะดวกสบายในการใช้ คือ ต้องคำนึงถึงสัดส่วนที่เหมาะสมกับการใช้งาน ขนาดและขีดจำกัดของผู้อุปโภคและบริโภค เช่น แก้วต้องมีขนาดสัดส่วนที่เหมาะสมกับการใช้งาน นั่งแล้วสบายมีความนุ่มนวล ถ้าเป็นพวกด้ามจับควรจับได้สะดวกสบาย ไม่นั่น ไม่น้อยมือ เป็นต้น ความสะดวกสบายในการใช้เป็นความรู้ใหม่ที่มีความสำคัญมากในการออกแบบอุตสาหกรรม โดยมีจุดมุ่งหมายให้คนเรามีความรู้สึกที่ดีและสะดวกสบายในการใช้ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของคน ทั้งทางจิตวิทยาและทางสรีรวิทยา ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไปบ้าง ตามลักษณะเพศ เผ่าพันธุ์ ภูมิภาค ประเทศ และสังคมสิ่งแวดล้อม สมัยก่อนผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ผลิตจากประเทศตะวันตกซึ่งออกแบบโดยใช้มาตรฐานผู้ใช้ของชาวตะวันตก ทั้งทางด้านรูปร่าง ความเคยชิน และความนิยมซึ่งอาจจะไม่เหมาะสมในการใช้ในประเทศแถบเอเชีย ดังเครื่องมือ เครื่องจักรบางชนิดไม่สะดวกในการทำงาน เพราะขนาดสัดส่วนและความแข็งแรงของคนเอเชียแตกต่างกับคนในประเทศตะวันตก

๕. ความสวยงาม ประณีต คือต้องออกแบบให้ผลิตภัณฑ์มีรูปร่าง ขนาดสีสน สวยงามน่าใช้ชวนให้ซื้อ นอกจากนี้แล้วควรจะช่วยยกระดับเกี่ยวกับรสนิยมในด้านรูปร่างขนาดสีสน แก้วอุปโภคและบริโภคให้ดีขึ้น

๖. ราคาที่เป็นธรรม สอดคล้องกับสภาวะทางการตลาด นักออกแบบที่ดีต้องรู้จักเลือกกำหนดการใช้วัสดุให้ถูกต้องรวมทั้งกรรมวิธีการผลิตที่เหมาะสมกับสิ่งนั้นๆ เพื่อจะผลิตได้ง่ายและสะดวก ซึ่งมีผลไปถึงราคาหากเรารู้จักการเลือกใช้วัสดุและกรรมวิธีการผลิตที่ดีแล้วจะทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีราคาพอสมควร ตามความต้องการของตลาด

๗. การซ่อมแซมบำรุงรักษาง่าย คือต้องทำการออกแบบให้สามารถที่แก้ไขและซ่อมแซมได้ง่าย ไม่ยุ่งยากเมื่อมีการชำรุดเสียหายเกิดขึ้น ค่าบำรุงรักษาและการสึกหรอต่ำ

๘. การเลือกวัสดุและกระบวนการผลิตที่เหมาะสม นักออกแบบควรที่จะเลือกใช้วัสดุให้ถูกต้องเหมาะสมกับงานว่าผลิตภัณฑ์นั้นใช้ยังสถานที่ใด เช่น ใช้ที่บ้านพักตากอากาศชายทะเลควรจะใช้วัสดุชนิดใดจึงเหมาะสม นอกจากนี้ต้องคำนึงถึงปริมาณของวัสดุด้วยว่ามีมากน้อยเพียงใด หาซื้อได้ยากง่ายหรือไม่ คุณสมบัติด้านต่างๆ ที่นำมาผลิตผลิตภัณฑ์เหมาะสมหรือไม่ ราคาของวัสดุเหมาะสมกับชนิดหรือประเภทผลิตภัณฑ์หรือไม่ เป็นต้น

๙. การขนส่งที่สะดวกสบาย นักออกแบบต้องคำนึงถึงการประหยัดค่าขนส่ง การขนส่งสะดวกหรือไม่ ระยะใกล้หรือระยะไกลกินเนื้อที่ในการขนส่งหรือไม่ การขนส่งทางบกทางน้ำหรือทาง

อากาศ ต้องทำการบรรจุหีบห่ออย่างไรไม่เกิดการเสียหายชำรุด ต้องศึกษาขนาดของตู้บรรจุทุกสินค้า หรือเนื้อที่ที่ใช้ในการขนส่งมีขนาดกว้างยาวสูงเท่าไร ประกอบด้วย^{๔๕}

๒.๖ แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์

๒.๖.๑ ความหมายผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์ ได้มีนักวิชาการให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย ดังต่อไปนี้ ชาญชัย อาจินสมาจาร (๒๕๕๑) กล่าวว่า ผลิตภัณฑ์ที่ดี คือ กุญแจสู่ความสำเร็จของตลาด ผลิตภัณฑ์เป็นตัวแทนของความคาดหวังของผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์ตอบสนองความพึงพอใจของสังคม ผลิตภัณฑ์ที่ประสบความสำเร็จประกันถึงความส่งเสริมตัวเองถ้าสามารถตอบสนองความต้องการของ ผู้บริโภค นั่นก็คือผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสมกับตลาด ผลิตภัณฑ์ที่ดีควรก่อให้เกิดความกระตือรือร้น^{๔๖}

สุดาตวง เรืองรุจิระ (๒๕๓๘) ได้ให้ความหมายว่า ผลิตภัณฑ์ หมายถึง สิ่งใดที่เสนอขายต่อตลาด เป้าหมายที่สามารถตอบสนองความต้องการได้ มีทั้งลักษณะที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม สิ่งที่ต้องจับต้องได้ (Tangible) คือ สินค้าที่มีตัวตน (Physical Product) มีรูปร่าง มองเห็น และสามารถสัมผัสได้ สิ่งที่ต้องจับต้องไม่ได้ (Intangible Product) หรือ บริการ (Service) หมายถึง กิจกรรม ผลประโยชน์ หรือความพึงพอใจที่เสนอขายแก่ลูกค้า^{๔๗}

วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไว้ในหนังสือ หลักการและแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์ ดังนี้

การออกแบบ คือ กิจกรรมการแก้ปัญหาเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายหรือจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ เป็นการ กระทำของมนุษย์ ด้วยจุดประสงค์ที่ต้องการแจ้งผลเป็นสิ่งใหม่ ๆ มีทั้งที่ออกแบบสร้างขึ้นใหม่ ให้ แตกต่างจากของเดิมหรือปรับปรุงตกแต่งของเดิม ความสำคัญของการออกแบบเป็นขั้นตอน เบื้องต้น ที่จะทำให้ผลิตภัณฑ์ประสบความสำเร็จในตลาดและตรงตามเป้าหมาย งานออกแบบ คือ สิ่ง ที่มนุษย์สร้าง ขึ้นโดยการเลือกเอาองค์ประกอบมาจัดเรียงให้เกิดเป็นรูปทรงใหม่ ที่สามารถสนอง ความต้องการตาม จุดประสงค์ของผู้สร้างและสามารถผลิตได้ด้วยวัสดุและกรรมวิธีการผลิตที่มีอยู่ใน ขณะนี้ เนื่องจาก ความต้องการมีมากกว่าปัจจัยการดำรงชีวิตพื้นฐาน ๔ ประการ จนเป็นแรงผลักดัน ให้มนุษย์พยายาม ท การออกแบบ และสร้างสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ เพิ่มขึ้นเพื่อสนองความต้องการ ทางด้านร่างกายและ จิตใจที่มีอยู่ไม่สิ้นสุด จากลักษณะงานที่เรียบง่าย ค่อยๆ เพิ่มความซับซ้อนเกี่ยว

^{๔๕} ศักดิ์ชาย สิกขา, การพัฒนางานหัตถกรรมไม้ไผ่ในภาคอีสาน, รายงานวิจัย , (สำนักงานการวิจัย แห่งชาติ, ๒๕๕๔) หน้า ๘

^{๔๖} ชาญชัย อาจินสมาจาร, หลักการตลาด, (กรุงเทพมหานคร: ปัญญาชน, ๒๕๕๑), หน้า ๗๒

^{๔๗} สุดาตวง เรืองรุจิระ, นโยบายผลิตภัณฑ์และราคา , (กรุงเทพมหานคร : ประกายพริก, ๒๕๓๘), หน้า ๖๔

พันธ์กันยิ่งขึ้นระหว่าง สิ่งของต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และระหว่างสิ่งของกับสภาพรอบตัว โดยมีผลมาจากการดำรงชีวิตและ วิทยาการทางเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา^{๔๘}

ส่วนของขอบเขตของงานออกแบบผลิตภัณฑ์นั้น วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทรได้แบ่งออกเป็น ผลิตภัณฑ์หัตถกรรม (Handicrafts) และผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (Industrial Products) ใน งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลเฉพาะในส่วนของผลิตภัณฑ์หัตถกรรม โดยมีเนื้อหาข้อมูล ดังนี้

ผลิตภัณฑ์หัตถกรรม (Handy crafts) ผู้ออกแบบและผู้ผลิตมักเป็นคนเดียวกัน และได้สัมผัสกับ ผลิตภัณฑ์นั้นตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จ มักสอดคล้องอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดส่วนตัวเข้าไปในผลงานที่ทำ ด้วย จุดประสงค์ดั้งเดิมทำขึ้นเพื่อความจำเป็นในการดำรงชีวิต เสน่ห์ของผลิตภัณฑ์ประเภทนี้อยู่ที่ ความไม่เหมือนกันในรายละเอียดของผลงานแต่ละชิ้น เป็นงานประดิษฐ์ที่ละเอียดอ่อนที่เครื่องจักรทำได้ยาก

๒.๖.๒ องค์ประกอบของการออกแบบผลิตภัณฑ์

- ๑) คุณค่าของธรรมชาติหรืองานหัตถกรรมมีเอกลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น
- ๒) วัสดุและกรรมวิธีการผลิตของท้องถิ่น ผลิตได้จริง ใช้สอยดีเหมาะสมกับวัสดุท้องถิ่น
- ๓) ความสวยงามและความน่าสนใจ รูปแบบแปลกใหม่ สะดุดตา
- ๔) สะดวกต่อการพกพาขณะเดินทาง ขนาดพอเหมาะ
- ๕) ราคาที่ซื้อได้โดยการตัดสินใจน้อย ราคาไม่แพง มีหลายราคาให้เลือก

๒.๖.๓ คุณประโยชน์ของการออกแบบผลิตภัณฑ์

- ๑) ปรับปรุงภาพลักษณ์ขององค์กร ให้เกิดความแตกต่างจากคู่แข่ง สะดุดตา และง่ายต่อการจดจำ
- ๒) สร้างเอกลักษณ์สินค้า ให้เกิดสัมผัสและการรับรู้ที่ดีต่อองค์กรผ่านการใช้ผลิตภัณฑ์
- ๓) รูปลักษณ์ผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ และส่วนอื่นที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบ สามารถสื่อสารกับลูกค้า ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
  - ๔) พัฒนาผลิตภัณฑ์เดิม ให้เกิดประโยชน์ใช้สอยที่ดีขึ้นทั้งทางกายภาพและทางจิตใจ
  - ๕) เพิ่มคุณค่าผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้นเพื่อนำไปสู่การเพิ่มราคาสินค้าได้
  - ๖) ลดต้นทุน เพิ่มผลกำไร เช่น ออกแบบให้ผลิตง่าย ลดขั้นตอน เลือกใช้วัสดุภายในประเทศ
  - ๗) ขยายตลาดสินค้า เช่น สร้างผลิตภัณฑ์ที่สนองประโยชน์ใช้สอยใหม่ สร้างความต้องการใหม่ สร้างตลาดกลุ่มเป้าหมายใหม่

^{๔๘} วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร, หลักการและแนวความคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘), หน้า ๑๕.

๒.๖.๔ คุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ที่ดี

๑) ความแปลกใหม่ (Innovative) เป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่ซ้ำซากมีการนำเสนอความแปลกใหม่ในด้านต่าง ๆ เช่น ประโยชน์ใช้สอยที่ต่างจากเดิม รูปแบบใหม่ วัสดุใหม่ หรืออื่นๆ ที่เหมาะสมกับสภาพ ความต้องการของผู้บริโภคในตลาดนั้น

๒) มีที่มา (Story) เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีประวัติ มีที่มาหรือเล่าเรื่องได้ไม่ว่าจะเป็นต้นกำเนิดความคิด รวบรวมของการออกแบบให้ผู้บริโภคทราบเรื่องราวเหล่านั้นได้ เช่น นาฬิกาของประเทศสวิตเซอร์แลนด์ กล่าวถึงต้นกำเนิดมาจากงานช่างฝีมือในหมู่บ้านที่เก่าแก่หมู่บ้านหนึ่งที่มีการสืบทอดกันต่อ ๆ จนถึงปัจจุบัน เป็นต้น

๓) ระยะเวลาเหมาะสม (Timing) การนำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดนั้นเหมาะสมตามฤดูกาลหรือตาม ความจำเป็น หรือเหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภคในช่วงเวลานั้น ๆ เช่น ผลิตภัณฑ์เสื้อกันฝน หรือร่ม ก็ควรจะออกสู่ตลาดช่วงฤดูฝน ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าชุดนักเรียนก็ควรออกสู่ตลาดช่วงฤดูกาลก่อน เปิดภาคเรียน เป็นต้น

๔) ราคาพอสมควร (Price) เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีราคาขายเหมาะสมกับกำลังซื้อของผู้บริโภคในตลาดนั้น โดยอาศัยการศึกษาวิจัยกลุ่มผู้บริโภคให้ได้ข้อมูลก่อนทำการออกแบบและผลิต

๕) มีข้อมูลข่าวสาร (Information) ข้อมูลข่าวสารของตัวผลิตภัณฑ์ควรจะต้องให้ผู้บริโภคได้ทราบ และเข้าใจอย่างถูกต้องในด้านประโยชน์และวิธีการใช้งาน เป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่องค์กรและ ผลิตภัณฑ์

๖) เป็นที่ยอมรับ (Regional Acceptance) ผลิตภัณฑ์นั้นจะต้องเป็นที่ยอมรับของสังคมหรือกลุ่ม สังคมเป้าหมาย ไม่เป็นสิ่งที่ทำให้เสื่อมเสียหรือขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมหรือศาสนา

๗) มีอายุการใช้งาน (Life Cycle) ผลิตภัณฑ์นั้นจะต้องมีความแข็งแรง คงทนต่อสภาพของการใช้งาน หรือมีอายุการใช้งานที่เหมาะสมกับลักษณะของผลิตภัณฑ์และราคาที่จำหน่าย^{๔๔}

๒.๗ แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย (Network)

๒.๗.๑ ความหมายของเครือข่าย

ความหมายของเครือข่ายนั้นแม้ไม่ได้มีการนิยามไว้อย่างชัดเจน แต่ก็มีผู้ให้ ความหมายของ “เครือข่าย” ไว้อย่างมากมาย ดังต่อไปนี้

กาญจนา แก้วเทพ ได้ให้ความหมายว่า “เครือข่าย” หมายถึง รูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรหลายๆ องค์กรที่ต่างมีทรัพยากรของตนเอง มีเป้าหมาย มี

^{๔๔}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖.

วิธีการทำงาน และกลุ่มเป้าหมายของตนเอง บุคคลหรือกลุ่มเหล่านี้ได้มาประสานงานกันมีระยะเวลา นานานพอสมควร แม้อาจจะไม่มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอก็ตาม แต่ก็มีการวางรากฐานเอาไว้ (เปรียบเสมือนมีการต่อสายโทรศัพท์เอาไว้) เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความต้องการที่จะขอความช่วยเหลือ หรือขอความร่วมมือจากกลุ่มอื่นๆ เพื่อแก้ปัญหา ก็สามารถติดต่อไปได้ในการเข้าร่วมเป็นองค์กร เครือข่าย แม้ว่าองค์กรเหล่านี้จะมีบางอย่างร่วมกัน เช่น มีเป้าหมายร่วมกัน มีประโยชน์ร่วมกัน องค์กร เหล่านี้ก็ยังคงความเป็นเอกเทศอยู่ เพราะการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายเป็นการเข้าร่วมเพียง บางส่วนขององค์กรเท่านั้น กาญจนา แก้วเทพ, เครื่องมือการทำงานแนววิวัฒนาการชุมชน^{๕๐}

พรรณงาม เก้าธรรมสาร ได้ให้ความหมายของเครือข่ายไว้ว่า “เครือข่าย” หมายถึง การ เป็นพวกกันหลายๆ องค์กรชุมชน เพื่อทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และมีเป้าหมาย ร่วมกันบางอย่าง ร่วมกัน เช่น เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ เกิดจากการที่กลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนต่างๆ มา ร่วมกันเพื่อ แก้ปัญหาที่เกิดจากการทำกลุ่มออมทรัพย์ ฯลฯ^{๕๑}

เสรีพงษ์พิศ ให้คำนิยามของ “เครือข่าย” ไว้ว่า เป็นการรวมกลุ่มของบุคคลใน ชุมชน ระหว่างชุมชน กลุ่มกับกลุ่ม ชุมชนกับชุมชน โดยมีหลักยึดตามขอบเขตพื้นที่ ประเด็นเนื้อหา และ กระบวนการเรียนรู้เป็นหนึ่งเดียว กระบวนการดังกล่าวเกิดจากท้องถิ่น เหมาะสมกับท้องถิ่นที่จะ ช่วย ให้บุคคลและชุมชนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ภูมิปัญญาพื้นบ้าน การ ปฏิบัติ แบบอย่างของผู้รู้ การอบรมสั่งสอนในบริบททางสังคม คมนาคม แบบการติดต่อที่สะดวก ยิ่งขึ้น ทำให้การไปมาหาสู่ดูงาน การร่วมกันทำข้ามเขตแดนของชุมชน อำเภอ จังหวัดและภาคเป็นไปได้ง่าย^{๕๒}

จากความหมายและคำนิยามที่มีผู้ให้ความหมาย พอจะสรุปได้ว่า “เครือข่าย” (Network) คือ การเชื่อมโยงของกลุ่มคนหรือกลุ่มองค์กรเข้าด้วยกันด้วยความสมัครใจ ที่จะ แลกเปลี่ยนข่าวสาร ร่วมกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดระเบียบโครงสร้างของคนในเครือข่าย ด้วยความเป็น อิสระ เท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื่อถือ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน จากคำนิยาม ของเครือข่าย ประกอบไปด้วยสาระสำคัญ ๓ ประการ ดังนี้

- (๑) ความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่ายต้องเป็นไปโดยสมัครใจ
- (๒) กิจกรรมที่ทำในเครือข่ายต้องมีลักษณะเท่าเทียมหรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน

^{๕๐} กาญจนา แก้วเทพ, การพัฒนาแนววิวัฒนาการชุมชน : โดยถือมนุษย์เป็นศูนย์กลาง, (กรุงเทพมหานคร : สภาคทอริกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๘) , หน้า ๓๕

^{๕๑} อคิน ทรัพย์พัฒน์, “การศึกษาและวิเคราะห์ชุมชนในการวิจัยเชิงคุณภาพ,” ในคู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อการพัฒนา, (ขอนแก่น : หจก.โรงพิมพ์คลังนานานวิทยา).น.๒๕๙

^{๕๒} ประหยัด จตุพรพิทักษ์กุล, “เครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน,” “วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๘) น.๑๙

(๓) การเป็นสมาชิก เครือข่ายต้องไม่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระหรือความเป็นตัวของตัวเองของคนหรือองค์กรนั้น ๆ การเชื่อมโยงในลักษณะของเครือข่าย ไม่ได้หมายถึงการจัดการให้คนมานั่ง “รวมกัน” เพื่อพูดคุยสนทนากัน โดยไม่ได้ “รวมกัน” ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด เปรียบเหมือนการเอาก้อนอิฐมา กองรวมกัน ย่อมไม่เกิดประโยชน์แต่อย่างใด การเชื่อมโยงเข้าหากันจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเอาอิฐแต่ละ ก้อนมาต่อกันเป็นกำแพงโดยการประสานอิฐแต่ละก้อนเข้ากันอย่างเป็นระบบ และก็ไม่ใช่เป็นแค่การ รวมกลุ่มของสมาชิกที่มีความสนใจร่วมกันเพียงเพื่อพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเท่านั้น แต่จะต้องพัฒนาไปสู่ระดับของการลงมือทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันด้วย และ ไม่ใช่การรวบรวมรายชื่อบุคคลที่มีความสนใจเหมือนกันไว้ในมือเพื่อสะดวกแก่การติดต่อ การมอบหมายให้สมาชิกแต่ละคนหาสมาชิกเพิ่มขึ้น ยิ่งได้รายชื่อมากก็ยิ่งทำให้เครือข่ายใหญ่ขึ้น ดังนั้น เครือข่ายต้องมีการจัดระบบให้กลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่เป็นสมาชิกดำเนิน กิจกรรมบางอย่างร่วมกัน เพื่อนำไปสู่จุดหมายที่เห็นพ้องต้องกัน ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมเฉพาะกิจตาม ความจำเป็น เมื่อภารกิจบรรลุเป้าหมายแล้ว เครือข่ายก็อาจยุบสลายไป แต่ถ้ามีความจำเป็นหรือมี ภารกิจใหม่อาจกลับมารวมตัวกันได้ใหม่ หรือจะเป็นเครือข่ายที่ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องระยะยาว ก็ได้ การรวมตัวเป็นเครือข่ายในลักษณะการแลกเปลี่ยน ต้องสกัดเอาส่วนดีหรือ จุดแข็งของแต่ละฝ่าย มาเรียนรู้และสนับสนุนกันและกัน เป็นการผนึกกำลัง (Synergy) ในลักษณะที่มากกว่า $๑+๑ = ๒$ แต่ต้องเป็น $๑+๑ > ๒$ เรียกว่าเป็น “พลังทวีคูณ” ผลลัพธ์ที่ได้จากการทำงานเป็นเครือข่ายต้องดีกว่า ผลรวมที่เกิดจากการปล่อยให้ต่างคนต่างทำแล้วนำผลลัพธ์ของแต่ละคนมารวมกัน

๒.๗.๒ องค์ประกอบของเครือข่าย

เครือข่ายเทียม (Pseudo network) หมายถึงเครือข่ายชนิดที่เราหลงผิดคิดว่า เป็นเครือข่าย แต่แท้จริงแล้วเป็นแค่การประชุมพบปะสังสรรค์ระหว่างสมาชิก โดยที่ต่างคนต่างก็ไม่ได้มีเป้าหมายร่วมกัน และไม่ได้ตั้งใจที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นการรวมกลุ่มแบบเฮโลสาระพา หรือรวมกันตามกระแสนิยมที่ไม่มีวัตถุประสงค์ชัดเจน ลักษณะของเครือข่ายลวงจะไม่มี การสานต่อระหว่าง สมาชิก ดังนั้น การทำความเข้าใจกับองค์ประกอบของเครือข่ายจึงมีความสำคัญ เพื่อช่วยให้สมาชิก สามารถสร้างเครือข่ายแทนการสร้างเครือข่ายเทียม เครือข่ายแท้มีองค์ประกอบที่สำคัญอย่างน้อย ๗ ประการ คือ

(๑) มีการรับรู้มุมมองที่เหมือนกัน (Common perception) สมาชิกในเครือข่าย ต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้เหมือนกันถึงเหตุผล ในการเข้ามาร่วมกันเป็นเครือข่าย เช่น มีความเข้าใจในตัวปัญหาและมีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน ประสบกับปัญหาอย่างเดียวกัน หรือต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกของเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาหรือ ลดความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น การรับรู้ร่วมกันถือเป็นหัวใจของเครือข่ายที่ทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เพราะถ้าเริ่มต้นด้วยการรับรู้ที่ต่างกัน มีมุมมองหรือแนวคิดที่ไม่เหมือนกันแล้ว จะประสานงานและขอความร่วมมือยาก เพราะแต่ละคนจะติดอยู่ในกรอบความคิดของตัวเอง มองปัญหา หรือความต้องการไปคนละทิศละทาง แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าสมาชิกของเครือข่ายจะมีความเห็นที่ ต่างกันไม่ได้ เพราะมุมมองที่

แตกต่างกันช่วยให้เกิดการสร้างสรรค์ในการทำงาน แต่ความต่างต่างนั้นต้อง อยู่ในส่วนของกระบวนการ (Process) ภายใต้การรับรู้ถึงปัญหาที่สมาชิกทุกคนยอมรับแล้ว มิฉะนั้น ความเห็นที่ต่างกันจะนำไปสู่ ความแตกแยกและแตกหักในที่สุด

(๒) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common vision) วิสัยทัศน์ร่วมกัน หมายถึง การที่สมาชิก มองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตที่ เป็นภาพเดียวกัน มีการรับรู้และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน และมี เป้าหมายที่จะเดินทางไปด้วยกัน ๑๘ การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันจะท าให้กระบวนการขับเคลื่อนเกิดพลัง มีความเป็นเอกภาพ และช่วยผ่อนคลาย ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ในทางตรงกันข้าม ถ้าวิสัยทัศน์หรือเป้าหมาย ของสมาชิกบางกลุ่มขัดแย้งกับวิสัยทัศน์หรือเป้าหมาย ของเครือข่าย พฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มนั้นก็ จะเริ่มแตกต่างจากแนวปฏิบัติที่สมาชิกเครือข่าย กระทำร่วมกัน ดังนั้น แม้ว่าจะต้องเสียเวลามากกับ ความพยายามในการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน แต่ก็ จำเป็นจะต้องทำให้เกิดขึ้น หรือถ้าสมาชิกมีวิสัยทัศน์ ส่วนตัวอยู่แล้ว ก็ต้องปรับให้สอดคล้องกับ วิสัยทัศน์ของเครือข่ายให้มากที่สุดแม้จะไม่ซ้อนทับกันแนบ สนิทจนเป็นภาพเดียวกัน แต่อย่างน้อยก็ ควรสอดรับไปในทิศทางเดียวกัน

(๓) มีความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกัน (Mutual interests/benefits) คำว่า ผลประโยชน์ในที่นี้ครอบคลุมทั้งผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินและ ผลประโยชน์ไม่ใช่ตัวเงิน เป็นความ ต้องการ (Need) ของมนุษย์ในเชิงปัจเจก เช่น เกียรติยศ ชื่อเสียง การยอมรับ โอกาสใน ความก้าวหน้า ความสุข ความพึงพอใจ เป็นต้น สมาชิกของเครือข่ายเป็นมนุษย์ปุถุชนธรรมดาที่ต่างก็ มีความต้องการเป็น ของตัวเอง (Human needs) ถ้าการเข้าร่วมในเครือข่ายสามารถตอบสนองต่อ ความต้องการของเขา หรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน ก็จะเป็นแรงจูงใจให้เขามามีส่วนร่วมในเครือข่าย มากขึ้น ดังนั้น ในการที่จะดึงใครสักคนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของ เครือข่าย จำเป็นต้อง คำนึงถึงผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากการเข้าร่วม ถ้าจะให้ดีต้องพิจารณา ล่วงหน้าก่อนที่เขาจะร้อง ขอ ลักษณะของผลประโยชน์ที่สมาชิกแต่ละคนจะได้รับอาจแตกต่างกัน แต่ ควรต้องให้ทุกคน และ ต้องเพียงพอที่จะเป็นแรงจูงใจให้เขาเข้ามามีส่วนร่วมในทางปฏิบัติได้จริง ไม่ใช่เป็น เข้ามาเป็นเพียงไม้ ประดับเนื่องจากมีตำแหน่งในเครือข่าย แต่ไม่ได้ร่วมปฏิบัติภารกิจ เมื่อใดก็ตามที่ สมาชิกเห็นว่าเขา เสียประโยชน์มากกว่าได้ หรือเมื่อเขาได้ในสิ่งที่ต้องการเพียงพอแล้ว สมาชิกเหล่านั้น ก็จะออกจาก เครือข่ายไปในที่สุด

(๔) การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย (Stakeholders participation) การมี ส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่าย เป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการ พัฒนาความเข้มแข็งของ เครือข่าย เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วม ลงมือกระทำอย่าง เข้มแข็ง ดังนั้น สถานะของสมาชิกในเครือข่ายควรมีความเท่าเทียมกัน ทุกคนอยู่ใน ฐานะ “หุ้นส่วน (Partner)” ของเครือข่าย เป็นความสัมพันธ์ในแนวนอน (Horizontal relationship) คือความสัมพันธ์ ฉันทน์เพื่อนมากกว่าความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (Vertical relationship) ในลักษณะ เจ้านายลูกน้อง ซึ่ง บางครั้งก็ทำได้ยากในทางปฏิบัติเพราะต้องเปลี่ยนกรอบความคิดของสมาชิกใน เครือข่ายโดยการ สร้างบริบทแวดล้อมอื่นๆ เข้ามาประกอบ แต่ถ้าทำได้จะสร้างความเข้มแข็งให้กับ เครือข่ายมาก

(๕) มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary relationship) องค์ประกอบที่จะทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง คือ การที่สมาชิก ของเครือข่ายต่างก็สร้างความเข้มแข็งให้กันและกัน โดยนำจุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อน ของอีกฝ่ายหนึ่ง แล้วทำให้ได้ผลลัพธ์เพิ่มขึ้น ในลักษณะพลังทวีคูณ ($๑+๑ > ๒$) มากกว่าผลลัพธ์ที่ เกิดขึ้นเมื่อต่างคนต่างอยู่

(๖) การเกี่ยวพันพึ่งพากัน (Interdependence) เป็นองค์ประกอบที่ทำให้เครือข่ายดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน การที่สมาชิกเครือข่ายตกอยู่ในสภาวะจำกัดทั้งด้านทรัพยากร ความรู้ เงินทุน กำลังคน ฯลฯ ไม่ สามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างสมบูรณ์ได้ด้วยตนเองโดยปราศจากเครือข่าย จำเป็นต้องพึ่งพา ซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย การทำให้หุ้นส่วนของเครือข่ายยึดโยงกันอย่างเหนียวแน่น จำเป็นต้องทำให้หุ้นส่วนแต่ละคนรู้สึกรู้สีกว่าหากเอาหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งออกไปจะทำให้เครือข่ายล้มลง ได้ การดำรงอยู่ของหุ้นส่วนแต่ละคนจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงอยู่ของเครือข่าย การเกี่ยวพัน พึ่งพากันในลักษณะนี้จะส่งผลให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอัตโนมัติ

(๗) มีปฏิสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) หากสมาชิกในเครือข่ายไม่มีการปฏิสัมพันธ์กันแล้ว ก็ไม่ต่างอะไรกับก้อน หินแต่ละก้อนที่รวมกันอยู่ในถุง แต่ละก้อนก็อยู่ในถุงอย่าง เป็นอิสระ ดังนั้นสมาชิกในเครือข่ายต้องทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่น มีการติดต่อกันผ่านทาง การเขียน การพบปะพูดคุย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน หรือมีกิจกรรมประชุมสัมมนาร่วมกันโดยที่ ผลของการปฏิสัมพันธ์นี้ต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในเครือข่ายตามมาด้วย ลักษณะของ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกควรเป็นการแลกเปลี่ยนกัน (Reciprocal exchange) มากกว่าที่จะเป็นผู้ให้ หรือเป็นผู้รับฝ่ายเดียว (Unilateral exchange) ยิ่งสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันมากเท่าใดก็จะเกิดความ ผูกพันระหว่างกันมากขึ้นเท่านั้น ทำให้การเชื่อมโยง แน่นแฟ้นมากขึ้น มีการเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้น สร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่าย องค์ประกอบข้างต้นไม่เพียงแต่จะเป็นประโยชน์ในการนำไปช่วยจำแนก ระหว่างเครือข่ายแท้ กับเครือข่ายเทียมเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่จะมีผลต่อการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งของเครือข่ายด้วย และองค์ประกอบทั้งหลายข้อนี้เป็นตัวที่จะช่วยให้เครือข่ายสามารถ รวมตัวกัน และพัฒนาเครือข่ายจนกลายเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งและมีพลัง

๒.๘ บริบทของชุมชนพื้นที่

๒.๘.๑ ประวัติความเป็นมา

องค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะของสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนปม พ.ศ. ๒๕๓๙ ประกาศในราชกิจจานุเบกษาฉบับประกาศทั่วไป เล่มที่ ๑๑๓ ตอนที่ ๙ ง ลงวันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๓๙ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๓๙ ซึ่งอยู่ในการกำกับดูแลของนายอำเภอผู้ว่าราชการจังหวัด และกระทรวงมหาดไทย โดยมีนายกองคการการบริหารส่วนตำบลเป็นผู้บริหารสูงสุด มีภารกิจอำนาจหน้าที่ ภายใต้ระเบียบกฎหมาย ข้อบังคับและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง

๒.๘.๒ ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลตะเคียนปม ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดลำพูน ห่างจากอำเภอเมืองลำพูน ประมาณ ๘๐ กิโลเมตร และอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เป็นระยะทาง ๑๑ กิโลเมตร

๒.๘.๓ อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดต่อกับเขตองค์การบริหารส่วนตำบลท่าแม่ลอบอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน
 ทิศใต้ ติดต่อกับเขตองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับเขตเทศบาลตำบลเสริมซ้าย อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขต เทศบาลตำบลศรีวิชัย อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน และองค์การบริหารส่วนตำบลป่าพลู อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน

๒.๘.๔ ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไปของตำบลตะเคียนปม จะมีลักษณะใกล้เคียงกับทุกพื้นที่ในจังหวัดลำพูน กล่าวคือ ตามตำแหน่งที่ตั้งอยู่ในเขตร้อนที่ค่อนข้างไปทาง เขตอากาศอบอุ่น ในฤดูหนาวจึงมีอากาศเย็นค่อนข้างหนาว แต่เนื่องจากอยู่ลึกเข้าไปใน แผ่นดินห่างไกลจากทะเล จึงมีฤดูแล้งที่ยาวนานและอากาศจะร้อนถึงร้อนจัดในฤดูร้อน โดยมีสภาพภูมิอากาศแตกต่างกันอย่างเด่นชัด ๓ ช่วง ฤดู คือ

ช่วงเดือนมีนาคม กับเมษายน มีอากาศร้อน

ช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม จะมีฝนตกชุกเป็นฤดูฝน

ช่วงเดือนพฤศจิกายนถึง เดือนกุมภาพันธ์ มีอากาศหนาวเย็นเป็นฤดูหนาว

ซึ่งฤดูหนาวและฤดูร้อนนั้น เป็นช่วงฤดูแล้ง ที่มีระยะเวลาติดต่อกันประมาณ ๖ เดือน ในช่วงฤดูฝนอีก ๖ เดือน นั้น อากาศจะไม่ร้อนเท่ากับในฤดูร้อน และไม่หนาวเย็นเท่า ฤดูหนาว คือมีอุณหภูมิปานกลางอยู่ระหว่างสองฤดูดังกล่าว

๒.๘.๕ ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของตำบลตะเคียนปม ส่วนใหญ่มีพื้นที่เป็นภูเขาและเนินเขาสลับ ล้อมรอบอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติขุนลี้ เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าดอยผาเมือง มีพื้นที่ราบสำหรับการเพาะปลูก ประมาณ ๑ ใน ๔ ของพื้นที่ทั้งหมด ตลอดสองฝั่งของลำน้ำที่ไหลผ่าน ชุมชนแต่ละหมู่บ้าน ตั้งอยู่เรียงรายสองฝั่งของลำน้ำ เช่น แม่น้ำลี้ แม่น้ำแม่หาง และแม่น้ำสายเล็กๆ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำในการทำการเกษตร ของประชากร

๑) ลักษณะของดิน ลักษณะดินในพื้นที่ตำบลตะเคียนปม สามารถจำแนกได้ ดังนี้

๑. ชุดดินห้ำงฉัตร (Hang Chat series: Hc) ลักษณะและสมบัติดิน เป็นดินลึกมาก ดินบนเป็นดินร่วนปนทรายถึงดินร่วนเหนียว ปนทราย สีน้ำตาลเข้ม หรือสีน้ำตาลปนแดงเข้ม ปฏิกริยา ดินเป็นกรดจัดถึงเป็นกลาง (pH ๕.๕-๗.๐) ดินล่างเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายถึงดินเหนียวหรือดินเหนียวปนทราย สีแดงปนเหลืองถึงสีแดงปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดมากถึงเป็นกรดจัด (pH ๔.๕-๕.๕)

การระบายน้ำ ดีการไหลบ่าของน้ำบนผิวดิน ปานกลางถึงเร็ว การซึมผ่านได้ของน้ำปานกลางเหมาะแก่การเพาะปลูก พืชไร่ เช่น ข้าวโพด ถั่ว มันสำปะหลัง มันฝรั่ง หรือไม้ผล เช่น ลิ้นจี่ ลำไย มะม่วง

๒. ชุดดินแมร์ริม (Mae Rim series: Mr) ลักษณะและสมบัติดิน เป็นดินต้นหรือต้นมากถึงชั้นก้อนกรวดและหินมนเล็กหนาแน่นตั้งแต่ภายใน ๕๐ ซม. จากผิวดิน ดินบนเป็นดินร่วนปนทรายหรือดินทรายปนดินร่วน อาจมีกรวดและ หินมนเล็กปะปน สีนํ้าตาลถึงสีนํ้าตาลเข้มหรือสีนํ้าตาลปนเทา ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดถึงเป็นกรด เล็กน้อย (pH ๕.๕-๖.๕) ดินล่างเป็นดินร่วนปนดินเหนียวหรือดินร่วนเหนียวปนทราย มีกรวดและหินมนเล็กปะปนอยู่หนาแน่นมาก มากกว่า ๓๕ % โดยปริมาตร ดินล่างลึกๆ อาจเป็นดินเหนียว สีนํ้าตาลปนเหลืองถึงสีแดงปนเหลือง ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดมากถึงเป็นกรดจัด (pH 4.5-5.5) การระบายน้ำ ดีการไหลบ่าของน้ำบนผิวดินช้าถึงเร็ว การซึมผ่านได้ของน้ำปานกลาง เหมาะแก่การเพาะปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด ถั่ว และใช้เป็นวัสดุทำถนน

๓. ชุดดินท่าหยาง (Tha Yang: Ty) ลักษณะและสมบัติดิน เป็นดินต้นถึงชั้นกรวด ดินบนเป็นดินร่วนปนทรายหรือดินร่วน มีกรวดและเศษหินก้อนหินปนอยู่ตอนบนประมาณ ๑๕-๓๔ % โดยปริมาตร สีนํ้าตาลปนเทาถึงสีนํ้าตาลเข้ม ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดถึงกรดเล็กน้อย (pH 5.5-6.5) ดินบนตอนล่างเป็นดินร่วนเหนียวปนทราย ดินร่วนปนดินเหนียวหรือดินเหนียวปนทรายปนกรวดและเศษหินมีปริมาณมากกว่า ๓๕ % โดยปริมาตร เพิ่มขึ้นตามความลึก จะพบชั้นดินปนกรวดปนเศษหินนี้ตั้งแต่ ๕๐ ซม. จากผิวดิน ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดถึงกรดเล็กน้อยถึงกรดปานกลาง (pH ๕.๕-๖.๐) ดินล่างตอนล่างเป็นชั้นเศษหินกรวดของหินทราย การระบายน้ำ ดี การไหลบ่าของน้ำบนผิวดินช้า สภาพให้ซึมได้ของน้ำปานกลางถึงเร็ว เหมาะแก่การเพาะปลูกพืชไร่ เช่นมันสำปะหลัง และอ้อย

๔. ชุดดินแม่แตง (Mae Taeng series: Mt) ลักษณะและสมบัติดิน เป็นดินลึกมาก ดินบนเป็นดินร่วนปนทรายถึงดินร่วนเหนียวปนทราย สี นํ้าตาลปนแดงเข้ม ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดถึงเป็นกรดเล็กน้อย (pH 5.5-6.5) ดินล่างเป็นดินเหนียว สีแดงเข้มถึงสีแดง ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดมากถึงเป็นกรดจัด (pH 4.5-5.5) การระบายน้ำ ดีการไหลบ่าของน้ำบนผิวดินช้าถึงเร็ว การซึมผ่านได้ของน้ำปานกลาง เหมาะแก่การเพาะปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด ถั่ว มันสำปะหลัง หรือไม้ผล เช่น ลิ้นจี่ ลำไย มะม่วง

๒) ลักษณะของแหล่งน้ำ ตำบลตะเคียนปมมีแม่น้ำสายสำคัญไหลผ่าน จำนวน ๒ สาย คือ แม่น้ำลี้ ซึ่งมีต้นกำเนิดอยู่ในเขตเทือกเขาในเขตของหมู่บ้านหนองหลัก และแม่น้ำแม่หาง มีต้นกำเนิดอยู่ตรงเทือกเขาในเขตขุนห้วยกำปองและขุนห้วยแม่หางบริเวณดอยอีฮ้อย ตลอดจนแม่น้ำสายเล็กๆ ไหลผ่านตลอดแนวที่ราบลุ่มไปตามหมู่บ้านต่างๆ ในตำบลตะเคียนปม แม่น้ำลี้ และแม่น้ำแม่หาง เป็นแหล่งน้ำสายสำคัญสำหรับประชาชนในตำบลใช้ในการทำการเกษตร

๓) ลักษณะของไม้และป่าไม้ ตำบลตะเคียนปมมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นเทือกเขา มีป่าไม้ที่มีสภาพสมบูรณ์โดยเฉพาะในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ต้นน้ำในเขตบ้านทุ่งข้าวหางและบ้านหนองหลักที่ชาวบ้านช่วยกันอนุรักษ์ไว้และได้จัดกิจกรรมทำพิธีบวงสรวงป่าชุมชน ป่าไม้ส่วนใหญ่เป็นป่าเบญจพรรณและมีไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจสูง ได้แก่ ไม้สัก เต็งรัง มะค่า ฯลฯ

๒.๘.๖ จำนวนประชากรในตำบล

จำนวนประชากรตำบลตะเคียนปม				
หมู่บ้าน	จำนวนประชากร			ครัวเรือน
	ชาย	หญิง	รวม	
บ้านทุ่งข้าวหาง	293	301	594	219
บ้านไม้ตะเคียน	337	338	675	291
บ้านป่าตึงงาม	168	157	325	120
บ้านห้วยงูสิงห์	227	267	494	187
บ้านไม้สลี	320	288	608	208
บ้านแม่แสม	265	232	497	174
บ้านห้วยห้าง	319	313	632	237
บ้านห้วยไร่	475	499	974	319
บ้านหนองหลัก	432	423	855	249
บ้านป่าก่อ	399	385	784	236
บ้านศรีดงเย็น	116	103	219	103
บ้านใหม่ไม้สลี	165	182	347	112
รวม	3,516	3,488	7,004	2,455

๒.๘.๗ กลุ่มชาติพันธุ์ในตำบลตะเคียนปม

กลุ่มชาติพันธุ์ในตำบลตะเคียนปม (กระเหรี่ยง) มีความเชื่อการนับถือผีบรรพบุรุษและพระพุทธรูปศาสนา ทุกหมู่บ้านจะมีวัดประจำหมู่บ้าน ทุกหมู่บ้านจะนับถือพระสงฆ์เป็นผู้นำทางศาสนา ที่เป็นศูนย์ร่วมทางจิตใจและวัดเป็นสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนา นอกจากนั้นยังมีผู้นำทางจิตวิญญาณอันเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านเรียกกันว่าซังคุ ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ ทำหน้าที่ในการประกอบพิธีทุกพิธีกรรม เช่นพิธี กรรมาการเลี้ยงผีบรรพบุรุษ พิธีกรรมการเลี้ยงผีฝ่าย และเซ่นไหว้ผี เช่น การถางไร่ การสร้างฝาย หรือ การทำพิธีต่าง ๆ นั้น จะต้องมีการเลี้ยงผีทุกครั้ง เพราะถ้าไม่เลี้ยงแล้วก็จะทำให้คนในครอบครัวและ ชาวบ้านเกิดการเจ็บป่วยรวมถึงอาจตายได้

ลักษณะที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์ในตำบลตะเคียนปม (กระเหรี่ยง) อยู่อาศัยบนเนินเขา และที่ราบเชิงดอย และถูกล้อมรอบด้วยภูเขา ที่ปกคลุม ด้วยต้นไม้ใหญ่ในอดีตจะมีป่าที่อุดมสมบูรณ์ เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากรทำให้ส่งผล กระทบต่อทรัพยากรที่มีอยู่นั้นลดน้อยลงมาก เนื่องด้วยหมู่บ้านนั้นไม่ได้มีกฎระเบียบข้อบังคับไว้เลย จึงทำให้เกิดปัญหา ซึ่งภูมิอากาศจะมีสภาพอากาศที่เย็นสบายแต่ในช่วงร้อน ก็ร้อนประมาณ ๒๕-๒๗ องศา ถือเป็นหมู่บ้านที่มีอากาศที่ค่อนข้างดี ในฤดูหนาวก็จะหนาวประมาณ ๑๕-๒๐ องศาไม่ถึงกับว่าหนาวมาก ส่วนฤดูฝนนั้น ฝนก็ตกต้องตามฤดูกาล ในส่วนของการคมนาคม ทางเข้าหมู่บ้านก็จะ เป็นถนนคอนกรีต และถนนลาดยางมะตอย สะดวกต่อการคมนาคมเป็นอย่างมาก พื้นที่ที่ดินของชุมชนเนื่องด้วยเป็นเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าทำให้

ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในการถือครองที่ดินแต่มีการตรวจจับ GPS พื้นที่ทำกินของแต่ละครอบครัวทำให้มีเฉพาะที่ดินการใช้ประโยชน์ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า นส ๓ ชาวบ้านก็มีการใช้ที่ดินอย่างมีประโยชน์ที่สุดต่างก็แบ่งสรรปันส่วน ที่ดินเป็นที่ดินที่ผสมผสานทุกอย่างไม่ว่าจะเป็น ผักเพื่อบริโภคในครัวเรือน การทำไร่-ทำนา การทำเกษตรกรรมและอื่น ๆ

การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ในตำบลตะเคียนปม (กระเหรี่ยง) เป็นการตั้งถิ่นฐานที่เมื่อก่อนจะตั้งถิ่นฐานอยู่ข้างลำน้ำห้วย งาข้าง และห้วยแม่ลาซึ่งจะไหลลงไปสู่มแม่น้ำลี้ แต่ด้วยความที่ว่าเป็นชุมชนที่มีประชากรเพิ่มขึ้นทุกวัน ซึ่งที่ตั้งดังกล่าวก็แค่สำหรับการขยายตัวของชุมชนประชากรบางส่วนเลยต้องย้ายไปยังอีกฝั่งของแม่น้ำลี้ แต่ที่อยู่ปัจจุบันก็จะมีหมู่บ้าน ตามเดิม ชุมชนที่ตั้งบ้านเป็นชุมชนที่อยู่ข้างถนนเข้าหมู่บ้านเป็นเนินที่ ตรงกลางเป็นถนนและ บ้านเรือนที่ตั้งข้างทางเข้าหมู่บ้านการตั้งหมู่บ้านก่อนจะสร้างบ้านชาวบ้านก็จะ ขุดที่เพื่อปรับให้ ที่ดินอยู่ในระดับเดียวกันจะได้ง่ายต่อการตั้งบ้านเรือน ชุมชนโดยส่วนมากจะมีการตั้ง บ้านเรือนแบบชั้นเดียวมีใต้ถุนและแบบสองชั้น ชั้นบนจะเป็นไม้และชั้นล่างจะเป็นปูน เพื่อการใช้ที่ดิน ให้มีประโยชน์รวมถึงการได้มีพื้นที่ บ้านกว้างตามที่ตนต้องการ เมื่อก่อนหลังคาบ้านจะทำด้วยหญ้าคา เพื่อทำเป็นหลังคาแต่ปัจจุบัน จะใช้สังกะสีและกระเบื้องในการทำหลังคาเพื่อที่จะทนทานและอยู่ได้ นานกว่าการใช้หญ้าคา แต่ ปัจจุบันการใช้หญ้านั้นไม่มีเหลืออยู่แล้วโดยชาวบ้านให้เหตุผลว่าการใช้ หญ้านั้นต้องเปลี่ยนบ่อย มีอยู่เพราะไม่ต้องลงทุนเพียงแต่ไปตัดมาจากป่าที่มีเหลือเฟือทำให้มีการใช้ หลังคาบ้านที่ผสมผสาน คือ บ้านหลักจะใช้กระเบื้องและหลังที่เป็นบ้านที่ใช้สำหรับทำกับข้าวก็จะ ใช้ หลังคาด้วยกระเบื้อง

โครงสร้างพื้นฐาน (สาธารณูปโภค) โครงสร้างพื้นฐานของชุมชนเป็นสิ่งที่ควรมีอยู่ทุกชุมชนเพื่อเป็นความสะดวกใน ชีวิตประจำวันเป็นการแสดงถึงความเจริญของชุมชนชุมชนที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากถือว่าเป็น ชุมชนที่มีความเจริญ ซึ่งสาธารณูปโภคของชุมชนที่มีอยู่ในชุมชน ประกอบด้วยไฟฟ้า โทรศัพท์ น้ำประปา บ่อบาดาล รถรับส่งเด็กนักเรียน เครื่องกระจายเสียงของชุมชน ศาลากลางหมู่บ้าน

เส้นทางคมนาคม การคมนาคมของชุมชนถือเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมากเพราะจะได้สะดวกในการเดินทาง รวมถึงความรวดเร็วและปลอดภัย มีความสะดวกอย่างมาก เพราะเป็นถนนคอนกรีตและลาดยางมะตอยแม้ว่าบางช่วงอาจจะต้องมีการซ่อมแซมบ้างแต่ โดยรวมแล้วการคมนาคมของหมู่บ้านมีความสะดวกเป็นอย่างมาก

กลุ่มชาติพันธุ์ในตำบลตะเคียนปม (กระเหรี่ยง) มาที่ตั้งถิ่นฐานอย่างเป็นทางการเมื่อ พ.ศ .๒๔๘๒ มีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน อายุของประชาชน โดยประมาณ ๘๕ ปีต่อคน จนถึงปัจจุบันมีชีวิตที่เรียบง่ายรักความสงบและมีความสามัคคี มีความเข้มแข็ง เป็นชุมชนที่ปลอดภัยเสพติด การศึกษาของคนในชุมชนในอดีตอาจจะไม่มีการศึกษาเหมือน ในปัจจุบันบุคคลที่ต้องการ ศึกษาเล่าเรียนต้องดิ้นรนเป็นอย่างมากเพื่อที่จะได้มีการศึกษา ต้องออกเดินทางไปยังตัวเมือง เพื่อที่จะได้รับการศึกษา แต่ในปัจจุบันความเจริญเข้ามาทำให้มีโรงเรียนใกล้กับ ชุมชนเด็กสามารถที่จะเดินทางไปเรียนได้อย่างสะดวกเพราะมีการรับส่งนักเรียนถึงที่อย่างปลอดภัย การศึกษา

ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการศึกษาในห้องเรียนเท่านั้น การศึกษาในเรื่องชีวิตก็ถือเป็น เรื่องที่สำคัญอย่างมาก เพราะในปัจจุบันวิชาเลี้ยงชีพเป็นสิ่งที่คนทั่วไปต้องเรียนรู้เพื่อเอาตัวรอดหาก ใ้ชีวิตได้ วิชาในห้องเรียนก็ไม่จำเป็นมากนัก

. การแต่งกาย กลุ่มชาติพันธุ์ในตำบลตะเคียนปม (กระเหรี่ยง) มีวัฒนธรรมในการแต่งกายมีทั้งผู้ชายและหญิง ผู้ชายจะสวมกางเกง สีดำสี ต่าง ๆ จะเหมือนคนเมืองสวมเสื้อแขนสั้นและขายาว ผู้หญิงมักโพกศีรษะด้วยผ้าขาว ผ้าสีแดง ใน ปัจจุบันนี้จะใส่เสื้อผ้าแบบอย่างคนในเมืองเป็นบางส่วน การแต่งกายฝ่ายหญิง มี ๒ ส่วน คือ หญิงที่ แต่งงานแล้วจะใส่กระโปรงสีแดง เสื้อสีดำและสีอื่น ๆ ตามความเหมาะสม หญิงที่ยังไม่แต่งงานจะใส่ เสื้อกระโปรงเป็นชุดเดียวกันเป็นสีขาว จะใส่สีอื่นไม่ได้เพราะเป็นวัฒนธรรมแต่ถ้าวันธรรมดาจะแต่ง ชุดอย่างคนไทยเพราะปัจจุบันนี้ การแต่งกายเปลี่ยนไปมากมีความเจริญเข้ามาครอบงำ การใส่เสื้อผ้า ประจำเผ่า นั้นจะใส่เพียงวันสำคัญ เช่น พิธีปีใหม่ พิธีแต่งงานและเลี้ยงผี หรืองานบุญต่าง ๆ ปัจจุบันนี้ การแต่งกายของชาวบ้านไม้สลิ้น ส่วนมากจะแต่งกายที่ทันสมัยขึ้นเพราะความ เจริญได้เข้ามา มี บทบาทในการใช้ชีวิตของชาวบ้าน จะไม่ค่อยแต่งกายชุดกระเหรี่ยงมากนักส่วนมาก จะใส่เสื้อผ้าจากในเมืองแต่จะใส่ชุดกระเหรี่ยงก็ต่อเมื่อมีงานบุญหรือวันพระเท่านั้น

ภาษา กลุ่มชาติพันธุ์ในตำบลตะเคียนปม (กระเหรี่ยง) เป็นภาษาที่ง่ายที่สุดถ้าคนที่จะไปทำงานหรือคนที่มาเที่ยว มา ชายของชาวบ้านในหมู่บ้านนั้นไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ย่อมเต็มใจที่จะพูดภาษากระเหรี่ยงจากคน ภายนอกภาษาชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยงส่วนมากจะเป็นภาษาของพม่าธิเบต เป็นภาษาประจำเผ่าชาวกระ เเหรี่ยงรวมถึงภาษากระเหรี่ยงนั้นยังมีตัวอักษรเป็นของตัวเองอีกด้วย เป็นภาษาที่ง่ายต่อการสื่อสาร เพราะเผ่าอื่น ๆ ส่วนมากแล้วจะพูดภาษากระเหรี่ยงได้ง่ายกว่าการที่ชาวกระเหรี่ยงไปพูดภาษาอื่น ชาวบ้านไม้สลิ้นส่วนใหญ่เป็นกระเหรี่ยงไป๋ส่วนใหญ่ต้นตระกูลก็จะ เป็นกระเหรี่ยงไป๋แต่ก็จะมีบางส่วน ที่พูดภาษากระเหรี่ยงสกอร์ได้เนื่องจากพ่อหรือแม่เป็นแล้วมา แต่งงานกัน ลูกที่ก็สามารถพูดได้ทั้งสอง อย่าง แต่บางคนที่ไม่ได้เรียนรู้และไม่พยายามพูดก็พูดไม่ได้

อาชีพ อาชีพส่วนใหญ่ของกลุ่มชาติพันธุ์ในตำบลตะเคียนปม (กระเหรี่ยง) ประกอบ อาชีพเกษตรกรรม ผลผลิตทางการเกษตรขึ้นอยู่กับสภาพธรรมชาติในแต่ละปี อาชีพหลัก คือ การทำไร่ ทำนา ปลูกข้าวเป็นเกษตรหลักในหมู่บ้าน อาชีพรองลงมา คือ การทอผ้าที่เอวพื้นบ้านของ ชาวกระเหรี่ยง คือ ผ้าถุง เสื้อ ย่อม ผ้าห่ม การเย็บผูกให้ติดกันด้วยมือ เนื่องจากสมัยโบราณยังไม่มีจักร และเครื่องมือในการตัดเย็บเสื้อผ้า ชาวกระเหรี่ยงสมัยโบราณจะเอามัดตัดเป็นชิ้นเพื่อนำมาทำเป็นเสื้อ สวมใส่เย็บผ้าให้ติดกันด้วยมือ คิดค้นวิธีเย็บแบบต่าง ๆ ให้เกิดลวดลายสวยงาม ชาวกระเหรี่ยง เรียกว่า ทอผ้าที่เอว (การแซวผ้า) จะแซวเป็นลวดลายต่าง ๆ คิดชื่อลายจากวิถีการดำเนินชีวิตของชาว ชาวกระเหรี่ยง เช่น ลายถ่อเมฆว่าง ลายทุไค้คา ลายถ่อไถกอง ลายถ่อหมาเหาะเคาว์ ลายถ่อเมฆา ลายปะซังโต้ง (ปะซังจู) ลายกุหลิมหมู่เตาะ ลายกุหลิมหมีลายพลอดิลายเข็งฆ่าเม ให้เป็นเสื้อผ้าเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง การทอผ้าส่งเสริมให้ครอบครัวมีรายได้และเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนด้วย นอกจากนั้นการทำไร่ ทำนา และพืชเชิงเดี่ยว ชาวบ้านไม้สลิ้น ใช้พื้นที่ส่วนใหญ่ทำไร่ ทำนา และอื่น พื้นที่ทำการเกษตรปลูกพืชต่าง ๆ และอาชีพรับจ้าง ชาวบ้านบางกลุ่มเมื่อเสร็จจากการเก็บเกี่ยวข้าว

จะเดินทางเข้าไปในเมืองเพื่อรับจ้างทำงานต่าง ๆ ค่าจ้างและโอกาสในการทำงาน มีความแตกต่างกัน สำหรับบางคนจำนวนมาก ก็จะทำให้การเกษตรในฤดูแล้ง^{๕๓}

๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ลำตวน ชันซ็อน ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดอุดรธานี พบว่า ศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดอุดรธานีโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี โดยมีผลการประเมินในแต่ละด้านอยู่ในระดับดี สำหรับแนวทางพัฒนาวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดอุดรธานี มีดังนี้ ด้านการผลิต พัฒนาการผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานตรงตามความต้องการของลูกค้า ด้านการตลาด วิสาหกิจชุมชนเน้นการตลาดนำการผลิต โดยหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนจะต้องจัดหาที่แสดงสินค้าสำหรับวิสาหกิจชุมชนทอผ้า และให้ข้อมูลข่าวสารด้านการตลาดอย่างต่อเนื่อง ด้านระบบบัญชี จัดทำบัญชีของกลุ่ม ให้ครบถ้วน ถูกต้อง เพื่อทราบต้นทุนการผลิตที่แท้จริง จะทำให้สามารถกำหนดราคาสินค้าได้อย่างเหมาะสม ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์หน่วยงานภาครัฐจะต้องเป็นผู้ประสานงานหรือสื่อกลางระหว่างวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มาเป็นผู้ช่วย และให้คำแนะนำการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้กับวิสาหกิจชุมชน ด้านการสร้างเครือข่ายด้านการผลิตและการตลาด เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนจัดการประชุมสัมมนาวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดอุดรธานี หรือจัดงานนัดพบสินค้าทอพื้นเมืองจังหวัดอุดรธานีปีละ ๑-๒ ครั้ง แนวทางพัฒนาด้านการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องการทอผ้าพื้นเมือง ควรมีการจัดอบรมคนรุ่นใหม่เพื่อฝึกทักษะด้านการทอผ้า ย้อมสี และการออกแบบลวดลาย หรือประสานงานกับโรงเรียนในชุมชนเพื่อบรรจุเข้าในหลักสูตรการเรียนการสอนตั้งแต่ในระดับประถม เพื่อกระตุ้นให้เด็กได้เรียนรู้ในโรงเรียน ด้านสมาชิกจัดฝึกอบรมให้มีความรู้และทักษะในการผลิต ทั้งด้านลวดลาย การย้อม การทอ ให้สมาชิกใหม่อย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาฝึกทักษะ^{๕๔}

จรีวรรณ จันพลา ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำเพื่อสร้างมูลค่าตามแนวเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างเอกลักษณ์และการสื่อความหมายของลวดลายผ้าไทยทรงดำในอำเภอบางเลนและอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐมและศึกษาสังเคราะห์แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำที่ได้พัฒนาขึ้น ผลการวิจัยพบว่า ผ้าทอและเครื่องแต่งกายของชาวไทยทรงดำถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำที่มีเอกลักษณ์ในการใช้ผ้าสีดำในการนุ่งห่มทั้งในชีวิตประจำวันและการ

^{๕๓} องค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง, ประวัติความเป็นมาของตำบล, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.takienpom.go.th/tambon/general>. [๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๕]

^{๕๔} ลำตวน ชันซ็อน, “ศึกษาแนวทางวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดอุดรธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี”, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๖ (๒), (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๘), หน้า ๗๓-๗๘.

ประกอบพิธีกรรม จนเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวไทยทรงดำ โดยชาวไทยทรงดำนิยมใช้ผ้าพันสี ดำทอขึ้นอย่างง่าย ๆ มีสีสันทันและลวดลายบ้าง ซึ่งจากการศึกษาลวดลายผ้าไทยทรงดำ พบว่า

๑) ลวดลายต่างๆ สามารถแบ่งได้ เป็น ๓ ประเภท คือ ลายพืช ลายสัตว์ และลายผสมอื่น ๆ ในส่วนของการสื่อความหมายในการใช้สีในการทอผ้าและประดับตกแต่งของชาวไทยทรงดำ แต่ละสีมีความหมายแตกต่างกันโดยเฉพาะสีครามเข้มหรือสีดำซึ่งเป็นสีหลักของผืนผ้าและการใช้งานของชาวไทยทรงดำ โดยสื่อความหมายว่าเกิดจากการเก็บกอดที่ต้องพลัดพรากจากบ้านเกิดเมืองนอนมาเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย

๒) การศึกษาและสังเคราะห์แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำ พบว่า ในการออกแบบเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำนั้น อันดับแรกผู้ออกแบบต้องคำนึงถึงหลักการออกแบบโดยทั่วไปที่สำคัญคือ ประโยชน์ใช้สอย อีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญที่นักออกแบบจะต้องคำนึงถึงคือ การคงเอกลักษณ์และการสื่อความหมายของลวดลายและสีสันทันต่าง ๆ ตามความเชื่อของชาวไทยทรงดำ เนื่องจากลายผ้าไทยทรงดำมีลายต่าง ๆ ไม่มากนักและมีการใช้สีสันทันที่จำกัด การออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำจึงต้องมีความระมัดระวังเป็นพิเศษโดยเฉพาะในเรื่องของการคงเอกลักษณ์ของชาวไทยทรงดำและความแตกต่างของวัฒนธรรมความเชื่อของแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน

๓) การพัฒนารูปแบบผ้าทอไทยทรงดำ ๔ ชนิด ได้แก่ หมอนอิง กล่องกระดาศหิซซู กระเป๋าสตรีและเสื้อผ้า ระดับราคาของผลิตภัณฑ์ในกลุ่มลูกค้าเป้าหมายต้องการมากที่สุด คือ ๒๐๑-๓๐๐ บาท ต่อชิ้น ๔) ผลการทดสอบแนวคิดผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำที่ได้พัฒนาขึ้นโดยศึกษาการรับรู้เอกลักษณ์และการรับรู้ความหมายของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย และการตรวจสอบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทยทรงดำโดยผู้เชี่ยวชาญดังนี้ ๑) หมอนอิง ได้แก่ แบบที่ ๑ และแบบที่ ๒ ๒) กล่องกระดาศหิซซู ได้แก่ แบบที่ ๑ และแบบที่ ๓ และแบบที่ ๔ ๓) กระเป๋าสตรี ได้แก่ แบบที่ ๒ และแบบที่ ๓^{๕๕}

ชลธิชา จิรภัคพงศ์ และคณะ ทำการวิจัยเรื่อง วิสาหกิจจักสานจังหวัดแพร่: องค์กรความรู้และการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า ผลการวิจัย พบว่า ๑) วิสาหกิจจักสานที่มีการจดทะเบียนแล้ว จำนวน ๖๕ แห่ง มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมพัฒนาด้านความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การดำเนินงานเกิดจากสมาชิกร่วมวางแผน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหาในการสร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชนบนพื้นฐานการใช้ความรู้ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างรู้คุณค่าโดยได้รับการ สนับสนุนจากองค์กรท้องถิ่น และเครือข่ายหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องทุกระดับ สำหรับปัญหาเกิดจากดำเนินกิจกรรมไม่ต่อเนื่อง ใช้เงินไม่ ตรงตามกิจกรรมของกลุ่ม ขาดข้อมูลสนับสนุน ๒) องค์กรความรู้ที่ส่งผลให้เกิดการจัดการเชิงเครือข่าย ได้แก่ องค์กรความรู้เกี่ยวกับการจัดการ องค์กรความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือการแปรรูป องค์กรความรู้

^{๕๕} จุริวรรณ จันทลา และคณะ, การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์, Veridian E-Journal, Silpakorn University, ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ เดือน พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๙, หน้า ๘๒-๘๓.

เกี่ยวกับ การจำหน่าย และองค์ความรู้เกี่ยวกับเครือข่าย ๓) ความสัมพันธ์และผลสำเร็จของการจัดการเชิงเครือข่ายที่มีต่อวิสาหกิจชุมชนเป็นการแสดงบทบาทระหว่างคนในกลุ่ม และองค์กรภายนอก ๔) องค์ความรู้และระบบการจัดการเชิงเครือข่ายที่มีผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีดังนี้ (๑) การพัฒนาการจัดการองค์กร (๒) การพัฒนา ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม (๓) การพัฒนากิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้เรียนของสมาชิกกลุ่ม (๔) การพัฒนาการตลาด (๕) การประสานงานกับภาคี อื่น^{๕๖}

ทัศน ทัศนียานนท์ ได้ศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต : กรณีการทำยาและน้ำยาไล่แมลงจากสมุนไพรใกล้ตัว มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านได้นำเอาภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิมในการสกัดหรือกลั่นน้ำมันหอมระเหยจากสมุนไพรใกล้ตัวมาใช้ให้เกิดประโยชน์ และพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยใช้พื้นที่ในเขตจังหวัดอุบลราชธานีทำการวิจัย ผลการวิจัยพบว่าสมุนไพรที่ชาวบ้านรู้จักดีและนำมาสกัดเป็นน้ำมันหอมระเหยที่ใช้ในการป้องกันแมลง ได้แก่ ตะไคร้หอมและยูคาลิปตัส แต่วัสดุดังกล่าวต้องลงทุนปลูกหรือหาซื้อมาใช้ ซึ่งต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายอยู่บ้าง ในงานวิจัยครั้งนี้จึงเน้นเฉพาะเปลือกส้มเขียวหวานที่แม่ค้าคั้นน้ำส้มคั้นทิ้งแล้ว นำมาเป็นวัตถุดิบในการสกัดน้ำมันหอมระเหย นับเป็นวัตถุดิบที่หาง่ายโดยไม่ต้องซื้อหา การสกัดน้ำมันหอมระเหยจากเปลือกส้มเขียวหวานมุ่งเน้นที่จะให้ทราบถึงวิธีการกลั่นแบบดั้งเดิมของชาวบ้าน (แบบต้มเหล้าพื้นบ้าน) ซึ่งชาวบ้านสามารถรวมกลุ่มกันผลิตน้ำมันหอมระเหยที่มีต้นทุนต่ำขึ้นมาใช้ได้เองในครัวเรือนและหากเหลือใช้ก็หาตลาดจำหน่าย ซึ่งจะช่วยให้มีรายได้เพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่งด้วย^{๕๗}

สุทิน สอนองผัน ได้ศึกษาเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนที่มุ่งเน้นส่งเสริมและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนชาวกะเหรี่ยงจังหวัดราชบุรี ที่ส่วนหนึ่งของความยากจนที่ปรากฏนั้นเป็นเพราะชุมชนชาวกะเหรี่ยงขาดแคลนภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดการล่มสลาย เพราะชุมชนชาวกะเหรี่ยงในเขตชายแดนไทยและพม่าได้สูญเสียกลุ่มคนอาวุโส และภูมิปัญญาท้องถิ่นไปกับสงครามแย่งชิงพื้นที่ตามรอยตะเข็บชายแดน ประกอบทั้งโรคร้ายประจำถิ่นได้คร่าชีวิตผู้คนให้เสียชีวิตก่อนวัยอันควร จนเหลือกลุ่มคนอาวุโสในแต่ละชุมชนน้อยที่สุด ที่เหลืออยู่ก็เจ็บป่วยและอ่อนแอ ผู้คนจึงปล่อยให้ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร้ทิศทางตามการชี้แนะของคนพื้นราบและชาวจีนที่อพยพเจ้าไปแสวงหาผลประโยชน์ สภาดังกล่าวทำให้ชุมชนชาวกะเหรี่ยงสูญเสียวิถีวัฒนธรรมและสูญเสียองค์ความรู้ท้องถิ่น ใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัย พบว่า การจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้รับความร่วมมือด้วยดี มีการค้นพบกระบวนการการรักษาโรคที่รุนแรง เช่น โรคมาลาเรีย โรคจิต และโรคที่ท้องร่วงอย่างรุนแรง ทั้งยังสามารถแสวงหาสมุนไพรจำนวนมากนำมาเก็บรักษาเอาไว้ เพื่อเผยแพร่

^{๕๖} ชลธิชา จิรภักตพงศ์ และคณะ, “วิสาหกิจจักสานจังหวัดแพร่: องค์ความรู้และการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”, WMS Journal of Management Walailak University, Vol.๘ No.๓ (Jul – Sep ๒๐๑๙) : ๖๗-๗๐.

^{๕๗} ทัศน ทัศนียานนท์, ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต : กรณีการทำยาและน้ำยาไล่แมลงจากสมุนไพรใกล้ตัว, รายงานวิจัย , สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๗

ไปสู่บุตรหลาน นอกจากนี้แล้วยังค้นพบกระบวนการรักษาโรคโดยใช้น้ำบำบัด และมีการรักษาโดยศึกษาพิษของอาหารแต่ละชนิดประกอบไปด้วย นับว่าเป็นการค้นพบองค์ความรู้ท้องถิ่นครั้งสำคัญ การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนชาวกะเหรี่ยงจะช่วยให้ชาวกะเหรี่ยงมีการศึกษาความรู้เพิ่มเติม มีความรักสามัคคี และเชื่อมั่นในกระบวนการของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มขึ้น จนสามารถแก้ปัญหาความยากจนที่ต้องสูญเสียเงินกับการรักษาอาการเจ็บป่วยไปปีละเป็นจำนวนมาก^{๕๘}

ปานฤทัย พุทธทองศรี ได้ศึกษาเรื่อง การบูรณาการภูมิปัญญาไทยและลาวเพื่อพัฒนากระบวนการย้อมผ้าด้วยสีจากกระชายดำ ผลการวิจัยพบว่า ๑) ภูมิปัญญาการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติของทั้งสองประเทศมีขั้นตอนที่คล้ายคลึงกันแต่แตกต่างกันในรายละเอียดขึ้นกับภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดมาและความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรม ๒) การย้อมผ้าด้วยสีจากกระชายดำสามารถย้อมผ้าติดสีและทนต่อแสงดีที่สุดในโทนสีน้ำตาล ๓) การนำกระบวนการย้อมผ้าด้วยสีจากกระชายดำที่ได้จากห้องปฏิบัติการสู่การปฏิบัติกับกลุ่มทอผ้าในประเทศไทยโดยใช้วิธีการจัดอบรมและการปฏิบัติจริงในกลุ่มทอผ้า^{๕๙}

พลอย เหลืองไพโรจน์ ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาผ้ามาตรฐานสีธรรมชาติเพื่อการทดสอบความคงทนต่อแสงสำหรับผ้าทอพื้นเมืองย้อมสีธรรมชาติ เพื่อทดแทนการนำเข้าผ้ามาตรฐาน Bluewool ที่ใช้ในการทดสอบความคงทนต่อแสงของสีเคมีซึ่งมีราคาสูง ในงานวิจัยใช้พืชในประเทศไทย ๓ ชนิด คือ ใบขี้เหล็ก ผลมะเกลือ และฝอยกาบมะพร้าว สารมอร์แดนต์ที่ใช้ คือ อะลูมิเนียมซัลเฟตคอปเปอร์ซัลเฟต และเฟอร์รัสซัลเฟต ปริมาณ ๕ - ๒๐ % ของน้ำหนักผ้าไหม ทำการศึกษาอิทธิพลของชนิดและปริมาณของโลหะมอร์แดนต์ที่มีต่อระดับความคงทนของสีต่อแสง อิทธิพลของกระบวนการย้อมที่มีต่อระดับความคงทนของสีต่อแสง อิทธิพลของสารช่วยเพิ่มความเข้มข้นในการย้อม คือ D-(+)-Glucose anhydrous และ Chitosan ที่มีต่อเฉดสีและระดับความคงทนของสีต่อแสง การทดสอบระดับความคงทนของสีต่อแสงของผ้าทอพื้นเมืองย้อมสีธรรมชาติและความแม่นยำของผ้ามาตรฐานสีธรรมชาติ พบว่าสามารถเตรียมผ้ามาตรฐานย้อมสีธรรมชาติได้จากผ้าไหมย้อมสีด้วยใบขี้เหล็ก โดยมีเฟอร์รัสซัลเฟต ปริมาณ ๒๐% ของน้ำหนักผ้าไหมเป็นสารมอร์แดนต์โดยที่ผ้ามาตรฐานสีธรรมชาติสามารถระบุค่าระดับความคงทนของสีต่อแสงของผ้าทอพื้นเมืองย้อมสีธรรมชาติที่มีระดับความคงทนของสีต่อแสงน้อยกว่าหรือเท่ากับระดับที่ ๔ โดยมีความแม่นยำในการทดสอบมากกว่า ๙๐%^{๖๐}

^{๕๘} สุทิน สนองผืน, การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนที่มุ่งเน้นส่งเสริมและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนชาวกะเหรี่ยงจังหวัดราชบุรี, **รายงานวิจัย**, สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๑

^{๕๙} ปานฤทัย พุทธทองศรี, การบูรณาการภูมิปัญญาไทยและลาวเพื่อพัฒนากระบวนการย้อมผ้าด้วยสีจากกระชายดำ, **รายงานวิจัย**, สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๒

^{๖๐} พลอย เหลืองไพโรจน์, การพัฒนาผ้ามาตรฐานสีธรรมชาติเพื่อการทดสอบความคงทนต่อแสงสำหรับผ้าทอพื้นเมืองย้อมสีธรรมชาติ, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐)

ดวงฤทัย อรรถแสง ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าไหมมัดหมี่ย้อมสีธรรมชาติ เพื่อศึกษากระบวนการผลิต สภาพปัญหา การอนุรักษ์การถ่ายทอดการตลาด และการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าไหมมัดหมี่ย้อมสีธรรมชาติ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการศึกษา พบว่า กระบวนการผลิต ได้แก่ การปลูกหม่อน การเลี้ยงไหม การเตรียมเส้นไหม และการทอ สภาพปัญหาที่พบ ได้แก่ ปัญหาด้านกระบวนการผลิต และปัญหาด้านการตลาด การอนุรักษ์ธรรมชาติ คือ การปลูกต้นไม้ทดแทนเสมอ การอนุรักษ์กระบวนการผลิต คือ การสอนกันโดยตรง การถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ การจดจนและปฏิบัติตาม สำหรับการตลาดนั้น ด้านผลิตภัณฑ์ พบว่า เป็นผ้าไหมย้อมสีธรรมชาติ ด้านราคา จะพิจารณาจากความยากง่ายและต้นทุนทั้งหมดในการผลิต ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายที่ทำการกลุ่มและงานแสดงสินค้า ด้านการส่งเสริมการตลาด ประชาสัมพันธ์ผ่านทางวิทยุ อินเทอร์เน็ต และการบอกต่อ กระบวนการจัดการความรู้ ได้แก่ การสร้าง การจัดเก็บ การเผยแพร่ และการใช้ความรู้^{๖๑}

เฉลิมพล ธารประเสริฐ ได้ศึกษาปัจจัยความสำเร็จของกลุ่มอาชีพผลิตผ้าย้อมสีธรรมชาติ เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ กรณีศึกษา : เทศบาลตำบลตาลเดี่ยว อำเภออุตุ จังหัดอุดรธานี เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มอาชีพผลิตผ้าย้อมสีธรรมชาติด้านการผลิตการตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ความเข้มแข็งของชุมชนโดยกระบวนการกลุ่ม เศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาเทคโนโลยีและสารสนเทศเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ และศึกษาหาข้อเสนอแนะให้กลุ่มอาชีพลักษณะเดียวกันในท้องถิ่นอื่นใช้ในแนวทางการความสำเร็จต่อไป ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มอาชีพผลิตผ้าย้อมสีธรรมชาติเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ด้านการผลิต การตลาดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ความเข้มแข็งของชุมชนโดยกระบวนการกลุ่ม เศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งการเรียนรู้ ในภาพรวมและพบว่าทุกปัจจัยมีระดับความสำคัญอยู่ในระดับมาก และแนวทางของความสำเร็จเพื่อพัฒนากลุ่มอาชีพลักษณะเดียวกันในท้องถิ่นนั้น ได้แก่การพัฒนาด้านการผลิตอย่างสม่ำเสมอ การประยุกต์ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น การขยายแรงงานกำลังการผลิต การได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องของงบประมาณ และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์^{๖๒}

สายัญ พันธุ์สมบูรณ์ และคณะ ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการย้อมสีธรรมชาติเพื่อยกระดับคุณค่าของผ้าทอบ้านโพนแพง ตำบลดินจี่ อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อศึกษาประวัติ การทอผ้าย้อมสีธรรมชาติของบ้านโพนแพง “ตำนาน พัฒนาการ ของวัตถุดิบ กระบวนการผลิต การแปรรูปและการตลาด” หาแนวทางเพิ่มคุณค่าและมูลค่าผ้าทอพื้นเมืองบ้านโพนแพง รวมถึงสร้าง

^{๖๑} ดวงฤทัย อรรถแสง , กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าไหมมัดหมี่ย้อมสีธรรมชาติ, **วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๒)

^{๖๒} เฉลิมพล ธารประเสริฐ, ปัจจัยความสำเร็จของกลุ่มอาชีพผลิตผ้าย้อมสีธรรมชาติ เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ กรณีศึกษา : เทศบาลตำบลตาลเดี่ยว อำเภออุตุ จังหัดอุดรธานี, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐)

ความตระหนักต่อคุณค่าของผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ และการใช้ประโยชน์จากผ้าทอของคนในชุมชนอันจะนำไปสู่การพึ่งตนเอง ใช้เวลาในการดำเนินงาน ๑ ปีครึ่ง ผลการวิจัยพบว่า ชาวบ้านโพนแพงไม่ใช้ชนเผ่าภูไทแต่หากเป็นกลุ่มชาวชนบทสมัยก่อนหลายๆ กลุ่มมาตั้งรกรากบริเวณแม่น้ำสังกะ และเรียนตัวเองว่า ไทภู ซึ่งมีประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตเป็นตัวเอง จากการจัดเวทีเพื่อหาแนวทางเพิ่มคุณค่าและมูลค่าผ้าทอพื้นเมืองบ้านโพนแพง พบว่าชาวบ้านโพนแพงมีความเชี่ยวชาญในการทำผ้าย้อมครามมากกว่าการทำผ้าแพรวาซึ่งเป็นการวิ่งตามกระแสภายในนอกที่นิยมผ้าแพรวามากกว่า แต่เมื่อกลุ่มทำผ้าย้อมสีธรรมชาติตระหนักต่อคุณค่าและมูลค่าของผ้าย้อมครามแล้วเกิดการพัฒนาร่วมระหว่างการผลิตผ้าแพรวาและผ้าย้อมครามเป็นผลให้กลุ่มมีรายได้มากขึ้น และการใช้ประโยชน์จากผ้าทอของคนในชุมชนมากขึ้นอันนำไปสู่การพึ่งตนเอง^{๖๓}

ดวงกมล สิมจันทร์ ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาสีธรรมชาติจากข้าวเหนียวดำ ดำเนินงานได้สำรวจพฤติกรรมในการบริโภคอาหารที่มีสีผสมอาหารเป็นส่วนประกอบ พบว่า สีของผลิตภัณฑ์อาหารมีอิทธิพลในการตัดสินใจของผู้บริโภค และควรมีการใช้สีธรรมชาติเพื่อทดแทนการใช้สีสังเคราะห์เนื่องจากมีความปลอดภัย การสำรวจพฤติกรรมในการใช้สีธรรมชาติในผลิตภัณฑ์อาหารของผู้ผลิตอาหารขนาดเล็ก และผู้ใช้สีประเภทโรงงานอุตสาหกรรม พบว่า ข้อดีของการใช้สีธรรมชาติคือ ความปลอดภัยในการบริโภค และการสำรวจพฤติกรรมในการใช้สีธรรมชาติในผลิตภัณฑ์อาหารของผู้ผลิต ผู้นำเข้า และผู้จำหน่ายสีผสมอาหาร พบว่า หากมีความเป็นไปได้ในการใช้สีธรรมชาติเพื่อทดแทนการใช้สีสังเคราะห์และส่วนใหญ่ให้ความสนใจที่จะซื้อ หากมีการผลิตสีธรรมชาติจากข้าวเหนียวดำข้าวเหนียวดำพันธุ์ก่ำดอยสะเก็ด มีค่าความสว่าง ค่าความเข้มของสี และค่ามุมของสี เท่ากับ ๒๒.๐๓, ๕.๕๑ และ ๒๔.๐๐ องศา ตามลำดับ อุณหภูมิ เวลา และการเขย่า เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการสกัดสีจากข้าวเหนียวดำ สภาวะที่เหมาะสมในการผลิตผงสีจากข้าวเหนียวดำ คือ อัตราส่วนข้าวเหนียวดำต่อน้ำ ๑:๓ (น้ำหนัก: ปริมาตร) และใช้เครื่องควบคุมอุณหภูมิแบบเขย่า ที่อุณหภูมิ ๖๒-๖๕ องศาเซลเซียสเป็นเวลา ๖๗-๗๕ นาที ทำโดยการระเหยด้วยน้ำเดือด โดยใช้หม้อเทพลอนอังในหม้อสแตนเลส ควบคุมอุณหภูมิที่ระดับ ๘๗ ± ๒ องศาเซลเซียส เป็นเวลา ๘๐ นาที ทำแห้งสีเข้มข้นด้วยวิธีการทำแห้งแบบถาด ที่อุณหภูมิ ๕๐ องศาเซลเซียส เป็นเวลา ๙ ชั่วโมง ผงสีที่ได้ มีค่าคุณภาพทางกายภาพ เคมี และจุลินทรีย์ ดังนี้ ค่าความสว่าง ค่าความเข้มของสี และค่ามุมของสี เท่ากับ ๓๔.๙๙, ๑๖.๓๗ และ ๔๒.๘๗ องศา ตามลำดับ ค่า a เท่ากับ ๐.๓๐ ค่าความชื้นร้อยละ ๖.๗๕ ค่าการละลาย เท่ากับ ๑๖๕.๔๐ วินาทีปริมาณแอนโทไซยานินทั้งหมด ๓.๔๐ มิลลิกรัมต่อกรัมผงสีจำนวนจุลินทรีย์ทั้งหมด ๒๗ โคลิฟอร์มต่อกรัมและจำนวนยีสต์และราน้อยกว่า ๑๐ โคลิฟอร์มต่อกรัม ศึกษาความคงตัวของผงสีจากข้าวเหนียวดำ พบว่าสีจากข้าวเหนียวดำที่ความเป็นกรด – ด่างสูง หรือต่ำกว่าความเป็นกรด – ด่าง ๗.๐ และอุณหภูมิในการแปรรูปที่สูงขึ้น มีผลทำให้ปริมาณแอนโทไซยานินทั้งหมดมีแนวโน้ม

^{๖๓}สายัญ พันธุ์สมบูรณ์, การพัฒนากระบวนการย้อมสีธรรมชาติเพื่อยกระดับคุณค่าของผ้าทอบ้านโพนแพง ตำบลดินจี่ อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์, งานวิจัย, สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.), ๒๕๕๔

ลดลง และมีผลทำให้ค่าเปลี่ยนแปลงไป การทดสอบการยอมรับผงสีจากข้าวเหนียวดำกับผู้ใช้ พบว่า ผู้ใช้พอใจในคุณภาพ และรูปแบบของผงสีจากข้าวเหนียวดำและมีความเป็นไปได้ในการใช้ผงสีจากข้าวเหนียวดำเพื่อทดแทนการใช้สีสังเคราะห์เมื่อนำผลิตภัณฑ์ไอศกรีมที่เติมสีจากข้าวเหนียวดำมาทดสอบการยอมรับกับผู้บริโภค พบว่าผู้บริโภคร้อยละ ๘๘.๕๐ ยอมรับผลิตภัณฑ์ไอศกรีมข้าวเหนียวดำ และมีความสนใจที่จะซื้อผลิตภัณฑ์ไอศกรีมข้าวเหนียวดำเมื่อออกจำหน่าย คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๐^{๖๔}

ทรงคุณ จันทจร ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ในการผลิตและออกแบบผ้าไหมหมักโคลน เพื่อเพิ่มมูลค่า เชิงพาณิชย์ของชุมชนในภาคอีสาน ผลการวิจัย พบว่า (๑) สภาพปัจจุบันและปัญหาในการพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ในการผลิตและออกแบบผ้าไหมหมักโคลน พบว่า เส้นใยที่ใช้ในการทอผ้าปัจจุบัน กลุ่มนิยมใช้เส้นฝ้ายโรงงานและเส้นฝ้ายสำเร็จรูป ส่งผลให้ภูมิปัญญาด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและ การปลูกฝ้ายอาจสูญหาย การดำเนินงานภายในกลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุซึ่งขาดความรู้ด้านการจัดการ การผลิต และการตลาด ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์รูปแบบเดิมๆ ไม่ตอบสนองความต้องการของตลาด (๒) การพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ในการพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ในการผลิตและออกแบบผ้า ไหมหมักโคลนดินแดงบริเวณเนินที่ราบสูงจังหวัดกาฬสินธุ์พบว่า ค่าความเข้มของสีเส้นไหมหมักโคลน ๑๐ ครั้งมีค่ามากที่สุด ค่าความสว่างของเส้นไหมหมักโคลนย้อมร้อนมีค่ามากที่สุด เส้นไหมหมักโคลนย้อมร้อนมีค่ามากที่สุด ด้านความคงทนของสีต่อแสง ไหมหมักโคลนแบบย้อมเย็นและ แบบย้อมร้อน มีค่าความคงทนของสีต่อแสงเท่ากัน แต่จากการวิเคราะห์สิ่งทอไม่พบค่า ตะกั่วในผ้าไหม (๓) การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าไหมหมักโคลนที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าเชิง พาณิชยกรรมของชุมชนในภาคอีสาน พบว่า จากการระดมแนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาศัยทุนทาง วัฒนธรรม โดยชุมชนสามารถผลิตได้จริงคือ ต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานภูมิปัญญาผ้าหมัก โคลน ผลิตภัณฑ์เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความทันสมัย จัดวางโทนสีให้มีความหลากหลาย โดนใจ วัยรุ่น และวัยทำงาน เหมาะสำหรับเป็นของฝากของที่ระลึก จากคุณสมบัติสิ่งทอของผ้าหมักโคลน อยู่ใน ระดับดีผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมคือ ผ้าย้อมไหมผ้าพันคอ ผ้า สไบ และผลงานงานวิจัยสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าไหมหมักโคลน ๖ ขั้นตอน ดังนี้

๑) ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา เพื่อ ทราบข้อมูลด้านวัตถุดิบ อุปกรณ์กระบวนการฟอกย้อม การจัดการกลุ่ม การตลาด และการพัฒนา ๒) ทดลองย้อมสีธรรมชาติหมักโคลน บนพื้นฐานภูมิปัญญา ๓) การทดสอบคุณสมบัติด้านวิทยาศาสตร์ของ วัตถุดิบและผลิตภัณฑ์เพื่อทราบองค์ประกอบ และหาคุณสมบัติที่โดดเด่น ๔) การประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อทราบความต้องการ

^{๖๔} ดวงกมล สิมจันทร์, การพัฒนาสีธรรมชาติจากข้าวเหนียวดำ การดำเนินงานได้สำรวจพฤติกรรมในการบริโภคอาหารที่มีสีผสมอาหารเป็นส่วนประกอบ, **รายงานวิจัย** , สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๐

พัฒนา ๕) การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าหมักโคลน เพื่อให้สอดคล้องกับความ ต้องการของผู้บริโภค ๖) จัดทำต้นแบบผลิตภัณฑ์เพื่อเป็นตัวอย่างให้ชาวบ้านได้พัฒนาต่อไป^{๖๕}

วรรณษา โขคบันดาลสุข กุลยา อนุโลก และวรลักษณ์ ทองประยูร ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์การแข่งขันตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์สำหรับผ้าทอพื้นเมืองไทยทรงดำในจังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า มีปัญหาด้านต้นทุนการผลิตแพงขึ้น คนสนใจทอผ้าลดลง ผ้ามีคุณภาพไม่ค่อยได้มาตรฐาน มีการแปรรูปน้อยไม่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ชาตคนที่มีความรู้และฝีมือในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ปัญหาด้านการตลาดพบว่าชาตการประชาสัมพันธ์ การกระจายสินค้ามีน้อย ไม่มีการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตใหม่ๆ ที่ผสมผสานกับเทคโนโลยีพื้นบ้านปัจจัยแห่งความสำเร็จพบว่าช่างทอรุ่นเก่าถ่ายทอดความรู้สู่ช่างทอรุ่นใหม่ที่สนใจ ใช้นวัตกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นในการย้อมผ้ามีวัฒนธรรมผูกโยงกับผ้าไทยทรงดำในพิธีกรรมต่างๆ และมีวัฒนธรรมองค์กรที่ดี ใช้กระบวนการกลุ่มกลยุทธ์การแข่งขันที่เหมาะสมสำหรับผ้าทอพื้นเมืองไทยทรงดำในจังหวัดราชบุรี คือ สร้างคุณค่าของผ้าโดยเน้นว่าเป็นผ้าทอมือและเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างช่างทอรุ่นใหม่ ปลุกจิตสำนึก สืบสานอนุรักษ์ สร้างตราสินค้าในผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ มุ่งเน้นขายตลาดเฉพาะ: คนไทยทรงดำ สร้างเครื่องช่ายด้านการผลิตและการตลาด หน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษาช่วยส่งเสริมสนับสนุน^{๖๖}

อรมน ปั่นทอง และวรวิทย์ ประสิทธิ์ผล ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการสื่อสารเพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จังหวัดนครนายก ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาจากบริบทภายนอกที่ส่งผลต่อการสื่อสารเพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจถดถอย นโยบายและการสนับสนุนจากภาครัฐที่จำกัดเฉพาะกลุ่ม สภาพสังคม ค่านิยมวิถีชีวิตที่เน้นวัตถุนิยม การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภค ขณะที่ปัญหาภายในกลุ่มผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรม ได้แก่ ปัญหาสุขภาพ เงินทุน การจัดหาวัตถุดิบและกระบวนการผลิต และการตลาด ส่วนปัญหาของฝ่ายผู้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรม ได้แก่ ความไม่สนใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น แนวทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ ได้แก่ การสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ที่เฉพาะเจาะจง การสื่อสารด้วยบุคคลต้นแบบ ผนวกกับการรณรงค์ของสถานศึกษา และสถาบันครอบครัว^{๖๗}

^{๖๕}ทรงคุณ จันทจร,การพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ในการผลิตและออกแบบผ้าไหมหมักโคลน เพื่อเพิ่มมูลค่า เชิงพาณิชย์ของชุมชนในภาคอีสาน,รายงานวิจัย , สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๘

^{๖๖}วรรณษา โขคบันดาลสุข กุลยา อนุโลก และวรลักษณ์ ทองประยูร,การพัฒนากลยุทธ์การแข่งขันตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์สำหรับผ้าทอพื้นเมืองไทยทรงดำในจังหวัดราชบุรี,รายงานวิจัย , สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๘

^{๖๗}อรมน ปั่นทอง และวรวิทย์ ประสิทธิ์ผล, แนวทางการสื่อสารเพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จังหวัดนครนายก,รายงานวิจัย , สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๖๔

นันทิยา ดอนเกิด ศึกษาวิจัยเรื่อง การออกแบบเครื่องแต่งกายจากผ้าขาวม้าของตำบลนาข่า อำเภอนาข่า จังหวัดอุดรธานี สำหรับสตรีวัยรุ่น ผลการศึกษาพบว่า ผลการสำรวจความพึงพอใจต่อการออกแบบเครื่องแต่งกายจากผ้าขาวม้าของตำบลนาข่า อำเภอนาข่า จังหวัดอุดรธานี สำหรับสตรีวัยรุ่น ชุดที่ ๑ และ ชุดที่ ๒ โดยแบ่งออกเป็น ๓ ด้าน คือ ด้านรูปแบบ ด้านการออกแบบและการใช้สอย และด้าน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยในรูปแบบชุดที่ ๑ มีค่าเฉลี่ย ๔.๔๓ และ S.D.= ๐.๓๔ มีระดับความพึงพอใจมาก ด้านการออกแบบและการใช้สอย ชุดที่ ๑ มีค่าเฉลี่ย ๔.๔๔ และ S.D.= ๐.๓๓ มีระดับความพึงพอใจมาก และด้านวัสดุชุดที่ ๑ มีค่าเฉลี่ย ๔.๔๕ และ S.D.= ๐.๓๒ มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด^{๖๘}

อนุสรณ์ จิตมนัส ศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างและออกแบบลายผ้ายกเมืองนครโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคณิตศาสตร์ งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลายผ้ายกเมืองนครและสร้างลายผ้ายกเมืองนครด้วยโปรแกรม GSP และ เพื่อออกแบบลายผ้ายกเมืองนครด้วยโปรแกรม GSP ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ศึกษาและสำรวจลายผ้ายกเมืองนครในส่วนของท้องผ้าจาก ชุมชนทอผ้าศูนย์ศิลปาชีพ บ้านเนินธัมมัง ชุมชนบ้านตรอกแค และชุมชนบ้านมะม่วงปลายแขน นำมาสร้างลายผ้ายกเมืองนคร โดยใช้โปรแกรม GSP จากลายที่มีอยู่เดิม ได้แก่ ลายเกล็ดพิมเสนทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส ลายพุ่มข้าวบิณฑ์เล็ก ลายมะลิกลู ลายลูกแก้ว ผุง ลายใบไม้ ลายเกล็ดพิมเสนรูปเพชรเจียรระโน ลายลูกแก้วตาตุ๊กแตน และลายแมงมุมก้านแย่ง และประยุกต์ลายผ้ายกเมืองนคร ลายใหม่โดยใช้โปรแกรม GSP ได้แก่ ลายเกล็ดพิกลู ลายเพชรประกาย ลายเพชรเมขลา ลายบุษบาล้อมสร้อย ลายจตุรอำรงค์ ลายเบญจมาศ ลายกระรุตลูกแก้ว และลายเลื่อมชบา ซึ่งลวดลายของผ้ายกเมืองนครทั้งหมดนั้นมีความสัมพันธ์กับฟังก์ชันและ สมการทางคณิตศาสตร์ได้แก่ ฟังก์ชันเชิงเส้น ฟังก์ชันค่าสัมบูรณ์ ฟังก์ชันตรีโกณมิติ ฟังก์ชันเอกซ์โพเนนเชียล สมการกำลังสอง และสมการครึ่งวงกลม^{๖๙}

เอี่ยมพร โทภาณรักษ์กุล ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านห้วยหละ อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่า การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาทางสังคมและวัฒนธรรมของกะเหรี่ยงบ้านห้วยหละและ เพื่อรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าที่ใช้เป็นเครื่องแต่งกายของชาวกะเหรี่ยงบ้านห้วยหละ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ชาวบ้านห้วยหละเป็นกะเหรี่ยงโปว์ ยังคงใช้วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ชาวบ้านทำการเกษตร ปลูกกล้วย หัวหอมและกระเทียม เป็นรายได้หลักและ มีการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้ามาตั้งแต่บรรพบุรุษ ผ้าที่พบคือ เสื้อผ้าชิ้น ผ้าโพกศีรษะและย่ามซึ่งยังมีการใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน ผู้หญิงกะเหรี่ยง บ้านห้วยหละ สามารถทอผ้าได้ทุกคน และยังใช้อุปกรณ์และวิธีการทอแบบดั้งเดิม ส่วนการย้อมสีเส้นด้ายพบว่า ย้อมจากวัสดุธรรมชาติเหลือน้อย ส่วนใหญ่ใช้วิธีการย้อมสีเส้นด้ายที่ย้อมด้วยสีวิทยาศาสตร์ การเก็บข้อมูล

^{๖๘} นันทิยา ดอนเกิด, การออกแบบเครื่องแต่งกายจากผ้าขาวม้าของตำบลนาข่า อำเภอนาข่า จังหวัดอุดรธานี, รายงานวิจัย , สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๖๐

^{๖๙} อนุสรณ์ จิตมนัส, การสร้างและออกแบบลายผ้ายกเมืองนครโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคณิตศาสตร์, รายงานวิจัย , สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๖๐

องค์ความรู้ในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ การศึกษาและการอนุรักษ์ผ้าทอกะเหรี่ยงให้มีการดูแลรักษาและสืบทอดมรดกทางภูมิปัญญาที่มี คุณค่าต่อไปในอนาคต^{๗๐}

ธนวัฒน์ ยวงสุวรรณ ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาอาชีพทอผ้าของชาวไทลื้อ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า วิถีชีวิตและความเป็นมาของกลุ่มทอผ้าของชาวไทลื้อบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ เกิดจากการรวมกลุ่มอาชีพ การทอผ้าทอไทลื้อที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ได้ก่อตั้งกลุ่มเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ต่อมาผ้าทอไทลื้อได้เข้าร่วมโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในลำดับ ๒ ดาวโดยการทอผ้าทอไทลื้อจะเป็นลายซัดที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน มีลวดลายและแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเกิดจากความเชื่อถือในพระพุทธศาสนา เมื่อได้ผลผลิตมาก็จะนำไปฝากขายที่บ้านของสมาชิกในกลุ่ม เพื่อนำไปจัดจำหน่าย หรือมีการออกร้านผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทลื้อเพื่อเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทลื้ออีกด้วย รายได้ที่ได้จากการจัดจำหน่ายจะนำมาแบ่งกันและเก็บเข้ากลุ่มเพื่อใช้ในกิจกรรมอื่น ๆ ต่อไป ต่อมาได้มีหน่วยงานราชการที่เข้ามาสนับสนุนกลุ่มทอผ้าบ้านแม่สาบ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ คือ กรมพัฒนาชุมชน อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โรงเรียนสะเมิงพิทยาคม ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอสะเมิง และศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ ได้เข้ามาช่วยและได้เข้ามาสนับสนุนเกี่ยวกับงานบริหาร การจัดการ การส่งเสริมการตลาด การประชาสัมพันธ์ของกลุ่มผ้าทอแนวทางการพัฒนาอาชีพทอผ้าของชาวไทลื้อบ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ คือ การพัฒนาอาชีพทอผ้าของชาวไทลื้อต้องการให้มีการพัฒนาทางด้านผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและทันสมัยตามความต้องการของตลาด จะพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้มีความสวยงามมากยิ่งขึ้น โดยให้หน่วยงานทางราชการที่เกี่ยวข้องเข้าช่วยเหลืออย่างสม่ำเสมอและสมาชิกควรไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับผ้าทอไทลื้อในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อให้เกิดการตื่นตัว และจะนำไปสู่การพัฒนาอาชีพอย่างมั่นคงยิ่งขึ้น^{๗๑}

ญาณิน มัทธูรศ ศึกษาวิจัยเรื่อง โครงการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้แสงสว่างจากวัสดุกระดาษเส้นใยธรรมชาติเพื่อเป็นของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้แสงสว่างจากวัสดุกระดาษเส้นใยธรรมชาติ เพื่อเป็นของที่ระลึกสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยว ได้รับแรงบันดาลใจมาจาก ๓ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ศาสนาและประเพณีของไทย ซึ่งเป็นประเด็นที่กลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้ความสนใจจากการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จึงนำมาซึ่งแนวคิดและแรงบันดาลใจในการออกแบบ แรงบันดาลใจจากดอกบัว, แรงบันดาลใจจากการพับกระดาษและประเพณีลอยกระทง และแรงบันดาลใจจากลักษณะสถาปัตยกรรมไทย ซึ่งการออกแบบตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวความคิดที่สำคัญ คือ ๑) ความร่วมสมัย ๒) การสร้างคุณค่าให้กับวัสดุกระดาษ

^{๗๐} เอี่ยมพร โตภาณุรักษ์กุล,การศึกษาผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านห้วยหละ อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน, รายงานวิจัย, สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๖๐

^{๗๑} ธนวัฒน์ ยวงสุวรรณ, แนวทางการพัฒนาอาชีพทอผ้าของชาวไทลื้อ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่,งานวิจัย,สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๘

เส้นใยธรรมชาติหรือกระดาษสา ๓) มีรูปแบบหรือวิธีการใช้ที่สะดวกในการพกพาเคลื่อนย้ายผลงาน การออกแบบผลิตภัณฑ์ มีจำนวน ๔ ชุด ประกอบด้วย โคมไฟห้อย ๑ ชุด โคมไฟตั้งโต๊ะ ๒ ชุด และ โคมไฟขนาดกลาง ๑ ชุด ทั้งหมดเป็นผลิตภัณฑ์ให้แสงสว่าง จากวัสดุกระดาษเส้นใยธรรมชาติ โดย ออกแบบให้สามารถถอดประกอบได้ง่าย เคลื่อนย้ายสะดวก โดยคัดเลือกวัสดุกระดาษที่มีความ หนาแน่นของเส้นใยจากชุมชนในภาคเหนือของประเทศไทย ผสม กับวัสดุไม้ในส่วนฐานเพื่อเพิ่มความ แข็งแรงของผลิตภัณฑ์ด้วยเทคนิคต่างๆ นอกจากด้านประโยชน์การใช้สอยแล้วผลิตภัณฑ์ให้แสงสว่าง จากวัสดุกระดาษเส้นใยธรรมชาตินี้ยังสามารถปันของตกแต่ง จากการออกแบบรูปทรงที่คำนึงถึง สุนทรียภาพความงามเชื่อมโยงถึงความเป็นไทย สามารถเข้าได้กับทุกลักษณะการตกแต่งที่อยู่อาศัยที่ แตกต่างกันของแต่ละวัฒนธรรมในแต่ละประเทศ^{๗๒}

สุธีรา อะทะวงษา ศึกษาวิจัยเรื่อง การสืบทอดวัฒนธรรมการฟ้อนสาวไหม และแนวทางการ พัฒนา ให้เป็นผลิตภัณฑ์บริการการตลาดเพื่อสังคม ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนในพื้นที่ที่มีการ แสดงออกถึงวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่ หลากหลาย ส่วนใหญ่ล้วนเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณี และกิจกรรมทางพุทธศาสนา สำหรับการฟื้นฟูและหาแนวทาง สืบทอดวัฒนธรรมการฟ้อนสาวไหมสู่ กลุ่มคน ๓ วัย ของชุมชน พบว่า การพัฒนารูปแบบและทักษะการฟ้อน การสอนและ การฝึกอบรม เป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาความรู้ที่ให้ผลในเชิงประจักษ์ ส่วนแนวทางการพัฒนาการฟ้อนให้เป็น ผลิตภัณฑ์ บริการการตลาดเพื่อสังคมนั้นชุมชนควรมีการจัดตั้งกลุ่มช่างฟ้อนขึ้นและพัฒนาระบบการ บริหารจัดการกลุ่มโดยมีการ แสดงฟ้อนเป็นผลิตภัณฑ์บริการการตลาดเพื่อสังคมในการเผยแพร่ วัฒนธรรมการฟ้อนของท้องถิ่นให้ดำรงอยู่สืบไป^{๗๓}

สรุปจากการที่ได้ศึกษาค้นคว้าจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่า จะมีการศึกษา งานวิจัยอยู่หลายประเด็น ได้แก่ การย้อมสีธรรมชาติ การออกแบบผ้าย้อมสีธรรมชาติ การพัฒนา ผลิตภัณฑ์สินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำแนวคิดคิดเหล่านี้ ไปเป็นกรอบสำหรับการ วิจัยเกี่ยวกับการยกระดับผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบล ตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ต่อไป

---

^{๗๒} ญาณิน มัทธุศ,โครงการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้แสงสว่างจากวัสดุกระดาษเส้นใยธรรมชาติเพื่อเป็น ของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้แสงสว่าง จากวัสดุกระดาษเส้นใยธรรมชาติ, **รายงานวิจัย** , สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๖

^{๗๓} สุธีรา อะทะวงษา,การสืบทอดวัฒนธรรมการฟ้อนสาวไหม และแนวทางการพัฒนา ให้เป็น ผลิตภัณฑ์บริการการตลาดเพื่อสังคม,**รายงานวิจัย** , สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๖๐

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง “การยกระดับคุณภาพสินค้าผ้าฝ้ายอมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) การออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าฝ้ายอมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ๒) การพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าฝ้ายอมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ๓) การถ่ายทอดและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ้าฝ้ายอมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน โดยมีวิธีวิจัยดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีของการวิจัย ๓ ประเภท ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

๑) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยศึกษารายละเอียดของการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าฝ้ายอมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ และการพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าฝ้ายอมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ของประชาชนในตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ได้แก่ บ้านแม่แสม บ้านไม้สลีและบ้านห้วยไร่

๒) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการลงพื้นที่ในตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ได้แก่ บ้านแม่แสม บ้านไม้สลี และบ้านห้วยไร่ สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำหมู่บ้าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดและออกแบบ และตัวแทนกลุ่มย้อมสี่ธรรมชาติด้านจำนวน ๓ หมู่บ้าน จำนวน ๑๕ คน

๓) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นการลงพื้นที่การประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับตัวแทนกลุ่มย้อมสี่ธรรมชาติด้านจำนวน ๓ หมู่บ้าน จัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าจากผ้าฝ้ายอมสี่ธรรมชาติ และการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการย้อมสี่ธรรมชาติให้แก่นิสิต เพื่อให้มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการย้อมสี่ธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม

๓.๒ พื้นที่วิจัย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ/กลุ่มเป้าหมาย

๓.๒.๑ พื้นที่วิจัย

ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่การวิจัยใน คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่วิจัย ๓ หมู่บ้าน คือ ๑) บ้านแม่แสม ๒) บ้านไม้สลิ และ ๓) บ้านห้วยไร่ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าว พื้นที่ศึกษาวิจัยมีจุดเด่น คือ เป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ คือ กะเหรี่ยงที่มีอัตลักษณ์และภูมิปัญญาการทอผ้าที่โดดเด่น โดยเฉพาะการทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ที่กระบวนการทอผ้าและย้อมผ้าเป็นมิตรกับธรรมชาติไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติมีความคงทน สีไม่ตก เนื้อผ้าไม่หมองปน ผลิตภัณฑ์ผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์นี้เคยได้รับรางวัลหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในระดับ ๒ ดาว ปัจจุบันยังคงมีหลายครอบครัวที่ประกอบอาชีพทอผ้า และต้องการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการย้อมผ้าจากสีธรรมชาติ ประกอบกับ คนในชุมชนมีทักษะในการทอผ้าที่เป็นภูมิปัญญาของชนเผ่า สามารถให้ข้อมูลในการวิจัยได้อย่างถูกต้องและแจ่มแจ้ง ผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน อีกทั้งเป็นพื้นที่ไม่ไกลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มากนัก การคมนาคมสะดวก ทำให้ง่ายในการติดต่อประสานงานและสะดวกต่อการเข้าดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ จึงเป็นเหตุผลที่ผู้วิจัยคัดเลือกพื้นที่แบบเจาะจงในการวิจัยในพื้นที่ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

๓.๒.๒ ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนในตำบลตะเคียนปม ได้แก่ หมู่บ้านแม่แสม หมู่บ้านไม้สลิ และหมู่บ้านห้วยไร่ จำนวน ๖๐๐ คน ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของ (Krejcie & Morgan, 1986, p. 345) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๒๓๒ คน ทำการสุ่มตัวอย่างจากประชากรแบบแบ่งพื้นที่ ตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละพื้นที่การวิจัย (Proportional Area Sampling) ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ในแต่ละพื้นที่ ด้วยวิธีการจับฉลากจนกระทั่งครบตัวอย่างตามที่ต้องการ

๒) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลักแบบเจาะจง ตามคุณสมบัติที่คณะผู้วิจัยกำหนดขึ้น จำนวน ๑๕ คน โดยแบ่งสัดส่วนดังนี้

๑. ดร.นิกร ยาอินตา ประธานบริษัทนิกเรเทคโนโลยีการเกษตรจำกัด
๒. นางผ่องศรี พิไสย นายกองค้การบริหารส่วนตำบลตะเคียนปม
๓. นายศุภชัย หนูวัน รองนายกองค้การบริหารส่วนตำบลตะเคียนปม
๔. นายเกษม ไทยใหม่ รองนายกองค้การบริหารส่วนตำบล
๕. นางนงคราญ ไทยใหม่ สมาชิกสภาฯ หมู่ ๘ บ้านห้วยไร่
๖. นายเจนรงค์ มาสา สมาชิกสภาฯ หมู่ ๕ บ้านไม้สลิ
๗. นางจันทร์ศรี คำธิยะ กลุ่มย้อมสีธรรมชาติบ้านแม่แสม
๘. นายวิโรจน์ คำธิยะ กลุ่มย้อมสีธรรมชาติบ้านแม่แสม
๙. นายตรีณัยน์ กุณา กลุ่มย้อมสีธรรมชาติบ้านแม่แสม

- ๑๐.นางสาวสุทธิชัย อวงค์ กลุ่มย่อยมศีธรรมชาติบ้านห้วยไร่
- ๑๑.นางศิตานัน ทะละนะ กลุ่มย่อยมศีธรรมชาติบ้านห้วยไร่
- ๑๒.นางสลักจิตร คำใส กลุ่มย่อยมศีธรรมชาติบ้านไม้สลิ
- ๑๓.นางสาวจันทร์สวย ชนาปิติ กลุ่มย่อยมศีธรรมชาติบ้านไม้สลิ
- ๑๔.นางสาวฉินฉนพัต ชนาปิติ กลุ่มย่อยมศีธรรมชาติบ้านไม้สลิ
- ๑๕.นางอัสนี ไหมแก้ว กลุ่มย่อยมศีธรรมชาติบ้านไม้สลิ

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย ๓ ประเภท คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

๑) ชนิดของเครื่องมือวิจัย การวิจัยนี้แบ่งเครื่องมือวิจัยออกเป็น ๓ ชนิด คือ ๑) แบบสอบถาม ๒) สัมภาษณ์ ๓) แบบประเมินผล

๒) การสร้างเครื่องมือวิจัย มีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

๒.๑) สํารวจหนังสือ รายงานการวิจัย ว่าด้วยกระบวนการสร้างเครื่องมือวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับคุณภาพสินค้าฝ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

๒.๒) การนำข้อมูล ความรู้ที่รวบรวมไว้มาสร้างเป็นเครื่องมือการวิจัยทั้งแบบประเมินผลและประเด็นการวิจัยอื่นๆ

๒.๓) การตรวจสอบความเที่ยงตรง เนื้อหาของเครื่องมือ และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยคณะผู้วิจัย

๒.๔) ดำเนินการออกแบบเครื่องมือการวิจัยที่ครอบคลุมและสอดคล้องกับ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยพิจารณาจากการอธิบายตามทัศนะของผู้ให้ข้อมูล

๒.๕) การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย โดยผู้ทรงคุณวุฒิของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒.๖) การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย โดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒.๗) การวิเคราะห์เครื่องมือก่อนนำไปใช้ในการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

๒.๘) การนำเครื่องมือไปเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่กำหนดไว้

๓) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) และแบบประเมินผล ผู้ศึกษาได้สร้างแบบสอบถามและแบบประเมินผลโดยใช้มาตราวัดแบบ Likert Scale^๑ ซึ่งจะมีข้อคำถามแบบประมาณค่าที่ใช้วัด ๕ ระดับ (Rating Scale) และมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง	ระดับมากที่สุด
๔ หมายถึง	ระดับมาก
๓ หมายถึง	ระดับปานกลาง
๒ หมายถึง	ระดับน้อย
๑ หมายถึง	ระดับน้อยที่สุด

๔) การหาค่าความเที่ยงตรงของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัย ดังต่อไปนี้

๔.๑) การตรวจสอบความตรง (Validity) ของเครื่องมือ โดยนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๕ คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความชัดเจนของภาษา แล้วนำมาหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่านจะประเมินให้คะแนน ๓ ระดับ คือ +๑ = มีความสอดคล้อง ๐ = ไม่แน่ใจ -๑ = ไม่สอดคล้อง แล้วคำนวณค่าและคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ๐.๖๐ ขึ้นไป ส่วนคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่า .๖๐ จะนำไปปรับปรุงแก้ไข การคำนวณค่าดัชนีใช้สูตรดังนี้

$$IOC = \sum R / N$$

IOC หมายถึง ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Congruence)

R หมายถึง ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

N หมายถึง จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ

จากการหาค่าแล้วได้ค่า IOC มากกว่า ๐.๖๐ ทุกข้อ

๔.๒) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากร คือ ประชาชนในเทศบาลตำบลเหมืองง่า ซึ่งที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน ๓๐ คน

๔.๓) นำแบบสอบถามที่ได้มาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ในภาพรวมทั้งฉบับเท่ากับ .....

๔.๔) แก้ไขปรับปรุงแบบสอบถามให้เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริงต่อไป

---

^๑ Likert, Rensis, " The Method of Constructing and Attitude Scale ", **Reading in Attitude Theory and Measurement.** (Fishbein, Martin, Ed. New York: Wiley & Son, 1967), pp. 90 - 95.

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการศึกษาวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการศึกษาวิจัยมีขั้นตอนการดำเนินการแบ่งออกเป็น ๗ ระยะ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยมีระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

(๑) ระยะที่ ๑ การจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจและจัดสร้างกาจัดสร้างเครื่องมือประกอบการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบสอบถาม (Questionnaires) แบบประเมินผล โดยการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ประกอบการวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกภาพและเสียง และความพร้อมของอุปกรณ์เครื่องมือการทำงานใบอนุญาตจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๒) ระยะที่ ๒ การลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการคัดเลือกในพื้นที่ ๓ หมู่บ้าน ได้แก่ ได้แก่ บ้านแม่แสม บ้านไม้สลี และบ้านห้วยไร่ และเชิญตัวแทนหมู่บ้านมาร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งห้วยช้าง จังหวัดลำพูน และลงพื้นที่สำรวจผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติทั้ง ๓ หมู่บ้าน

(๓) ระยะที่ ๓ การจัดพิมพ์เอกสารรายงานความก้าวหน้างานวิจัย เพื่อนำเสนอรายงานความก้าวหน้าแก่แหล่งทุนสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงรายงานความก้าวหน้างานวิจัยและนำเครื่องมือการวิจัยไปทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ในการจัดทำวิจัยฉบับสมบูรณ์

(๔) ระยะที่ ๔ จัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้ ในหัวข้อ “แนวทางการพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติ” วิทยากรโดย ผศ.ญานิศรา โกมลศิริโชค คณะศิลปกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์ สาขาสิ่งทอและเครื่องประดับ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา อบรมให้ความรู้ในหัวข้อ “กลยุทธ์การพัฒนาการตลาด เพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์สินค้าจากผ้าย้อมสีธรรมชาติ” วิทยากรโดย อ.ดร.นิกร ยาอินตา ประธานบริษัทนิกเรทเคโนการเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ให้กับตัวแทนกลุ่มผ้าย้อมสีธรรมชาติ จำนวน ๓ หมู่บ้าน ได้แก่ ได้แก่ บ้านแม่แสม บ้านไม้สลี และบ้านห้วยไร่ จำนวน ๑๕ คน ณ ห้องประชุมพระเทพญาณเวที วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

(๕) ระยะที่ ๕ ดำเนินการลงพื้นที่เชิญวิทยากรมาอบรมเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติในตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งห้วยช้าง จังหวัดลำพูน โดยใช้พื้นที่ ศูนย์การเรียนรู้ บ้านแม่แสม ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งห้วยช้าง จังหวัดลำพูน เป็นสถานที่จัดกิจกรรม โดยได้เรียนเชิญ ผศ.ญานิศรา โกมลศิริโชคและทีมงาน จาก คณะสถาปัตยกรรม สาขาการออกแบบสิ่งทอ จาก มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา มาเป็นวิทยากรมาช่วยออกแบบ โดยให้ตัวแทนของกลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติทั้ง ๓ หมู่บ้าน มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการออกแบบและร่วมตัดสินใจในการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ โดยมีรายชื่อตัวแทนกลุ่มผู้เข้ากิจกรรมออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ จำนวน ๒๐ คน

(๖) ระยะที่ ๖ การสรุปองค์ความรู้จากงานวิจัย ลงพื้นที่จัดกิจกรรมการถ่ายทอดและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ฝ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมได้แก่ ๑.จัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมให้กับนิสิตวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ณ ศูนย์การเรียนรู้บ้านแม่แสม ตำบลตะเคียนปมอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน โดยกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ประกอบนิสิตวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน จำนวน ๑๒ คน ๒. จัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้จากงานวิจัยให้แก่ประชาชน โดยกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ๑๒ หมู่บ้านในตำบลตะเคียนปม ประชาชนในตำบลตะเคียนปม โรงเรียนในตำบลตะเคียนปม ผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลตะเคียนปม และสภาวัฒนธรรมอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน จำนวน ๓๐ คน ๓.จัดกิจกรรมสร้างเครือข่ายทำสัญญาข้อตกลงความร่วมมือ MOU กับเครือข่ายจำนวน ๗ เครือข่าย ได้แก่ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน สถาบันวิจัยทริภูญชัย องค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนปม โรงเรียนบ้านไม้ตะเคียน สภาวัฒนธรรมตำบลตะเคียนปม สภาวัฒนธรรมอำเภอทุ่งหัวช้าง เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง และวิสาหกิจชุมชนในตำบลตะเคียนปม

(๗) ระยะที่ ๗ การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือ คู่มือ วีดีโอ เพื่อเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน รวมทั้งการจัดทำหนังสือสรุปองค์ความรู้ และการเผยแพร่สู่สื่อสารมวลชน สื่อสารสนเทศ วารสาร มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และการจัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล เน้นการศึกษาวิเคราะห์ทั้งการวิจัยในเชิง ปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๑) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

เมื่อได้ข้อมูลจากแบบสอบถามเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จากนั้นจึงนำข้อมูลไปวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑.๑) ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืน พร้อมทั้งลงรหัส (Coding Form) โดยแยกเป็นประเด็นสำคัญแล้วให้คะแนนแต่ละข้อ

- ๑.๒) กำหนดเกณฑ์การพิจารณาค่าเฉลี่ย โดยแบ่งออกช่วง^๒ ดังนี้
 ค่าเฉลี่ย ๔.๕๐ – ๕.๐๐ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มากที่สุด
 ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ – ๔.๔๙ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มาก
 ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ – ๓.๔๙ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง

^๒ ธานีรินทร์ ศิลป์จารุ, การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : บิซิเนสเซอร์แอนดี้, ๒๕๕๒), หน้า ๗๕.

ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐ - ๒.๔๙ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อย

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๔๙ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อยที่สุด

๑.๓) เมื่อได้ทราบถึงเกณฑ์การให้คะแนนในแต่ละระดับ พร้อมทั้งความหมายของค่าเฉลี่ยในแต่ละประเด็นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๒) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive Analytic) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่าง ๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้ว ไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ในขั้นแรกผู้วิจัยได้ตรวจสอบความเพียงพอของข้อมูล ข้อมูลที่ได้สามารถตอบปัญหาของการวิจัยหรือไม่ หากผู้วิจัยพบว่าได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกัน ผู้วิจัยจะตรวจสอบข้อเท็จจริงของข้อมูลอีกครั้ง โดยการสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุปเป็นการนำแนวคิด ทฤษฎีงานวิจัยต่าง ๆ ทางวิชาการ มาสร้างเป็นบทสรุปพร้อมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยง เพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริงที่ปรากฏ

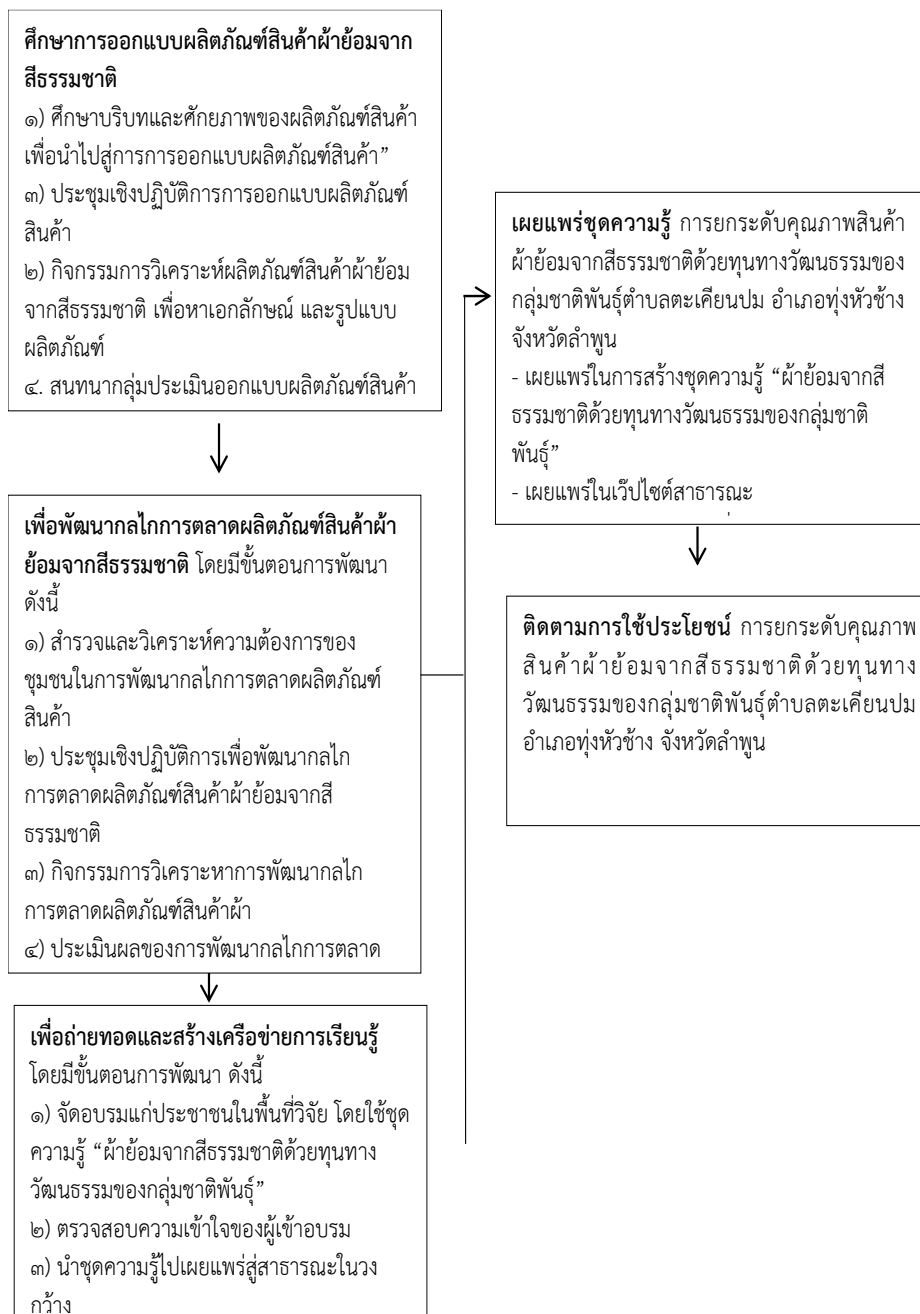
๓) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ มุ่งเน้นการวิเคราะห์จากแบบประเมินผล ใน ๒ ช่องทาง คือ การประเมินผลจากผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ และผู้เชี่ยวชาญด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ เพื่อประเมินความถูกต้องของเนื้อหา ประโยชน์ในการใช้ และประเมินผลจากความน่าสนใจของชุดความรู้ โดยใช้สถิติค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๓.๖ สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการนำเสนอข้อมูลในเชิงสถิติ ซึ่งประกอบด้วยสถิติเชิงพรรณนา เช่น ค่าร้อยละ และการวิเคราะห์ข้อมูลที่เชื่อมโยงกับสถิติการวิจัย การพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ในเชิงปฏิบัติการประกอบภาพถ่ายและการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับ

๓.๗ สรุปกระบวนการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปกระบวนการวิจัย พร้อมกับผลที่ได้ในแต่ละระยะของการวิจัย ตามรายละเอียดของแผนภาพที่ ๓.๑ ดังนี้

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

โครงการวิจัยเรื่อง “การยกระดับคุณภาพสินค้าผ้าฝ้ายอมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอร่องบัวขาว จังหวัดลำพูน” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) การออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าฝ้ายอมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอร่องบัวขาว จังหวัดลำพูน ๒) การพัฒนากลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าฝ้ายอมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอร่องบัวขาว จังหวัดลำพูน ๓) การถ่ายทอดและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ้าฝ้ายอมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอร่องบัวขาว จังหวัดลำพูน รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผวนวิธีของการวิจัย ๓ ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงาน การวิจัย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้การออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าฝ้ายอมสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรม การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยศึกษารายละเอียดของการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าฝ้ายอมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์และการพัฒนากลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าฝ้ายอมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ของประชาชนในตำบลตะเคียนปม อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ได้แก่ หมู่บ้านแม่แสม หมู่บ้านไม้สลี และหมู่บ้านห้วยไร่ และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการลงพื้นที่ในตำบลตะเคียนปม อำเภอร่องบัวขาว จังหวัดลำพูน โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจำนวน ๑๕ คน ได้แก่ ตัวแทนกลุ่มย้อมผ้าสี่ธรรมชาติ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนในการสนับสนุนและส่งเสริมผ้าฝ้ายอมสี่ธรรมชาติ สามารถสรุปผลการวิจัยในประเด็นต่อไปนี้

๔.๑ การออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าฝ้ายอมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอร่องบัวขาว จังหวัดลำพูน

๔.๒ การพัฒนากลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าฝ้ายอมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอร่องบัวขาว จังหวัดลำพูน

๔.๓ การถ่ายทอดและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ้าฝ้ายอมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอร่องบัวขาว จังหวัดลำพูน

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

การศึกษาข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทั่วไปของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม ๓ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านไม้สลิ บ้านแม่แสม และบ้านห้วยไร่ จำแนกตาม เพศ อายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพ และอาชีพ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ดังในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n= ๒๒๙)

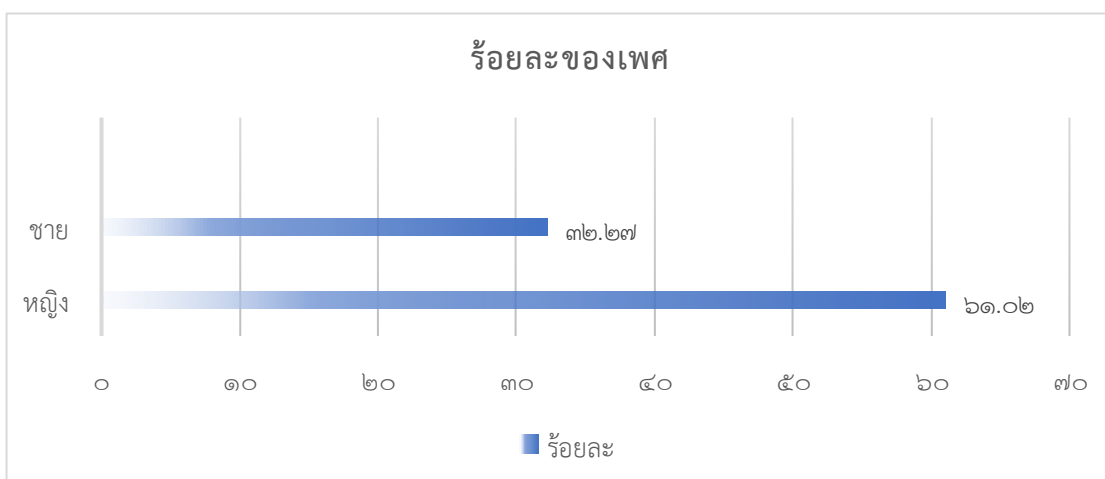
ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๗๐	๓๐.๕๗
หญิง	๑๕๙	๖๙.๔๓
รวม	๒๒๙	๑๐๐.๐๐
อายุ		
อายุ ๒๕ -๓๕ ปี	๖๓	๒๗.๕
อายุ ๓๖-๔๕ ปี	๕๖	๒๔.๕
อายุ ๔๖-๕๕ ปี	๖๕	๒๘.๔
อายุ ๕๖ ปีขึ้นไป	๔๕	๑๙.๖
รวม	๒๒๙	๑๐๐.๐
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่า ม. ๖	๙๙	๔๓.๒
ม. ๖	๖๕	๒๘.๔
ปริญญาตรี	๑๖	๗.๐
สูงกว่าปริญญาตรี	๔	๑.๗
ไม่ตอบ	๔๕	๑๙.๗
รวม	๒๒๙	๑๐๐.๐๐
สถานภาพ		
โสด	๗๔	๓๒.๓
สมรส	๑๒๑	๕๒.๘
หม้าย/หย่า/แยกกัน	๑๔	๖.๑
ไม่ตอบ	๒๐	๘.๗
รวม	๒๒๙	๑๐๐.๐

อาชีพ

เจ้าหน้าที่ของรัฐ	๑๒	๕.๒
พนักงานของเอกชน	๓	๑.๓
ธุรกิจส่วนตัว	๑๗	๗.๔
เกษตรกรกรรม	๑๕๘	๖๙.๐
อื่นๆ	๓๙	๑๗.๐
รวม	๒๒๙	๑๐๐.๐๐

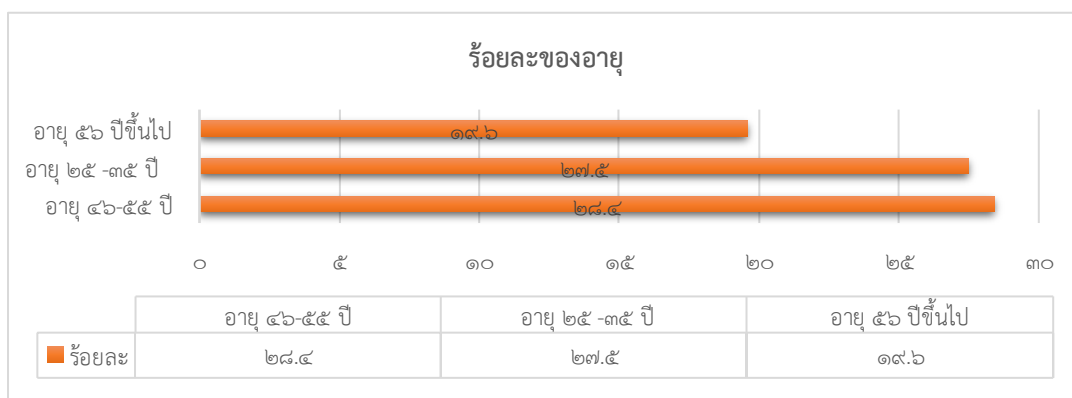
จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามเรื่อง “การยกระดับคุณภาพสินค้าผ้าฝ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปมอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน” จำแนกได้ดังนี้

๑. เพศ พบว่า ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม ๓ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านไม้สลิ บ้านแม่แสม และบ้านห้วยไร่ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๕๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๙.๔๓ เป็นเพศชาย จำนวน ๗๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๕๗ สรุปดังภาพดังต่อไปนี้

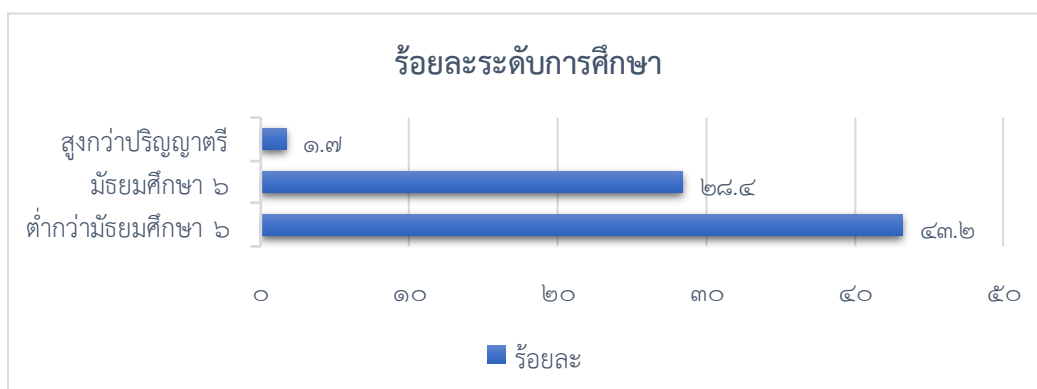
ภาพที่ ๔.๑ ร้อยละของเพศ

๒. อายุ พบว่า ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม ๓ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านไม้สลิ บ้านแม่แสม และบ้านห้วยไร่ ส่วนใหญ่มีอายุ ๔๖-๕๕ ปี จำนวน ๖๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๔ รองลงมา มีอายุ ๒๕-๓๕ ปี จำนวน ๖๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๕ และ อายุ ๕๖ ปีขึ้นไปมีจำนวนน้อยที่สุด จำนวน ๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๖ สรุปดังภาพดังต่อไปนี้

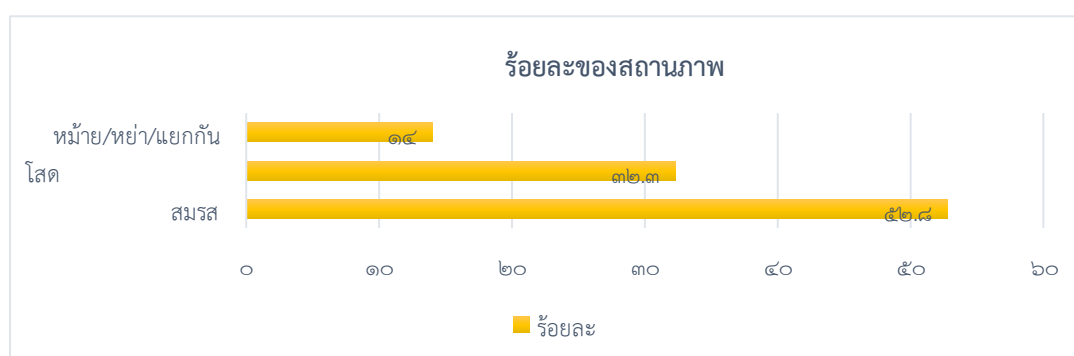
ภาพที่ ๔.๒ ร้อยละของอายุ

๓. ระดับการศึกษา พบว่าประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม ๓ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านไม้สลิ บ้านแม่แสม และบ้านห้วยไร่ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำกว่า ม. ๖ จำนวน ๙๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๒ รองลงมาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา ๖ จำนวน ๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๔ และระดับสูงกว่าปริญญาตรีมีจำนวนน้อยที่สุด จำนวน ๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๗ สรุปดังภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ ๔.๓ ร้อยละของการศึกษา

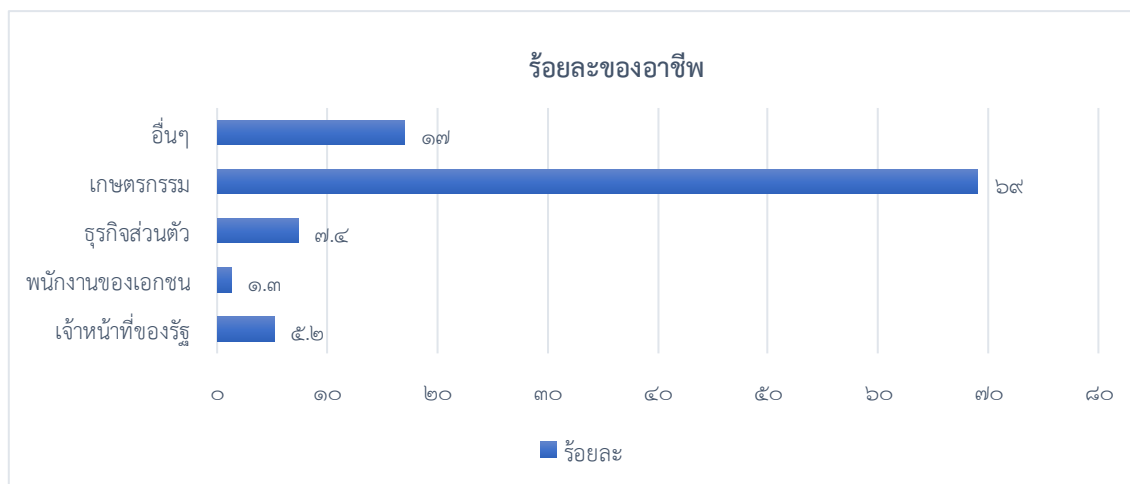
๔. สถานภาพ พบว่า ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม ๓ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านไม้สลิ บ้านแม่แสม และบ้านห้วยไร่ ส่วนใหญ่สถานภาพสมรส จำนวน ๑๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๘ รองลงมาได้แก่ สถานภาพโสด จำนวน ๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๓ และสถานภาพหม้าย/หย่า/แยกกัน มีจำนวนน้อยที่สุด จำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๑ สรุปดังภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ ๔.๔ ร้อยละของสถานภาพ

๕. อาชีพ พบว่าอาชีพของของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม ๓ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านไม้สลิ บ้านแม่แสม และบ้านห้วยไร่ ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม จำนวน ๑๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๙ รองลงมาคือ อาชีพอื่น ๆ (ลูกจ้าง, ข้าราชการบำนาญ, แม่บ้าน) ๓๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗ อาชีพเจ้าหน้าที่ของรัฐ จำนวน ๑๒ คน คิดเป็น ร้อยละ ๕.๒ และอาชีพพนักงานของเอกชน มีจำนวนน้อยที่สุด คือ ๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๓ สรุปดังภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ ๔.๔ ร้อยละของอาชีพ

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความต้องการที่มีต่อรูปแบบของผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็น โดยการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามประชาชนตำบลตะเคียนปม ได้แก่ หมู่บ้านแม่แสม หมู่บ้านไม้สลิ และหมู่บ้านห้วยไร่ จำนวน ๒๒๙ คน ในประเด็นหัวข้อ การออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์และการพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ของประชาชนในตำบลตะเคียนปม อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน โดยได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการความต้องการที่มีต่อรูปแบบของผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปมและความต้องการด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๔.๒.๑ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการความต้องการที่มีต่อรูปแบบของผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติ

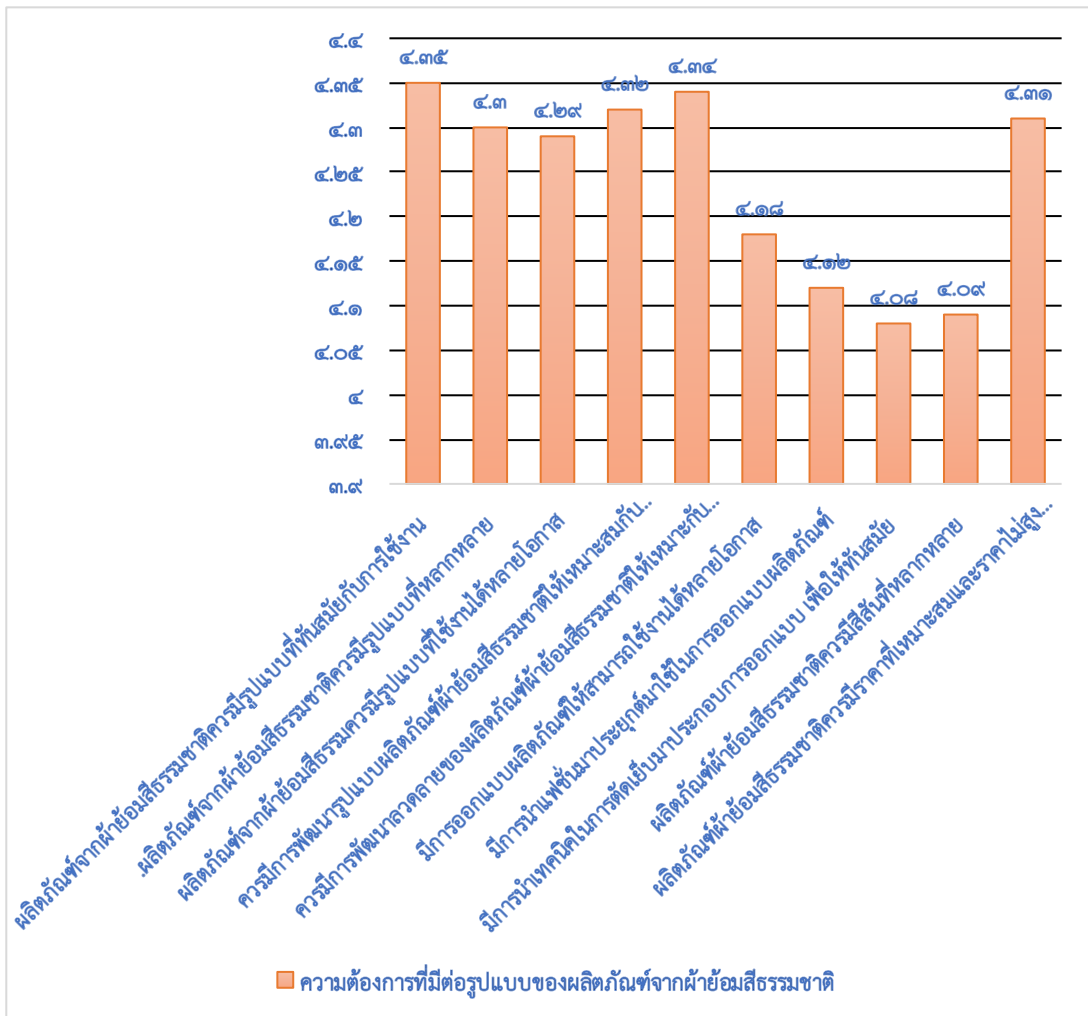
(n = ๒๒๙)

ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับเกี่ยวกับ ความต้องการที่มีต่อรูปแบบของผลิตภัณฑ์จาก ผ้าย้อมสีธรรมชาติ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. ผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติ ควรมี รูปแบบที่ทันสมัยกับการใช้งาน	๔.๓๕	๐.๘๔	มากที่สุด
๒. ผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติ ควรมี รูปแบบที่หลากหลาย	๔.๓๐	๐.๗๘	มากที่สุด
๓. ผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติควรมีรูปแบบที่ ใช้งานได้หลายโอกาส	๔.๒๙	๐.๘๓	มากที่สุด
๔. ควรมีการพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสี ธรรมชาติให้เหมาะสมกับกลุ่มคน	๔.๓๒	๐.๗๘	มากที่สุด
๕. ควรมีการพัฒนาตลาดของผลิตภัณฑ์ ผ้าย้อมสีธรรมชาติให้เหมาะสมกับความนิยม ของคนสมัยใหม่	๔.๓๔	๐.๗๖	มากที่สุด
๖. มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้สามารถใช้งานได้ หลายโอกาส	๔.๑๘	๐.๘๒	มาก
๗. มีการนำแฟชั่นมาประยุกต์มาใช้ในการ ออกแบบผลิตภัณฑ์	๔.๑๒	๐.๙๒	มาก
๘. มีการนำเทคนิคในการตัดเย็บมาประกอบการ ออกแบบ เพื่อให้ทันสมัย	๔.๐๘	๑.๐๗	มาก
๙. ผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติควรมีสีสันที่ หลากหลาย	๔.๐๙	๐.๙๔	มาก
๑๐. ผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติควรมีราคาที่ เหมาะสมและราคาไม่สูงเกินไป	๔.๓๑	๐.๘๒	มากที่สุด
ภาพรวม	๔.๒๔	๐.๖๖	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๒.๑ พบว่า ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม ๓ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านไม้สลิ บ้านแม่แสม และบ้านห้วยไร่ มีระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการ เกี่ยวกับการ

ความต้องการที่มีต่อรูปแบบของผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติ ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24, S.D. = 0.66$)

เมื่อพิจารณาในแต่รายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติ ควรมีรูปแบบที่ทันสมัยกับการใช้งาน ($\bar{X} = 4.35, S.D. = 0.84$) รองลงมา คือ ควรมีการพัฒนาตลาดของผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติให้เหมาะสมกับค่านิยมของคนสมัยใหม่ ($\bar{X} = 4.34, S.D. = 0.76$) และในระดับค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติควรมีสีสันที่หลากหลาย ($\bar{X} = 4.09, S.D. = 0.94$)

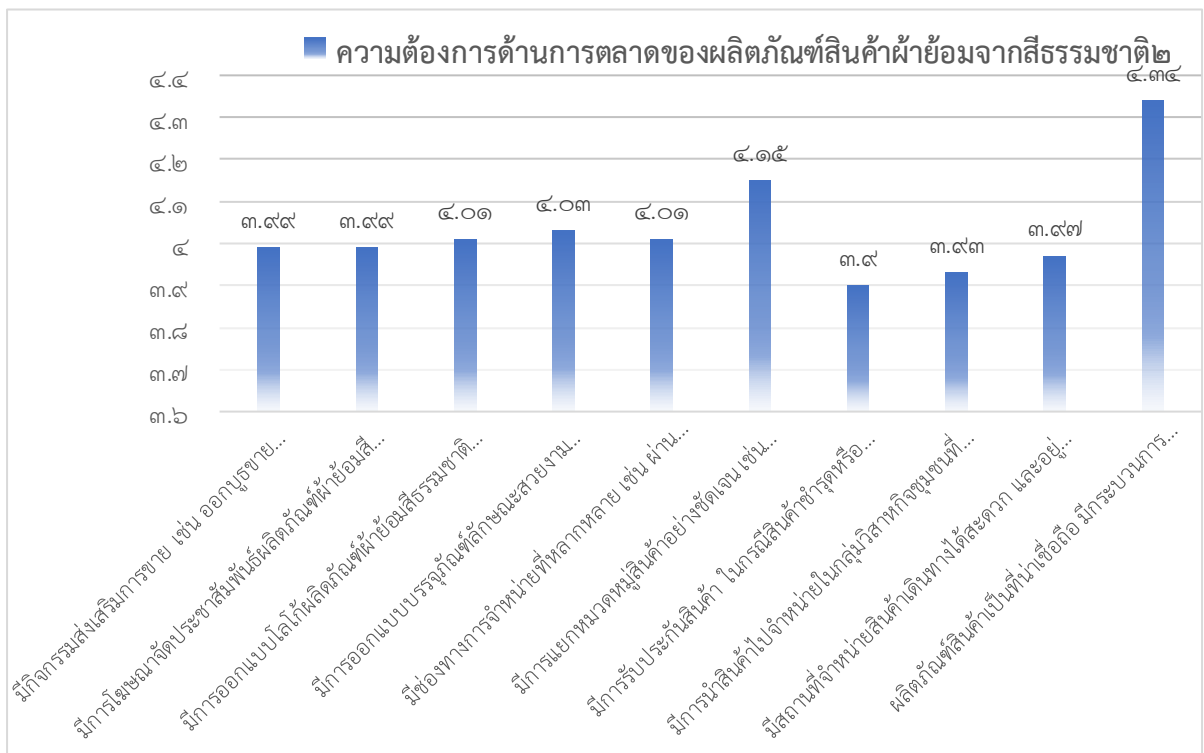
ภาพที่ ๔.๕ ความต้องการที่มีต่อรูปแบบของผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติ

ตารางที่ ๔.๒.๒ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและความหมายแสดงระดับความคิดเห็นของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม ๓ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านไม้สลิ บ้านแม่แสม และบ้านห้วยไร่ เกี่ยวกับการ ความต้องการด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติ

ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับเกี่ยวกับ ความต้องการด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์สินค้า ผ้าอ้อมจากสีธรรมชาติ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑. มีกิจกรรมส่งเสริมการขาย เช่น ออกบูชขายสินค้าใน ตลาดคนเดิน หรืองานมหกรรมสินค้าภูมิปัญญา ท้องถิ่น	๓.๙๙	๑.๒๓	มาก
๒. มีการโฆษณาจัดประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ผ้าอ้อมสี ธรรมชาติ โดยออกแบบให้ทันสมัย ให้ผู้คนเข้าถึง เช่น การใช้สื่อออนไลน์ แพนเพจ เฟสบุ๊ก หรือ ติ๊กต็อก	๓.๙๙	๑.๒๑	มาก
๓. มีการออกแบบโลโก้ผลิตภัณฑ์ผ้าอ้อมสีธรรมชาติเป็น ของตัวเอง เพื่อให้ดึงดูด	๔.๐๑	๑.๑๘	มาก
๔. มีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ลักษณะสวยงามสามารถ มอบเป็นของขวัญได้	๔.๐๓	๑.๑๓	มาก
๕. มีช่องทางการจำหน่ายที่หลากหลาย เช่น ผ่านกลุ่ม วิสาหกิจชุมชน การสั่งซื้อทางออนไลน์	๔.๐๑	๑.๑๗	มาก
๖. มีการแยกหมวดหมู่สินค้าอย่างชัดเจน เช่น ผลิตภัณฑ์ที่เป็นการสวมใส่ เครื่องนอน เครื่องแต่ง กาย หรือของที่ระลึก	๔.๑๕	๑.๐๒	มาก
๗. มีการรับประกันสินค้า ในกรณีสินค้าชำรุดหรือ ชัก แล้วสืตค เป็นต้น	๓.๙๐	๑.๒๒	มาก
๘. มีการนำสินค้าไปจำหน่ายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ ใกล้เคียง	๓.๙๓	๑.๑๑	มาก
๙. มีสถานที่จำหน่ายสินค้าเดินทางได้สะดวก และอยู่ ใกล้แหล่งท่องเที่ยว	๓.๙๗	๑.๑๑	มาก
๑๐. มีผลิตภัณฑ์สินค้าเป็นที่ น่าเชื่อถือ และมี กระบวนการผลิตที่ได้คุณภาพ	๔.๓๔	๐.๘๕	มากที่สุด
ภาพรวม	๔.๐๓	๐.๙๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๒.๒ พบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ตำบล ตะเคียนปม ๓ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านไม้สลิ บ้านแม่แสม และบ้านห้วยไร่ เกี่ยวกับความต้องการ ด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๓$, S.D. = ๐.๙๖)

เมื่อพิจารณาในแต่รายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ . ผลิตภัณฑ์สินค้าเป็นที่น่าเชื่อถือ มีกระบวนการผลิตที่ได้คุณภาพ ($\bar{X} = ๔.๓๔$, S.D. = ๐.๘๕) รองลงมา คือ มีการแยกหมวดหมู่สินค้าอย่างชัดเจน เช่น ผลิตภัณฑ์ที่เป็นการสวมใส่ เครื่องนอน เครื่องแต่งกาย หรือของที่ระลึก ($\bar{X} = ๔.๑๕$, S.D. = ๑.๐๒) และในระดับค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ มีการรับประกันสินค้า ในกรณีสินค้าชำรุดหรือ ซักแล้วสีตก เป็นต้น โดยเน้นความเหมาะสมกับงานที่จัด ($\bar{X} = ๓.๙๐$, S.D. = ๑.๒๒)

ภาพที่ ๔.๖ ความต้องการการตลาดของผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติ

๔.๓ การออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

จากการสังเคราะห์ข้อมูลจากการลงพื้นที่ปฏิบัติการในตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน คณะวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย

รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นมาของการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ขั้นตอนในการย้อมจากสีธรรมชาติ กระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอด รูปแบบของการผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ ปัญหา และอุปสรรคของผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติ

ผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น ซึ่งผ้าย้อมสีธรรมชาติจะบ่งบอกสถานภาพทางสังคม แสดงให้เห็นคุณค่าทางจริยธรรมและการควบคุมความประพฤติกรรมของผู้สวมใส่ควบคู่กับความสวยงามของลวดลาย แม้ปัจจุบันวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจะเปลี่ยนไปจากเดิมเป็นอย่างมาก อีกทั้งมีการผสมผสานระหว่างวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงกับสังคมภายนอก แต่การรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์การใส่ผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ตำบลตะเคียนปมยังมีให้เห็นในการประกอบพิธีกรรมของหมู่บ้าน และที่สำคัญในปัจจุบันมีการส่งเสริมจากส่วนงานของภาครัฐและเอกชนในการมาพัฒนาและต่อยอดผ้าย้อมสีธรรมชาติให้ได้รับความนิยม เช่น การส่งเสริมให้พัฒนาผ้าทอสีธรรมชาติเป็นอาชีพเพื่อสร้างรายได้ และการส่งเสริมให้เกิดการสืบทอดความรู้ให้อยู่กับชุมชน โดยเฉพาะผ้าทอสีธรรมชาติยิ่งควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ให้กับอนุชนรุ่นหลัง สำหรับจุดเด่นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะพื้นที่ คือ เป็นผ้าทอสีธรรมชาติ ลวดลายเป็นเอกลักษณ์ เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ลวดลายเป็นเอกลักษณ์ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ โดยใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น สีที่ได้จะเป็นสีจากการย้อมสีฝ้ายแบบธรรมชาติ โดยใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นที่เป็นพืชป่าและพืชสมุนไพร มีลวดลายผ้าทอที่เป็นเอกลักษณ์ มีความสวยงามตามแบบเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ตามภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งคณะที่มิวิจัยได้ลงพื้นที่ เมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖ ได้ดำเนินการจัดประชุมร่วมกับตัวแทนกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้างจังหวัดลำพูน โดยมีตัวแทนกลุ่มผ้าทอสีธรรมชาติ หมู่บ้านละ ๔ คน มาประชุมและแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติ และได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการออกแบบ การผลิต กระบวนการถ่ายทอด และปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าทอสีธรรมชาติ ซึ่งมีพอสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ข้อมูลดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๓.๑ ความรู้เกี่ยวกับการผ้าย้อมสีธรรมชาติ

จากการสัมภาษณ์กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในตำบลตะเคียนปม พบว่า ในอดีตที่ผ่านมา ชาวกะเหรี่ยงจะปลูกฝ้ายในครัวเรือนเอง และนำฝ้ายมาปั่นเป็นเส้นด้าย ย้อมด้วยสีธรรมชาติ สร้างลวดลายด้วยการทอ ปักด้วยเส้นไหมและลูกเต๋อย ผู้หญิงชาวกะเหรี่ยงจะถ่ายทอดภูมิปัญญาการผลิตผ้าทอแก่ลูกหลานที่เป็นผู้หญิงตั้งแต่อายุ ๑๒-๑๕ ปี โดยเริ่มจากแบบง่าย ๆ ฝึกฝนจนมีความชำนาญ

จนสามารถออกแบบลวดลายได้ด้วยตนเอง^๑ การออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติจะเน้นออกแบบเป็นสิ่งของเครื่องใช้ เช่น เสื้อผ้า กระโปรง ผ้าห่มและ ถุงย่าม เป็นต้น ซึ่งสิ่งของที่ผลิตจากผ้าย้อมสีธรรมชาติจะมานำมาใช้สอยในชีวิตประจำวันเท่านั้น ไม่ได้นำมาจำหน่าย^๒ สอดคล้องกับผ้าจันศรี คำธิยะได้กล่าวว่า ^๓ การผลิตผ้าย้อมสีธรรมชาติที่ผ่านมา ส่วนใหญ่จะมีประกอบกันผ่านแล้วเป็น ๓๐ ปี โดยได้รับการดำเนินการตามแบบอย่างของบรรพชน^๔ โดยเฉพาะผู้หญิงเกือบทุกคนในหมู่บ้านจะได้รับการปลูกฝังและถ่ายทอดจากคนในครอบครัว ดังนั้นผู้หญิงใน แต่ละบ้านจะเป็นแรงงานที่ใช้ในการผลิต^๕ สำหรับการผลิตจะใช้สีจากเปลือกต้นไม้ในหมู่บ้าน การย้อมสีธรรมชาติก็จะใช้เปลือกไม้ ใบ ผลและราก^๖ ซึ่งสีก็จะมีความแตกต่างกัน เปลือกไม้ เรียกว่า **ซาโกแระ** จะได้เป็นสีแดงแกมน้ำตาล ใบฮ่อม, **เซอ, หย่า, เหล่า** ให้สีน้ำเงินกรมท่า ผลสมอ ให้สีน้ำตาล และผลมะขามป้อมให้สีเทา เป็นต้น^๗ นอกจากนั้น สีฮ่อมนั้นได้จากการสกัดส่วนของลำต้นและใบของต้นฮ่อม แต่ส่วนสีที่ให้สีมากกว่าคือส่วนของใบฮ่อม ผ่านขบวนการแช่น้ำและหมัก มีกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ตามภาพดังนี้

ภาพที่ ๔.๗ ขั้นตอนย้อมสีจากวัตถุดิบธรรมชาติ

^๑ สัมภาษณ์ คุณศิตานัน ทะละนะ, กลุ่มย้อมสีธรรมชาติ บ้านห้วยไร่ , ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๖

^๒ สัมภาษณ์ ป้าจันทร์ศรี คำธิยะ , กลุ่มย้อมสีธรรมชาติ บ้านแม่แสม , ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๖

^๓ สัมภาษณ์ นางนงคราญ ไทยไม่, กลุ่มย้อมสีธรรมชาติ บ้านห้วยไร่ , ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๖

^๔ สัมภาษณ์ นางสลักจิตร คำใส, กลุ่มย้อมสีธรรมชาติ บ้านไม้สลี, ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๖

^๕ สัมภาษณ์ นางอัสนี ใหม่แก้ว, กลุ่มย้อมสีธรรมชาติ บ้านไม้สลี , ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๖

^๖ สัมภาษณ์ นางสาวจิณณพัฑ ชนาปิติ ,บ้านไม้สลี, ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๖

^๗ สัมภาษณ์ ครูวิโรจน์ คำธิยะ ,กลุ่มย้อมสีธรรมชาติ บ้านไม้สลี ,๑๖ มีนาคม ๒๕๖๖

จากภาพดังกล่าวสามารถอธิบายสรุปเป็นขั้นตอนการการย้อมสีธรรมชาติได้ดังนี้

๑. การทำสีย้อมผ้าจากต้นฮ้อม ขึ้นตอนรายละเอียดตลอดจนเทคนิคต้องทำด้วยความชำนาญ โดยจะนำลำต้นและใบของต้นฮ้อม ซึ่งต้องปลูกเป็นจำนวนมากในสวนหรือเรือนเพาะต้นฮ้อม
๒. เมื่อได้ลำต้นและใบของต้นฮ้อมมาแล้ว ต้องนำไปล้างให้สะอาด ก่อนจะเอาลงไปในถังน้ำขนาดใหญ่ที่ได้เตรียมไว้
๓. นำมาต้นฮ้อมแช่น้ำไว้ในถังน้ำขนาดใหญ่ ประมาณ ๒ - ๓ วัน กระทั่งต้นและใบฮ้อมเน่าจนได้น้ำที่มีสีกรมท่าเข้ม แล้วจึงนำน้ำนี้มาผสมกับปูนขาว
๔. นำปูนขาวผสมกับน้ำที่แช่ได้แล้วตีให้เกิดฟองเติมปูนขาวจนกว่าฟองที่ได้จะเป็นสีน้ำเงิน
๕. ทิ้งให้น้ำที่ได้ตกตะกอนหรืออาจจะใช้ผ้าขาวบางกรองเอาตะกอนที่ได้เก็บไว้เป็นหัวคราม นำไปใช้ตลอดทั้งปี

ภาพที่ ๔.๘ คณะที่มวิจัยลงพื้นที่ดูการปลูกต้นฮ้อมและดูกระบวนการย้อมสีธรรมชาติ

สรุปได้ว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในอดีตที่ผ่านมา เป็นการออกแบบเพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องแต่งกายและเครื่องนุ่งห่ม โดยวิธีการออกแบบจะที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ อีกทั้งมีลวดลายเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น โดยสีที่นำย้อมผ้านั้นจะนำมาจากเปลือกไม้ ใบ ผล และรากของต้นไม้เป็นส่วนใหญ่ สำหรับรูปแบบของผ้าย้อมสีธรรมชาติจะมีการออกแบบที่เรียบง่าย สะดวกสบายแก่การสวมใส่ การผลิตผ้าย้อมสีธรรมชาติจะทำกันในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ สำหรับลวดลายที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นซึ่งถือว่าเป็นผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เก่าแก่

ภาพที่ ๔.๙ คณะวิจัยลงพื้นที่ดูผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ปาเกอยบ้านไม้สลี

๔.๓.๒ การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติ

การออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นการดำเนินการเพื่อสร้างสรรค์โดยเน้นที่การสร้างสรรค์ ไม่ลอกเลียนแบบหรือความคิดเดิมที่มีมาก่อน แต่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ^๘ ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเน้นการออกแบบเพื่อตอบสนองกับความต้องการของผู้ใช้ ได้แก่ ใฝานุ่งผู้หญิง ผู้นั่งผู้ชาย และทำเป็นผ้าห่ม ฤกษ์ยาม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการใช้สอยหรือความต้องการอื่น ๆ ที่ผู้ใช้ “การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นไปตามประโยชน์ใช้สอยของคนในพื้นที่ ไม่ได้มีการมุ่งเน้นเพื่อความสวยงาม รูปทรงของผลิตภัณฑ์เป็นแบบเรียบง่ายไม่มีความซับซ้อนและน่าสนใจ^๙”

การออกแบบของใช้ในครัวเรือน กลุ่มชาติพันธุ์ปาเกอยจะเน้นลักษณะของการออกแบบมีความหมายใน ๒ ลักษณะ คือ การออกแบบเพื่อสร้างความเป็นมนุษย์คือทางจิตใจ ได้แก่ ความสวยงาม ความเป็นอัตลักษณ์ และเน้นการผ้าที่ย้อมสีธรรมชาติ และการออกแบบเพื่อตอบสนองความต้องการในการดำรงชีวิต^{๑๐} เช่นการทำฤกษ์ยาม ทำผ้าห่ม หรือ ใฝานุ่งที่นอน ทั้งนี้ การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษที่สืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยมีการศึกษากระบวนการทอผ้า รูปแบบเดิมที่ใช้ทอคือ กี่เอว

๑) การทำเส้นฝ้ายที่นำมาทอเป็นผ้าที่เกิดจากฝ้ายที่ปลูกกันเองตามบ้านเรือน มีกระบวนการสร้างเส้นฝ้ายตามรูปแบบของกลุ่มชาติพันธุ์ และนำเส้นฝ้ายมาย้อมเพื่อสร้างสีให้กับเส้นฝ้าย ซึ่งจะได้เส้นฝ้ายที่เป็นสีธรรมชาติตามที่ต้องการ เช่น สีเหลือง สีน้ำเงิน สีดำ แต่ในปัจจุบันมีการนำเส้นฝ้ายสำเร็จรูปมาใช้บ้าง^{๑๑}

^๘ สัมภาษณ์ นางสาวศิตานัน ทะละนะ, กลุ่มย้อมสีธรรมชาติบ้านห้วยไร่, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

^๙ สัมภาษณ์ นางสลักจิตร์ คำใส, กลุ่มย้อมสีธรรมชาติบ้านไม้สลี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

^{๑๐} สัมภาษณ์ นางอสนี ไหมแก้ว, กลุ่มย้อมสีธรรมชาติบ้านไม้สลี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

^{๑๑} สัมภาษณ์ นางบุญยาพร ศิริสมบูรณ์ผล, กลุ่มย้อมสีธรรมชาติบ้านแม่แสม, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

^{๑๒} สัมภาษณ์ นางนงคราญ ไทยใหม่, กลุ่มย้อมสีธรรมชาติบ้านห้วยไร่, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

๒) ด้านการทอผ้าฝืน เป็นการทอตามรูปแบบที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยมากจะเป็นการทอด้วยกี่เอว มีการนำเส้นฝ้ายที่ได้จากการปลูกและสร้างเส้นฝ้าย การย้อมสีจากธรรมชาติมาทอ ซึ่งในปัจจุบันมีการประยุกต์เอาเส้นฝ้ายที่ผลิตจากโรงงานมาทอเป็นผ้าก็มีปรากฏ แต่ในพื้นที่ก็ยังมีการอนุรักษ์ความเป็นดั้งเดิมของผ้าทอกะเหรี่ยงไว้ คือการทอจากเส้นฝ้ายธรรมชาติ^{๑๓}

๓) การสร้างผลิตภัณฑ์ การตัดเย็บชิ้นรูปผ้าเพื่อการใช้สอยของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในตำบลตะเคียนปม เป็นการนำผ้าที่ทอได้มาตัดเย็บเพื่อการใช้งาน เช่น ถุง (ถุงย่าม) เสื้อ ผ้าห่ม เป็นต้น และการสร้างผลิตภัณฑ์ที่เป็นลักษณะเฉพาะของผ้าทอเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยการสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีทั้งรูปแบบผ้าทอ และการปกสวดลายจากลูกเต๋อย แต่ละลวดลายมีลักษณะที่เฉพาะ เช่น ลายชั้นเงิน ลายคู่ เป็นต้น^{๑๔}

๔) ด้านลวดลาย การสร้างลวดลายในเนื้อผ้ายังไม่มีปรากฏแน่ชัดเนื่องจากการทอผ้าด้วยกี่เอวเป็นการทอผ้าที่มีข้อจำกัด การจะทำลวดลายบนเนื้อผ้าเป็นสิ่งที่ทำได้ค่อนข้างยาก โดยมากจะเป็นการทอแบบเรียบง่าย แต่สำหรับการสร้างลวดลายบนเนื้อผ้าจะเป็นการปักโดยนำเอาเมล็ดลูกเต๋อยที่หาได้ในพื้นที่มาประยุกต์ใช้สำหรับการตกแต่งและการลวดลาย เช่น ลายชั้นเงิน ลายคู่ เป็นต้น^{๑๕}

ภาพที่ ๔.๙ กิจกรรมประชุมกับกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

สรุปได้ว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงตำบลตะเคียนปมนั้น อาศัยรูปแบบเดิมจากบรรพบุรุษที่มีความเรียบง่ายไม่ซับซ้อน เน้นประโยชน์ใช้สอยมากกว่าความสวยงามแบบสมัยใหม่ นอกจากนั้นผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติก็จะมี การนำเอาลูกเต๋อยมาประดับเป็นลวดลายต่างๆ ที่แฝงไปด้วยความเชื่อของชุมชนของตนเอง ส่วนประเด็นที่ทางกลุ่มชาติพันธุ์ได้สะท้อนถึงปัญหาเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์คือรูปแบบที่ดั้งเดิมไม่ได้รับความนิยมของตลาด การออกแบบยังใช้ลวดลายและสีธรรมชาติดั้งเดิม ไม่ได้มีการพัฒนาลวดลายใหม่ที่เป็นที่สนใจ การผลิตอยู่ในครัวเรือนไม่ได้จัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

^{๑๓} สัมภาษณ์ นางจันตรี คำธิยะ, กลุ่มย้อมสีธรรมชาติที่บ้านแม่แสม, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

^{๑๔} สัมภาษณ์ นางสาวสุทธิชัย อวงศ์, กลุ่มย้อมสีธรรมชาติที่บ้านห้วยไร่, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

^{๑๕} สัมภาษณ์ นางนงคราญ ไทยใหม่, กลุ่มย้อมสีธรรมชาติที่บ้านห้วยไร่, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

๔.๓.๓ ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติ

การยกระดับของผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในตำบลตะเคียนปม ในแต่ละหมู่บ้านพยายามจะขอความร่วมมือกับคนในพื้นที่ และคนนอกพื้นที่ เพื่อต้องการต่อยอดและพัฒนาผ้าทอย้อมสีธรรมชาติให้เป็นที่ต้องการของตลาด เพื่อสร้างรายได้และอาชีพให้กับคนในหมู่บ้าน บ้านแม่แสม โดยมีบ้านจันศรีตัวแทนได้กล่าวถึงประเด็นในการยกระดับผ้าย้อมสีธรรมชาติว่า เมื่อก่อนไม่มีใครรู้จักและนิยมผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง บ้านจันศรีและครอบครัวต้องเดินออกจากหมู่บ้าน เพื่อไปขายของในตัวเมือง ไม่ว่าจะเป็น พืชผัก ผลไม้ และของป่า และได้นำผ้าย้อมสีธรรมชาตินำไปขายในตัวเมืองลำพูนด้วย ซึ่งบ้านจันศรีและครอบครัวได้ทำอยู่อย่างนี้เป็นเวลากว่า ๓๐ ปี และได้รับการสนับสนุนหน่วยงานเอกชนของอาจารย์ชัชวาล ที่อยู่เชียงใหม่ติดต่อหาตลาดและพาไปดูงาน ณ สถานที่ต่างๆ ทำให้ได้นำรูปแบบของสินค้าผ้าจากแหล่งๆ เลยมารประยุกต์ใช้กับผ้าย้อมสีธรรมชาติ จนได้รับความนิยมจากคนไทยและชาวต่างชาติในระดับหนึ่ง^{๑๖} สำหรับบ้านห้วยไร่ โดยมีนางนงคราญ ไทยใหม่ ได้กล่าวถึงหน่วยงานที่มาสสนับสนุนเกี่ยวกับการยกระดับผ้าย้อมสีธรรมชาติในชุมชนว่า บ้านห้วยไร่ปัจจุบันมีกลุ่มย้อมสีธรรมชาติมีสมาชิกประมาณ ๒๐ กว่าคน ที่ผ่านมามีได้รับการอบรมจากพัฒนาชุมชนอำเภอ (พช.) เกี่ยวกับการออกแบบบรรจุภัณฑ์ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า และมีเยาวชนในหมู่บ้านที่ใช้สื่อออนไลน์ไปช่วยไป การขายผ่านระบบออนไลน์ แต่ก็ขายได้บ้าง ไม่ได้บ้าง ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ขายเน้นการขายรูปแบบดั้งเดิม ไม่ว่าจะเป็นถุงย่าม เสื้อ หรือผ้าคลุม ไม่ได้มาออกแบบใหม่ ดังนั้นเพื่ออยากให้ชาวบ้านในกลุ่มย้อมผ้าสีธรรมชาติมีรายได้เพิ่มขึ้น ต้องการให้มีการออกแบบรูปแบบใหม่ ให้สอดคล้องกับความต้องการของคนรุ่นใหม่ แต่ยังคงรักษาไว้เอกลักษณ์ของผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง^{๑๗} และหมู่บ้านไม้สลี โดยมีนางอัสนี ใหม่แก้ว ได้กล่าวถึงการสนับสนุนจากหน่วยงานข้างนอกว่า เนื่องจากบ้านไม้สลีได้หันมาสนใจเกี่ยวกับผ้าย้อมสีธรรมชาติซึ่งเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษได้ประมาณ ๒ - ๓ ปีที่ผ่านมาโดยการสนับสนุนจากสถาบันวิจัยหรือศูนย์ ได้นำไปอบรมและเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่หมู่บ้านไม้สลีของเรา ปัจจุบันนี้มีสมาชิกของกลุ่มผ้าย้อมสีธรรมชาติกว่า ๑๕ คนแล้ว เนื่องจากกลุ่มของเรายังใหม่อยู่ และกลุ่มของเราเน้นรูปแบบเดิม ยังไม่ได้มาคุยกันเกี่ยวกับการจะต่อยอดหรือพัฒนาผ้าย้อมสีธรรมชาติ ออกแบบผลิตภัณฑ์แบบไหน เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น ซึ่งทางกลุ่มก็มีความต้องการสร้างรายได้เพิ่ม แต่ยังไม่ชัดซึ่งวิทยากรที่จะมาให้ความรู้เกี่ยวกับด้านนี้โดยตรง^{๑๘}

^{๑๖} สัมภาษณ์ นางจันศรี คำธิยะ, กลุ่มย้อมสีธรรมชาติที่บ้านแม่แสม, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

^{๑๗} สัมภาษณ์ นางนงคราญ ไทยใหม่, กลุ่มย้อมสีธรรมชาติที่บ้านห้วยไร่, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

^{๑๘} สัมภาษณ์ นางอัสนี ใหม่แก้ว, กลุ่มย้อมสีธรรมชาติที่บ้านไม้สลี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

สรุปได้ว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงของตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน จากเดิมที่การทอตามภูมิปัญญาที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษมานั้น สำหรับการพัฒนาในปัจจุบัน ได้มีหน่วยงานทางภาครัฐและเอกชน ได้นำมาอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ เพื่อสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ แต่ยังมีข้อจำกัดด้านความต้องการของลูกค้าจะอยู่เฉพาะบางกลุ่ม และผลิตภัณฑ์สินค้าที่ยังต้องเป็นรูปแบบดั้งเดิมและย้อมสีธรรมชาติ ยังไม่ได้เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย

ภาพที่ ๔.๑๐ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

๔.๓.๔ กระบวนการถ่ายทอดผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ

กระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เป็นการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และจะถ่ายทอดกันในครัวเรือน จากยาย แม่ สู่ลูก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง เนื่องจากการทอผ้าเป็นสิ่งที่ไม่ค่อยสร้างความสนใจลูกผู้ชายการถ่ายทอดจึงมีในวงแคบและมีจำนวนน้อย^{๑๙} ป้าจันศรี คำธิยะ ได้กล่าวว่า ผู้หญิงที่จะรับการถ่ายทอดจากแม่ ต้องมีความสนใจและมีใจรักในการทอผ้า เมื่อก่อนเสื้อฝ้านุ่งห่ม ไม่ได้เยอะเหมือนในปัจจุบัน ดั้งนั้นเครื่องนุ่งห่มและเครื่องใช้สอยที่ใช้ในครัวเรือน ไม่ว่าจะเป็นฝ้านุ่งห่ม กุญยาม กระโปรง ผู้หญิงในครัวเรือนนั้นเป็นผู้ทอผ้าให้^{๒๐}แต่ในปัจจุบันความสนใจของเยาวชนลดน้อยลง เกี่ยวกับการทอผ้า เพราะเยาวชนจะไปศึกษาความรู้ที่ใหม่ ดังนั้นในหมู่บ้านของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ผู้ที่มีความสามารถในการทอผ้าก็มักเป็นผู้สูงวัย ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากรุ่นก่อน^{๒๑} ปัญหาที่เกิดจากเยาวชนในหมู่บ้านมีความสนใจเกี่ยวกับทอผ้าแบบนี้ได้จำนวนน้อย ทำให้บางหมู่บ้านขาดบุคลากรที่มีความชำนาญหรือมีฝีมือ มีทักษะด้านการทอผ้าส่งผลต่อการสืบสานและการถ่ายทอดภูมิปัญญาเกี่ยวกับการผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ ในปัจจุบันหมู่บ้าน

^{๑๙} สัมภาษณ์ นางนงคราญ ไทยใหม่ ,กลุ่มย้อมสีธรรมชาติที่บ้านห้วยไร่, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

^{๒๐} สัมภาษณ์ นางจันศรี คำธิยะ, กลุ่มย้อมสีธรรมชาติที่บ้านแม่แสม, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

^{๒๑} สัมภาษณ์ นางอสนี ใหม่แก้ว, กลุ่มย้อมสีธรรมชาติที่บ้านไม้สลิ, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

ตระหนักถึงความสำคัญการภูมิปัญญาผ้าย้อมสีธรรมชาติ จึงมีความพยายามส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่ เรียนรู้ในการทอผ้าเพื่อเป็นอาชีพหรือทักษะติดตัวของตัวเอง

สรุปได้ว่า ด้านกระบวนการถ่ายทอดผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น อดีตมีการถ่ายทอดในครัวเรือนเท่านั้น เพื่อประโยชน์ในการผลิตผ้าเพื่อใช้ในครัวเรือนให้กับสมาชิกในครอบครัว แต่ในปัจจุบัน เพื่อเป็นส่งเสริมสนับสนุนในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติสู่เยาวชนรุ่นใหม่ ทางโรงเรียนมัธยมศึกษาตะเคียนปม ได้มีการจัดทำหลักสูตรการย้อมสีธรรมชาติให้แก่นักเรียน และบางหมู่บ้านในตำบลตะเคียนปม มีนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างชาตินมา เรียนรู้วิธีการย้อมสีธรรมชาติและการทอผ้าจากผ้าย้อมสีธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่ได้รับความสนใจและควรแก่การรักษาและอนุรักษ์ให้อนุชนรุ่นหลังสืบต่อไป

ภาพที่ ๔.๑๑ การถ่ายทอดการทอผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ตำบลตะเคียนปม

๔.๓.๕. ปัญหา และอุปสรรคการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม

๑) ด้านการผลิต เนื่องจากการผลิตของกลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงยังเป็นการผลิตในครัวเรือนหรือมีขนาดเล็ก สมาชิกกลุ่มย้อมสีธรรมชาติยังไม่มียงบประมาณ และแหล่งตลาดที่สามารถผลิตในระดับเกษตรอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ได้^{๒๒} และผลิตภัณฑ์สินค้าย้อมสีธรรมชาติ มีผู้สนใจน้อย^{๒๓} และไม่ได้รับความนิยมนิยมจากเยาวชนรุ่นใหม่ที่จะเข้ามาสานต่อภูมิปัญญาการย้อมสีธรรมชาติเท่าที่ควร เพราะมองว่าเป็นสิ่งที่ล้าสมัย ไม่สามารถจะสร้างรายได้มากกว่าอาชีพอื่นๆ ทำให้คนรุ่นใหม่มองว่าไม่คุ้มค่ากับการลงทุน จึงทำให้คนรุ่นใหม่เข้าไปสู่ระบบโรงงานอุตสาหกรรมจนกลายเป็นค่านิยมในพื้นที่^{๒๔} ซึ่งสอดคล้องกับการสอบถามข้อมูลปริมาณ ปัญหาที่เกี่ยวกับการผลิตที่

^{๒๒} สัมภาษณ์ นางอสนี ใหม่แก้ว, กลุ่มย้อมสีธรรมชาติบ้านไม้สลี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

^{๒๓} สัมภาษณ์ นางสลักจิตร์ คำใส, กลุ่มย้อมสีธรรมชาติบ้านไม้สลี, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

^{๒๔} สัมภาษณ์ นางสาวกนกรัตน์ เสาร์เอ, กลุ่มย้อมสีธรรมชาติบ้านแม่แสม, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในตำบลตะเคียนปมได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบของผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมจากสีธรรมชาติ คือ

๑.๑) ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่า ผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมสีธรรมชาติ ควรผลิตจากผ้าย้อมสีธรรมชาติควรมีรูปแบบที่ทันสมัยกับการใช้งาน และควรมีการพัฒนาตลาดของผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติให้เหมาะสมกับความนิยมของคนสมัยใหม่

๑.๒) ด้านราคา (Price) ผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติควรมีราคาที่เหมาะสมและราคาไม่สูงเกินไป

๑.๓) ด้านการจัดจำหน่าย (Place) ควรมีการโฆษณาจัดประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติ โดยออกแบบให้ทันสมัย ให้ผู้คนเข้าถึง เช่น การใช้สื่อออนไลน์ แพนเพจ เฟสบุ๊ก หรือ ดิจิตัล และ มีกิจกรรมส่งเสริมการขาย เช่น ออกบูชขายสินค้าในตลาดคนเดิน หรืองานมหกรรมสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒) ด้านการตลาด เนื่องจากกลุ่มผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ตำบลตะเคียนปม ยังไม่ได้จัดตั้งเป็นกลุ่มรัฐวิสาหกิจชุมชน^{๒๕} ดังนั้นการตลาดยังอยู่ในวงแคบ รวมทั้งผู้บริโภคมักจะมองว่าสินค้าผ้าย้อมสีธรรมชาติมีราคาสูง และสีสันทดลายยังไม่รับความนิยมเมื่อเปรียบเทียบกับผ้าที่ย้อมจากสีสังเคราะห์ ซึ่งสีจะสดใสมากกว่า และราคาถูกกว่า^{๒๖}

สรุปได้ว่า ปัญหาและอุปสรรคของผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ได้แก่ การผลิต รูปแบบการผลิตยังไม่ได้ปรับเปลี่ยนตามความต้องการของผู้บริโภค การพัฒนาการตลาดยังไม่มีหน่วยงานทางภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุนที่ทั่วถึง และช่องทางการตลาดที่ยังมีรูปแบบเดิม ไม่มีความหลากหลายในช่องทางการจำหน่าย เช่น ช่องทางออนไลน์ การออกบูช หรือการออกขายในงานมหกรรมสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพที่ ๔.๑๒ คณะทีมงานวิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจดูผลิตภัณฑ์สินค้าหมู่บ้านห้วยไร่

^{๒๕} สัมภาษณ์ นายตรีนิยน์ กุณา ,กลุ่มย้อมสีธรรมชาติบ้านแม่แสม, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

^{๒๖} สัมภาษณ์ นางสาวจันทร์สวย ชนาปิติ กลุ่มย้อมสีธรรมชาติบ้านไม้สลิ, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

๔.๔ การพัฒนากลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

จากการได้ดำเนินการลงพื้นที่สัมภาษณ์ข้อมูลและจัดเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูลกับทางตัวแทนกลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของทั้ง ๓ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านห้วยไร่ บ้านแม่แสม และบ้านไม้สลี ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน และได้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของกลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ ดังที่ได้นำเสนอไว้เบื้องต้น คณะที่วิจัยมีการประชุมและวางแผนขับเคลื่อนกิจกรรมให้ความรู้ โดยการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับ กระบวนการการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน โดยได้เรียนเชิญผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญมาอบรมให้ความรู้ และการออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ และพัฒนาการตลาด เพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์สินค้าจากผ้าย้อมสีธรรมชาติ โดยได้กำหนดการอบรมให้ความรู้ใน ๒ ประเด็นดังนี้

๑.กำหนดอบรมให้ความรู้ ในหัวข้อ “แนวทางการพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติ” วิทยากรโดย ผศ.ญาณิศา โกมลศิริโชค คณะศิลปกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์ สาขาสิ่งทอและเครื่องประดับ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

๒.กำหนดอบรมให้ความรู้ ในหัวข้อ “กลยุทธ์การพัฒนาการตลาด เพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์สินค้าจากผ้าย้อมสีธรรมชาติ” วิทยากรโดย อ.ดร.นิกร ยาอินตา ประธานบริษัทนิกเกอร์เทคโนโลยีการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ จำกัด

ทั้งนี้การจัดกิจกรรมอบรมได้เรียนเชิญตัวแทนกลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของทั้ง ๓ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านห้วยไร่ บ้านแม่แสม และบ้านไม้สลี เข้าร่วมในการอบรม ณ ห้องประชุมพระเทพญาณเวที วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน โดยมีรายชื่อผู้เข้าอบรมดังนี้

๑. นางสาวศิตานัน	ตะละนะ	บ้านห้วยไร่
๒. นางสาวสุทธิชัย	อูวงศ์	บ้านห้วยไร่
๓. นางนงคราญ	ไทยใหม่	บ้านห้วยไร่
๔. นางสลักจิตร	คำใส	บ้านไม้สลี
๕. นางอัสนี	ใหม่แก้ว	บ้านไม้สลี
๖. นางสาวจิณณพัต	ชนาปิติ	บ้านไม้สลี
๗. นางสาวจันทร์สวย	ชนาปิติ	บ้านไม้สลี
๘. นางบุญยาพร	ศิริสมบุญผล	บ้านแม่แสม
๙. นายตรีนิยน์	กุนา	บ้านแม่แสม
๑๐.นางสาวกนกรัตน์	เสาร์เอ	บ้านแม่แสม
๑๑.นางรวิวรรณ	เมืองพอม	บ้านห้วยฮ่อมนอก
๑๒.นางสาวใหม่แก้ว	ไคว์กำ	บ้านห้วยฮ่อมนอก

ภาพที่ ๔.๑๓ การอบรมเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้า วิทยากร ผศ.ญานิสรา โกมลศิริโชค

๔.๔.๑ กิจกรรมอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับ “แนวทางการพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติ

สรุปสาระสำคัญของการอบรมในหัวข้อ “แนวทางการพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติ” วิทยากรโดย ผศ.ญานิสรา โกมลศิริโชค คณะศิลปกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์ สาขาสิ่งทอและเครื่องประดับ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้^{๒๗}

การพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอย้อมสีธรรมชาติในปัจจุบันถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะการผลิตต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายอย่าง ๆ เป็นองค์ประกอบ ยิ่งการบริโภคของคนรุ่นใหม่มีรสนิยมเปลี่ยน ความต้องการของผู้บริโภคยิ่งหลากหลาย ทั้งนี้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ต้องคำนึงถึงปัจจัยดังต่อไปนี้

ประการแรก การผลิตเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภค การผลิตสินค้า ผู้ผลิตต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้บริโภคเป็นหลัก เพราะถ้าผลิตสินค้าออกมา แต่ไม่ผู้บริโภคนำมาซื้อ หรือไม่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ทำให้เสียเวลาในการผลิตและเสียงบประมาณในการผลิตผลิตภัณฑ์ ดังนั้น การจะผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ ต้องมีการสำรวจความต้องการของผู้บริโภค โดยเฉพาะกลุ่มที่นิยมผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์

^{๒๗} ผศ.ญานิสรา โกมลศิริโชค, สรุปเนื้อหาการอบรมการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้า, วันอังคาร ที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๖ , ห้องประชุมพระเทพญาณเวที วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

ประการที่สอง การผลิตสินค้าของตนแปลกใหม่สวยงาม ผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นสินค้าที่สวยงามอยู่แล้ว แต่เนื่องจากว่าผลิตภัณฑ์ที่เราผลิตออกมาในรูปแบบอาจไม่เป็นที่นิยมของผู้บริโภค ดังนั้นจะต้องมีการปรับรูปแบบผ้าทอย้อมสีธรรมชาติให้ดูทันสมัย แปลกใหม่ เช่น ทำเป็นกระเป๋าเดินทาง ปกหมอนหรือเสื่อสุทสำหรับใส่ไปทำงาน เป็นต้น

ประการที่สาม การผลิตสินค้าต้องมีคุณค่าและมีคุณภาพ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติถือว่าเป็นสินค้าที่มีคุณค่าอัตลักษณ์ที่เป็นจุดเด่นและจุดขาย แต่ทั้งนี้ต้องสร้างสินค้าให้มีคุณภาพเหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภค

ประการสุดท้าย การผลิตต้องมีการวางแผนผลิตได้อย่างถูกต้อง คือ ต้องทบทวนต้นทุนทางวัฒนธรรมที่ท้องถิ่นมีอยู่แล้ว มาพัฒนาและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ โดยอาศัยช่างฝีมือหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบดีไซน์มาช่วยในการผลิตสินค้า ทั้งนี้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของกลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติมาช่วยให้แนวคิดและวางแผนในการออกแบบร่วมกัน เพื่อยังคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

ภาพที่ ๔.๑๔ ผศ.ญานิตา โกมลศิริโชคและทีมงาน แนะนำแนวให้ความรู้เรื่องออกแบบผลิตภัณฑ์

นอกจากนั้น วิทยากรได้นำเสนอแนวคิด ๕ ขั้นตอนของกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design thinking process)

๑. Empathize การสัมภาษณ์ สังเกต ทำความเข้าใจ คือ กลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ จะต้องทำความเข้าใจปัญหาที่เราพยายามแก้ไข โดยการสังเกตและมีส่วนร่วม การหาคำตอบจากศูนย์ โดยไม่ใช้สมมติฐานหรืออคติส่วนตัว เพื่อให้มีประสบการณ์และเข้าใจถึงแรงจูงใจและความจำเป็นในการแก้ไขปัญหา ซึ่งการเอาใจใส่นั้นเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมากต่อกระบวนการออกแบบ เพราะมันช่วยให้

สามารถตั้งสมมติฐานได้เหมาะสมกับบริบทและสภาพแวดล้อมนั้น ๆ เช่น ปัญหาจะผลิตผลิตภัณฑ์สินค้าอย่างไร ให้ทันสมัย เป็นที่นิยมของผู้บริโภค

๒. Define ปัญหาของผู้ใช้ ผู้ใช้คือใคร คือ กลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ จะต้องทราบว่าจะนำข้อมูลทั้งหมดที่หาได้จากขั้นแรกมาวิเคราะห์และสังเคราะห์รวมกัน คือการมาแลกเปลี่ยนคุยกันในกลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ เพื่อตกผลึกเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหาออกมา แล้วจึงนำมาอธิบายถึงปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ ซึ่งขั้นนี้จะช่วยให้การรวบรวมแนวคิดเพื่อนำไปสร้างองค์ประกอบสำหรับการแก้ปัญหา สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เราจะผลิตสินค้าให้ผู้บริโภคคือใคร และผู้บริโภคมีความต้องการผลิตภัณฑ์สินค้านี้รูปแบบใด

๓. Ideate ระดมสมอง หาไอเดีย แบ่งปันไอเดีย ขั้นของการเริ่มนำไอเดียที่ได้มาสร้างให้เป็นรูปธรรม ด้วยการคิดนอกกรอบ คือการนำรูปแบบของผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ มาผสมผสานกับรูปแบบใหม่ๆ ที่ทันสมัย ทั้งนี้ เพื่อมองหาวิธีแก้ปัญหาใหม่ ๆ ซึ่งอาจใช้วิธีการระดมสมองสำหรับกระตุ้นให้สมาชิกทุกคนได้คิดอย่างอิสระและขยายขอบเขตแนวทางแก้ปัญหาออกไป จากนั้นจึงรวบรวมไอเดียทั้งหมดที่ได้ แล้วเลือกเฟ้นเฉพาะวิธีที่คิดว่าดีหรือเหมาะสมที่สุด

๔. Prototype ผู้ใช้ชอบจุดไหน จุดไหนต้องเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การสร้างผลิตภัณฑ์หรือแนวทางต้นแบบโดยลดขนาด ฟังก์ชัน หรือ ลดทอนรายละเอียดต่าง ๆ ลง เพื่อตรวจสอบว่าสามารถแก้ปัญหาได้ตามแนวคิดหรือไม่ โดยเป้าหมายของขั้นนี้คือการรวบรวมข้อมูล เพื่อพิจารณาว่าแนวคิดที่นำมาสร้างแนวทางแก้ปัญหาทั้งหมดนั้น เหมาะสมหรือไม่ มีจุดบกพร่องตรงส่วนไหน หรือมีอะไรที่ต้องปรับปรุงบ้าง เพื่อให้สามารถตอบสนองกับความต้องการและนำไปแก้ปัญหาได้ดีที่สุด

๕. Test สร้างแบบจำลอง เน้นความเร็ว เน้นความเรียบง่าย การทดสอบแนวทางแก้ไขปัญหาหรือผลิตภัณฑ์ทั้งหมดอย่างเข้มงวดอีกครั้ง โดยนำไปใช้งานและเก็บข้อมูล รวมถึงข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

ประโยชน์ของกระบวนการคิดเชิงออกแบบ

๑. เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์ มีการคิดมากมายหลากหลายรูปแบบ ตลอดจน斬斬ไอเดียดี ๆ มากมาย การที่เราได้พยายามฝึกคิดจะทำให้เรามักค้นพบวิธีใหม่ ๆ เสมอ หรือเกิดนวัตกรรมใหม่ๆ ขึ้นมาได้เช่นกัน

๒. แก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปกติเราอาจจะมีกรหาทางแก้ปัญหาแบบสะเปะสะปะ ไม่มีการหาสาเหตุ หรือไม่มีการมองรอบด้าน กระบวนการนี้จะทำให้เรามองอย่างรอบคอบและละเอียดมากขึ้น ทำให้เราเข้าใจปัญหาได้อย่างถ่องแท้ และแก้ไขได้ตรงจุด

๓. คิดเพื่อแก้ปัญหาที่หลากหลาย การคิดบนพื้นฐานข้อมูลที่มีหลากหลาย ตลอดจนพยายาม คิดหาวิธีทางหรือแฮร์ไอเดียที่ได้ออกมาหลากหลายรูปแบบ ทำให้เรามองเห็นอะไรรอบด้าน และมี ตัวเลือกที่ดีที่สุด ก่อนนำไปใช้แก้ปัญหาจริง หรือนำไปปฏิบัติจริง

๔. พัฒนาแนวคิดใหม่ ๆ การแฮร์ไอเดีย ตลอดจนระดมความคิดนั้น จะทำให้สมองเราฝึกคิด หลากหลายรูปแบบ หลากหลายวิธีการ หลากหลายมุมมอง และทำให้เรารู้จักหาวิธีแปลกๆ ใหม่ ๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการฝึกความคิดสร้างสรรค์ที่ดี ที่เป็นพื้นฐานที่ดีในการแก้ปัญหา ตลอดจนการบริหาร จัดการเช่นกัน

๕.หาวิธีที่เหมาะสมที่สุด เมื่อเรามีตัวเลือกหลากหลายเราก็จะรู้จักคิดวิเคราะห์ และการคิด วิเคราะห์นี้เองจะทำให้เราสามารถเลือกทางเลือกที่ดีและเหมาะสมที่สุดได้ มีประสิทธิภาพมากกว่า

ข้อเสนอแนะ

การออกแบบพัฒนาจะต้องมีการสร้างสตอรี่ ไม่ขายตัดราคาสินค้ากัน เน้นพัฒนาสินค้าใน ร่วมสมัย แต่ไม่ละทิ้งภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างผลิตภัณฑ์ให้เกิดความสวยงามแล้ว จะนำไปสู่สินค้าที่มีมูลค่า ถ้าหากเราจะทำการพัฒนาจะต้องวางแผนว่าเราจะพัฒนาสิ่งใดก่อน แล้วจึงยกระดับพัฒนา คุณภาพ พัฒนารูปแบบ พัฒนาคุณค่า มีมูลค่า แล้วตลาดจะมาหาเราเอง การเป็นนักการตลาด ต้อง เริ่มจากการค่อย ๆ ขยับให้สินค้ากระจายออกไปสู่โลกภายนอก จนไปถึงระดับต่างประเทศ

กลุ่มลูกค้ามักจะประสบปัญหา เมื่อซื้อสินค้าที่มาจากสี่ธรรมชาติ ขณะนำไปชักรอกให้เกิดสีตก และสีซีด เราต้องสร้างความเข้าใจให้กลุ่มลูกค้าว่า สีของสินค้าจะค่อย ๆ ซีดตามกาลเวลา ถ้าดีที่สุดก็คือการซัก จะต้องซักมือ เพราะว่าการที่เราเอาไปซักเครื่อง แม้เราจะบอกเขาว่าใส่ถุงถนอมผ้า แต่ว่า แแรงเหวี่ยง แแรงบิดแบบเครื่อง ส่งผลกระทบต่อเส้นใยผ้า เวลาซักด้วยซักด้วยมือ ใช้น้ำยาซักผ้าชนิด อ่อน ควรจะเป็นน้ำยาซักผ้าเด็ก

ภาพที่ ๔.๑๕ กลุ่มผ้าทอย้อมสี่ธรรมชาติ ๓ หมู่บ้านถ่ายภาพร่วมวิทยากร

๔.๔.๒ กิจกรรมอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับ “กลยุทธ์การพัฒนาการตลาด เพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์สินค้าจากผ้าย้อมสีธรรมชาติ”

ภาพที่ ๔.๑๖ การอบรมเกี่ยวกับการกลยุทธ์การพัฒนาการตลาด วิทยากร ดร.นิกร ยาอินดา

สรุปสาระสำคัญของการอบรมในหัวข้อ “กลยุทธ์การพัฒนาการตลาด เพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์สินค้าจากผ้าย้อมสีธรรมชาติ” วิทยากรโดย อ.ดร.นิกร ยาอินดา ประธานบริษัทนิกรเทคโนโลยี การเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ จำกัด มีรายละเอียดดังต่อไปนี้^{๒๘}

การพัฒนา คือ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น เพื่อให้ก้าวไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคงเหมาะสมกับสถานะการณ์ การพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด จึงเป็นการศึกษาเพื่อให้ธุรกิจก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นคง เพราะความมั่นคงจะมีความสำคัญมากของธุรกิจกลาง หรือเล็ก ทั้งนี้กลยุทธ์ทางการตลาดต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายอย่าง ปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือต้องรู้ว่าต้นทุนของพื้นที่มีอะไร แล้วจะต้องสร้างแบรนด์ของผลิตภัณฑ์ สร้างให้ได้มาตรฐาน ต้องทำเป็นอย่างแรกก่อนที่จะทำธุรกิจ สร้างแบรนด์เชิงพาณิชย์ การย้อมสีธรรมชาติเป็นอัตลักษณ์หรือสัญลักษณ์ที่โดดเด่น คำว่าสีธรรมชาติจะยกระดับให้ดีกว่าสีสังเคราะห์ได้อย่างไร ต้องวิเคราะห์และพิจารณาร่วมกัน ถัดมาเป็นกลุ่มเป้าหมายของเราต้องทราบว่าเป็นใคร จะเป็น กลุ่มผู้สูงวัย กลุ่มเด็กวัยรุ่น หรือ กลุ่มผู้ใช้แรงงาน ฯลฯ กลุ่มเป้าหมายมีความต้องการแบบใด ชอบสีสดใส สีทึบ สีเอิร์ธโทน นอกจากจุดเด่นของสินค้า เป็นผ้าย้อมสีธรรมชาติ มาจากวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น มีอย่างอื่นอีกหรือไม่ เช่น เป็นสินค้าที่คัดสรร มีแห่งแรกหรือแห่งเดียวในโลก สินค้ามีคุณภาพสีไม่ตก คงทนถาวร และการจำหน่ายสินค้า มีช่องทาง

^{๒๘} ดร.นิกร ยาอินดา, สรุปเนื้อหาการอบรมกลยุทธ์การพัฒนาการตลาด, วันอังคาร ที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๖๖, ห้องประชุมพระเทพญาณเวที วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

จำหน่ายที่ไหน จำหน่ายสินค้า แบบออนไลน์ หรือ แบบออนไลน์ สดสุดท้ายมีการประชาสัมพันธ์สินค้าอย่างไร ซึ่งปัจจุบันมีวิธีการที่หลากหลายแล้วแต่ผู้ผลิตจะเลือกใช้ เช่น ประชาสัมพันธ์ทางวิทยุ ,ทางเพจ หรือการออกบูธในงานต่างๆ

นอกจากนั้น วิทยากรได้นำเสนอแนวคิด ๔ เทคนิคการสร้างแบรนด์ให้เป็นที่รู้จัก

ประการแรก เริ่มต้นตั้งแต่การคิดชื่อแบรนด์ สิ่งแรกที่ต้องทำ หากคิดสร้างแบรนด์ให้เกิดการจดจำง่าย ก็ต้องเริ่มต้นจากชื่อของแบรนด์ ควรเป็นชื่อที่เข้าใจง่าย อ่านง่าย ตรงความหมายของสินค้า ควรจะเป็นจำนวนคำที่สั้น กระชับ เข้าใจง่าย

ประการที่สอง สร้างความแตกต่างอย่างสร้างสรรค์ อย่าทำตามคู่แข่งหรือแบรนด์อื่น ต้องมีความคิดสร้างสรรค์ อย่าเดินตามคนอื่นไม่ว่าจะคู่แข่งในตลาดเดียวกัน หรือแบรนด์ที่ไม่ได้อยู่ในวงการก็ตาม เพราะนั่นเท่ากับธุรกิจกำลังฆ่าตัวเอง นอกจากไม่เกิดการจดจำที่ดี ยังมีภาพลักษณ์เชิงลบออกมาอีกด้วย ทำอย่างไรก็ได้ให้รู้สึกถึงความแตกต่างมากที่สุด

ประการที่สาม ไม่ใช่แค่คำพูด แต่โลโก้ก็สำคัญไม่แพ้กัน ต้องคิดชื่อที่จำง่าย มีความหมายสื่อถึงสินค้า ต้องออกแบบโลโก้มาเป็นจุดขายเพื่อให้ผู้คนจดจำ แถมทำออกมาได้ดีมาก ไม่ต้องใส่ชื่อตนเองเอาไว้บนโลโก้ผู้คนที่จำได้ ช่วยให้การโฆษณาง่ายขึ้นกว่าเดิม

ประการสุดท้าย สื่อสารด้วยการสร้างไวรัล (viral) ต้องสร้างไวรัลให้คนทั่วไปรับรู้ ซึ่งปัจจุบันช่องทางออนไลน์ได้รับความนิยมและทำได้ง่าย พยายามคิดให้แตกต่าง มีความสร้างสรรค์ จุดกระแสในเชิงสร้างสรรค์

ภาพที่ ๔.๑๗ อบรมเกี่ยวกับการกลยุทธ์การพัฒนาการตลาด วิทยากร ดร.นิกร ยาอินตา

นอกจากแนวคิดทั้ง ๔ อย่างที่พูดมาแล้ว อีกวิธีการหนึ่งคือ การประชาสัมพันธ์ คือ การสื่อสารไปยังสาธารณชน เพื่อสร้างความเข้าใจ สร้างภาพลักษณ์ที่ดี สร้างความน่าเชื่อถือ หรือลดความขัดแย้ง แก้ไขข้อผิดพลาดบางประการ โดยมีจุดประสงค์หลักคือการทำให้ผู้รับสารเกิดความชื่นชอบและประทับใจในองค์กรหรือตราสินค้า อันจะนำไปสู่เป้าหมายด้านความร่วมมือในที่สุด

เมื่อเราได้ทราบถึงเทคนิคการสร้างแบรนด์เบื้องต้นแล้ว ถัดนั้นมา เราต้องมาเข้าใจเรื่องการตลาด การตลาด คือ กระบวนการของการสื่อสารคุณค่าของผลิตภัณฑ์หรือบริการไปยังลูกค้า การตลาดอาจถูกตีความว่าเป็นศิลปะแห่งการขายสินค้าในบางครั้ง แต่การขายนั้นเป็นส่วนเล็ก ๆ ส่วนหนึ่งของการตลาด ปัจจุบันนิยมการทำตลาดในรูปแบบ Online Marketing (ออนไลน์มาร์เก็ตติ้ง) มากกว่าการขายหน้าร้านแบบ On-site เพราะตลาดออนไลน์ สามารถประชาสัมพันธ์สินค้าในธุรกิจให้กลายเป็นที่รู้จักและเป็นที่สนใจ เพื่อให้ลูกค้าตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการนั้น ๆ มากขึ้น การทำการตลาดออนไลน์ที่รู้จักกันทั่วไป เช่น โฆษณาบน Google, Facebook, YouTube หรือแม้แต่การทำบล็อก (Blog)

การสร้างพันธมิตร พันธมิตรธุรกิจ คือ ธุรกิจหรือองค์กรที่ไม่ใช่ธุรกิจใดๆ ที่ยินดีจะร่วมมือร่วมใจกันในการสร้างเสริมธุรกิจด้วยกัน เพื่อให้เกิดผลประโยชน์ที่เสริมกันทั้ง ๒ ฝ่าย ได้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว การมีพันธมิตรทางธุรกิจ การเสาะแสวงหาและการสร้างพันธมิตรธุรกิจ จะทำให้ธุรกิจสามารถปรับกลยุทธ์สู่เป้าหมายทางธุรกิจได้อย่างรวดเร็วขึ้น ทางกลุ่มจะต้องหาพันธมิตรร่วมธุรกิจจากหลายพื้นที่ หลายองค์กร เพื่อให้ธุรกิจขยายตัวขึ้น

การตั้งราคา กลุ่มผู้ซื้อสินค้าตามธรรมชาติมีอยู่ ๓ ประเภท หนึ่ง คือ คนมีเล็กน้อย สอง คือ คนมีรายได้ปานกลาง สาม คือ คนรวยหรือนักวิชาการ คนในประเทศไทยประมาณ ๗๐ เปอร์เซ็นต์เป็นผู้ที่มีรายได้ไม่มาก คนที่มีรายได้ปานกลางค่อนข้างดี มีประมาณ ๑๕ เปอร์เซ็นต์ คนที่มีรายได้ดี ๆ มีประมาณ ๕ เปอร์เซ็นต์ ฉะนั้นถ้าอยากอยู่รอดต้องพยายามขายให้คนมีสตางค์ ต้องขายในราคาทั้งสามเท่าของราคาทุน ทำธุรกิจอย่าให้มันได้น้อยกว่าสองเท่าของต้นทุน

ข้อเสนอแนะ

๑. หาตัวตนให้เจอ ต้องค้นหาตัวตนของกลุ่มให้เจอว่าต้องการทำอะไร มีเป้าหมายอย่างไร
๒. สร้างแบรนด์ หุ่นหัวช้าง มีสัญลักษณ์ อัตลักษณ์ที่ชัดเจน

๓. สํารวจกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริโภคสินค้าที่สนใจในผลิตภัณฑ์ย้อมสีธรรมชาติ ว่าคือกลุ่มเป้าหมายใด
๔. สร้างจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ เช่น มีชิ้นเดียวในโลก ต้องไม่ให้เหมือนใคร มีความโดดเด่นที่เป็นอัตลักษณ์ของเรา
๕. สํารวจช่องทางตลาดทั้งออฟไลน์ และออนไลน์ โดยอาศัยคนที่มีความรู้และประสบการณ์มาช่วยในการประชาสัมพันธ์
๖. สร้างการนำเสนอ การพรีอาร์ทให้ครอบคลุมต่อเนื่องสม่ำเสมอ เช่น การออกบูธ เพื่อไปจำหน่ายในงานต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง
๗. ทำการตลาดที่หลากหลาย ไม่จำเป็นต้องมีหน้าร้านก็ได้ แต่ขอให้มีสินค้า เช่น จำหน่ายผ่านช่องทางเพจ หรือเว็บไซต์ ที่มีคนติดตามอยู่ตลอด
๘. การตั้งราคาผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย คือ มีสินค้าที่ให้เลือกหลายราคา ตั้งแต่ราคาธรรมดา ราคากลางๆ และราคาที่สูง ตามคุณภาพของสินค้า
๙. สิ่งสุดท้าย เป็นเรื่องของโชคชะตา บารมีของผู้ขาย คือ จะต้องมีการเสริมโชคทางการค้าขาย เช่น วัตถุมงคล หรือ เครื่องรางของขลังในด้านเมตตามหานิยม (ซึ่งเป็นความเชื่อส่วนบุคคล)

๔.๕ กระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าฝ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

หลังจากคณะที่วิจัยได้ดำเนินการจัดอบรมให้ความรู้แก่ตัวแทนกลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติทั้ง ๓ หมู่บ้านเป็นที่เรียบร้อยแล้ว หลังจากนั้น ในวันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ได้ดำเนินการลงพื้นที่ออกแบบผ้าทอย้อมสีธรรมชาติในตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน โดยใช้พื้นที่ศูนย์การเรียนรู้บ้านแม่แสม ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เป็นสถานที่จัดกิจกรรม โดยได้เรียนเชิญ ผศ.ญานิตา โกมลศิริโชคและทีมงาน จาก คณะสถาปัตยกรรม สาขาการออกแบบสิ่งทอ จาก มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา มาเป็นวิทยากรมาช่วยออกแบบ โดยให้ตัวแทนของกลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติทั้ง ๓ หมู่บ้าน มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการออกแบบและร่วมตัดสินใจในการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าฝ้าย้อมสีธรรมชาติ โดยมีรายชื่อตัวแทนกลุ่มผู้เข้ากิจกรรมออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าฝ้าย้อมสีธรรมชาติ ดังนี้

๑. นางสาวศิตานัน	ตะละนะ	บ้านห้วยไร่
๒. นางสาวสุทธิชัย	อุวงศ์	บ้านห้วยไร่
๓. นางนงคราญ	ไทยใหม่	บ้านห้วยไร่
๔. นางสลักจิตร	คำใส	บ้านไม้สลิ
๕. นางอัสนี	ใหม่แก้ว	บ้านไม้สลิ
๖. นายเจนณรงค์	มาสา	บ้านไม้สลิ

๗. นางสาวจันทร์สวย	ชนาปิติ	บ้านไม้สลิ
๘. นางบุญยาพร	ศิริสมบูรณ์ผล	บ้านแม่แสม
๙. นายตรีนิยน์	กุนา	บ้านแม่แสม
๑๐.นางจันศรี	คำธิยะ	บ้านแม่แสม

๔.๕.๑ กระบวนการชี้แจงการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ

ผศ.ญานิตา โกมลศิริโชค อาจารย์ประจำ คณะสถาปัตยกรรม สาขาการออกแบบ สิ่งทอ จาก มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ได้ชี้แจงถึงกระบวนการออกแบบต้องมีขั้นตอน และรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. การเลือกใช้ผ้า เช่น ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติจาก ๓ หมู่บ้าน เพื่อนำไปออกแบบ

๒. การเลือกใช้สี เช่น เลือกสีธรรมชาติที่มีความโดดเด่นและเป็นที่ต้องการของตลาด

๓. การกำหนดประเภทการออกแบบ เช่น กระเป๋า เสื้อ กางเกง เป็นต้น

๔.หลักการออกแบบ ได้ สัตว์ส่วน จังหวะ ความกลมกลืน ความสมดุล การเน้นจุดสนใจ ความแตกต่าง และเอกภาพ เช่น ต้องออกให้เป็นที่สนใจของผู้บริโภค มีการผสมผสานระหว่างรูปแบบเก่า และรูปแบบใหม่ โดยคงความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นไว้

กลุ่มบ้านห้วยไร่

กลุ่มบ้านไม้สลิ

กลุ่มบ้านแม่แสม

ภาพที่ ๔.๑๘ ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของ ๓ หมู่บ้าน

ภาพที่ ๔.๑๙ ผศ.ญานิตา โกมลศิริโชค ชี้แจงกระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้แก่ตัวแทนหมู่บ้าน

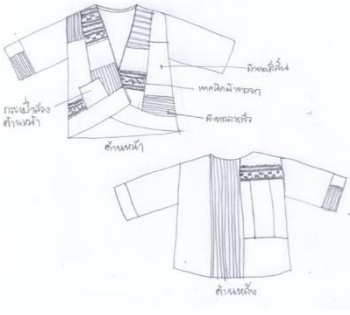
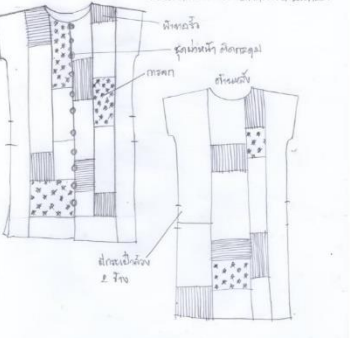

ทั้งนี้การกระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ ทางทีมคณะวิจัยได้เชิญตัวแทนกลุ่มหมู่บ้านทั้ง ๓ มาร่วมปรึกษาหารือและมีส่วนร่วมในการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าของแต่ละหมู่ โดยให้คณะวิทยากรได้มาช่วยสังเกตุดตามความต้องการของแต่ละกลุ่ม ทั้งนี้ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของแต่ละกลุ่มจะมีลักษณะที่คล้ายกัน แต่อาจแตกต่างกันด้านของการย้อมสีธรรมชาติ ซึ่งทางวิทยากรได้จำแนกรายละเอียดของดังนี้

๑. กระบวนการออกแบบผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มบ้านไม้สลิ เลือกออกแบบเป็นประเภทเสื้อคลุมแขนยาว โดยรายละเอียดของเสื้อคลุมแขนยาว มีการผสมผสานจัดวางลวดลายที่มีเอกลักษณ์ของผ้าทอมือกะเหรี่ยง โทนีสีย้อมธรรมชาติ ด้วยเทคนิคผ้าลายริ้วเป็นเส้นตรง เทคนิคผ้าลายยกดอกดั้งเดิมของกลุ่ม เนื่องจากลักษณะผ้าทอเป็นหน้าแคบ จึงนำผ้ามาจัดวางองค์ประกอบใหม่ ด้วยการตัดต่อและเย็บด้วยมือ ตามศักยภาพของกลุ่มในรูปแบบเสื้อคลุมร่วมสมัยใหม่ ทันสมัย ให้เหมาะสมสำหรับการไปใช้งานในกลุ่มผู้บริโภครุ่นต่อไป

๒. กระบวนการออกแบบผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มบ้านห้วยไร่ เลือกออกแบบเป็นประเภทชุดเดรส (เสื้อคลุม) โดยรายละเอียดของชุดเดรส (เสื้อคลุม) เป็นการตัดเย็บผ้าทอกะเหรี่ยงสีย้อมจากธรรมชาติด้วยความหลากหลายของเทคนิคการทอผ้าสีพื้น ผ้าทอลายริ้ว และการจกกลาย นำมาตัดเย็บตัดต่อ จัดวางองค์ประกอบพัฒนาให้มีความแปลกใหม่ในใช้การผสมผสานภูมิปัญญากับแฟชั่นหลากหลายในรูปแบบชุดเดรสหรือเสื้อคลุมในชุดเดียวกัน จากผ้าทอที่มีหน้าแคบหรือเศษผ้าทอที่เหลือใช้ที่ไม่มีความน่าสนใจมาตัดต่อทำเป็นชุดที่มีความสวยงามดูน่าสนใจมากขึ้น

๓. กระบวนการออกแบบผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มบ้านแม่แสม เลือกออกแบบเป็นประเภทชุดเสื้อและกางเกงสำเร็จรูป โดยรายละเอียดของชุดเสื้อและกางเกงสำเร็จรูป มีการใช้ผ้าสีพื้นเย็บตัดต่อกับผ้าลายริ้วจากผ้าฝ้ายทอมือกะเหรี่ยงเพื่อสร้างความสวยงามในการออกแบบ ตัดเย็บอีกทั้งยังเป็นการควบคุมราคาต้นแบบผลิตภัณฑ์เนื่องจากไม่ต้องใช้ผ้าที่มีลวดลายทั้งชิ้น ซึ่งผ้าทอมือมีหน้าผ้าที่แคบและจำนวนจำกัดต่อการใช้งาน จึงไม่สามารถตัดเย็บชิ้นงานที่ใช้ผ้าวางหน้ากว้างได้ จึงนำมาตัดต่อในรูปแบบเสื้อและกางเกงสวมใส่สบาย สามารถใช้ในชีวิตประจำวันได้รวมไปถึงการผลิตและการจัดจำหน่าย

การออกแบบของทั้ง ๓ ชุดของกลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติทั้ง ๓ หมู่บ้านจะมีความแตกต่างในลักษณะด้านกายภาพคือ กลุ่มบ้านไม้สลิจะเป็นชุดเสื้อคลุมแขนยาว เหมาะสำหรับผู้หญิงวัยทำงานสวนใส่ไปทำงาน เป็นชุดสุภาพสวนใส่ในโอกาสสอองงานมงคล กลุ่มบ้านห้วยไร่จะเป็นชุดผ้าเดรส (ชุดคลุม) คอกลมผ่าหน้า เหมาะสำหรับผู้หญิงวัยรุ่นหรือวัยกลางคนสวนใส่ไปท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะช่วงฤดูหนาวจะทำให้ร่างกายอบอุ่นเป็นอย่างมาก และกลุ่มบ้านแม่แสม จะมีรูปแบบการออกที่แตกต่างไปจาก ๒ หมู่บ้านคือ จะเป็นชุดเสื้อผ้าและกางเกงสำเร็จรูป เหมาะสำหรับทั้งผู้หญิงและผู้ชาย สามารถสวนใส่ในชีวิตประจำวันได้ ทั้งยังตอบโจทย์ความต้องการของตลาดในยุคปัจจุบัน

ลำดับ	แบบสเกดผ้าย้อมสีธรรมชาติ	รายละเอียดการออกแบบ
๑	<p>กลุ่มบ้านไม้ลิ</p> <p>เพื่อคลุมแขนยาว สดชื่นนุ่มนวล สวมสบายดี สวมง่ายสบายดี เหนียวทนทานต่อการใช้งาน ผักกาด ผักคะน้า ผักกาด ผักขี้เหล็ก</p> <p>กลุ่มบ้านไม้ลิ</p>	<p>เสื้อคลุมแขนยาว จากผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ มีการผสมผสานจัดวางลวดลายที่มีเอกลักษณ์ของผ้าทอมือกะเหรี่ยงไทนสีย้อมธรรมชาติ ด้วยเทคนิคผ้าลายริ้วเป็นเส้นตรง เทคนิคผ้าลายยกดอกดั้งเดิมของกลุ่มเนื่องจากลักษณะผ้าทอเป็นหน้าแคบ จึงนำผ้ามาจัดวางองค์ประกอบใหม่ ด้วยการตัดต่อและเย็บด้วยมือตามศักยภาพของกลุ่มในรูปแบบเสื้อคลุมร่วมสมัยใหม่ทันสมัย ให้เหมาะสมสำหรับการไปใช้งานในกลุ่มผู้บริโภคต่อไป</p>
๒	<p>กลุ่มบ้านห้วยไร่</p> <p>ชุดเดรส+คลุม สดชื่นนุ่มนวล สวมสบายดี สวมง่ายสบายดี เหนียวทนทานต่อการใช้งาน ผักกาด ผักคะน้า ผักกาด ผักขี้เหล็ก</p> <p>กลุ่มบ้านห้วยไร่</p>	<p>ชุดเดรส (เสื้อคลุม) เป็นการตัดเย็บผ้าทอกะเหรี่ยงสีย้อมจากธรรมชาติด้วยความหลากหลายของเทคนิคการทอผ้าสีพื้น ผ้าทอลายริ้ว และการจกลาย นำมาตัดเย็บ ตัดต่อ จัดวางองค์ประกอบพัฒนาให้มีความแปลกใหม่ในใช้ การผสมผสานภูมิปัญญากับแฟชั่นหลากหลายในรูปแบบชุดเดรสหรือเสื้อคลุมในชุดเดียวกัน จากผ้าทอที่มีหน้าแคบหรือเศษผ้าทอที่เหลือใช้ที่ไม่มีความน่าสนใจมาตัดต่อทำเป็นชุดที่มีความสวยงามดูน่าสนใจมากขึ้น</p>
๓	<p>กลุ่มบ้านแม่แสม</p> <p>เสื้อ/กางเกงผ้าทอ สดชื่นนุ่มนวล สวมสบายดี สวมง่ายสบายดี เหนียวทนทานต่อการใช้งาน ผักกาด ผักคะน้า ผักกาด ผักขี้เหล็ก</p> <p>กลุ่มบ้านแม่แสม</p>	<p>ชุดเสื้อและกางเกงสำเร็จรูป มีการใช้ผ้าสีพื้นเย็บตัดต่อกับผ้าลายริ้วจากผ้าฝ้ายทอมือกะเหรี่ยงเพื่อสร้างความสวยงามในการออกแบบ ตัดเย็บอีกทั้งยังเป็นการควบคุมราคาต้นแบบผลิตภัณฑ์เนื่องจากไม่ต้องใช้ผ้าที่มีลวดลายทั้งชิ้น ซึ่งผ้าทอมือมีหน้าผ้าที่แคบและจำนวนจำกัดต่อการใช้งาน จึงไม่สามารถตัดเย็บชิ้นงานที่ใช้ผ้าว่างหน้ากว้างได้ จึงนำมาตัดต่อในรูปแบบเสื้อและกางเกงสวมใส่สบาย สามารถใช้ในวิถีประจำวันได้รวมไปถึงการผลิตและการจัดจำหน่าย</p>

กลุ่มบ้านแม่แสม	กลุ่มบ้านไม้ส	กลุ่มบ้านห้วยไร่	หมายเหตุ
			ด้านหน้า
			ด้านข้าง
			ด้านหลัง

๔.๕.๒ กระบวนการออกแบบการตลาดเพื่อนำเสนอผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

คณะทีมงานวิจัยได้ดำเนินการอบรมกลยุทธ์ด้านการตลาดให้กับกลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ ทั้ง ๓ หมู่บ้าน ได้แก่บ้านไม้สลิ บ้านแม่แสม และบ้านห้วยไร่ โดยเชิญวิทยากร ดร.นิกร ยาอินตา มาเป็นวิทยากร ซึ่งวิทยากรได้เสนอแนะช่องทางการทางตลาดในรูปแบบใหม่โดยใช้ทั้งแบบออฟไลน์และแบบออนไลน์ โดยอาศัยคนที่มีความรู้และมีประสบการณ์มาช่วยในการประชาสัมพันธ์ สร้างการนำเสนอ การพิจารณาให้ครอบคลุมต่อเนื้ออย่าง สม่ำเสมอ เช่น การออกบูธ เพื่อไปจำหน่ายในผลิตภัณฑ์สินค้าในงานต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และใช้กลยุทธ์การตลาดที่หลากหลาย ไม่จำเป็นต้องมีหน้าร้านก็ได้ แต่ขอให้มีสินค้า เช่น จำหน่ายผ่านช่องทางเพจ หรือเว็บไซต์ ที่มีคนติดตามอยู่ตลอด ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของแต่ละหมู่บ้านจะมีเยาวชนและลูกหลานของสมาชิกกลุ่มแต่ละหมู่บ้านที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการใช้สื่อออนไลน์เป็นอย่างดี มีการจัดตั้งสร้างเพจในเฟสบุ๊ค อีกทั้งยังมีหน่วยงานของรัฐและเอกชนมาให้ความรู้ไม่ว่าจะเป็น องค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนปม สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอทุ่งหัวช้าง และสถาบันวิจัยหรือศูนย์ จังหวัดลำพูน มาอบรมให้ความรู้ด้วย โดยกลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติจะใช้ชื่อหมู่บ้านและชื่อของผู้ประธานกลุ่ม เช่น กลุ่มบ้านห้วยไร่ ใช้ชื่อเพจตามชื่อหมู่บ้านว่า “ทีสะคาปะ” เป็นภาษากะเหรี่ยง แปลว่า “บ้านห้วยไร่” กลุ่มบ้านไม้สลิใช้ชื่อเพจตามชื่อหมู่บ้านว่า “หมื่นสะลิ” เป็นภาษากะเหรี่ยง แปลว่า “บ้านไม้สลิ” ต่อท้ายด้วย “ผ้าย้อมสีธรรมชาติ” เป็นภาษาไทย เป็น “หมื่นสะลิผ้าย้อมสีธรรมชาติ และบ้านแม่แสม จะใช้ชื่อเพจแตกต่างกับ ๒ หมู่บ้านข้างต้น โดยใช้ชื่อประธานกลุ่ม “ป้าจันศรี” ซึ่งมาจากชื่อ ป้าจันศรี คำธิยะ ประธานกลุ่มบ้านแม่แสม ต่อท้ายด้วย “ผ้าฝ้ายย้อมฮ่อม” เป็น “ป้าจันศรีผ้าฝ้ายย้อมฮ่อม

นอกจากสร้างเพจเป็นของกลุ่มแล้ว แต่ละกลุ่มก็มีการจัดทำโลโก้หรือรูปสัญลักษณ์ในเพจเป็นของตัวเอง กลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติบ้านแม่แสมจะใช้โลโก้ เป็นรูปของป้าจันศรีนุ่งผ้าย้อมสีธรรมชาติ ใช้ตัวอักษรว่า “ป้าจันศรี ผ้าฝ้ายย้อมฮ่อม” ซึ่งเป็นการสื่อถึงการอนุรักษ์การใช้ผ้าย้อมสีธรรมชาติ กลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติบ้านไม้สลิ ใช้โลโก้เป็น รูปบ้านทรงกะเหรี่ยง มีตัวอักษรไทยว่า “หมื่นสะลิ” มีตัวอักษรภาษาอังกฤษว่า “MUESALI” แปลว่า “หมู่บ้านไม้สลิ” และ กลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติบ้านห้วยไร่ จะใช้โลโก้ เป็นรูปภูเขาหลายลูก มีตัวอักษรภาษาอังกฤษว่า “TEESAKAPA” อ่านว่า “ทีสะคาปะ” เป็นภาษากะเหรี่ยง แปลว่า “บ้านห้วยไร่” การใช้รูปแบบกลยุทธ์ทางการตลาดในช่องทางออนไลน์โดยผ่านเฟสบุ๊ค ซึ่งนับเป็นที่นิยมกันมากในปัจจุบัน เข้าถึงทุกเพจ ทุกวัยและทุกประเทศ สำหรับช่องทางอื่นเช่น เว็บไซต์ หรือ อินสตาแกรม เป็นต้น จากการสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติยังไม่มีการใช้ช่องทางเหล่านี้ ซึ่งผู้วิจัยมองว่า ๒ ช่องทางหรือช่องทางอื่นๆ อาจมีค่าใช้จ่ายและมองเป็นเรื่องที่ยังยากสำหรับการใช้ ทั้งนี้ผู้วิจัยสรุปเป็นตารางดังต่อไปนี้

ชื่อกลุ่ม	เพจเฟซบุ๊ก	โลโก้หรือรูปสัญลักษณ์	ลิงก์เฟซบุ๊ก
บ้านแม่แสม			https://www.facebook.com/profile.php?id=100035360551464
บ้านไม้สลิ			https://www.facebook.com/profile.php?id=100041608887643
บ้านห้วยไร่			https://www.facebook.com/profile.php?id=100070027122723

นอกจากการสร้างเพจและสร้างโลโก้ในการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูนแล้ว คณะทีมงานวิจัยได้สัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มผ้าย้อมสีธรรมชาติได้ข้อมูลว่า ช่องทางการตลาดสำหรับการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ คือการออกประชาสัมพันธ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติ ด้วยการจะจัดบูธร่วมกับเครือข่ายผ้าย้อมสีธรรมชาติในจังหวัดและต่างจังหวัด โดยได้รับการประสานงานทั้งภาครัฐและเอกชนดังมีรายละเอียดดังนี้

๑. กลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติบ้านไม้สลิ ออกบูธจัดงานหัตถศิลป์ ๘ จังหวัดภาคเหนือ ชั้น ๑ ณ ศูนย์การค้าเซ็นทรัล จังหวัดเชียงใหม่ และ ออกบูธจัดงาน Lanna Expo ๒๐๒๓ ณ ศูนย์ประชุมและแสดงสินค้านานาชาติเฉลิมพระเกียรติ ๗ รอบ พระชนมพรรษา จังหวัดเชียงใหม่

๒. กลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติบ้านห้วยไร่ ออกบูธในงาน ชุมชนท่องเที่ยว D-HOPE โดยการสนับสนุนโดย สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอทุ่งหัวช้าง และสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลำพูน และ การออกบูธจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม (CPOT & CC POT) จากทั้ง ๘ อำเภอของจังหวัดลำพูน (Lamphun Cultural Product of Thailand Fair ๒๐๒๓) ณ ศูนย์การค้าเดอะไนน์ เซ็นเตอร์ พระราม ๙ กรุงเทพมหานคร

๓. กลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติบ้านแม่แสม การออกบูธจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม (CPOT & CCPOT) จากทั้ง ๘ อำเภอของจังหวัดลำพูน (Lamphun Cultural Product of Thailand Fair ๒๐๒๓) ณ ศูนย์การค้าเดอะไนน์ เซ็นเตอร์ พระราม ๙ กรุงเทพมหานคร และ ออกบูธจัดนิทรรศการผ้าไทย ๔ ภาคตามโครงการ "ผ้าไทย ใส่ให้สนุก" ของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าสิริวัณณวรี นารีรัตนราชกัญญา ณ วัดญาณเสน ตำบลโก่งธนู อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี ทั้งนี้ ผู้วิจัยสรุปเป็นตารางดังต่อไปนี้

ชื่อกลุ่ม	ประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์สินค้า	สถานที่จัดแสดงผลภัณฑ์สินค้า	ภาพออกบูธ
กลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติบ้านไม้สลิ	งานออกบูธจัดงานหัตถศิลป์ ๘ จังหวัดภาคเหนือ	ณ ศูนย์การค้าเซ็นทรัล จังหวัดเชียงใหม่	
	งานออกบูธจัดงาน Lanna Expo ๒๐๒๓	ณ ศูนย์ประชุมและแสดงสินค้านานาชาติ จังหวัดเชียงใหม่	
กลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติบ้านห้วยไร่	ออกบูธในงาน ชุมชนท่องเที่ยว D-HOPE	ณ บ้านห้วยไร่ ต.ตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน	
	การออกบูธจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม (CPOT & CCPOT) จากทั้ง ๘ อำเภอของจังหวัดลำพูน	ณ ศูนย์การค้าเดอะไนน์ เซ็นเตอร์ พระราม ๙ กรุงเทพมหานคร	
กลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติบ้านแม่แสม	ออกบูธจัดนิทรรศการผ้าไทย ๔ ภาคตามโครงการ "ผ้าไทย ใส่ให้สนุก"	ณ วัดญาณเสน ตำบลโก่งธนู อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี	
	การออกบูธจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม (CPOT & CCPOT) จากทั้ง ๘ อำเภอของจังหวัดลำพูน	ณ ศูนย์การค้าเดอะไนน์ เซ็นเตอร์ พระราม ๙ กรุงเทพมหานคร	

๔.๖ การถ่ายทอดและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ฝ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

คณะผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการถ่ายทอดและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ฝ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมได้แก่ ๑.จัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมให้กับนิสิตวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ณ ศูนย์การเรียนรู้บ้านแม่แสม ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน โดยกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ประกอบนิสิตวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน จำนวน ๑๒ คน ๒. จัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้จากงานวิจัยให้แก่ประชาชน โดยกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ๑๒ หมู่บ้านในตำบลตะเคียนปม ประชาชนในตำบลตะเคียนปม โรงเรียนในตำบลตะเคียนปม ผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลตะเคียนปมและสภาวัฒนธรรมอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน จำนวน ๓๐ คน ๓.จัดกิจกรรมสร้างเครือข่ายทำสัญญาข้อตกลงความร่วมมือ MOU กับเครือข่าย จำนวน ๗ เครือข่าย ได้แก่ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน สถาบันวิจัยหรือศูนย์ องค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนปม โรงเรียนบ้านไม้ตะเคียน สภาวัฒนธรรมตำบลตะเคียนปม สภาวัฒนธรรมอำเภอทุ่งหัวช้าง เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง และวิสาหกิจชุมชนในตำบลตะเคียนปม

๔.๕.๑ กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติ

การถ่ายทอดและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ฝ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่า

๑) กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติ คณะทีมวิจัยได้กำหนดจัดกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติให้แก่นิสิตวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน จำนวน ๑๒ คน ณ ศูนย์การเรียนรู้บ้านแม่แสม ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้างจังหวัดลำพูน โดยมีคุณวิโรจน์ คำธิยะ ครูผู้เชี่ยวชาญการย้อมผ้าสีธรรมชาติเป็นวิทยากร โดยคณะทีมวิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์การจัดอบรมถ่ายทอดความรู้ในครั้งนี้ เพื่อให้นิสิตมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติ เพื่อให้นิสิตได้เข้าใจถึงภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชน และเพื่อให้ให้นิสิตได้ตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง โดยกิจกรรมจะแบ่งเป็น ๒ ลักษณะด้วยกันคือ

๑.ภาคทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ความรู้เกี่ยวกับที่มาของสีธรรมชาติ วัสดุสำหรับการย้อมสีธรรมชาติและการย้อมสีธรรมชาติ

การเตรียมวัสดุให้สีจากธรรมชาติ

วัสดุให้สีจากธรรมชาติ ทั้งจากพืช สัตว์ และอื่น ๆ นั้นก่อนนำไปสกัดสี จะต้องมีการเตรียมก่อนเพื่อให้วัสดุมีความพร้อม และให้สีเต็มที่เมื่อนำไปสกัด โยส่วนใหญ่ในพื้นที่ที่นิยมนำพืชมาสกัดสี โดยส่วนมากจะใช้เปลือก แก่น ราก หัวหรือเหง้า ดอก ใบ ผลและเมล็ด โดยในแต่ละส่วนมีการเตรียมที่แตกต่าง

การเตรียมวัสดุจากแก่นไม้ เปลือก ราก หัว หรือ เหง้า : สำหรับเนื้อไม้หรือแก่นไม้ ใช้มีดผ่าให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ ขนาด นิ้วมือ หรือยิ่งเล็กยิ่งดี ส่วนเปลือก ราก หัว และเหง้า สับ/ทุบให้แหลกเป็นชิ้นเล็ก ๆ หรือถ้าไม่แข็งมากใช้ครกตำให้แหลก จากนั้นนำไปแช่น้ำทิ้งไว้ ๑ คืน ก่อนนำไปสกัดสี

การเตรียมวัสดุจากใบหรือดอก : นึ่งใบหรือดอกด้วยไอน้ำ ๕-๑๐ นาทีแล้วแช่น้ำเย็น ๑๐-๑๕ นาที ก่อนนำไปสกัดสี แต่ถ้าไม่สะดวกให้สับหรือตำใบ/ดอกให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้วแช่น้ำทิ้งไว้ ๑ คืนก่อนนำไปสกัดสี

การเตรียมวัสดุจากผลและเมล็ด : ผลแห้ง ถ้ามีขนาดใหญ่ ทุบให้แหลกเป็นชิ้นเล็ก ๆ ถ้าผลมีขนาดเล็ก (ปืงขาว) บุบให้แหลกพอหยาบ ๆ แช่น้ำทิ้งไว้ ๑ คืน ก่อนนำไปสกัดสี สำหรับเมล็ดและเอาเฉพาะส่วนที่เป็นเมล็ด (คำแสด) ออกมาแช่น้ำให้เปื่อย ผลสด (มะขามป้อม ลูกค้อ ลูกคนทา) บุบหรือตำพอหยาบ ๆ แช่น้ำ ๑ คืน ก่อนนำไปสกัดสี

จากการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติ พบว่า นิสิตมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทั้งด้านทฤษฎีและภาคปฏิบัติของกระบวนการย้อมสีธรรมชาติ และนิสิตสามารถนำองค์ความรู้ไปพัฒนาต่อยอดต่อไปในอนาคต

๒) กิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้จากงานวิจัยให้แก่ประชาชน กำหนดวัตถุประสงค์ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ คณะผู้วิจัยได้เรียนเชิญ ผศ. ญาณิศา โกมลศิริโชค มาบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับ “แนวคิดในกาพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรม” ณ ห้องประชุม สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน โดยมีเนื้อหาสาระสำคัญดังนี้

แนวคิดในกาพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมในยุคปัจจุบัน ถือว่าเป็นการเอาสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนมาสร้างมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้ชุมชนได้มีรายได้และมีการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ แต่ต้องการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์สินค้าควรมีกระบวนการดังต่อไปนี้

๑. สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำทุนทางวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้กับสินค้า เราต้องมีความรู้และความเข้าใจในทุนทางวัฒนธรรมของตัวเองว่า อะไรเป็นจุดเด่นที่จะมาสร้างเป็นสินค้าให้ตรงกับความต้องการของลูกค้า เช่น การทำเสื่อ ผ้าปูโต๊ะ ม่านหน้าต่าง เป็นต้น ต้องมีการประยุกต์จากของเดิมมาประยุกต์สิ่งใหม่ มีการปรับเปลี่ยนจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิมของผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติ มาพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ๆ แต่ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ที่โดดเด่น นั่นคือผ้าจากสีธรรมชาติ

๒. ลงพื้นที่สำรวจศักยภาพและความต้องการของกลุ่ม แต่ละกลุ่มจะต้องมีความพร้อมในการทำงานร่วมกัน มีการประชุมเพื่อตกลงกันว่าจะสร้างผลิตภัณฑ์อะไร เพื่อใคร แล้วทำอย่างไร ต้องแบ่งหน้าที่กันทำงานอย่างชัดเจน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในกลุ่ม

๓. สอบถามความต้องการของกลุ่ม ต้องมีความแน่นอนในความต้องการของกลุ่ม เพราะจากประสบการณ์ที่ผ่านมา สมาชิกในกลุ่มมักจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ทำให้การทำงานไม่เป็นระบบ ดังนั้น เพื่อขจัดปัญหาเหล่านี้ กลุ่มจะต้องมีความต้องการผลิตภัณฑ์สินค้าไปในทิศทางเดียวกัน

๔. พัฒนาแบบให้ตรงตามต้องการผู้บริโภค และออกแบบโดยคำนึงถึงศักยภาพในการผลิตของกลุ่ม การพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าต้องผลิตให้ตรงกับความรู้การของผู้บริโภค สิ่งที่สำคัญที่สุด ต้องคำนึงถึงความรู้และความเชี่ยวชาญของกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นการย้อม การทอ งานปัก ซึ่งกลุ่มจะต้องระดมทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ความสามารถมาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้ออกมาตามแบบที่ได้กำหนดไว้ และที่สำคัญเราจะต้องซื่อสัตย์ต่อผู้บริโภคสินค้า ไม่นำสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐานหรือไม่สมบูรณ์ให้ผู้บริโภค ซึ่งจะผลต่อผลิตภัณฑ์สินค้าของกลุ่มในระยะยาวภายหลังได้

๓) กิจกรรมสร้างเครือข่ายทำสัญญาข้อตกลงความร่วมมือ MOU กับเครือข่าย

คณะที่มวิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมสร้างเครือข่ายทำสัญญาข้อตกลงความร่วมมือ MOU กับเครือข่ายจำนวน ๗ เครือข่าย ได้แก่ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน สถาบันวิจัยหรือศูนย์ องค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนปม โรงเรียนบ้านไม้ตะเคียน สภาวัฒนธรรมตำบลตะเคียนปม สภาวัฒนธรรมอำเภอทุ่งหัวช้าง เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง และวิสาหกิจชุมชนในตำบลตะเคียนปม โดยมีการลงทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน ทั้งนี้ เพื่อสนับสนุนให้บุคลากรและนิสิตของ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ตลอดจนบุคลากรจากองค์กร หน่วยงาน ภาครัฐและเอกชน นักวิจัยอิสระ บุคคลทั่วไป เรียนรู้ทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม สร้างพันธมิตร เครือข่าย และพัฒนาระบบสนับสนุนการวิจัยเพื่อชุมชนท้องถิ่น ให้กับพันธมิตรเครือข่ายวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

๔.๗ องค์ความรู้จากงานวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง “การยกระดับคุณภาพสินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) การออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ๒) การพัฒนากลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ๓) การถ่ายทอดและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผานวิธีของการวิจัย ๓ ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการลงพื้นที่ในตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน โดยการลงพื้นที่สำรวจบริบทของพื้นที่ การประชุมกลุ่ม การเก็บข้อมูลจากการแจกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลจำนวน ๑๕ คน ได้แก่ ตัวแทนกลุ่มย้อมผ้าสีธรรมชาติ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนในการสนับสนุนและส่งเสริมผ้าย้อมสีธรรมชาติ สามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้จากงานวิจัยได้ดังนี้

การยกระดับ ผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้าย้อม สีธรรมชาติ

การยกระดับคุณภาพสินค้าผ้าฝ้าย้อมจากสีธรรมชาติ
ด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์
ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

คำอธิบายองค์ความรู้จากงานวิจัย

ในโครงการวิจัย การยกระดับผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ครั้งนี้ คณะทีมวิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัย ออกเป็น ๓ ส่วนได้แก่ input process output

๑. Input (ปัจจัยนำเข้า)

ผลิตภัณฑ์ย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม แบ่งได้ ๒ คือ ความคิดดั้งเดิม และทุนทางวัฒนธรรม

๑.๑ แนวคิดดั้งเดิม

จากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลและสัมภาษณ์ตัวแทนหมู่บ้าน ค้นพบว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงตำบลตะเคียนปมนั้น อาศัยรูปแบบเดิมจากบรรพบุรุษที่มีความเรียบง่ายไม่ซับซ้อน เน้นประโยชน์ใช้สอยมากกว่าความสวยงามแบบสมัยใหม่ นอกจากนั้นผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติก็จะมีการนำเอาลูกเต๋อยามาประดับเป็นลวดลายต่างๆ ที่แฝงไปด้วยความเชื่อของชุมชนของตนเอง

นอกจากนั้น ผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ ยังเป็นรูปแบบที่ดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาไม่ได้รับความนิยมของตลาด การออกแบบยังใช้ลวดลายและสีธรรมชาติดั้งเดิม ไม่ได้มีการพัฒนาลวดลายใหม่ที่เป็นที่สนใจ การผลิตอยู่ในครัวเรือนไม่ได้จัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง เป็นการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และจะถ่ายทอดกันในครัวเรือน จากยาย แม่ สู่ลูก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง

๑.๒ ทุนทางวัฒนธรรม

ทุนทางวัฒนธรรม คือ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่มีความโดดเด่น ได้แก่

การย้อมสีธรรมชาติ ในอดีตที่ผ่านมา ชาวกะเหรี่ยงจะปลูกฝ้ายในครัวเรือนเอง และนำฝ้ายมาปั่นเป็นเส้นด้าย ย้อมด้วยสีธรรมชาติ สร้างลวดลายด้วยการทอ ปักด้วยเส้นไหมและลูกเต๋อย ผู้หญิงชาวกะเหรี่ยงจะถ่ายทอดภูมิปัญญาการผลิตผ้าทอแก่ลูกหลานที่เป็นผู้หญิงตั้งแต่อายุ ๑๒-๑๕ ปี โดยเริ่มจากแบบง่าย ๆ ฝึกฝนจนมีความชำนาญ จนสามารถออกแบบลวดลายได้ด้วยตนเอง การออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติจะเน้นออกแบบเป็นสีของเครื่องใช้ เช่น เสื้อผ้า กระโปรง ผ้าห่ม และ ถูย้อม เป็นต้น ซึ่งสิ่งของที่ผลิตจากผ้าย้อมสีธรรมชาติจะนำมาใช้สอยในชีวิตประจำวันเท่านั้น ไม่ได้นำมาจำหน่าย

อัตลักษณ์ที่เด่นชัดคือ ผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติก็จะมีการนำเอาลูกเต๋อยามาประดับเป็นลวดลายต่าง ๆ นอกจากนั้น อัตลักษณ์ที่เห็นได้ชัดเกี่ยวกับผ้าทอย้อมสีธรรมคือ ๑) การทำเส้นฝ้ายที่นำมาทอเป็นผ้าที่เกิดจากฝ้ายที่ปลูกกันเองตามบ้านเรือน ๒) ด้านการทอผ้าฝืน เป็นการทอตามรูปแบบที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยมากจะเป็นการทอด้วยกี่เอว มีการนำเส้นฝ้ายที่ได้จากการปลูกและสร้างเส้นฝ้าย ผ่านการย้อมสีจากธรรมชาติเสร็จแล้วนำมาทอ ๓) การสร้างผลิตภัณฑ์ การ

ตัดเย็บชิ้นรูปผ้าเพื่อการใช้สอยของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในตำบลตะเคียนปม เป็นการนำผ้าที่ทอได้มาตัดเย็บเพื่อการใช้งาน เช่น ถุง (ถุงย่าม) เสื้อ ผ้าห่ม

๒. Process (กระบวนการ)

ส่วนกระบวนการในการออกแบบผลิตภัณฑ์และกระบวนการด้านการตลาด
คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมอบรม

๑.อบรมให้ความรู้ ในหัวข้อ “แนวทางการพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติ” วิทยากรโดย ผศ.ญานิตา โกมลศิริโชค คณะศิลปกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์ สาขาสิ่งทอและเครื่องประดับ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

๒.อบรมให้ความรู้ในหัวข้อ “กลยุทธ์การพัฒนาการตลาด เพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์สินค้าจากผ้าย้อมสีธรรมชาติ” วิทยากรโดย อ.ดร.นิกร ยาอินตา ประธานบริษัทนิกรเทคโนโลยีเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ จำกัด

การพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอดงหลวง จังหวัดลำพูน ต้องคำนึงถึงปัจจัยดังต่อไปนี้

ประการแรก การผลิตเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภค การผลิตสินค้า ผู้ผลิตต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้บริโภคเป็นหลัก เพราะถ้าผลิตสินค้าออกมา แต่ไม่ผู้บริโภคนำไปใช้ หรือไม่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ทำให้เสียเวลาในการผลิตและเสียงบประมาณในการผลิต ดังนั้น การจะผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ ต้องมีการสำรวจความต้องการของผู้บริโภค โดยเฉพาะกลุ่มที่นิยมผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์

ประการที่สอง การผลิตสินค้าของตนแปลกใหม่สวยงาม ผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นสินค้าที่สวยงามอยู่แล้ว แต่เนื่องจากว่าผลิตภัณฑ์ที่เราผลิตออกมารูปแบบอาจไม่เป็นที่นิยมของผู้บริโภค ดังนั้นจะต้องมีการปรับปรุงรูปแบบผ้าทอย้อมสีธรรมชาติให้ดูทันสมัย แปลกใหม่ เช่น ทำเป็นกระเป๋าเดินทาง ปลอกหมอนหรือเสื่อสุทสำหรับใส่ไปทำงาน เป็นต้น

ประการที่สาม การผลิตสินค้าต้องมีคุณค่าและมีคุณภาพ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติถือว่าเป็นสินค้าที่มีคุณค่าอัตลักษณ์ที่เป็นจุดเด่นและจุดขาย แต่ทั้งนี้ต้องสร้างสินค้าให้มีคุณภาพเหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภค

ประการสุดท้าย การผลิตต้องมีการวางแผนผลิตได้อย่างถูกต้อง คือ ต้องทบทวนต้นทุนทางวัฒนธรรมที่ท้องถิ่นมีอยู่แล้ว มาพัฒนาและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ โดยอาศัยช่างฝีมือหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบมาช่วยในการผลิตสินค้า ทั้งนี้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของกลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติมาช่วยให้นวัตกรรมและวางแผนในการออกแบบร่วมกัน เพื่อยังคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

ส่วนแนวคิดด้านการตลาดต้องอาศัยเทคนิค ๔ ประการดังนี้

ประการแรก เริ่มต้นตั้งแต่การคิดชื่อแบรนด์ สิ่งแรกที่ควรทำ หากคิดสร้างแบรนด์ให้เกิดการจดจำง่าย ก็ต้องเริ่มต้นจากชื่อของแบรนด์ ควรเป็นชื่อที่เข้าใจง่าย อ่านง่าย ตรงความหมายของสินค้า ควรจะเป็นจำนวนคำที่สั้น กระชับ เข้าใจง่าย

ประการที่สอง สร้างความแตกต่างอย่างสร้างสรรค์ อย่าทำตามคู่แข่งหรือแบรนด์อื่นต้องมีความคิดสร้างสรรค์ อย่าเดินตามคนอื่นไม่ว่าจะคู่แข่งในตลาดเดียวกัน หรือแบรนด์ที่ไม่ได้อยู่ในวงการก็ตาม เพราะนั่นเท่ากับธุรกิจกำลังฆ่าตัวเอง นอกจากนี้ไม่เกิดการจดจำที่ดี ยังมีภาพลักษณ์เชิงลบออกมาอีกด้วย ทำอย่างไรก็ได้ให้รู้สึกถึงความแตกต่างมากที่สุด

ประการที่สาม ไม่ใช่แค่คำพูด แต่โลโก้ก็สำคัญไม่แพ้กัน ต้องคิดชื่อที่จำง่าย มีความหมายสื่อถึงสินค้า ต้องออกแบบโลโก้มาเป็นจุดขายเพื่อให้ผู้คนจดจำ แกรมทำออกมาได้ดีมาก ไม่ต้องใส่ชื่อตนเองเอาไว้บนโลโก้ผู้คนก็จำได้ ช่วยให้การโฆษณาง่ายขึ้นกว่าเดิม

ประการสุดท้าย สื่อสารด้วยการสร้างไวรัส (viral) ต้องสร้างไวรัสให้คนทั่วไปรับรู้ ซึ่งปัจจุบันช่องทางออนไลน์ได้รับความนิยมและทำได้ง่าย พยายามคิดให้แตกต่าง มีความสร้างสรรค์ จุดกระแสในเชิงสร้างสรรค์

๓. Output (ผลลัพธ์)

ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการออกแบบของแต่ละกลุ่มผ้าย้อมสีธรรมชาติแต่หมู่บ้านจะมีรูปแบบที่แตกต่างกัน กลุ่มบ้านไม้สลิจะออกแบบเป็นเสื้อคลุมแขนยาว กลุ่มบ้านห้วยไร่จะออกแบบเป็นเสื้อชุดเดรส (เสื้อคลุม) และกลุ่มบ้านแม่แสม ชุดเสื้อและกางเกงสำเร็จรูป

๑. กลุ่มบ้านไม้สลิ เลือกออกแบบเป็นประเภทเสื้อคลุมแขนยาว โดยรายละเอียดของเสื้อคลุมแขนยาว มีการผสมผสานจัดวางลวดลายที่มีเอกลักษณ์ของผ้าทอมือกะเหรี่ยง โทนสีย้อมธรรมชาติ ด้วยเทคนิคผ้าลายริ้วเป็นเส้นตรง เทคนิคผ้าลายยกดอกดั้งเดิมของกลุ่ม เนื่องจากลักษณะผ้าทอเป็นหน้าแคบ จึงนำผ้ามาจัดวางองค์ประกอบใหม่ ด้วยการตัดต่อและเย็บด้วยมือ ตามศักยภาพของกลุ่มในรูปแบบเสื้อคลุมร่วมสมัยใหม่ ทันสมัย ให้เหมาะสมสำหรับการไปใช้งานในกลุ่มผู้บริโภคต่อไป

๒. กลุ่มบ้านห้วยไร่ เลือกออกแบบเป็นประเภทชุดเดรส (เสื้อคลุม) โดยรายละเอียดของชุดเดรส (เสื้อคลุม) เป็นการตัดเย็บผ้าทอกะเหรี่ยงสีย้อมจากธรรมชาติด้วยความหลากหลายของเทคนิคการทอผ้าสีพื้น ผ้าทอลายริ้ว และการจกกลาย นำมาตัดเย็บ ตัดต่อ จัดวางองค์ประกอบพัฒนาให้มีความแปลกใหม่ในการผสมผสานภูมิปัญญากับแฟชั่นหลากหลายในรูปแบบชุดเดรสหรือเสื้อคลุมในชุดเดียวกัน จากผ้าทอที่มีหน้าแคบหรือเศษผ้าทอที่เหลือใช้ที่ไม่มีความน่าสนใจมาตัดต่อทำเป็นชุดที่มีความสวยงามดูน่าสนใจมากขึ้น

๓. กลุ่มบ้านแม่แสม เลือกออกแบบเป็นประเภทชุดเสื้อและกางเกงสำเร็จรูป โดยรายละเอียดของชุดเสื้อและกางเกงสำเร็จรูป มีการใช้ผ้าสีพื้นเย็บตัดต่อกับผ้าลายริ้วจากผ้าฝ้ายทอมือกะเหรี่ยงเพื่อสร้างความสวยงามในการออกแบบ ตัดเย็บอีกทั้งยังเป็นการควบคุมราคาต้นแบบผลิตภัณฑ์เนื่องจากไม่ต้องใช้ผ้าที่มีลวดลายทั้งชิ้น ซึ่งผ้าทอมือมีหน้าผ้าที่แคบและจำนวนจำกัดต่อการใช้งาน จึงไม่สามารถตัดเย็บชิ้นงานที่ใช้ผ้าวางหน้ากว้างได้ จึงนำมาตัดต่อในรูปแบบเสื้อและกางเกงสวมใส่สบาย สามารถใช้ในชีวิตประจำวันได้รวมไปถึงการผลิตและการจัดจำหน่าย

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

โครงการวิจัยเรื่อง “การยกระดับคุณภาพสินค้าผ้าอ้อมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) การออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าอ้อมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ๒) การพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าอ้อมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ๓) การถ่ายทอดและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ้าอ้อมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีของการวิจัย ๓ ประเภท คือ การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

๑) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยศึกษารายละเอียดของการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าอ้อมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์และ การพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าอ้อมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ของประชาชนในตำบลตะเคียนปม อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ได้แก่ หมู่บ้านแม่แสม หมู่บ้านไม้สลิ และหมู่บ้านห้วยไร่

๒) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการลงพื้นที่ในตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ได้แก่ หมู่บ้านแม่แสม หมู่บ้านไม้สลิ และหมู่บ้านห้วยไร่ สำหรับ การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต การสนทนากลุ่ม จำนวน ๑๕ คน เพื่อการ สัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าอ้อมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์และ การพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าอ้อมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ของประชาชนในตำบลตะเคียนปม อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ได้แก่ หมู่บ้านแม่แสม หมู่บ้านไม้สลิ และหมู่บ้านห้วยไร่

๓) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เป็นการลงพื้นที่ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ การออกแบบผลิตภัณฑ์ พัฒนาการการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าอ้อมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรม และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยมีคุณสมบัติตามที่กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น ๗ ระยะ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยมีระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

ระยะที่ ๑ การจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจและจัดสร้างกาจัดสร้างเครื่องมือประกอบการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบสอบถาม (Questionnaires) แบบประเมินผล โดยการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ประกอบการวิจัย ได้แก่ เครื่อง

บันทึกภาพและเสียง และความพร้อมของอุปกรณ์เครื่องมือการทำงานใบบอนุญาตจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ระยะที่ ๒ การลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการคัดเลือกในพื้นที่ ๓ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านแม่แสม หมู่บ้านไม้สลิ และหมู่บ้านห้วยไร่ และเชิญตัวแทนหมู่บ้านมาร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งห้วยช้าง จังหวัดลำพูน และลงพื้นที่สำรวจผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติทั้ง ๓ หมู่บ้าน

ระยะที่ ๓ การจัดพิมพ์เอกสารรายงานความก้าวหน้างานวิจัย เพื่อนำเสนอรายงานความก้าวหน้าแก่แหล่งทุนสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงรายงานความก้าวหน้างานวิจัยและนำเครื่องมือการวิจัยไปทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ในการจัดทำวิจัยฉบับสมบูรณ์

ระยะที่ ๔ จัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้ ในหัวข้อ “แนวทางการพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติ” วิทยากรโดย ผศ.ญาณิศา โกมลศิริโชค คณะศิลปกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์ สาขาสิ่งทอและเครื่องประดับ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา อบรมให้ความรู้ในหัวข้อ “กลยุทธ์การพัฒนาการตลาด เพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์สินค้าจากผ้าย้อมสีธรรมชาติ” วิทยากรโดย อ.ดร.นิกร ยาอินตา ประธานบริษัทนิกรเทคโนโลยีการเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ให้กับตัวแทนกลุ่มผ้าย้อมสีธรรมชาติ จำนวน ๓ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านแม่แสม หมู่บ้านไม้สลิ และหมู่บ้านห้วยไร่ จำนวน ๑๕ คน ณ ห้องประชุมพระเทพญาณเวที วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

ระยะที่ ๕ ดำเนินการลงพื้นที่เชิญวิทยากรมาอบรมเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติในตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งห้วยช้าง จังหวัดลำพูน โดยใช้พื้นที่ ศูนย์การเรียนรู้บ้านแม่แสม ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งห้วยช้าง จังหวัดลำพูน เป็นสถานที่จัดกิจกรรม โดยได้เรียนเชิญ ผศ.ญาณิศา โกมลศิริโชคและทีมงาน จาก คณะสถาปัตยกรรม สาขาการออกแบบสิ่งทอ จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา มาเป็นวิทยากรมาช่วยออกแบบ โดยให้ตัวแทนของกลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติทั้ง ๓ หมู่บ้าน มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการออกแบบและร่วมตัดสินใจในการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ โดยมีรายชื่อตัวแทนกลุ่มผู้เข้ากิจกรรมออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ จำนวน ๒๐ คน

ระยะที่ ๖ การสรุปองค์ความรู้จากงานวิจัย ลงพื้นที่จัดกิจกรรมการถ่ายทอดและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมได้แก่ ๑.จัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมให้กับนิสิตวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ณ ศูนย์การเรียนรู้บ้านแม่แสม ตำบลตะเคียนปมอำเภอทุ่งห้วยช้าง จังหวัดลำพูน โดยกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ประกอบนิสิตวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน จำนวน ๑๒ คน ๒. จัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้จากงานวิจัยให้แก่ประชาชน โดยกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ๑๒ หมู่บ้านในตำบล

ตะเคียนปม ประชาชนในตำบลตะเคียนปม โรงเรียนในตำบลตะเคียนปม ผู้บริหารท้องถิ่นในตำบล ตะเคียนปมและสภาวัฒนธรรมอำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน จำนวน ๓๐ คน ๓.จัดกิจกรรมสร้าง เครือข่ายทำสัญญาข้อตกลงความร่วมมือ MOU กับเครือข่ายจำนวน ๗ เครือข่าย ได้แก่ วิทยาลัยสงฆ์ ลำพูน สถาบันวิจัยหรือศูนย์ องค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนปม โรงเรียนบ้านไม้ตะเคียน สภา วัฒนธรรมตำบลตะเคียนปม สภาวัฒนธรรมอำเภอทุ่งหัวช้าง เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง และวิสาหกิจ ชุมชนในตำบลตะเคียนปม

ระยะที่ ๗ การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือ คู่มือ วีดีโอ เพื่อเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน รวมทั้งการจัดทำหนังสือสรุปองค์ความรู้ และการเผยแพร่สู่สื่อสารมวลชน สื่อสารสนเทศ วารสาร มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และการจัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

พื้นที่ในการเก็บข้อมูล คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่วิจัย ๓ หมู่บ้าน คือ ๑) บ้านแม่แสม ๒) บ้านไม้สลิ และ ๓) บ้านห้วยไร่ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าว พื้นที่ศึกษาวิจัยมีจุดเด่น คือ เป็นพื้นที่ที่มี กลุ่มชาติพันธุ์ คือ กะเหรี่ยงที่มีอัตลักษณ์และภูมิปัญญาการทอผ้าที่โดดเด่น โดยเฉพาะการทอผ้าย้อม สีธรรมชาติ ที่กระบวนการทอผ้าและย้อมผ้าเป็นมิตรกับธรรมชาติไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ประชากรที่ ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนในตำบลตะเคียนปม ได้แก่ หมู่บ้านแม่แสม หมู่บ้านไม้สลิ และหมู่บ้าน ห้วยไร่ จำนวน ๖๐๐ คน ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของ (Krejcie & Morgan, 1986, p. 345) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๒๓๒ คน ทำการสุ่มตัวอย่างจากประชากรแบบแบ่งพื้นที่ ตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละพื้นที่การวิจัย (Proportional Area Sampling) ทำการสุ่มกลุ่ม ตัวอย่าง โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ในแต่ละพื้นที่ ด้วยวิธีการจับฉลาก จนกระทั่งครบตัวอย่างตามที่ต้องการ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หลักแบบเจาะจง ตามคุณสมบัติที่คณะผู้วิจัยกำหนดขึ้น จำนวน ๑๕ คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มย้อมสีธรรมชาติ นักวิชาการ/ผู้เชี่ยวชาญด้านการ ออกแบบผลิตภัณฑ์ นักวิชาการ/ผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาด และประชาชนในพื้นที่

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่ม แบบสังเกตการณ์เชิงปฏิบัติการ สำหรับเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (key Informants) เพื่อนำมาใช้ในการประมวลองค์ความรู้ ศึกษาบริบทพื้นที่ วิธีคิด วิธีชีวิตของชุมชนจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัย ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เมื่อ ได้รับข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยยืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ใน ปรากฏการณ์ที่ศึกษาและบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษาตรวจสอบและรับรองความ ถูกต้อง

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัย การยกระดับคุณภาพสินค้าผ้าฝ้ายอมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

๕.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามเรื่อง “การออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าฝ้ายอมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน” จำแนกได้ดังนี้

๑. เพศ พบว่า ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม ๓ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านไม้สลิ บ้านแม่แสม และบ้านห้วยไร่ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเป็นชาย ๒. อายุ ส่วนใหญ่มีอายุ ๔๖-๕๕ ปี รองลงมาคืออายุ ๒๕-๓๕ ปี ๓. ระดับการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำกว่า ม. ๖ รองลงมาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ๔. สถานภาพ พบว่า ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส รองลงมาได้แก่ มีสถานภาพโสด และ ๕. อาชีพ พบว่า ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร รองลงมาคืออาชีพอื่น ๆ (ลูกจ้าง, แม่บ้าน)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็น โดยการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ประชาชนตำบลตะเคียนปม ได้แก่ หมู่บ้านแม่แสม หมู่บ้านไม้สลิ และหมู่บ้านห้วยไร่ จำนวน ๒๒๙ คน โดยได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการความต้องการที่มีต่อรูปแบบของผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายอมสี่ธรรมชาติดของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปมและความต้องการด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าฝ้ายอมจากสี่ธรรมชาติดของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม มีรายละเอียดดังนี้

๑) ความต้องการที่มีต่อรูปแบบของผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายอมสี่ธรรมชาติ ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม ๓ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านไม้สลิ บ้านแม่แสม และบ้านห้วยไร่ พบว่า ความต้องการในระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายอมสี่ธรรมชาติ ควรมีรูปแบบที่ทันสมัยกับการใช้งาน รองลงมา คือ ควรมีการพัฒนาตลาดของผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายอมสี่ธรรมชาติให้เหมาะสมกับความนิยมของคนสมัยใหม่ และในระดับค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายอมสี่ธรรมชาติควรมีสันที่หลากหลาย

๒) ความต้องการด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าฝ้ายอมจากสี่ธรรมชาติ ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม ๓ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านไม้สลิ บ้านแม่แสม และบ้านห้วยไร่ พบว่า ความต้องการระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ผลิตภัณฑ์สินค้าเป็นที่น่าเชื่อถือ มีกระบวนการผลิตที่ได้คุณภาพ รองลงมา คือ มีการแยกหมวดหมู่สินค้าอย่างชัดเจน เช่น ผลิตภัณฑ์ที่เป็นการสวมใส่ เครื่องนอน เครื่องแต่งกาย หรือของที่ระลึก และในระดับค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ มีการรับประกันสินค้าในกรณีสินค้าชำรุดหรือ ซักแล้วสีตก เป็นต้น โดยเน้นความเหมาะสมกับงานที่จัด

๕.๑.๒ การออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

จากศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน พบว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในอดีตที่ผ่านมา เป็นการออกแบบเพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องแต่งกายและเครื่องนุ่งห่ม โดยวิธีการออกแบบจะที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ อีกทั้งมีลวดลายเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น โดยสีที่นำย้อมผ่านนั้นจะนำมาจากเปลือกไม้ ใบ ผลและรากของต้นไม้เป็นส่วนใหญ่ สำหรับรูปแบบของผ้าย้อมสีธรรมชาติจะมีการออกแบบที่เรียบง่าย สะดวกสบายแก่การสวมใส่ การผลิตผ้าย้อมสีธรรมชาติจะทำงานในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ สำหรับลวดลายที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นซึ่งถือว่าเป็นผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เก่าแก่

๑) การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติ การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงตำบลตะเคียนปมนั้น อาศัยรูปแบบเดิมจากบรรพบุรุษที่มีความเรียบง่ายไม่ซับซ้อน เน้นประโยชน์ใช้สอยมากกว่าความสวยงามแบบสมัยใหม่ นอกจากนี้ผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติก็จะมีการนำเอาลูกเต๋อยมาประดับเป็นลวดลายต่างๆ ที่แฝงไปด้วยความเชื่อของชุมชนของตนเอง ส่วนประเด็นที่ทางกลุ่มชาติพันธุ์ได้สะท้อนถึงปัญหาเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์คือรูปแบบที่ดั้งเดิมไม่ได้รับความนิยมของตลาด การออกแบบยังใช้ลวดลายและสีธรรมชาติดั้งเดิม ไม่ได้มีการพัฒนาลวดลายใหม่ที่เป็นที่สนใจ การผลิตอยู่ในครัวเรือนไม่ได้จัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

๒) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอของตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน จากเดิมที่การทอตามภูมิปัญญาที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษมานั้น สำหรับการพัฒนาในปัจจุบัน ได้มีหน่วยงานทางภาครัฐและเอกชน ได้นำมาอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมสีธรรมชาติ เพื่อสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผ้าย้อมสีธรรมชาติ แต่ยังมีข้อจำกัดด้านความต้องการของลูกค้าจะอยู่เฉพาะบางกลุ่ม และผลิตภัณฑ์สินค้าที่ยังต้องเป็นรูปแบบดั้งเดิมและย้อมสีธรรมชาติ ยังไม่ได้เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย

๓) กระบวนการถ่ายทอดผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติ ด้านกระบวนการถ่ายทอดผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น อดีตมีการถ่ายทอดในครัวเรือนเท่านั้น เพื่อประโยชน์ในการผลิตผ้าเพื่อใช้ในครัวเรือนให้กับสมาชิกในครอบครัว แต่ในปัจจุบัน เพื่อเป็นส่งเสริมสนับสนุนในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติสู่เยาวชนรุ่นใหม่ ทางโรงเรียนมัธยมศึกษาตะเคียนปม ได้มีการจัดทำหลักสูตรการย้อมสีธรรมชาติให้นักเรียน และบางหมู่บ้านในตำบลตะเคียนปม มีนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างชาติมาเรียนรู้วิธีการย้อมสีธรรมชาติและการทอผ้า

จากผ้าย้อมสีธรรมชาติ ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอที่ได้รับความสนใจและควร
แก่การรักษาและอนุรักษ์ขนานให้อนุชนรุ่นหลังสืบต่อไป

๔) ปัญหา และอุปสรรคการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติ

๑. ด้านการผลิต เนื่องจากการผลิตของกลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ
ยังเป็นการผลิตในครัวเรือนหรือมีขนาดเล็ก สมาชิกกลุ่มย้อมสีธรรมชาติยังไม่มียังงบประมาณ
และแหล่งตลาดที่สามารถผลิตในระดับเกษตรอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ได้ และผลิตภัณฑ์สินค้าย้อมสี
ธรรมชาติ มีผู้สนใจน้อย

๒. ด้านการตลาด เนื่องจากกลุ่มผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงตำบล
ตะเคียนปม ยังไม่ได้จัดตั้งเป็นกลุ่มรัฐวิสาหกิจชุมชน ดังนั้นการตลาดยังอยู่ในวงแคบ รวมทั้งผู้บริโภค
มักจะมองว่าสินค้าผ้าย้อมสีธรรมชาติมีราคาสูง และสีสันทดลายนยังไม่ได้รับความนิยมเมื่อเปรียบเทียบกับ
ผ้าที่ย้อมจากสีสังเคราะห์ ซึ่งสีจะสดใสมากกว่า และราคาถูกกว่า

สรุปได้ว่า ปัญหาและอุปสรรคของผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอใน
ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ได้แก่ การผลิต รูปแบบการผลิตยังไม่ได้ปรับเปลี่ยน
ตามความต้องการของผู้บริโภค การพัฒนาการตลาดยังไม่มีหน่วยงานทางภาครัฐและเอกชนให้การ
สนับสนุนที่ทั่วถึง และช่องทางการตลาดที่ยังมีรูปแบบเดิม ไม่มีความหลากหลายในช่องทางการ
จำหน่าย เช่น ช่องทางออนไลน์ การออกบูธ หรือการออกขายในงานมหกรรมสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น

๕.๑.๓ การพัฒนาหลักการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทาง
วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

จากการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ คณะที่มิวิจัยได้ทราบถึงปัญหาของกลุ่ม
ชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน สามารถจำแนกได้ ๒ ประเด็นคือ ปัญหา
ด้านการผลิต ผลิตภัณฑ์สินค้าย้อมสีธรรมชาติ มีผู้สนใจน้อย และปัญหาด้านการตลาด การตลาดยัง
อยู่ในวงแคบ รวมทั้งผู้บริโภคมักจะมองว่าสินค้าผ้าย้อมสีธรรมชาติมีราคาสูง และสีสันทดลายนยังไม่
ได้รับความนิยมเมื่อเปรียบเทียบกับผ้าที่ย้อมจากสีสังเคราะห์ ซึ่งสีจะสดใสมากกว่า และราคาถูกกว่า

คณะที่มิวิจัยได้เรียนเชิญวิทยากรผู้มีความรู้มาอบรมและให้ความเกี่ยวกับการออกแบบ
ผลิตภัณฑ์และกลยุทธ์การตลาดดังนี้

๑) กิจกรรมอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับ หัวข้อ “แนวทางการพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์
จากผ้าย้อมสีธรรมชาติ” วิทยากรโดย ผศ.ญาณิศา โกมลศิริโชค คณะศิลปกรรมศาสตร์และ
สถาปัตยกรรมศาสตร์ สาขาส่งทอและเครื่องประดับ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา มี
รายละเอียดดังต่อไปนี้

การพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอย้อมสีธรรมชาติในปัจจุบันถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะการผลิตต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายอย่าง ๆ เป็นองค์ประกอบ ยิ่งการบริโภคของคนรุ่นใหม่มีรสนิยมเปลี่ยน ความต้องการของผู้บริโภคยิ่งหลากหลาย ทั้งนี้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ต้องคำนึงถึงปัจจัยดังต่อไปนี้

ประการแรก การผลิตเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภค การผลิตสินค้า ผู้ผลิตต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้บริโภคเป็นหลัก เพราะถ้าผลิตสินค้าออกมา แต่ไม่ผู้บริโภคนำไปใช้หรือไม่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ทำให้เสียเวลาในการผลิตและเสียงบประมาณในการผลิตผลิตภัณฑ์ ดังนั้น การจะผลิตผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ ต้องมีการสำรวจความต้องการของผู้บริโภค โดยเฉพาะกลุ่มที่นิยมผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์

ประการที่สอง การผลิตสินค้าของตนแปลกใหม่สวยงาม ผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นสินค้าที่สวยงามอยู่แล้ว แต่เนื่องจากว่าผลิตภัณฑ์ที่เราผลิตออกมารูปแบบอาจไม่เป็นที่นิยมของผู้บริโภค ดังนั้นจะต้องมีการปรับรูปแบบผ้าทอย้อมสีธรรมชาติให้ดูทันสมัย แปลกใหม่ เช่น ทำเป็นกระเป๋าเดินทาง ปลอกหมอนหรือเสื่อสุทสำหรับใส่ไปทำงาน เป็นต้น

ประการที่สาม การผลิตสินค้าต้องมีคุณค่าและมีคุณภาพ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ ถือเป็นสินค้าที่มีคุณค่าอัตลักษณ์ที่เป็นจุดเด่นและจุดขาย แต่ทั้งนี้ต้องสร้างสินค้าให้มีคุณภาพเหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภค

ประการสุดท้าย การผลิตต้องมีการวางแผนผลิตได้อย่างถูกต้อง คือ ต้องทบทวนต้นทุนทางวัฒนธรรมที่ท้องถิ่นมีอยู่แล้ว มาพัฒนาและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ โดยอาศัยช่างฝีมือหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบมาช่วยในการผลิตสินค้า ทั้งนี้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของกลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติมาช่วยให้แนวคิดและวางแผนในการออกแบบร่วมกัน เพื่อยังคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น นอกจากนี้ กระบวนการออกแบบต้องมีขั้นตอนและรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. การเลือกใช้ผ้า เช่น ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติจาก ๓ หมู่บ้าน เพื่อนำไปออกแบบ
๒. การเลือกใช้สี เช่น เลือกสีธรรมชาติที่มีความโดดเด่นและเป็นที่ต้องการของตลาด
๓. การกำหนดประเภทการออกแบบ เช่น กระเป๋า เสื้อ กางเกง เป็นต้น
๔. หลักการออกแบบ ได้ สัดส่วน จังหวะ ความกลมกลืน ความสมดุล การเน้นจุดสนใจ ความแตกต่าง และเอกภาพ เช่น ต้องออกให้เป็นที่สนใจของผู้บริโภค มีการผสมผสานระหว่างรูปแบบเก่าและรูปแบบใหม่ โดยคงความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นไว้

๒) กิจกรรมอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับ “กลยุทธ์การพัฒนาการตลาด เพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์สินค้าจากผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ” สรุปสาระสำคัญของการอบรมในหัวข้อ “กลยุทธ์การพัฒนาการตลาด เพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์สินค้าจากผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ” วิทยากรโดย อ.ดร.นิกร ยาอินตา ประธานบริษัท นิกรเทคโนโลยีการเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ จำกัด มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การพัฒนา คือ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น เพื่อให้ก้าวไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคง เหมาะสมกับสถานการณ์ การพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด จึงเป็นการศึกษาเพื่อให้ธุรกิจก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นคง เพราะความมั่นคงจะมีความสำคัญมากของธุรกิจกลาง หรือเล็ก ทั้งนี้กลยุทธ์ทางการตลาดต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายอย่าง ปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือต้องรู้ว่าต้นทุนของพื้นที่มีอะไร แล้วจะต้องสร้างแบรนด์ของผลิตภัณฑ์ สร้างให้ได้มาตรฐาน ต้องทำเป็นอย่างแรกก่อนที่ทำธุรกิจ สร้างแบรนด์เชิงพาณิชย์ การย้อมสีธรรมชาติเป็นอัตลักษณ์หรือสัญลักษณ์ที่โดดเด่น คำว่าสีธรรมชาติจะยกระดับให้ดีกว่าสีสังเคราะห์ได้อย่างไร ต้องวิเคราะห์และพิจารณาร่วมกัน ถัดมาเป็นกลุ่มเป้าหมายของเราต้องทราบว่าเป็นใคร จะเป็น กลุ่มผู้สูงวัย กลุ่มเด็กวัยรุ่น หรือ กลุ่มผู้ใช้แรงงาน ฯลฯ กลุ่มเป้าหมายมีความต้องการแบบใด ชอบสีสดใส สีทึบ สีเอิร์ธโทน นอกจากจุดเด่นของสินค้า เป็นผ้า ย้อมสีธรรมชาติ มาจากวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น มีอย่างอื่นอีกหรือไม่ เช่น เป็นสินค้าที่กระทบ มีแห่งแรกหรือแห่งเดียวในโลก สินค้ามีคุณภาพสีไม่ตก คงทนถาวร และการจำหน่ายสินค้า มีช่องทางจำหน่ายที่ไหน จำหน่ายสินค้า แบบออนไลน์ หรือ แบบออนไซต์ สุดท้ายมีการประชาสัมพันธ์สินค้าอย่างไร ซึ่งปัจจุบันมีวิธีการที่หลากหลายแล้วแต่ผู้ผลิตจะเลือกใช้ เช่น ประชาสัมพันธ์ทางวิทยุ ,ทางเพจ หรือการออกบูธในงานต่างๆ

นอกจากนั้น วิทยากรได้นำเสนอแนวคิด ๔ เทคนิคการสร้างแบรนด์ให้เป็นที่รู้จัก ดังนี้

ประการแรก เริ่มต้นตั้งแต่การคิดชื่อแบรนด์ สิ่งแรกที่ควรทำ หากคิดสร้างแบรนด์ให้เกิดการจดจำง่าย ก็ต้องเริ่มต้นจากชื่อของแบรนด์ ควรเป็นชื่อที่เข้าใจง่าย อ่านง่าย ตรงความหมายของสินค้า ควรจะเป็นจำนวนคำที่สั้น กระชับ เข้าใจง่าย

ประการที่สอง สร้างความแตกต่างอย่างสร้างสรรค์ อย่าทำตามคู่แข่งหรือแบรนด์อื่นต้องมีความคิดสร้างสรรค์ อย่าเดินตามคนอื่นไม่ว่าจะคู่แข่งในตลาดเดียวกัน หรือแบรนด์ที่ไม่ได้อยู่ในวงการก็ตาม เพราะนั่นเท่ากับธุรกิจกำลังฆ่าตัวเอง นอกจากไม่เกิดการจดจำที่ดี ยังมีภาพลักษณ์เชิงลบออกมาอีกด้วย ทำอย่างไรก็ได้ให้รู้สึกถึงความแตกต่างมากที่สุด

ประการที่สาม ไม่ใช่แค่คำพูด แต่โลโก้ก็สำคัญไม่แพ้กัน ต้องคิดชื่อที่จำง่าย มีความหมายสื่อถึงสินค้า ต้องออกแบบโลโก้มาเป็นจุดขายเพื่อให้ผู้คนจดจำ แลบทำออกมาได้ดีมาก ไม่ต้องใส่ชื่อตนเองเอาไว้บนโลโก้ผู้คนที่จำได้ ช่วยให้การโฆษณาง่ายขึ้นกว่าเดิม

ประการสุดท้าย สื่อสารด้วยการสร้างไวรัล (viral) ต้องสร้างไวรัลให้คนทั่วไปรับรู้ ซึ่งปัจจุบันช่องทางออนไลน์ได้รับความนิยมและทำได้ง่าย พยายามคิดให้แตกต่าง มีความสร้างสรรค์ จุดกระแสในเชิงสร้างสรรค์

๓) กิจกรรมการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

หลังจากคณะทีมวิจัย ได้ดำเนินการลงพื้นที่ออกแบบผ้าทอย้อมสีธรรมชาติในตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน โดยใช้พื้นที่ศูนย์การเรียนรู้บ้านแม่แสม อำเภอทุ่งหัวช้าง

จังหวัดลำพูน เป็นสถานที่จัดกิจกรรม โดยได้เรียนเชิญ ผศ.ญานิศา โกมลศิริโชคและทีมงาน จาก คณะสถาปัตยกรรม สาขาการออกแบบ และเชิญตัวแทนกลุ่มหมู่บ้านทั้ง ๓ มาร่วมปรึกษาหารือและมีส่วนร่วมในการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าของแต่ละหมู่ โดยให้คณะวิทยากรได้มาช่วยสังเกตชุดตาม ความต้องการของแต่ละกลุ่ม ทั้งนี้ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของแต่ละกลุ่มจะมีลักษณะที่คล้ายกัน แต่อาจ แตกต่างกันด้านของการย้อมสีธรรมชาติ ซึ่งทางวิทยากรได้จำแนกรายละเอียดของดังนี้

๑. กระบวนการออกแบบผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มบ้านไม้สลี เลือกออกแบบเป็นประเภทเสื้อคลุมแขนยาว โดยรายละเอียดของเสื้อคลุมแขนยาว มีการผสมผสานจัดวางลวดลายที่มีเอกลักษณ์ของ ผ้าทอมือกะเหรี่ยง โทนสีย้อมธรรมชาติ ด้วยเทคนิคผ้าลายริ้วเป็นเส้นตรง เทคนิคผ้าลายยกดอก ตั้งเดิมของกลุ่ม เนื่องจากลักษณะผ้าทอเป็นหน้าแคบ จึงนำผ้ามาจัดวางองค์ประกอบใหม่ ด้วยการตัด ต่อและเย็บด้วยมือ ตามศักยภาพของกลุ่มในรูปแบบเสื้อคลุมร่วมสมัยใหม่ ทันสมัย ให้เหมาะสม สำหรับการไปใช้งานในกลุ่มผู้บริโภครุ่นต่อไป

๒. กระบวนการออกแบบผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มบ้านห้วยไร่ เลือกออกแบบเป็นประเภท ชุดเดรส (เสื้อคลุม) โดยรายละเอียดของชุดเดรส (เสื้อคลุม) เป็นการตัดเย็บผ้าทอกะเหรี่ยงสีย้อมจาก ธรรมชาติด้วยความหลากหลายของเทคนิคการทอผ้าสีพื้น ผ้าทอลายริ้ว และการจกลาย นำมาตัดเย็บ ตัดต่อ จัดวางองค์ประกอบพัฒนาให้มีความแปลกใหม่ในใช้การผสมผสานภูมิปัญญากับแฟชั่น หลากหลายในรูปแบบชุดเดรสหรือเสื้อคลุมในชุดเดียวกัน จากผ้าทอที่มีหน้าแคบหรือเศษผ้าทอที่ เหลือใช้ที่ไม่มีความน่าสนใจมาตัดต่อทำเป็นชุดที่มีความสวยงามดูน่าสนใจมากขึ้น

๓. กระบวนการออกแบบผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มบ้านแม่แสม เลือกออกแบบเป็น ประเภทชุดเสื้อและกางเกงสำเร็จรูป โดยรายละเอียดของชุดเสื้อและกางเกงสำเร็จรูป มีการใช้ผ้าสี พื้นเย็บตัดต่อกับผ้าลายริ้วจากผ้าฝ้ายทอมือ กะเหรี่ยงเพื่อสร้างความสวยงามในการออกแบบ ตัดเย็บ อีกทั้งยังเป็นการควบคุมราคาต้นแบบผลิตภัณฑ์เนื่องจากไม่ต้องใช้ผ้าที่มีลวดลายทั้งชิ้น ซึ่งผ้าทอมือมี หน้าผ้าที่แคบและจำนวนจำกัดต่อการใช้งาน จึงไม่สามารถตัดเย็บชิ้นงานที่ใช้ผ้าวางหน้ากว้างได้ จึง นำมาตัดต่อในรูปแบบเสื้อและกางเกงสวมใส่สบาย สามารถใช้ในชีวิตประจำวันได้รวมไปถึงการผลิต และการจัดจำหน่าย

การออกแบบของทั้ง ๓ ชุดของกลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติทั้ง ๓ หมู่บ้านจะมีความแตกต่างใน ลักษณะด้านกายภาพคือ กลุ่มบ้านไม้สลีจะเป็นชุดเสื้อคลุมแขนยาว เหมาะสำหรับผู้หญิงวัยทำงาน สวมใส่ไปทำงาน เป็นชุดสุภาพสวมใส่ในโอกาสออกงานมงคล กลุ่มบ้านห้วยไร่จะเป็นชุดผ้าเดรส (ชุดคลุม) คอกลมผ่าหน้า เหมาะสำหรับผู้หญิงวัยรุ่นหรือวัยกลางคนสวมใส่ไปท่องเที่ยวในสถานที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะช่วงฤดูหนาวจะทำให้ร่างกายอบอุ่นเป็นอย่างมาก และกลุ่มบ้านแม่แสม จะมีรูปแบบ การออกแบบที่แตกต่างไปจาก ๒ หมู่บ้านคือ จะเป็นชุดเสื้อและกางเกงสำเร็จรูป เหมาะสำหรับทั้ง ผู้หญิงและผู้ชาย สามารถสวมใส่ในชีวิตประจำวันได้ ทั้งยังตอบโจทย์ความต้องการของตลาดในยุค ปัจจุบัน

๕.๑.๔ การถ่ายทอดและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ้าอ้อมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่า

๑) กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติ คณะที่วิจัยได้กำหนดจัดกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติให้แก่นิสิตวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน จำนวน ๑๒ คน ณ ศูนย์การเรียนรู้บ้านแม่แสม ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้างจังหวัดลำพูน โดยมี คุณ วิโรจน์ คำธิยะ ครูผู้เชี่ยวชาญการย้อมผ้าสีธรรมชาติเป็นวิทยากร โดยคณะที่วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์การจัดอบรมถ่ายทอดความรู้ในครั้งนี้ เพื่อให้นิสิตมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติ เพื่อให้นิสิตได้เข้าใจถึงภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชน และ เพื่อให้ให้นิสิตได้ตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง โดยกิจกรรมจะแบ่งเป็น ๒ ลักษณะด้วยกันคือ

๑.ภาคทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ความรู้เกี่ยวกับที่มาของสีธรรมชาติ วัสดุสำหรับการย้อมสีธรรมชาติและการย้อมสีธรรมชาติ มีรายละเอียดดังนี้

การเตรียมวัสดุให้สีจากธรรมชาติ วัสดุให้สีจากธรรมชาติ ทั้งจากพืช สัตว์ และอื่น ๆ นั้น ก่อนนำไปสกัดสี จะต้องมีการเตรียมก่อนเพื่อให้วัสดุมีความพร้อม และให้สีเต็มที่เมื่อนำไปสกัด โดยส่วนใหญ่ในพื้นที่นิยมนำพืชมาสกัดสี โดยส่วนมากจะใช้เปลือก แก่น ราก หัวหรือเหง้า ดอก ใบ ผล และเมล็ด โดยในแต่ละส่วนมีการเตรียมที่แตกต่าง

การเตรียมวัสดุจากแก่นไม้ เปลือก ราก หัว หรือ เหง้า : สำหรับเนื้อไม้หรือแก่นไม้ ใช้มีดผ่าให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ ขนาด นิ้วมือ หรือยิ่งเล็กยิ่งดี ส่วนเปลือก ราก หัว และเหง้า สับ/ทุบให้แหลกเป็นชิ้นเล็ก ๆ หรือถ้าไม่แข็งมากใช้ครกตำให้แหลก จากนั้นนำไปแช่น้ำทิ้งไว้ ๑ คืน ก่อนนำไปสกัดสี

การเตรียมวัสดุจากใบหรือดอก นึ่งใบหรือดอกด้วยไอน้ำ ๕-๑๐ นาทีแล้วแช่น้ำเย็น ๑๐-๑๕ นาที ก่อนนำไปสกัดสี แต่ถ้าไม่สะดวก ให้สับหรือตำใบ/ดอกให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้วแช่น้ำทิ้งไว้ ๑ คืนก่อนนำไปสกัดสี

การเตรียมวัสดุจากผลและเมล็ด ผลแห้ง ถ้ามีขนาดใหญ่ ทุบให้แหลกเป็นชิ้นเล็ก ๆ ถ้าผลมีขนาดเล็ก (ปิ้งข้าว) บุบให้แหลกพอหยาบ ๆ แช่น้ำทิ้งไว้ ๑ คืน ก่อนนำไปสกัดสี สำหรับเมล็ดและเอาเฉพาะส่วนที่เป็นเมล็ด (คำแสด) ออกมาแช่น้ำให้เปื่อย ผลสด (มะขามป้อม ลูกค้อ ลูกคนทา) บุบหรือตำพอหยาบ ๆ แช่น้ำ ๑ คืน ก่อนนำไปสกัดสี

จากการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติ พบว่า นิสิตมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทั้งด้านทฤษฎีและภาคปฏิบัติของกระบวนการย้อมสีธรรมชาติ และนิสิตสามารถนำองค์ความรู้ไปพัฒนาต่อยอดต่อไปในอนาคต

๒) กิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้จากงานวิจัยให้แก่ประชาชน กำหนดวัตถุประสงค์ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ คณะผู้วิจัยได้เรียนเชิญ ผศ. ญาณิศรา โกมลศิริโชค มาบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับ “แนวคิดในกาพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรม” ณ ห้องประชุม สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน โดยมีเนื้อหาสาระสำคัญดังนี้

แนวคิดในกาพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมในยุคปัจจุบัน ถือว่าเป็นการเอาสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนมาสร้างมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้ชุมชนได้มีรายได้และมีการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ แต่ต้องการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์สินค้าควรมีกระบวนการดังต่อไปนี้

๑. สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำทุนทางวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้กับสินค้า เราต้องมีความรู้และความเข้าใจในทุนทางวัฒนธรรมของตัวเองว่า อะไรเป็นจุดเด่นที่จะมาสร้างเป็นสินค้าให้ตรงกับความต้องการของลูกค้า เช่น การทำเสื่อ ผ้าปูโต๊ะ ม่านหน้าต่าง เป็นต้น ต้องมีการประยุกต์จากของเดิมมาประยุกต์สิ่งใหม่ มีการปรับเปลี่ยนจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิมของผลิตภัณฑ์จากผ้าย้อมสีธรรมชาติ มาพัฒนาให้เป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ๆ แต่ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ที่โดดเด่น นั่นคือผ้าจากสีธรรมชาติ

๒. ลงพื้นที่สำรวจศักยภาพและความต้องการของกลุ่ม แต่ละกลุ่มจะต้องมีความพร้อมในการทำงานร่วมกัน มีการประชุมเพื่อตกลงกันว่าจะสร้างผลิตภัณฑ์อะไร เพื่อใคร แล้วทำอย่างไร ต้องแบ่งหน้าที่กันทำงานอย่างชัดเจน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในกลุ่ม

๓. สอบถามความต้องการของกลุ่ม ต้องมีความแน่นอนในความต้องการของกลุ่ม เพราะจากประสบการณ์ที่ผ่านมา สมาชิกในกลุ่มมักจะมีความคิดที่แตกต่างกัน ทำให้การทำงานไม่เป็นระบบ ดังนั้น เพื่อขจัดปัญหาเหล่านี้ กลุ่มจะต้องมีความต้องการผลิตภัณฑ์สินค้าไปในทิศทางเดียวกัน

๔. พัฒนาแบบให้ตรงตามต้องการผู้บริโภค และออกแบบโดยคำนึงถึงศักยภาพในการผลิตของกลุ่ม การพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าต้องผลิตให้ตรงกับความรู้การของผู้บริโภค สิ่งที่สำคัญที่สุด ต้องคำนึงถึงความรู้และความเชี่ยวชาญของกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นการย้อม การทอ งานปัก ซึ่งกลุ่มจะต้องระดมทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ความสามารถมาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้ออกมาตามแบบที่ได้กำหนดไว้ และที่สำคัญเราจะต้องซื่อสัตย์ต่อผู้บริโภคสินค้า ไม่นำสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐานหรือไม่สมบูรณ์ให้ผู้บริโภค ซึ่งจะผลต่อผลิตภัณฑ์สินค้าของกลุ่มในระยะยาวภายหลังได้

๓) กิจกรรมสร้างเครือข่ายทำสัญญาข้อตกลงความมือ MOU กับเครือข่าย

คณะทีมวิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมสร้างเครือข่ายทำสัญญาข้อตกลงความมือ MOU กับเครือข่ายจำนวน ๗ เครือข่าย ได้แก่ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน สถาบันวิจัยหรือศูนย์ องค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนปม โรงเรียนบ้านไม้ตะเคียน สภาวัฒนธรรมตำบลตะเคียนปม สภาวัฒนธรรมอำเภอทุ่งหัวช้าง เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง และวิสาหกิจชุมชนในตำบลตะเคียนปม โดยมีการลงทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน ทั้งนี้ เพื่อสนับสนุนให้บุคลากรและนิสิตของ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ตลอดจนบุคลากรจากองค์กร หน่วยงาน ภาครัฐและเอกชน นักวิจัยอิสระ บุคคลทั่วไป เรียนรู้ทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม

ร่วม สร้างพันธมิตร เครือข่าย และพัฒนาระบบสนับสนุนการวิจัยเพื่อชุมชนท้องถิ่น ให้กับพันธมิตรเครือข่ายวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ ๑ พบว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในอดีตที่ผ่านมา เป็นการออกแบบเพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องแต่งกายและเครื่องนุ่งห่ม โดยวิธีการออกแบบจะที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ อีกทั้งมีลวดลายเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น โดยสีที่นำย้อมผ้า นั้นจะนำมาจากเปลือกไม้ ใบ ผลและรากของต้นไม้เป็นส่วนใหญ่ สำหรับรูปแบบของผ้าย้อมสีธรรมชาติจะมีการออกแบบที่เรียบง่าย สะดวกสบายแก่การสวมใส่ การผลิตผ้าย้อมสีธรรมชาติจะทำได้ในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ สำหรับลวดลายที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นซึ่งถือว่าเป็นผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่เก่าแก่ สำหรับการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ ตำบลตะเคียนปม นั้น อาศัยรูปแบบเดิมจากบรรพบุรุษที่มีความเรียบง่ายไม่ซับซ้อน เน้นประโยชน์ใช้สอยมากกว่าความสวยงามแบบสมัยใหม่ สอดคล้องกับ เอื้อมพร โตภาณุรักษ์กุล ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านห้วยหละ อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่า พบว่า ชาวบ้าน ห้วยหละเป็นกะเหรี่ยงโปว์ ยังคงใช้ชีวิตวิถีแบบดั้งเดิม ชาวบ้านทำการเกษตร ปลูกลำไย หัวหอมและกระเทียม เป็นรายได้หลักและ มีการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้ามาตั้งแต่บรรพบุรุษ ผ้าที่พบคือ เสื้อ ผ้าซิ่น ผ้าโพกศีรษะและย่ามซึ่งยังมีการใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน ผู้หญิงกะเหรี่ยง บ้านห้วยหละสามารถทอผ้าได้ทุกคน และยังใช้อุปกรณ์และวิธีการทอแบบดั้งเดิม ส่วนการย้อมสีเส้นด้ายพบว่าย้อมจากวัสดุธรรมชาติเหลือน้อย ส่วนใหญ่ใช้วิธีการซื้อเส้นด้ายที่ย้อมด้วยสีวิทยาศาสตร์ การเก็บข้อมูลองค์ความรู้ในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ การศึกษาและการอนุรักษ์ผ้าทอกะเหรี่ยงให้มีการดูแลรักษาและสืบทอดมรดกทางภูมิปัญญาที่มีคุณค่าต่อไปในอนาคต^๑ นอกจากนั้นสอดคล้องกับการศึกษาของ อรณัฐ สุธาคำ, สิริธร ยะเกิด และจุไรพร อุดมดง ศึกษาเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติและผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิงสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์ชนเผ่ากะเหรี่ยงบ้านป่าจั่ว ผลการวิจัย พบว่า ผลงานออกแบบเป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูปร่วมสมัย จำนวน ๑๑ รูปแบบ ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานประเภทของใช้และของตกแต่ง จำนวน ๘ รูปแบบ และผลิตภัณฑ์บูรณาการงานสานและผ้าทอ จำนวน ๖ รูปแบบ มีเอกลักษณ์ของกะเหรี่ยงป่าจั่วและเป็นไปตามความต้องการของผู้บริโภคที่อยู่ในวัยทำงาน ถึง ผู้สูงวัย มีไลฟ์สไตล์เป็นกลุ่มคนรักธรรมชาติ ชื่นชอบสินค้ากลุ่มชาติพันธุ์ มีความต้องการซื้อสินค้าไปใช้สวมใส่ นำไปใส่ของ ใช้ในการตกแต่งที่พักอาศัย และซื้อ

^๑ เอื้อมพร โตภาณุรักษ์กุล, “การศึกษาผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านห้วยหละ อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน,” รายงานวิจัย, (เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๖๐), หน้า ๖๗.

เป็นของฝาก ออกแบบภายใต้กรอบคิด “นำเอกลักษณ์และภูมิปัญญากะเหรี่ยงป่าจ้าวสู่เมืองในรูปแบบผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย”^๒

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ ๒ พบว่า การพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอย้อมสีธรรมชาติในปัจจุบันถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะการผลิตต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายอย่าง ๆ เป็นองค์ประกอบ ยิ่งการบริโภคของคนรุ่นใหม่รสนิยมเปลี่ยน ความต้องการของผู้บริโภคยิ่งหลากหลาย ทั้งนี้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ต้องคำนึงถึงปัจจัยดังต่อไปนี้ การพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอย้อมสีธรรมชาติในปัจจุบันถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะการผลิตต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายอย่าง ๆ เป็นองค์ประกอบ ยิ่งการบริโภคของคนรุ่นใหม่รสนิยมเปลี่ยน ความต้องการของผู้บริโภคยิ่งหลากหลาย ทั้งนี้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าทอย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ต้องคำนึงถึงปัจจัยดังต่อไปนี้

ประการแรก การผลิตเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภค ประการที่สอง การผลิตสินค้าของตนแปลกใหม่สวยงาม ประการที่สาม การผลิตสินค้าต้องมีคุณค่าและมีคุณภาพ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ ถือเป็นสินค้าที่มีคุณค่าอัตลักษณ์ที่เป็นจุดเด่นและจุดขาย แต่ทั้งนี้ต้องสร้างสินค้าให้มีคุณภาพเหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภค และ ประการสุดท้าย การผลิตต้องมีการวางแผนผลิตได้อย่างถูกต้อง คือ ต้องทบทวนต้นทุนทางวัฒนธรรมที่ท้องถิ่นมีอยู่แล้ว มาพัฒนาและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ โดยอาศัยช่างฝีมือหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบดีไซน์มาช่วยในการผลิตสินค้า ทั้งนี้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของกลุ่มผ้าทอย้อมสีธรรมชาติมาช่วยให้แนวคิดและวางแผนในการออกแบบร่วมกัน เพื่อยังคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของพิริยมาศ ศิริชัย และ พบสันต์ ติไชย ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพการตลาดของผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุบ้านก้อทุ่งจังหวัดลำพูนเพื่อเตรียมความพร้อมในตลาดระหว่างประเทศ ผลการศึกษาพบว่า คุณภาพของผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมาตรฐาน ผลิตภัณฑ์หลากหลายสามารถสนองความต้องการของตลาดกลุ่มใหม่ มีจุดเด่นของผ้าฝ้ายย้อมมือสามสีแบบเกษตรอินทรีย์และนวัตกรรมเพื่อความหอมเป็นกลยุทธ์หลัก ด้านราคา มีการกำหนดราคาตามคุณค่าที่ผู้บริโภครับรู้และคำนวณราคาต้นทุน กำไร เพื่อให้ครอบคลุมค่าใช้จ่ายและกำไรเป้าหมายและราคาที่สามารถขายในต่างประเทศ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีการสื่อสารในรูปแบบต่างๆที่ทันสมัยขึ้น และด้านการส่งเสริมการตลาด เน้นกิจกรรม โปรโมชันในเทศกาลต่างๆ ซึ่งสามารถนำ

^๒ อรณตภูฏี สุชาคำ, สิริธร ะเกิด และจุไรพร อุตม์คง, “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติและผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานเชิงสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์ชนเผ่ากะเหรี่ยง บ้านป่าจ้าว,” การประชุมวิชาการวิจัยและนวัตกรรมสร้างสรรค์ ครั้งที่ ๗ รูปแบบออนไลน์, (สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ๑๒-๑๔ พฤษภาคม ๒๕๖๔): ๔๐๓ - ๔๑๕.

ข้อมูลที่ได้ขึ้นไปกำหนดแนวทางการพัฒนากลยุทธ์ด้านการตลาดให้กับกลุ่มผ้าทอธรรมชาติผู้สูงอายุ บ้านก้อทุ่ง จังหวัดลำพูนได้^๓และสอดคล้องกับหลักการออกแบบ ดังต่อไปนี้

๑. ประโยชน์ใช้สอย คือ ต้องออกแบบให้มีหน้าที่ใช้สอยถูกต้องตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อสนองความต้องการของผู้อุปโภคและบริโภค เช่นการออกแบบโต๊ะอาหารนั้นไม่จำเป็นต้องมีที่เก็บเอกสารหรือเครื่องใช้ ระยะการใช้งานก็มีความแตกต่างกัน การทำความสะอาดต้องง่ายและทำได้สะดวก แต่หากเราจะใช้โต๊ะอาหารมาทำงานก็ได้ เพียงแต่หน้าที่ใช้สอยไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร เป็นต้น

๒. ความสะดวกสบายในการใช้ คือ ต้องคำนึงถึงสัดส่วนที่เหมาะสมกับการใช้งาน ขนาดและขีดจำกัดของผู้อุปโภคและบริโภค เช่น เก้าอี้ต้องมีขนาดสัดส่วนที่เหมาะสมกับการใช้งาน นั่งแล้วสบาย มีความนุ่มนวล ถ้าเป็นพวกด้ามมีดควรจับได้สะดวกสบาย ไม่ลื่น ไม่เมื่อยมือ เป็นต้น ความสะดวกสบายในการใช้เป็นความรู้ใหม่ที่มีความสำคัญมากในการออกแบบอุตสาหกรรม โดยมีจุดมุ่งหมายให้คนเรามีความรู้สึกที่ดีและสะดวกสบายในการใช้ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของคน ทั้งทางจิตวิทยาและทางสรีรวิทยา ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไปบ้าง ตามลักษณะเพศ เผ่าพันธุ์ ภูมิภาค ประเทศ และสังคมสิ่งแวดล้อม สมัยก่อนผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ผลิตจากประเทศตะวันตกซึ่งออกแบบโดยใช้มาตรฐานผู้ใช้ของชาวตะวันตก ทั้งทางด้านรูปร่าง ความเคยชิน และความนิยมซึ่งอาจจะไม่เหมาะสมในการใช้ในประเทศแถบเอเชีย ดังเครื่องมือ เครื่องจักรบางชนิดไม่สะดวกในการทำงาน เพราะขนาดสัดส่วนและความแข็งแรงของคนเอเชียแตกต่างกับคนในประเทศแถบตะวันตก

๓. ความสวยงาม ประณีต คือต้องออกแบบให้ผลิตภัณฑ์มีรูปร่าง ขนาดสีสน สวยงามน่าใช้ชวนให้ซื้อ นอกจากนี้แล้วควรจะช่วยยกระดับเกี่ยวกับรสนิยมในด้านรูปร่างขนาดสีสน แก่ผู้อุปโภคและบริโภคให้ดีขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ ๓ คณะทีมงานวิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้และสร้างเครือข่าย ดังต่อไปนี้

๑) กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติ คณะทีมวิจัยได้กำหนดจัดกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติให้แก่บัณฑิตวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน จำนวน ๑๒ คน ณ ศูนย์การเรียนรู้บ้านแม่แสม ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้างจังหวัดลำพูน โดยมี คุณวิโรจน์ คำธิยะ ครูผู้เชี่ยวชาญการย้อมผ้าสีธรรมชาติเป็นวิทยากร โดยคณะทีมวิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์การจัดอบรมถ่ายทอดความรู้ในครั้งนี้ เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการย้อมสี

^๓ พิริยมาศ ศิริชัย และ พบสันต์ ดีไชย, “ต้นทุนและผลตอบแทนผลิตภัณฑ์ผ้าคลุมไหล่ทอขนแกะ ตำบลห้วยห้อม อำเภอมะลอัน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน,” การประชุมวิชาการวิจัยและนวัตกรรมสร้างสรรค์ ครั้งที่ ๗ รูปแบบออนไลน์, (สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ๑๒-๑๔ พฤษภาคม ๒๕๖๔): ๓๖๕ - ๓๗๕.

ธรรมชาติ เพื่อให้เกษตรกรได้เข้าใจถึงภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชน และเพื่อให้เกษตรกรได้ตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง

๒) กิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้จากงานวิจัยให้แก่ประชาชน แนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมในยุคปัจจุบัน ถือว่าเป็นการเอาสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนมาสร้างมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้ชุมชนได้มีรายได้และมีการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ

๓) กิจกรรมสร้างเครือข่ายทำสัญญาข้อตกลงความร่วมมือ MOU กับเครือข่าย คณะที่วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมสร้างเครือข่ายทำสัญญาข้อตกลงความร่วมมือ MOU กับเครือข่ายจำนวน ๗ เครือข่าย ได้แก่ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน สถาบันวิจัยหรือศูนย์ องค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนปม โรงเรียนบ้านไม้ตะเคียน สภาวัฒนธรรมตำบลตะเคียนปม สภาวัฒนธรรมอำเภอทุ่งหัวช้าง เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง และวิสาหกิจชุมชนในตำบลตะเคียนปม โรงเรียนบ้านไม้ตะเคียน โดยมีการลงทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน ทั้งนี้ เพื่อสนับสนุนให้บุคลากรและนิสิตของ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ตลอดจนบุคลากรจากองค์กร หน่วยงาน ภาครัฐและเอกชน นักวิจัยอิสระ บุคคลทั่วไป เรียนรู้ทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม สร้างพันธมิตร เครือข่าย และพัฒนาระบบสนับสนุนการวิจัยเพื่อชุมชนท้องถิ่นให้กับพันธมิตรเครือข่ายวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน สอดคล้องกับแนวคิดการสร้างเครือข่ายของ เสรีพงษ์พิศ ให้คำนิยามของ “เครือข่าย” ไว้ว่า เป็นการรวมกลุ่มของบุคคลใน ชุมชนระหว่างชุมชน กลุ่มกับกลุ่ม ชุมชนกับชุมชน โดยมีหลักยึดตามขอบเขตพื้นที่ ประเด็นเนื้อหา และกระบวนการเรียนรู้เป็นหนึ่งเดียว กระบวนการดังกล่าวเกิดจากท้องถิ่น เหมาะสมกับท้องถิ่นที่จะ ช่วยให้ผู้บุคคลและชุมชนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ภูมิปัญญาพื้นบ้าน การปฏิบัติ แบบอย่างของผู้รู้ การอบรมสั่งสอนในบริบททางสังคม คมนาคม แบบการติดต่อที่สะดวกยิ่งขึ้น ทำให้การไปมาหาสู่ดูงาน การร่วมกันทำข้ามเขตแดนของชุมชน อำเภอ จังหวัดและภาคเป็นไปได้ง่าย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

๑) หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ที่เกี่ยวข้องควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้ประกอบการ และคนในชุมชน มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายอมสีธรรมชาติของตนตามอัตลักษณ์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การจัดหลักสูตรอบรมผู้ผลิตระดับท้องถิ่นให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การออกแบบ การสร้างเครือข่าย และการตลาด เป็นต้น

๒) หน่วยงานภาครัฐและผู้ประกอบการในท้องถิ่นควรร่วมมือกันสร้างสรรค์ พัฒนาผลิตภัณฑ์สอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยให้ความสำคัญกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมา

ผสมผสานกับผ้าย้อมสีธรรมชาติในลวดลายต่างๆ บอกเล่าเรื่องราวผ่านสินค้า หรือเรียกว่า “ Story Product” เพื่อยกระดับรายได้ให้กับชุมชน

๓) ชุมชนในแต่ละชุมชนควรสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือสินค้าที่เป็นผลผลิตของชุมชนโดยนำมาประยุกต์กับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยพัฒนาให้มีความทันสมัย เพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค รวมถึงมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์เพื่อเป็นของทางการประชาสัมพันธ์จำหน่ายสินค้า

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษาการจัดการความรู้ด้านทุนทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น บริบทที่กว้างขึ้นรวมถึงการนำกระบวนการจัดการความรู้ของแต่ละชุมชนหรือแต่ละพื้นที่มาวิเคราะห์ เพื่อค้นหาชุมชนที่มีศักยภาพในการจัดการความรู้และนำไปสู่การเป็นพื้นที่ต้นแบบให้แก่ชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

๒) ควรมีการศึกษาการสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เพื่อประชาสัมพันธ์ให้มาเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชน เพื่อเป็นกระตุ่นเศรษฐกิจในชุมชน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ :

- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการและองค์กรทุนสำหรับเด็กแห่งสหประชาชาติ. **ทำเนียบชุมชนบนพื้นที่สูง ๒๐ จังหวัดในประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๔๕**. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๒๕๔๖.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. **วัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญา**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ ๑๙๗๗ จำกัด, ๒๕๕๙.
- คณะกรรมการสำนักงานการศึกษาแห่งชาติ. **แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา**, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๑.
- คมพล สุวรรณภู. **วัฒนธรรมกับสังคม**. กรุงเทพมหานคร : แพมิลี่ก๊อปปี, ๒๕๕๐.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. **วิเคราะห์ภูมิปัญญาอีสาน**. กภาพสินธ์: สำนักพิมพ์ จินตารมณ์การพิมพ์, ๒๕๕๘.
- ธวัช ปุณโณทก. **ภูมิปัญญาชาวบ้านอีสาน ทิศนะของอาจารย์ปรีชา พิณทอง**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมู่บ้าน, ๒๕๓๑
- ประภากร แก้ววรรณ. **การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. ๒๕๕๑.
- พัชรินทร์ สิริสุนทร. **กระบวนการพัฒนาทางเลือกเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร**. พิษณุโลก : สำนักพิมพ์ ดาวเงินการพิมพ์, ๒๕๕๑.
- พัทธา สายหู, **การพัฒนาวัฒนธรรมบนพื้นฐานภูมิปัญญาชาวบ้านและศักยภาพชุมชน** กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๔๓.
- พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์ ธงชัย สมบูรณ์ และ ผ่องพรรณ เกิดนวล. “การศึกษาในประเทศไทย”. **เอกสารประกอบการสอน ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง**, ๒๕๔๗.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์, ๒๕๔๖.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). **ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), ๒๕๔๗.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. **ภูมิปัญญา-ภูมิปัญญาเทศ**, กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, ๒๕๔๘.
- สามารถ จันทร์สุรย์, **องค์ความรู้ภูมิปัญญาไทย**, โครงการมหาวิทยาลัยชีวิต : สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๔๙.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. **รายงานการสัมมนาทางวิชาการศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยหัวใจการปฏิรูปการเรียนรู้สู่ชุมชน**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๕๓.

เสรี พงศ์พิศ, **ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท**, กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๖.

เอกวิทย์ ณ กลาง, **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนรู้**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๔๖.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

ลักขณา รอดสน. “การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่อง “เรือ...และสายชีวิต ชาวปทุมธานี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจังหวัดปทุมธานี” . **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐.

เฉลิมพล ธารประเสริฐ. ปัจจัยความสำเร็จของกลุ่มอาชีพผลิตผ้าย้อมสีธรรมชาติ เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ กรณีศึกษา : เทศบาลตำบลตาลเดี่ยว อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดอุบลราชธานี. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐.

ดวงฤทัย อรรถแสง. กระบวนการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ้าไหมมัดหมี่ย้อมสีธรรมชาติ. **วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๒.

นรินทร์ สังข์รักษา. การศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม: กรณีศึกษา เขตอุตสาหกรรมกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๑

พลอย เหลืองไพโรจน์. การพัฒนาผ้ามาตรฐานสีธรรมชาติเพื่อการทดสอบความคงทนต่อแสงสำหรับผ้าทอพื้นเมืองย้อมสีธรรมชาติ. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.

พัชรี โพธิ์หัง. ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครที่ส่งผลต่อชุมชนตำบลดอนหัวฬ่อ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๐.

รัชพงศ์ จารุสินธุ์พงศ์. “ปัญหากฎหมายห้ามโฆษณาเกี่ยวกับสุรา : กรณีศึกษาสุราพื้นบ้าน” . **สารนิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๖๐.

รัตนะ บัวสนธิ์. “การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในภาคกลางตอนบน” . **ปริญญาวิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๒.

(๓) งานวิจัย :

- กฤตณภัต บุญชัยชูเกียรติ. การออกแบบระบบสารสนเทศแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **รายงานการวิจัย**, มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, ๒๕๔๘.
- กนกพร ฉิมพลี. รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา. **รายงานการวิจัย**. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ๒๕๕๕.
- ชินอรส ถิ่นวิไลสกุล. “ผลกระทบของงานโยธาที่มีต่อการเรียนรู้ของเยาวชน กรณีศึกษา : เยาวชนชุมชนสวนอ้อย”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๕.
- ญาณิน มัทธูรศ. โครงการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้แสงสว่างจากวัสดุกระดาษเส้นในธรรมชาติเพื่อเป็นของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้แสงสว่าง จากวัสดุกระดาษเส้นใยธรรมชาติ. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๖.
- ดวงกมล ลีมจันทร์. การพัฒนาสี่ธรรมชาติจากข้าวเหนียวดำ การดำเนินงานได้สำรวจพฤติกรรมในการบริโภคอาหารที่มีสีผสมอาหารเป็นส่วนประกอบ . **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๐.
- ทรงคุณ จันทจร. การพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ในการผลิตและออกแบบผ้าไหมหมักโคลน เพื่อเพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์ของชุมชนในภาคอีสาน. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๘.
- ทัศน์ ทัศนียานนท์. ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต : กรณีการทำยาและน้ำยาไล่แมลงจากสมุนไพรใกล้ตัว. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ , มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๔๗.
- ชนวัฒน์ ยวงสุวรรณ, แนวทางการพัฒนาอาชีพทอผ้าของชาวไทลื้อ บ้านแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่, **รายงานการวิจัย**, สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๘
- นันทิยา ดอนเกิด. การออกแบบเครื่องแต่งกายจากผ้าขาวม้าของตำบลนาข่า อำเภอนาข่า จังหวัดอุดรธานี. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๖๐.
- ปานฤทัย พุทธทองศรี. การบูรณาการภูมิปัญญาไทยและลาวเพื่อพัฒนากระบวนการย้อมฝ้ายด้วยสีจากกระชายดำ. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๕๒.
- วรรณ โขคบันดาลสุข กุลยา อนุโลก และวรลักษณ์ ทองประยูร. การพัฒนากลยุทธ์การแข่งขันตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์สำหรับผ้าทอพื้นเมืองไทยทรงดำในจังหวัดราชบุรี. **รายงานการวิจัย**, สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๘.
- วิไลพร ไชยสิทธิ์ และคณะ. การพัฒนาระบบสารสนเทศมัลติมีเดียออนไลน์ด้านวัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดราชบุรี. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ : มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, ๒๕๕๖.
- สายัญ พันธุ์สมบัติ. การพัฒนากระบวนการย้อมสีธรรมชาติเพื่อยกระดับคุณค่าของผ้าทอบ้านโปนแพง ตำบลดินจี่ อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๔

- สุทิน สอนองผัน. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนที่มุ่งเน้นส่งเสริมและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนชาวกะเหรี่ยงจังหวัดราชบุรี. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ. มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง, ๒๕๕๑.
- สุธีรา อะทะวงษา. การสืบทอดวัฒนธรรมการฟ้อนสาวไหม และแนวทางการพัฒนา ให้เป็นผลิตภัณฑ์บริการการตลาดเพื่อสังคม. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๖๐.
- สุนัย เกิดทับทิม. การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำลูกแป้งข้าวหมากในเขตภาคกลางของประเทศไทย. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. ๒๕๕๘.
- อนุสรณ์ จิตมณีส. การสร้างและออกแบบลายผ้ายกเมืองนครโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคณิตศาสตร์. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๖๐.
- อรมน ปั่นทอง และวรวิทย์ ประสิทธิ์ผล. แนวทางการสื่อสารเพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จังหวัดนครนายก. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๖๔
- เอี่ยมพร โตภาณุรักษ์กุล.การศึกษาผ้าทอกะเหรี่ยงบ้านห้วยหละ อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๖๐.

(๔) บทความ :

- กรรณิการ์ แสนสุภาและคณะ. การปรับตัวของนักศึกษาในสถานการณ์โควิด-๑๙. **วารสาร**. มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒. (กรกฎาคม – ธันวาคม), ๒๕๖๓.
- หทัยชนก คะตะสมบุรณ์,การพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาตำบลเนินศาลา อำเภอกอพระ จังหวัดนครสวรรค์, **วารสาร**.สันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (มีนาคม - เมษายน ๒๕๖๓): ๔๗๕
- สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. “ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้”. **วารสารทักษิณคดี**, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ (กุมภาพันธ์-กรกฎาคม, ๒๕๔๐) : ๒๑-๔๑.
- ยิ่งยง เทาประเสริฐ. “ศักยภาพของภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการดูแลรักษาสุขภาพ”. **วารสารการศึกษาแห่งชาติ**, ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๕ (มิถุนายน, ๒๕๓๗): ๑๗-๒๖.
- วัลย์ลิกา เจริญศิลป์. “เพลงโคราช : ภูมิปัญญาชาวบ้านสู่มรดกทางวัฒนธรรม”, **วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา**, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม, ๒๕๖๒) : ๑๗๒-๑๘๐
- อรุณี หรดาล. “ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย”. **สักทอง : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.)**, ปีที่ ๒๕ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน, ๒๕๖๒) : ๑-๑๑.
- ชลธิชา จิรภัคพงศ์ และคณะ. “วิสาหกิจจักสานจังหวัดแพร่: องค์ความรู้และการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”, **WMS Journal of Management Walailak University**, ปีที่.๘ ฉบับที่.๓ (กรกฎาคม –กันยายน ๒๕๖๑) : ๖๗-๗๐.

จวีร์วรรณ จันพลา และคณะ. การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทยทรงดำเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์, *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๙): ๘๒-๘๓.

อนุพงษ์ ดาวทอง. “อัตลักษณ์พุทธศิลปกรรมในจังหวัดเชียงราย” *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒. (กรกฎาคม-ธันวาคม, ๒๕๖๑): ๒๕๒.

พิเชษฐ สุนทรโชติ. การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม” *วารสาร. SDU Res. J.* ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒.(พฤษภาคม-สิงหาคม, ๒๕๕๗), หน้า ๑๙-๒๒.

สุวิน มั่งไต้ และคณะ. “ศึกษาวิเคราะห์พุทธศิลป์ล้านนาที่ปรากฏในคัมภีร์ชินกาลมาลีปกรณ์”. *วารสาร. Journal of Buddhist Studies* ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑. (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๒): ๖๗-๖๘.

พระครูสังฆรักษ์ศุภณัฐ ภูริวิฑฒโน และคณะ. “การตีความภาพพุทธศิลป์ที่ปรากฏในเอกสารโบราณของจังหวัดลำปาง”. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม, ๒๕๖๑) : ๒๓๐-๒๓๑.

ลำดวน ชันช้อน. “ศึกษาแนวทางวิสาหกิจชุมชนทอผ้าในจังหวัดอุดรธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี”. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒, (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๘); หน้า ๗๓-๗๘.

(๕) สื่่ออิเล็กทรอนิกส์ :

กรมสุขภาพจิต. กระทรวงสาธารณสุข. ความเกี่ยวกับสถานการณ์โควิด. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.mhllibrary.com>. [ตุลาคม ๒๕๖๕].

เสาวรภย์ กุสุมา ณ อยุธยา. Creative Economy ทางเลือกใหม่ในการพัฒนาเศรษฐกิจไทย.ออนไลน์ แหล่งที่มา:http://www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/janpdf/๒๓-๒๘.pdf, [๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๕]

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔), [ออนไลน์], แหล่งที่มา <https://www.nesdc.go.t> [๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๕]

องค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง. ประวัติความเป็นของตำบล, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.takienpom.go.th/tambon/general>. [๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๕]

(๖) สัมภาษณ์ :

สัมภาษณ์ ดร.นิกร ยาอินตา,ประธานบริษัทนิกเทคโนโลยีการเกษตรจำกัด, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖
สัมภาษณ์ นางผ่องศรี พิไลย, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลตะเคียนปม, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖
สัมภาษณ์ นายศุภชัย หนูวัน, รองนายกองค้การบริหารส่วนตำบลตะเคียนปม, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

- สัมภาษณ์ นายเกษม ไทยใหม่, รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖
- สัมภาษณ์ นางนงศราญ ไทยใหม่, สมาชิกสภาฯ หมู่ ๘ , ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖
- สัมภาษณ์ นายเจนรงค์ มาสา, สมาชิกสภาฯ หมู่ ๘ , ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖
- สัมภาษณ์ ครูวิโรจน์ คำธิยะ , กลุ่มย่อยสี่ธรรมชาติ บ้านแม่แสม , ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๖
- สัมภาษณ์ คุณศิตานัน ตະລະนะ, กลุ่มย่อยสี่ธรรมชาติ บ้านห้วยไร่ , ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๖
- สัมภาษณ์ นางจันทร์ศรี คำธิยะ , กลุ่มย่อยสี่ธรรมชาติ บ้านแม่แสม , ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๖
- สัมภาษณ์ นางนงศราญ ไทยใหม่, กลุ่มย่อยสี่ธรรมชาติ บ้านห้วยไร่ , ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๖
- สัมภาษณ์ นางบุญยาพร ศิริสมบูรณ์ผล, กลุ่มย่อยสี่ธรรมชาติบ้านแม่แสม, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖
- สัมภาษณ์ นางสลักจิตร์ คำใส, กลุ่มย่อยสี่ธรรมชาติ บ้านไม้สลิ, ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๖
- สัมภาษณ์ นางสาวกนกรัตน์ เสาร์เอ, กลุ่มย่อยสี่ธรรมชาติบ้านแม่แสม, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖
- สัมภาษณ์ นางสาวจันทร์สวย ชนาปิติ, กลุ่มย่อยสี่ธรรมชาติบ้านไม้สลิ, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖
- สัมภาษณ์ นางสาวจิณณพัต ชนาปิติ ,กลุ่มย่อยสี่ธรรมชาติบ้านไม้สลิ, ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๖
- สัมภาษณ์ นางสาวสุทธิชัย อุงวงศ์ ,กลุ่มย่อยสี่ธรรมชาติบ้านห้วยไร่, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖
- สัมภาษณ์ นางอัสนี ใหม่แก้ว, กลุ่มย่อยสี่ธรรมชาติ บ้านไม้สลิ , ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๖
- สัมภาษณ์ นายตรีชัย กุณา ,กลุ่มย่อยสี่ธรรมชาติบ้านแม่แสม, ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือการวิจัยในการเก็บข้อมูลวิจัย

แบบสอบถาม

*****

ชื่อโครงการ: การยกระดับคุณภาพสินค้าผ้าฝ้ายอมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

วัตถุประสงค์:

- ๑) เพื่อศึกษาการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าฝ้ายอมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน
- ๒) เพื่อพัฒนาการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าฝ้ายอมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน
- ๓) เพื่อถ่ายทอดและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ้าฝ้ายอมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

นักวิจัย: ผศ.ดร.เสนห์ ใจสิทธิ์ และคณะนักวิจัย

ส่วนงาน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

คำชี้แจง: แบบสอบถามกลุ่มเป้าหมาย การยกระดับคุณภาพสินค้าผ้าฝ้ายอมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน แบบสอบถาม มี ๓ ส่วนสำคัญคือ

ส่วนที่ ๑ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสำรวจ

ส่วนที่ ๒ ความต้องการที่มีต่อรูปแบบของผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายอมสี่ธรรมชาติ

ส่วนที่ ๓ ความต้องการด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าฝ้ายอมจากสี่ธรรมชาติ

ส่วนที่ ๔ ข้อเสนอแนะ

แบบสอบถาม

โครงการวิจัยเรื่อง การยกระดับคุณภาพสินค้าผ้าอ้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์
ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

ส่วนที่ ๑ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสำรวจ

๑. ตำแหน่ง ผู้นำชุมชน ประชาชนทั่วไป อื่น ๆ
๒. สถานภาพ โสด สมรส หม้าย /หย่า/ แยกกันอยู่
๓. อายุ ๒๕ -๓๕ ๓๖-๔๕ ปี ๔๖-๕๕ ปี ๕๖ ปีขึ้นไป
๔. วุฒิการศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี
๕. อาชีพ เจ้าหน้าที่ของรัฐ พนักงานของเอกชน ธุรกิจส่วนตัว อื่นๆ.....

ตอนที่ ๒ ความต้องการที่มีต่อรูปแบบของผลิตภัณฑ์จากผ้าอ้อมสีธรรมชาติ

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับความพึงพอใจที่ตรงกับความต้องการของท่าน โดยมีเครื่องหมาย
ดังนี้ ๕=พึงพอใจมากที่สุด ๔ = พึงพอใจมาก ๓=พึงพอใจปานกลาง ๒=พึงพอใจน้อย ๑=พึงพอใจน้อยที่สุด

ความต้องการที่มีต่อรูปแบบของผลิตภัณฑ์จากผ้าอ้อมจากสีธรรมชาติ	ระดับความคิดเห็น				
	๕	๔	๓	๒	๑
๑. ผลิตภัณฑ์จากผ้าอ้อมสีธรรมชาติควรมีรูปแบบที่ทันสมัยกับการใช้งาน					
๒. ผลิตภัณฑ์จากผ้าอ้อมสีธรรมชาติควรมีรูปแบบที่หลากหลาย					
๓. ผลิตภัณฑ์จากผ้าอ้อมสีธรรมชาติควรมีรูปแบบที่ใช้งานได้หลายโอกาส					
๔. ควรมีการพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าอ้อมสีธรรมชาติให้เหมาะสมกับกลุ่ม					
๕. ควรมีการพัฒนาตลาดขายของผลิตภัณฑ์ผ้าอ้อมสีธรรมชาติให้เหมาะสมกับ ความนิยมของคนสมัยใหม่					
๖. มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้สามารถใช้งานได้หลายโอกาส					
๗. มีการนำแฟชั่นมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์					
๘. มีการนำเทคนิคในการตัดเย็บมาประกอบการออกแบบ เพื่อให้ทันสมัย					
๙. ผลิตภัณฑ์ผ้าอ้อมสีธรรมชาติควรมีสีสันที่หลากหลาย					
๑๐. ผลิตภัณฑ์ผ้าอ้อมสีธรรมชาติควรมีราคาที่เหมาะสมและราคาไม่สูงเกินไป					

ตอนที่ ๓ ความต้องการด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติ

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับความพึงพอใจที่ตรงกับความต้องการของท่าน โดยมีเครื่องหมายดังนี้
 ๕ = พึงพอใจมากที่สุด ๔ = พึงพอใจมาก ๓ = พึงพอใจปานกลาง ๒ = พึงพอใจน้อย ๑ = พึงพอใจน้อยที่สุด

ความต้องการด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติ	ระดับความคิดเห็น				
	๕	๔	๓	๒	๑
๑. มีกิจกรรมส่งเสริมการขาย เช่น ออกบูชขายสินค้าในตลาดคนเดิน หรืองานมหกรรมสินค้าภูมิปัญญาท้องถิ่น					
๒. มีการโฆษณาจัดประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติ โดยออกแบบให้ทันสมัย ให้ผู้คนเข้าถึง เช่น การใช้สื่อออนไลน์ แพนเพจ					
๓. มีการออกแบบโลโก้ผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติเป็นของตัวเอง เพื่อให้ดึงดูด					
๔. มีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ลักษณะสวยงามสามารถมอบเป็นของขวัญได้					
๕. มีช่องทางการจำหน่ายที่หลากหลาย เช่น ผ่านกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การสั่งซื้อทางออนไลน์					
๖. มีการแยกหมวดหมู่สินค้าอย่างชัดเจน เช่น ผลิตภัณฑ์ที่เป็นการสวมใส่ เครื่องนอน เครื่องแต่งกาย หรือของที่ระลึก					
๗. มีการรับประกันสินค้า ในกรณีสินค้าชำรุดหรือ ซักแล้วสีตก เป็นต้น					
๘. มีการนำสินค้าไปจำหน่ายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ใกล้เคียง					
๙. ที่สถานที่จำหน่ายสินค้าเดินทางได้สะดวก และอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยว					
๑๐. ผลิตภัณฑ์สินค้าเป็นที่น่าเชื่อถือ มีกระบวนการผลิตที่ได้คุณภาพ					

ส่วนที่ ๔ ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

กราบขอบพระคุณที่ท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม
 ผศ.ดร.เสน่ห์ ใจสิทธิ์ และคณะผู้วิจัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

*****

ชื่อโครงการ: การยกระดับคุณภาพสินค้าผ้าฝ้ายอมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

วัตถุประสงค์:

- ๑) เพื่อศึกษาการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าฝ้ายอมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน
- ๒) เพื่อพัฒนาโครงการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าฝ้ายอมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน
- ๓) เพื่อถ่ายทอดและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ผ้าฝ้ายอมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

คำชี้แจง: แบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การยกระดับคุณภาพสินค้าผ้าฝ้ายอมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน แบบสัมภาษณ์มี ๓ ส่วนสำคัญคือ

- ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย
- ส่วนที่ ๒ ประเด็นเกี่ยวกับผ้าฝ้ายอมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน
- ส่วนที่ ๓ ประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาโครงการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าฝ้ายอมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อการวิจัย
เรื่อง การยกระดับคุณภาพสินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์
ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

๑. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย

- ๑. ชื่อ..... นามสกุล.....
- ๒. วุฒิการศึกษา.....อายุ.....
- ๓. ตำแหน่ง .....
- ๔. ที่อยู่ บ้านเลขที่..... ถนน.....ซอย.....
หมู่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
รหัสไปรษณีย์.....เบอร์ติดต่อ.....
- ๕. วันที่สัมภาษณ์.....วัน.....เดือน.....ปี.....เวลา.....น.

๒. ประเด็นเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์
ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

๒.๑ การย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูนมีพัฒนาการ
อย่างไร

.....
.....
.....

๒.๒ ผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูนมี
การออกแบบอย่างไร มีขั้นตอนและขบวนการอย่างไร

.....
.....
.....

๒.๓ ผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน มี
การส่งเสริมการเรียนรู้และการถ่ายทอดกระบวนการอย่างไร

.....
.....
.....

๒.๓ รูปแบบของการผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ควรจะเป็นอย่างไร

.....

.....

๒.๔ ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูนมีอะไรบ้าง

.....

.....

๓. ประเด็นเกี่ยวกับกลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

๓.๑ การพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าจากผ้าย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ในปัจจุบันมีปัญหาอะไรบ้าง

.....

.....

๓.๒ รูปแบบของการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมจากสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์มีลักษณะอย่างไร

.....

.....

๓.๓ กลวิธีการตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าย้อมจากสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ มีลักษณะอย่างไร

.....

.....

๓.๔ การพัฒนาด้านตลาดผลิตภัณฑ์สินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ในอนาคตควรมีรูปแบบอย่างไร

.....

.....

๓.๕ มีหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานอื่น ๆ มามีส่วนร่วมสนับสนุนกลไกการตลาดหรือไม่

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถาม

คณะผู้วิจัย

ผนวก ข

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและใบยินยอม

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๑๓๐/๒๕๖๖

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: การยกระดับคุณภาพสินค้าผ้าย้อมจากสีธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน
(The Quality Upgrading of Fabrics dyed from Natural Colors with Cultural Capital of Ethnic Groups in Takhianpom Sub-District, Thung Hua Chang District, Lamphun Province)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: MCU RS 800766068

สถาบันที่สังกัด: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

ผู้วิจัยหลัก: ผศ.ดร.เสน่ห์ ใจสิทธิ์

เอกสารที่พิจารณาทบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๖
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๖
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๖
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๖

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๐ เมษายน ๒๕๖๖

หมายเลขใบรับรอง: ว.๑๓๐/๒๕๖๖

วันที่ให้การรับรอง: ๑๐ เมษายน ๒๕๖๖

วันหมดอายุใบรับรอง: ๑๐ เมษายน ๒๕๖๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๐๗/ว.๑๓๐

๑๐ เมษายน ๒๕๖๖

เรื่อง รับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

เจริญพร ผศ.ดร.เสน่ห์ ใจสิทธิ์ / นักวิจัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย เพื่อทำการวิจัยในเรื่อง “การยกระดับคุณภาพสินค้าผ้าอ้อมจากสี่ธรรมชาติด้วยทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ตำบลตะเคียนปม อำเภอกู่แก้ว จังหวัดลำพูน” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ได้พิจารณาเครื่องมือการวิจัยของท่าน โดยให้มีการแก้ไขปรับปรุง/เพิ่มเติมเอกสาร ตามเอกสารแนบ

จึงเจริญพรมาทเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป.

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)
ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผนวก ค

ภาพการลงพื้นที่การทำวิจัย และการสัมภาษณ์

ภาพถ่ายการลงพื้นที่การทำวิจัย การสัมภาษณ์

ภาพกิจกรรม ลงพื้นที่และการสัมภาษณ์
ประชุมกลุ่มตัวแทนหมู่บ้านและลงพื้นที่สำรวจในพื้นที่ ๓ หมู่บ้าน

ภาพกิจกรรม อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์
โดยวิทยากร ผศ.ยุภาณิศรา โกมลศิริโชค มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

ภาพกิจกรรม อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกลยุทธ์ด้านการตลาด
โดยวิทยากร อ.ดร.นิกร ยาอินตา ประธานบริษัทเทคโนโลยีการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

สัมภาษณ์เก็บข้อมูลกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กิจกรรม ถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการวิจัยแก่นิสิตและประชาชนในพื้นที่

กิจกรรม สร้างเครือข่าย กับทำสัญญาข้อตกลงกับหน่วยงานในพื้นที่วิจัย

ประวัตินักวิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ - ฉายา/ นามสกุล	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสนห์ ใจสิทธิ์
วัน เดือน ปี เกิด	๒๙ ธันวาคม ๒๕๑๖
อายุ / พรรษา	๔๘ ปี
ที่อยู่	๑๓๑/๑ หมู่ ๑๐ ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ๕๑๑๕๐ สถานที่ทำงาน ๑๙๒ หมู่ ๒ ตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ๕๑๐๐๐
เบอร์โทรศัพท์	๐๙๕-๖๖๔๔๒๕๖
ประวัติการศึกษา	-ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ พธ.ด.(รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย -ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ รป.ม.(รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่ -ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ ร.บ. (ทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ประวัติการทำงาน	-ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ศน.บ.(ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย -ปี พ.ศ. ๒๕๔๙- ปัจจุบัน ดำรงตำแหน่งอาจารย์ประจำ หมายเลข ๑๑๗๑๐๐๗ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน -ปี ๒๕๕๐-ปัจจุบัน กรรมการและเลขานุการคณะกรรมการประจำวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน -ปี พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๕ ดำรงตำแหน่งหัวหน้าสาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน -ปี พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๘ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต -ปี พ.ศ. ๒๕๕๙-ปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
ตำแหน่งปัจจุบัน	-กรรมการและเลขานุการคณะกรรมการประจำวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน -ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน -รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

งานวิจัย

- ๑) เสน่ห์ ใจสิทธิ์. “กระบวนการปลูกฝังจิตอาสาเพื่อสังคมสำหรับเยาวชนตามแนวพุทธ”. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. จำนวน ๑๖๗ หน้า. **ตีพิมพ์ในการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๕.** “ต้นทุนอารยธรรม ตามรอยวิถีครูบา และเส้นทางบุคคลสำคัญของโลก” วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๒ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. หน้า ๒๐๘-๒๑๙. คลิก
- ๒) บุศรา โพธิสุข, เสน่ห์ ใจสิทธิ์, สราวุฒิ ะสารชัย และพระมหาวรวัฒน์ อภินนโท (วิจัย). “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของวัดไทยในประเทศอินเดีย”. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐. จำนวน ๑๗๐ หน้า. **ตีพิมพ์ในพิมพ์นศวรรษสาร. (TCI ฐาน ๒).** ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๐) ISSN ๑๖๘๖-๗๔๖๗): ๑๙ – ๒๙ คลิก
- ๓) เสน่ห์ ใจสิทธิ์. “รูปแบบและกระบวนการทางพระพุทธศาสนาในการลดการฆ่าตัวตายในจังหวัดลำพูน”. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑. จำนวน ๒๑๑ หน้า. **ตีพิมพ์ในการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๖.** “งานวิจัยและงานสร้างสรรค์ทางพระพุทธศาสนาเพื่อการรับใช้สังคม”. (Research and Creative Work on Buddhism for Social Service) วันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. หน้า ๙๖๕-๙๗๖. คลิก

บทความวิจัย/บทความวิชาการ

- ๑) เสน่ห์ ใจสิทธิ์. “การเสริมสร้างสุขภาวะผู้ป่วยเชิงพุทธบูรณาการ”. รายงานสืบเนื่องจากการประชุม (Proceedings) **ตีพิมพ์ใน การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ.** การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน มหาวิทยาลัยขอนแก่น ครั้งที่ ๕ ประจำปี ๒๕๕๘ เมื่อวันที่ ๒๔-๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘ หน้าที่ ๖๒๑-๖๒๖. คลิก
- ๒) เสน่ห์ ใจสิทธิ์ และวาสิตา เกิดผล ประสบศักดิ์ "Sufficiency Economy Pattern of Buddhist Concepts for Local Strengthening” **ตีพิมพ์ใน รายงานสืบเนื่องจากการประชุม (Proceedings) The ๕th National and international Conference on Sustainable Community Development, Khon kaen University, December ๒๔-๒๕, ๒๐๑๕, pp. ๒๙-๓๒.** คลิก
- ๓) เสน่ห์ ใจสิทธิ์.และวาสิตา เกิดผล ประสบศักดิ์ “รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นตามแนววิถีครูบาศรีวิชัย”. **ตีพิมพ์ในรายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (รัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ).** สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทยครั้งที่ ๔

ประจำปี ๒๕๕๙.วันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๙ ณ มหาวิทยาลัยศรีพระทุมบางเขน. หน้า ๑-๗.
คลิก

- ๔) เสน่ห์ ใจสิทธิ์. “พุทธการพัฒนาสมรรถนะข้าราชการ”. **ตีพิมพ์ในวารสารวิทยาลัยสงฆ์นคร
ลำปาง. (TCI ฐาน ๒). ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙) ISSN ๒๓๕๐-
๙๙๕๓) : ๑ – ๑๒**คลิก
- ๕) เสน่ห์ ใจสิทธิ์ และวาสิตา เกิดผล ประสบศักดิ์ “Evaluation of Social Service Volunteering
Project in Accordance With Buddhist Concept”. **ตีพิมพ์ใน The ๑๐ th
International Conference of HUSOC Network on “Dynamics of
Humanities and Social Sciences in Cross-Border Societies”** was held on
February ๒๐nd – ๓rd ๒๐๑๗. The conference took place in the Main Auditorium
at Chiang Rai Rajabhat University. p.๕๑๙-๕๒๕.คลิก
- ๖) เสน่ห์ ใจสิทธิ์. “มารยาททางสังคม : ศูนย์กลางการอยู่ร่วมกันในสังคมอาเซียน” รายงานสืบ
เนื่องจากการประชุม (Proceedings) **ตีพิมพ์ใน การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๓.
นวัตกรรมสร้างสรรค์ชุมชนและสังคมไทย ๔.๐ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ประจำปี ๒๕๖๐ เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐ หน้า ๒๑๘-๒๒๕.
คลิก**
- ๗) เยาวลักษณ์ มูลเมือง และเสน่ห์ ใจสิทธิ์. “การพัฒนาตนเองให้สอดคล้องและปรับให้เข้ากับไทย
แลนด์ ๔.๐”. **ตีพิมพ์ใน วารสารธาตุพนมปริทรรศน์. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (๒๕๖๑) ISSN:
๒๕๘๖-๙๓๓๗): ๒๖ – ๓๕.**คลิก
- ๘) นิกร ยานินตา เสน่ห์ ใจสิทธิ์ และมาริส่า ก้อนจำปา. “แนวทางส่งเสริมกิจกรรมผู้สูงอายุในองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น”. **ตีพิมพ์ใน การประชุมวิชาการระดับชาติ ที่มีรายงานการประชุม
(Proceeding) ครั้งที่ ๕** ภายใต้หัวข้อ “ต้นทุนอารยธรรม ตามรอยวิถีครูบาและเส้นทาง
บุคคลสำคัญของโลก”. ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน
วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๒. หน้า ๔๕-๖๕คลิก
- ๙) เสน่ห์ ใจสิทธิ์. “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการงานในองค์กรตามหลักอิทธิบาทธรรม”. รายงาน
สืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๗ “วิถีพุทธ วิถีชุมชน รากฐานชีวิตที่เข้มแข็ง
สังคมล้านนาในสังคมวิถีใหม่”วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. หน้า ๗๑๐-๗๑๖.คลิก

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ/ฉายา/สกุล ผศ.ดร.ไพรินทร์ ฌ วันนา
 ๒. ตำแหน่งทางวิชาการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (อาจารย์ประจำ)
 ๓. สาขาที่เชี่ยวชาญ พระพุทธศาสนา
 ๔. สังกัด-สถานที่ บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน
 ๕. การศึกษา

คุณวุฒิ/สาขาวิชา	สถาบันที่สำเร็จการศึกษา	ปี พ.ศ.
พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	๒๕๖๐
พธ.ม. (พระพุทธศาสนา)	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	๒๕๕๓
พธ.บ. (ศาสนา)	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	๒๕๓๘

๖. ผลงานทางวิชาการ (งานวิจัย/บทความทางวิชาการ/หนังสือ/ตำรา)

๖.๑ งานวิจัย

ไพรินทร์ ฌ วันนา และกฤษณะ เชื้อสิงห์. “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ในจังหวัดแพร่”. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๓): ๓๒-

๖.๒ บทความวิชาการ

ไพรินทร์ ฌ วันนา พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์ และวิโรจน์ วิชัย. “ศึกษาวิเคราะห์การดำรงสมณะเพศของพระจักขุบาลเถระ”. พิษเนศวรรสาร. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๑): ๑๐๑-๑๑๔.

ไพรินทร์ ฌ วันนา “คุณธรรม : แนวคิดและกระบวนการพัฒนาจิตอาสาของพระสงฆ์”. รายงานสืบเนื่องจากประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๕. “ต้นทุนอารยธรรม ตามรอยวิถีครูบา และเส้นทางบุคคลสำคัญของโลก”. วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วันอาทิตย์ ที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๒: ๓๘๓-๓๘๒.

ไพรินทร์ ฌ วันนา. “วัฒนธรรมเชิงพุทธแบบล้านนากับการแก้ปัญหาการฆ่าตัวตาย”. การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๖. “งานวิจัยและงานสร้างสรรค์ทางพระพุทธศาสนาเพื่อการรับใช้สังคม”. วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓:

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ/ฉายา/สกุล   นายจันทร์สม์ ตาบุลิ่ง
๒. ตำแหน่งทางวิชาการ   -
๓. สาขาที่เชี่ยวชาญ   พระพุทธศาสนา
๔. สังกัด-สถานที่   วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ

ประวัติการศึกษา

คุณวุฒิ	ปีที่สำเร็จ	ชื่อสถานที่ศึกษา
พธ.บ. (สังคมิวิทยาและมานุษยวิทยา)	๒๕๕๒	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ร.บ. (ทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์)	๒๕๕๒	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ศศ.ม. (พุทธศาสนาศึกษา)	๒๕๕๗	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

งานวิจัย

นายจันทร์สม์ ตาบุลิ่ง และคณะ. (๒๕๖๑). “การศึกษาแนวคิดกระบวนการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตามหลักพระพุทธศาสนา”. **สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย . จำนวน ๑๕๐ หน้า.

นายจันทร์สม์ ตาบุลิ่ง และคณะ. (๒๕๖๒). “การเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในล้านนา”. **สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์** มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย . จำนวน ๑๕๒ หน้า.

บทความวิชาการ/วิจัย

นายจันทร์สม์ ตาบุลิ่ง. (๒๕๖๒). “การศึกษาแนวคิดกระบวนการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตามหลักพระพุทธศาสนา” วารสาร มจร. มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๒) : ๖๓ – ๗๕

นายจันทร์สม์ ตาบุลิ่ง. (๒๕๖๒). “การเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดและชุมชนในล้านนา .การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๕ หัวข้อ“ต้นทุนอารยธรรม ตามรอยวิถีครูบาและเส้นทางบุคคลสำคัญของโลก” ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน (วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๒) : ๓๐๗ - ๓๑๘

นายจันทร์สม์ ตาบุลิ่ง. (๒๕๖๑). "การสร้างบัณฑิตที่เป็นคนเก่ง คนดีและมีความสุขตามแนวพระพุทธศาสนา". **การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒** . หัวข้อ“การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อพัฒนาจิตใจและสังคมที่ยั่งยืน Thailand ๔.๐. (วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๑) : ๑๗๔-๑๘๔

นายจันทร์สม์ ตาปูลิง. (๒๕๖๑). "สถานะของมารดาในฐานะสตรีตามพระวินัย" วารสาร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑) : ๔๖ - ๗๒

นายจันทร์สม์ ตาปูลิง. (๒๕๖๑). "การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตเยาวชนกลุ่มเสี่ยงด้วยพุทธธรรม", การประชุมวิชาการครั้งที่ ๑ วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆสนครปฐม. (๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑) : ๖๕-๘๔

นายจันทร์สม์ ตาปูลิง. (๒๕๖๑). "พระศรีอริยเมตไตย : แนวคิดเกี่ยวกับโลกในอุดมคติเชิงพุทธ" วารสาร ทริภุชชัยปริทรรศน์ ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑) : ๕๕-๖๙

นายจันทร์สม์ ตาปูลิง. (๒๕๖๓). "มรรค๘ : กระบวนศึกษาเพื่อพัฒนาบัณฑิตตามหลักพระพุทธศาสนา". การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๔ หัวข้อ "พุทธเกษตร: นวัตกรรมเพื่อพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน" ณ วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน (วันที่ ๘-๙ กันยายน ๒๕๖๓) : ๙๖ - ๑๑๒

นายจันทร์สม์ ตาปูลิง. (๒๕๖๔). "การเมือง : ปัจจัยความเสื่อมและความเจริญของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยดนาม" การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๗ หัวข้อ "วิถีพุทธ วิถีชุมชน รากฐานชีวิตที่ศรัทธาในสังคมล้านนาในสังคมวิถีใหม่" ณ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน (วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔) : ๓๔ - ๔๙

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ/ฉายา/สกุล ผศ.ดร. อนันต์ อุปสอด
๒. ตำแหน่งทางวิชาการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์
๓. สาขาที่เชี่ยวชาญ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ พระพุทธศาสนา สังคมศึกษา
๔. สังกัด-สถานที่ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ๑๑๙ หมู่ ๙ ถนนลำปาง-แม่ทะ ตำบลชมพู
อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ๕๒๑๐๐ โทร ๐๕๔-๒๓๗๓๙๙
อีเมลล์ ananupsod๙๕๔๑@gmail.com.
๕. ประวัติการศึกษา

ระดับ	วุฒิ	ปีที่สำเร็จการศึกษา	สาขาวิชา	สถาบันการศึกษา
ปริญญาตรี	พธ.บ.	๒๕๔๗	สังคมศึกษา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปริญญาโท	รป.ม.	๒๕๔๙	การบริหารและพัฒนา ประชาคมเมืองและ ชนบท	มหาวิทยาลัยราชภัฏ อุตรดิตถ์
ปริญญาเอก	พธ.ด.	๒๕๕๘	รัฐประศาสนศาสตร์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
	Ph.D.	๒๕๕๙	Public Administration	Dr.Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad India.
	ศน.ด.	๒๕๖๔	พุทธศาสนศึกษา	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๖. ภาระงานในความรับผิดชอบ

๖.๑ ประสบการณ์ในการสอนระดับปริญญาตรี

ที่	วิชา	มหาวิทยาลัย
๑	ประชาธิปไตยตามแนวพระพุทธศาสนา	วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
๒	รัฐศาสตร์ตามแนวพระพุทธศาสนา	วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
๓	รัฐศาสตร์ในวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา	วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
๔	การปกครองคณะสงฆ์	วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
๕	ความรู้เบื้องต้นทางรัฐประศาสนศาสตร์	วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
๖	ธรรมาภิบาลเชิงพุทธ	วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
๗	โลกาภิวัตน์กับการเมืองไทย	วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
๘	สันติวิธีและสมานฉันท์แนวพุทธ	วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
๙	การเมืองกับการสื่อสารทางการเมือง	วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
๑๐	การเมืองการปกครองของไทย	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
๑๑	การสื่อสารทางการเมือง	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
๑๒	สังคมและวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
๑๓	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐศาสตร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
๑๔	พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ และการเลือกตั้ง	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
๑๕	การพัฒนาทักษะชีวิต	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
๑๖	ศาสตร์พระราชา เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
๑๗	การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
๑๘	พลเมืองเข้มแข็ง	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
๑๙	วิชาทักษะวิศวกรรมสังคม	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

๖.๒ ประสบการณ์ในการสอนระดับปริญญาโท

ที่	วิชา	มหาวิทยาลัย
๑	จริยธรรมสำหรับนักยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
๒	ภาวะผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลง	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
๓	แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

๗. ผลงานทางวิชาการ (งานวิจัย/บทความทางวิชาการ/หนังสือ/ตำรา)

๗.๑ วิจัยผลงานวิจัย

- อนันต์ อุปสอด. (๒๕๖๐). สุขาดาวอิฐฐาน : ผลแห่งกรรม “คำสาป” จากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการวิชาการระดับนานาชาติ ครั้งที่ ๑๐ และระดับชาติ ครั้งที่ ๓ (The ๑๐th International and the ๓rd National Conference ๒๐๑๙ (INC ๒๐๑๙ : MCU Nan) “นครน่าน : นครพระพุทธศาสนา สู่มรดกธรรม มรดกโลก” รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๓ (น. ๑๕๕๔-๑๕๖๗). วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.
- อนันต์ อุปสอด. (๒๕๖๑). การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารราชการของกลุ่มประเทศสามเหลี่ยมทองคำ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๑(๑), ๑๘๒-๑๘๒.
- อนันต์ อุปสอด. (๒๕๖๑). อัตลักษณ์ล้านนาตามแนวพุทธวิถี. รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒ MCU Nan Congress II Research and Innovation for Sustainable Mental and Social Development in Thailand ๔.๐ Era (๑๐๙-๑๑๙). วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.
- สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ พระมหาภาณุวัฒน์ ปฎิภาณเมธี และอนันต์ อุปสอด.(๒๕๖๒). กระบวนการสร้างนิตินันต์แบบตามนวลักษณ์นิตินันต์ของมหาวิทยาลัย. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา (Journal of Buddhist Studies) ๑๐(๒). ๓๔๖-๓๖๐.
- อนันต์ อุปสอด และ ศิวาวัฒน์ ชัยวงศ์. (๒๕๖๒). คัมภีร์โบราณนครลำปาง : หลักปฏิบัติและกระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรม. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ๘(๓). ๑๙-๓๔.
- กนกพันธ์ เก่าศิริ และอนันต์ อุปสอด.(๒๕๖๒). การพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารเชิงนาฏการในการเผยแผ่พุทธพจน์. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ๘(๑). ๑๖๘-๑๗๘.
- ลัดดาวัลย์ กันธรรม และอนันต์ อุปสอด.(๒๕๖๒). การบริหารจัดการกลุ่มอาชีพชุมชนของเทศบาลตำบลทากาศเหนือ อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ๘(๒). ๖๐-๗๔.
- สุวมิล มธุรส, กิตติ รัตนราช และอนันต์ อุปสอด. (๒๕๖๒). การศึกษาไทย ๔.๐ ในบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา.วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ๘(๒). ๒๖๖-๒๗๘.
- อนันต์ อุปสอด, อนิษฐา หาญภักดีนิยม. (๒๕๖๓). ศึกษากระบวนการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัวตามแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ๙(๓). ๔๒-๕๔.
- สุวรรัฐ แลสันกลาง อนันต์ อุปสอด วไลลักษณ์ ขันทา แสงอรุณ เจริญจันทร์แดง.(๒๕๖๔). แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนแม่ฮวก เทศบาลตำบลไหล่หิน อำเภอกะคา จังหวัดลำปาง. วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ ๖(๓). ๔๔๐-๔๕๘.

อนันต์ อุปสอด. (๒๕๖๕). พลวัตประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อการจัดการส่งเสริมเสน่ห์การท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่การกำหนดนโยบายในระดับพื้นที่และระดับจังหวัด: บ้านแม่แจ่ม อำเภอเมืองปาน บ้านจำปุย อำเภอแม่เมาะ และบ้านโป่งน้ำร้อน อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น* ๘(๓๗) .๑๗๕-๑๙๑.

อนันต์ อุปสอด สุวรัฐ แลสันกลาง เอกสิทธิ์ ไชยปิ่น พิบูลย์ ชยโอวีสกุล. (๒๕๖๕). การบริหารจัดการน้ำเสียในชุมชนแบบมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลนครลำปาง จังหวัดลำปาง *วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์* ๕(๑). ๒๙-๔๓.

อนันต์ อุปสอด สิริรัตน์ วาวแวว สุวรัฐ แลสันกลาง เอี่ยมพร พุเต็มวงศ์ พิบูลย์ ชยโอวีสกุล. (๒๕๖๖). การพัฒนาแผนชุมชนพึ่งตนเองเชิงบูรณาการตำบลทุ่งฝาย อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง. *มจร. ทริภูมูชัยปริทรรศน์* ๗(๒). ๘๘-๑๐๒.